

Terminologia i implantació:

anàlisi d'alguns factors que influencien l'ús
dels termes normalitzats de la informàtica
i les TIC en llengua catalana

M. Amor Montané March

TESI DOCTORAL UPF / ANY 2012

DIRECTORA DE LA TESI

Dra. M. Teresa Cabré Castellví

Institut Universitari de Lingüística Aplicada

Universitat Pompeu Fabra

Als meus pares

Agraïments

Una biblioteca de Barcelona. Per la finestra, reixada, un arc gòtic emmarca un arbre esplèndid i florit. És estiu, però l'espai és fresc: un sostre alt, voltes de creueria i claus de volta magníficament esculpides. Silenci. Llibres. Sobre la taula, un esborrany d'algun fragment de la tesi i un llibre de Joan Solà. De cop, alguna cosa m'atura i em fa reflexionar. He acabat la tesi, però l'ús de la primera persona no és lícit. I surgeix sense esforç una llarga llista de persones que mereixen un agraïment sincer, persones que, conscientment o inconscient, formen part d'aquest projecte vital i a qui vull dedicar les primeres paraules d'aquest treball, sempre precedides d'un GRÀCIES.

A la Teresa, que em va fer descobrir el món de la implantació terminològica. Li dec això i tantes altres coses: confiança, energia, comprensió, suport, consell, saber... en relació amb la tesi, però també amb la vida. Al seu costat he après molt i no només sobre terminologia.

A la Mercè, que no sé si ho sap, però va ser la persona que em va encoratjar i que em va fer decidir a començar el doctorat. Sense la seva energia i determinació, segurament hauria pres un altre camí i m'alegro de ser on sóc. A la Rosa i a la Judit, que m'han brindat oportunitats en la meua vida acadèmica i sempre m'han donat el seu suport, amb discussions terminològiques i idees. A la Judit també li vull agrair els seus consells i orientacions quan començava aquesta empresa anomenada *tesi*, així com al professor John Humbley, que també va formar part del tribunal del projecte de tesi.

Al Jesús, que m'ha ajudat infinitament i m'ha regalat un temps preciós, sempre aportant una visió simplificadora de les coses que a priori em feia tant complicades. A la Vanessa i a la Sylvie, que sempre actuen diligentment i amb paciència i que es preocupen constantment per un munt de coses que a mi m'haurien passat per alt. I a la Gemma, que m'ha donat bons consells per organitzar-me.

Al Jaume Llopis, que m'ha fet veure una cara amable de les matemàtiques a través de l'estadística i que m'ha dedicat un temps molt preuat per aconseguir que aquest treball fos significatiu.

A la professora Anne Condamines i a totes les companyes i companys de l'Université Toulouse II - Le Mirail: l'Aurélié G.,

l'Aurélie P., l'Stéphanie, la Nathalie, la Marianne, el Buddy, que em van acollir tant bé i amb qui vaig tenir l'oportunitat d'intercanviar visions i idees.

Al Termcat, que m'ha obert les portes del centre tantes vegades i que fins i tot m'ha donat l'oportunitat d'exposar públicament el meu treball. Sense la seva col·laboració, deixant-me accedir allà on només ells poden arribar, aquesta recerca no hagués estat la mateixa.

A totes les companyes i companys de l'IULA, els que hi són i els que ja no hi són, amb qui he compartit trobades, dinars, anades a congressos, viatges... i amb qui he intercanviat opinions i idees. I al Jaume Martí, que ha compartit amb mi la seva serenitat i saviesa.

A totes aquelles persones amb qui he tingut l'oportunitat d'intercanviar reflexions i d'entaular discussions terminològiques a la universitat, en congressos, en sopars de gala de congressos, en dinars, en trobades... i també als estudiants que he tingut tots aquests anys a la Universitat Pompeu Fabra, que amb la seva visió sincera i intuïtiva de les coses m'han fet veure tants vessants ocults.

A l'Alba, a la Natalia, a l'Iria, a la Carme, a la Ross, a la Sabela, a l'Anna, a la Gabi, al Manuel, al Rogelio, a l'Albert, a la Patri, a la Maria, a la Marcela, a l'Eufro, a la Jenny, que han estat companys (de màster, de doctorat, de despatx, de grup) i que són amics. Els dec tant, que és impossible resumir-ho en aquestes línies, però estic convençuda que saben de què parlo.

A tota la colla, que ja sabien que m'acabaria dedicant a la terminologia, fins i tot abans que jo. I especialment al Josep, per les nostres preocupacions i inquietuds compartides, per escoltar-me i per deixar-me parlar, i a la Sílvia, que m'ha sofert tant.

A la Marta, a la Núria i a tota la penya, des del més gran fins al més petit (que naixerà aviat). Sense Foradada, sense tot el que hi ha i tot el que em dóna, mai no hauria pogut arribar fins aquí.

A la Dolors, al Josep, al Julià i al Jaume, amb qui he vist un altre cantó de la vida.

A la meva família. A la mare, al pare, al Toni, al David, a la Yolanda, a la Isabel i als petits: al Sergi, al Gerard i a la Urgell, sempre a punt per distreure'm de tot. Sobren les paraules.

I al Martí, que sempre hi és, per més coses!

Resum

En aquesta tesi es duu a terme una anàlisi de la implantació de la terminologia en l'ús amb l'objectiu de trobar les causes que expliquen l'èxit o el fracàs de les propostes denominatives. Partim de la premissa que existeix un conjunt de factors que influeixen positivament o negativament la implantació terminològica. En aquest treball estudiem la implantació en l'ús de la terminologia normalitzada de l'àmbit de la informàtica i les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) en un corpus especialitzat. Establim una metodologia de treball que ens permet d'obtenir dades quantitatives i qualitatives per a la recerca de factors d'implantació i, a continuació, ens proposem d'estudiar-ne alguns, que tenen a veure amb aspectes lingüístics (brevetats de les denominacions i acostament formal i semàntic amb el terme original), socio-lingüístics (àmbit d'ús de la terminologia, via d'entrada dels termes en un àrea temàtica determinada i concurrència terminològica) i procedimentals (difusió dels termes a través de diccionaris generals i especialitzats). L'anàlisi ens proporciona dades empíriques per confirmar que alguns dels aspectes àmpliament tractats en la bibliografia són efectivament factors d'implantació.

Abstract

This work presents a terminology implantation analysis with the aim to find the causes explaining the success or failure of terms in real language use. We depart from the premise that there are factors which influence terminology implantation in a positive or negative way. Our study analyses the implantation of standardised terms of Computer Science and Information and Communication Technologies (ICT) in a specialised corpus. We establish a specific methodology in order to obtain quantitative and qualitative data for the research of implantation factors. In this work we study some of these factors, especially those related with linguistic aspects (brevity of terms and formal and semantic proximity to the original term), sociolinguistic aspects (field of use, entry of terms in a specific domain and terminological competition) and procedural aspects (term dissemination through general and specialised dictionaries). The results obtained provide empirical data to confirm some of the aspects widely discussed in the literature as real implantation factors.

Índex

Agraïments	v
Resum	vii
Abstract.....	vii
Llista de figures	xiv
Llista de gràfics	xv
Llista de taules	xvi
I. INTRODUCCIÓ	1
1. Delimitació del tema i antecedents.....	4
2. Estructura.....	6
2.1 Primera part: fonaments.....	6
2.2 Segona part: estudi empíric.....	7
II. OBJECTIUS I HIPÒTESIS	9
1. Premisses	9
2. Objectius.....	11
3. Hipòtesis	11
3.1 Primera hipòtesi	12
3.2 Segona hipòtesi	13
3.3 Tercera hipòtesi.....	15
3.4 Quarta hipòtesi.....	17
3.4.1 Primera hipòtesi específica	17
3.4.2 Segona hipòtesi específica	19
3.5 Cinquena hipòtesi	19
3.6 Sisena hipòtesi	21
III. FONAMENTS.....	25
1. La normalització	25
1.1 Els inicis de la normalització.....	25
1.2 Normalització i terminologia clàssica.....	27
1.3 Normalització i planificació lingüística.....	29
1.4 Normalització i intervenció	31
2. La normalització terminològica.....	33
2.1 La normalització terminològica a l'OQLF	40
2.2 La gestió de la terminologia a França.....	43
2.3 La normalització terminològica al País Basc.....	49
2.4 La normalització terminològica en la llengua catalana	50
3. La implantació terminològica.....	55
4. Estudis d'implantació terminològica.....	57

4.1	Estudis d'implantació terminològica al Quebec	59
4.2	Estudis d'implantació terminològica a França.....	69
4.3	Estudis d'implantació terminològica al País Basc	77
4.4	Estudis d'implantació terminològica a Catalunya	78
4.5	Altres estudis d'implantació terminològica	82
5.	Factors d'implantació terminològica	85
5.1	Variables d'implantació terminològica (Quirion 2004).....	87
5.2	Criteris de normalització terminològica (Termcat 2006a)...	91
5.3	Altres factors d'implantació terminològica	97
5.3.1	Arran dels estudis d'implantació catalans	98
5.3.2	Arran dels estudis d'implantació francesos	98
5.3.3	Arran dels estudis d'implantació quebequesos.....	102
	Síntesi	111
IV. CORPUS		115
1.	Objecte d'estudi	115
2.	Corpus textual.....	116
2.1	Selecció del canal de comunicació escrit dels textos.....	117
2.2	Selecció de l'àmbit temàtic dels textos.....	117
2.3	Obtenció dels textos.....	118
2.4	Classificació dels textos.....	121
2.5	Descripció del corpus textual.....	122
3.	Corpus terminològic	125
3.1	Obtenció de les unitats terminològiques.....	125
3.2	Organització de les unitats terminològiques en casos normalitzats.....	127
3.3	Descripció del corpus terminològic	129
	Síntesi	134
V. METODOLOGIA.....		135
1.	Establiment de l'estatus	135
2.	Anàlisi lingüística	141
2.1	Anàlisi morfosintàctica	141
2.2	Anàlisi estructural	141
2.3	Identificació del mecanisme de formació	143
2.3	Identificació de la via d'entrada.....	149
2.4	Identificació de l'origen.....	150
3.	Anàlisi de la difusió	150
4.	Càlcul de la implantació	151
4.1	Obtenció de la freqüència absoluta en el corpus textual....	152
4.2	Càlcul del coeficient d'implantació	156

5. Base de dades metodològica.....	157
Síntesi	161
VI. ANÀLISI DE LES DADES	163
1. Anàlisi quantitativa de les dades	165
1.1 Dades amb relació a l'estatus.....	165
1.2 Dades lingüístiques	168
1.2.1 Dades morfosintàctiques	168
1.2.2 Dades estructurals	169
1.2.3 Dades amb relació al mecanisme de formació.....	169
1.2.4 Dades amb relació a la via d'entrada	173
1.2.5 Dades amb relació a l'origen	174
1.3 Dades amb relació a la difusió.....	175
1.4 Dades d'implantació	177
Síntesi i conclusions	183
2. La implantació en relació amb la difusió de la terminologia normalitzada	187
2.1 La terminologia normalitzada en els diccionaris de llengua general.....	188
2.1.1 El diccionari normatiu.....	189
2.1.2 El diccionari no normatiu.....	193
2.1.3 La implantació de les formes normalitzades presentes en els diccionaris generals	196
2.2 La terminologia normalitzada en els diccionaris especialitzats	198
2.2.1 Un diccionari especialitzat no institucional	199
2.2.2 Els diccionaris especialitzats institucionals	202
2.2.3 La implantació de les formes normalitzades presentes en els diccionaris especialitzats	205
2.3 La implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris de llengua catalana generals i especialitzats....	207
Síntesi i conclusions	211
3. La implantació en relació amb l'àmbit d'ús de la terminologia normalitzada.....	215
3.1 La implantació en el subcorpus institucional.....	216
3.2 La implantació en el subcorpus acadèmic	219
3.3 La implantació en el subcorpus d'entitats.....	222
3.4 La implantació en el subcorpus de persones.....	225

3.5 Comparació de la implantació en els diversos àmbits d'ús.....	228
Síntesi i conclusions	235
4. La implantació en relació amb la brevetat dels termes.....	239
4.1 Anàlisi estructural de la terminologia.....	240
4.1.1 Anàlisi estructural general	240
4.1.2 Anàlisi de les estructures sintàctiques.....	243
4.2 Anàlisi estructural de la terminologia normalitzada.....	244
4.3 Anàlisi de la concurrència dels termes normalitzats no implantats.....	245
4.3.1 Els concurrents dels termes normalitzats polilèxics ..	246
4.3.2 Els concurrents dels termes normalitzats monolèxics	250
Síntesi i conclusions	252
5. La implantació en relació amb els manlleus i els calcs.....	255
5.1 Anàlisi de la implantació dels manlleus	258
5.2 Anàlisi de la implantació dels calcs.....	265
Síntesi i conclusions	271
6. La implantació en relació amb la via d'entrada dels termes en un àmbit especialitzat determinat	273
6.1 Anàlisi de la via d'entrada dels termes	275
6.1.1 Terminologització	276
6.1.2 Transferència.....	278
6.1.3 Nova construcció.....	281
Síntesi i conclusions	285
7. La implantació en relació amb els termes en concurrència de la terminologia normalitzada.....	287
7.1 Anàlisi quantitativa de la concurrència.....	288
7.2 Anàlisi qualitativa de la concurrència.....	291
7.2.1 Anàlisi de la concurrència dels termes normalitzats que s'implanten amb èxit.....	291
7.2.2 Anàlisi de la concurrència dels termes normalitzats amb un grau d'implantació baix.....	293
7.2.3 Anàlisi de la concurrència de les formes que obtenen un CI de 0	296
Síntesi i conclusions	299

VII. CONCLUSIONS.....	301
1. Amb relació a la metodologia.....	304
2. Amb relació a la difusió.....	306
3. Amb relació a l'àmbit d'ús	308
4. Amb relació a la brevetat.....	309
5. Amb relació a l'acostament formal i semàntic al terme original.....	310
6. Amb relació a la via d'entrada.....	311
7. Amb relació a la concurrència	312
8. Continuació de la recerca i treball futur	315
BIBLIOGRAFIA	319
ANNEXOS (en CD-ROM)	

Llista de figures

Figura 1. Definició de normalització terminològica (<i>aménagement terminologique</i>), segons Quirion (2004).....	37
Figura 2. Cicle de la gestió terminològica a França.	47
Figura 3. El procés de normalització terminològica en llengua catalana.	52
Figura 4. Fitxa de la Neoloteca del terme normalitzat <i>disc compacte</i>	55
Figura 5. Exemple de constitució del cas normalitzat ADREÇA D'INTERÈS.	128
Figura 6. Càlcul del coeficient d'implantació.	156
Figura 7. Graus d'implantació d'acord amb el coeficient d'implantació.	157
Figura 8. Càlcul del coeficient d'implantació mitjà dels termes normalitzats.	157
Figura 9. Mostra de la base de dades metodològica.	158

Llista de gràfics

Gràfic 1. Funció entre el creixement de l'extensió i les paraules del corpus textual.....	123
Gràfic 2. Distribució de les formes normalitzades i les formes no normalitzades en el corpus terminològic.....	165
Gràfic 3. Distribució de les formes normalitzades i les formes no normalitzades en el corpus textual.....	166
Gràfic 4. Graus d'implantació en el subcorpus institucional.....	219
Gràfic 5. Graus d'implantació en el subcorpus acadèmic.....	222
Gràfic 6. Graus d'implantació en el subcorpus d'entitats.....	225
Gràfic 7. Graus d'implantació en el subcorpus de persones.....	228
Gràfic 8. Comparació dels CI mitjans dels subcorpus.....	229
Gràfic 9. Proporcions en el grau d'implantació alt.....	232
Gràfic 10. Proporcions en el grau d'implantació baix.....	234
Gràfic 11. Distribució quantitativa d'unitats monolèxiques i polilèxiques.....	240
Gràfic 12. Graus d'implantació comparats entre les formes normalitzades creades per mecanismes de manlleu i les creades per mecanismes formals, funcionals o semàntics.....	265
Gràfic 13. Distribució de les formes normalitzades segons la seva via d'entrada en la informàtica i les TIC.....	276

Lista de taules

Taula 1. Distribució del corpus textual segons l'àmbit d'ús.	124
Taula 2. Distribució del corpus textual segons el criteri temporal.	124
Taula 3. Casos normalitzats objecte d'estudi.	131
Taula 4. Distribució dels casos segons l'any de normalització. ...	133
Taula 5. Distribució dels estatus en el corpus terminològic.	167
Taula 6. Distribució de les categories gramaticals en el corpus terminològic.	168
Taula 7. Distribució de les unitats monolèxiques i polilèxiques en el corpus terminològic.	169
Taula 8. Distribució dels mecanismes de formació en el corpus terminològic.	170
Taula 9. Distribució dels mecanismes de formació de les formes normalitzades en el corpus terminològic.	172
Taula 10. Distribució de les vies d'entrada dels termes.	173
Taula 11. Distribució de les llengües d'origen dels termes.	175
Taula 12. Termes documentats en els diccionaris.	176
Taula 13. Dades d'implantació globals.	178
Taula 14. Dades d'implantació de les formes normalitzades.	179
Taula 15. Dades d'implantació de les formes no normalitzades. .	180
Taula 16. Termes que obtenen el CI més alt del cas normalitzat.	181
Taula 17. Dades d'implantació de les formes desestimades.	182
Taula 18. Formes normalitzades presents en el DIEC1.	191
Taula 19. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en el DIEC1.	193
Taula 20. Formes normalitzades presents en el GDLC.	194
Taula 21. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en el GDLC.	195
Taula 22. Formes normalitzades presents en els diccionaris generals de la llengua catalana.	197
Taula 23. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris generals de la llengua catalana.	197
Taula 24. Formes normalitzades presents en el <i>Recull de termes de Softcatalà</i>	200
Taula 25. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en el <i>Recull de termes de Softcatalà</i>	201

Taula 26. Formes normalitzades presents en els diccionaris del Termcat.....	203
Taula 27. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris del Termcat.....	204
Taula 28. Formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats.....	205
Taula 29. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats.....	206
Taula 30. Formes normalitzades presents en tots els diccionaris.....	208
Taula 31. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en tots els diccionaris.....	209
Taula 32. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus institucional.....	218
Taula 33. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus institucional.....	218
Taula 34. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus acadèmic.....	221
Taula 35. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus acadèmic.....	221
Taula 36. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus d'entitats.....	224
Taula 37. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus d'entitats.....	224
Taula 38. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus de persones.....	227
Taula 39. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus de persones.....	227
Taula 40. Factor de proporcionalitat de les formes normalitzades amb un grau d'implantació alt.....	231
Taula 41. Factor de proporcionalitat de les formes no normalitzades amb un grau d'implantació baix.....	233
Taula 42. Dades quantitatives en relació amb l'estructura dels termes.....	241
Taula 43. Graus d'implantació de les unitats monolèxiques i polilèxiques.....	242
Taula 44. Estructures sintàctiques amb un grau d'implantació alt.....	243
Taula 45. Graus d'implantació de les formes normalitzades monolèxiques i polilèxiques.....	244

Taula 46. Concurrents dels termes normalitzats polilèxics que obtenen un grau d'implantació baix.	248
Taula 47. Concurrents dels termes normalitzats monolèxics que obtenen un grau d'implantació baix.	251
Taula 48. Classificació dels manlleus d'acord amb l'estatus.	260
Taula 49. Graus d'implantació de les formes normalitzades creades per mecanismes de manlleu.	262
Taula 50. Graus d'implantació de les formes normalitzades creades per mecanismes formals, funcionals o semàntics.	264
Taula 51. Classificació dels calcs d'acord amb l'estatus.	267
Taula 52. Graus d'implantació dels calcs lingüístics normalitzats.	268
Taula 53. Graus d'implantació de les formes normalitzades la via d'entrada de les quals és la terminologització.	277
Taula 54. Graus d'implantació de les formes normalitzades la via d'entrada de les quals és la transferència.	279
Taula 55. Graus d'implantació de les formes normalitzades la via d'entrada de les quals és la nova construcció.	281
Taula 56. Formes que obtenen el CI més alt en els casos normalitzats constituïts per més d'una forma.	289
Taula 57. Formes que obtenen un grau d'implantació alt ($CI \geq 0,75$) en els casos normalitzats constituïts per més d'una forma.	289
Taula 58. Distribució dels termes normalitzats amb un grau d'implantació baix en tipus de casos normalitzats.	294
Taula 59. Distribució per estatus de les formes del corpus terminològic que obtenen un CI de 0.	297

I. INTRODUCCIÓ¹

Cada cosa té el seu mot i tot mot diu una cosa. El mot no és la cosa, sinó que la diu. La cosa no és el mot, però és ella la que el realitza. L'home és un ésser parlant, i parla perquè pensa; però també pensa perquè parla. Si penséssim idènticament, parlariem idènticament, i viceversa. Quan un poble no té res a dir que li sigui propi, no necessita llengua pròpia. I no tindrà res a dir, si no pensa pel seu compte. I no pensarà pel seu compte, si la seva vida imita un estil aliè. Aquest és el nostre problema.

Raimon Panikkar (1994)

La normalització de la terminologia és un procés que es duu a terme en totes les llengües, però només en algunes és una activitat planificada, essencialment en les llengües minoritàries i/o minoritzades.

És un fet reconegut que la terminologia només apareix de manera espontània en el discurs especialitzat quan una llengua s'utilitza de forma natural en els contextos especialitzats, ja siguin de producció de coneixement o de transmissió i ensenyança. En l'àmbit catalanoparlant, la producció espontània de terminologia per part de científics i tècnics és molt irregular, a causa de la dependència

¹ Aquesta tesi ha estat realitzada en el marc de dos projectes de recerca del grup IULATERM (Lèxic, terminologia i discurs especialitzat) de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA) de la Universitat Pompeu Fabra (UPF): el projecte TEXTERM3 (Fonaments, estratègies i eines per al processament, extracció i representació d'informació especialitzada), finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència (HUM2006-09458), i el projecte APLE (Processos d'actualització del lèxic espanyol a partir de la premsa editada a Catalunya), finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació (FFI2009-12188-C05-01). A més, s'ha beneficiat d'una beca de tercer cicle concedida per la Universitat Pompeu Fabra, d'una beca de postgrau del Programa de Formació de Profesorado Universitario (FPU) concedida pel Ministeri d'Educació i Ciència i d'ajudes econòmiques provinents dels projectes de recerca.

històrica del castellà, la llengua oficial de l'Estat, i la dependència científica i tecnològica de l'anglès, que s'està convertint en la *lingua franca* de comunicació especialitzada internacional.

Tanmateix, en els últims anys han aparegut factors nous que condicionen l'evolució de totes les llengües, i especialment la de les llengües minoritàries i/o minoritzades: s'han generalitzat els contactes culturals internacionals, ha augmentat el caràcter multilingüe dels intercanvis d'informació en àmbits especialitzats i s'ha consolidat el fet que la majoria de novetats, tant materials com conceptuals (i, per tant, també denominatives), provenen d'uns pocs països, més desenvolupats científicament i tecnològicament i amb més capacitat productiva. Aquest fet fa que la gran majoria de conceptes i termes nous provinguin del món anglosaxó, i concretament dels EUA, i es vehiculin majoritàriament en anglès, la qual cosa provoca que l'allau de manlleus que arriba a tots els sistemes lingüístics sigui ingent.

Les llengües que tradicionalment s'anomenen grans o majoritàries – en referència al nombre de parlants– sembla que tenen més capacitat per engolir aquesta gran quantitat de manlleus sense que això representi un problema, per exemple, en el sentit que el fet que tinguin molts parlants redueix el perill de substitució lingüística per la llengua d'origen dels manlleus acceptats i introduïts en el sistema lingüístic. Per tant, en les llengües grans o majoritàries, la incidència d'una altra llengua queda neutralitzada per l'elevat nombre de parlants, de manera que no perilla de desaparèixer. En canvi, les llengües minoritàries –d'àmbit geogràfic restringit– i/o minoritzades –d'ús social restringit– han de controlar l'entrada de la nova terminologia manllevada, si no volen córrer el risc de transformar-se en llengües d'ús únicament informal, que han de recórrer a les llengües de comunicació internacional per als intercanvis d'informació en els àmbits especialitzats, ja que no gaudeixen de l'avantatge de tenir un gran nombre de parlants que neutralitzi la incidència dels manlleus.

En la situació d'aquestes llengües minoritàries i/o minoritzades, que han de maldar per sobreviure i esmerçar molts esforços per no desaparèixer engolides per les altres llengües majoritàries, hi ha un consens generalitzat sobre la legitimitat d'una intervenció en la llengua orientada a crear una terminologia pròpia, adequada a cada temàtica i d'acord amb la viabilitat en cada context, que pugui guiar

els científics i els tecnòlegs en l'adaptació de manlleus i en la formació o la creació de noves propostes. Aquestes situacions estan impulsades pel fet que s'ha reforçat la voluntat política de promoure les llengües pròpies en tots els àmbits de comunicació.

Aquest tipus d'intervenció en la llengua és el que trobem en el context català, on un organisme de caràcter institucional, compartit per l'Administració (la Generalitat) i l'Acadèmia (l'Institut d'Estudis Catalans), el Termcat, amb el concurs de científics i tècnics, elabora guies de creació i adaptació de terminologia i, sobre la base d'aquestes guies, aprova i difon terminologia nova.

No obstant això, i com de fet sembla lògic que passi, els recursos terminològics creats per aquest organisme oficial no sempre tenen l'èxit que es podria esperar, sovint perquè els especialistes, quan han incorporat un terme manllevat, es resisteixen a substituir-lo per un altre, a no ser que tinguin una forta consciència de la necessitat de seguir unes directrius en favor del creixement harmònic de la llengua. Tanmateix, els estudis sobre la implantació de les formes en català aprovades pel Termcat són escassos.² A més, existeixen poques propostes de metodologies d'anàlisi i de seguiment de la nova terminologia,³ i no n'hi ha cap d'adaptada específicament al context català, i, encara menys, s'han creat mecanismes automàtics que permetin aplicar-les de manera eficaç.

Fer un seguiment de la implantació de la terminologia normalitzada en els usos especialitzats permetria d'establir graus d'èxit i de fracàs de les unitats terminològiques, fet que podria permetre de conèixer millor els factors que influeixen de manera més decisiva en la implantació o la no-implantació de les formes neològiques aprovades pel Termcat i, conseqüentment, de recollir un conjunt d'orientacions o criteris a tenir en compte en el procés de normalització per assegurar-ne l'èxit.

² De fet, en l'àmbit català, a banda del treball que recollim aquí, només coneixem l'existència d'un altre estudi d'implantació, realitzat en l'àmbit dels esports (Vila et al. 2007).

³ Al Quebec i a França, sobretot, s'ha treballat en l'àmbit de la implantació, però no existeix una metodologia d'anàlisi consensuada.

1. Delimitació del tema i antecedents

En aquest treball fem una anàlisi de la implantació de la terminologia aprovada pel Consell Supervisor del Termcat en l'àmbit de la informàtica i les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), en escenaris de comunicació especialitzada, amb l'objectiu final de localitzar una sèrie de factors que influeixen l'ús de les propostes normalitzades, en el sentit que l'afavoreixen o l'obstaculitzen.

El treball de línia (Montané 2006) i el projecte de tesi (Montané 2007) constitueixen els antecedents immediats d'aquest treball. En aquests estudis anteriors vam observar que el grau d'implantació no és homogeni per a totes les propostes normalitzades en llengua catalana en l'àmbit de la informàtica i les TIC, la qual cosa significa que no totes les unitats aprovades pel Termcat aconsegueixen implantar-se en l'ús de la mateixa manera, ni amb el mateix grau d'èxit.

A més, vam observar que aquest fet podria ser degut a la influència d'un conjunt de factors, que afavoririen o obstaculitzarien la implantació de la terminologia catalana normalitzada pel Consell Supervisor, i que tindrien a veure tant amb característiques lingüístiques com amb característiques extralingüístiques dels termes. No els vam aïllar, però vam comprovar que són diversos i que responen a tipus diferents d'elements: tant intrínsecs del propi terme (mecanisme de formació) com externs, referents a les característiques pròpies del llenguatge i del discurs d'especialitat (economia del llenguatge i concisió), al context social i lingüístic (moment de la normalització) o a l'estatus de la pròpia llengua en relació amb les llengües de comunicació internacional (amb referència a la influència que tenen l'anglès i el castellà en l'ús d'unes determinades formes). I també creiem que les característiques de l'àrea d'especialitat en la qual s'usen els termes (més o menys influenciada per la internacionalització del desenvolupament científic i tecnològic) i altres condicions socials, culturals i lingüístiques poden influir en el major o menor grau d'implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

Aquests factors ja han estat estudiats en altres llengües que són o han estat objecte d'un procés de normalització lingüística, com ara el francès al Quebec. La tasca de normalització de la terminologia

en aquest territori és molt anterior⁴ a la que es va començar a dur a terme a Catalunya entre el 1985, any en què fou creat el Centre de Terminologia Termcat, i el 1986, amb l'inici de l'actuació del Consell Supervisor del Termcat, que és l'òrgan específic a l'entorn del qual s'organitza el procés de normalització terminològica;⁵ per aquest motiu, els treballs sobre implantació terminològica que existeixen al Quebec són ja diversos i són un referent (Martin 1998a, Auger 1999 i Quirion 2003, per destacar-ne alguns), però els que s'han dut a terme en l'àmbit català són encara escassos.

Quirion (2003), per exemple, en la tesi doctoral ja va apuntar l'existència d'un conjunt de factors que influeixen la implantació terminològica. Els denomina *variables d'implantació* i les defineix com a factors que afavoreixen o redueixen les possibilitats d'implantació d'un terme (Quirion 2003: 176). També Auger (1999: 118-124) conclou el seu estudi amb un conjunt d'observacions sobre el comportament dels termes amb referència a la implantació i n'extreu un seguit de recomanacions, que al cap i a la fi recullen factors d'implantació. De fet, gairebé tots els estudis d'aquesta índole es refereixen constantment als motius que expliquen la major o menor implantació de les propostes oficials.

Així doncs, en definitiva, tant els estudis que antecedeixen aquesta tesi com els autors de referència en l'àmbit conclouen que la implantació sol estar condicionada per un conjunt de factors que tenen a veure amb aspectes diversos dels termes. En el treball que presentem intentem aïllar-ne alguns, a partir de l'anàlisi d'un corpus textual especialitzat. Malgrat que estudiem el comportament terminològic exclusivament en la llengua catalana, pensem que molts dels elements que tenim en compte també poden ser pertinents per a d'altres llengües, sobretot per a llengües tipològicament properes.

⁴ La «Charte de la langue française» (lleï 101), que estableix el procés de normalització lingüística i terminològica al Quebec amb la creació de l'Office québécois de la langue française (que a l'inici es va anomenar simplement Office de la langue française), es va aprovar l'any 1977.

⁵ La primera reunió del Consell Supervisor va tenir lloc el 5 de febrer de 1986.

2. Estructura

El treball s'estructura en dues parts principals, a banda de la introducció i les conclusions finals. La primera part està constituïda pels fonaments teòrics de referència a partir dels quals s'extreuen els elements per establir les premisses de l'estudi i els objectius aplicats principals, que condueixen a formular les hipòtesis. La segona part presenta l'estudi empíric, que ens ha de permetre verificar o falsar aquestes hipòtesis en relació amb els factors d'implantació.

2.1 Primera part: fonaments

Iniciem el treball amb un capítol d'objectius i hipòtesis. Hi resumim les premisses de les quals partim per realitzar l'estudi i hi plantejem els dos objectius principals: l'establiment d'una metodologia per a l'anàlisi de la terminologia normalitzada i la identificació dels factors que n'influencien la implantació en l'ús. Dediquem la part més àmplia d'aquest primer capítol a la formulació de les sis hipòtesis de la tesi, cadascuna de les quals es relaciona amb un factor d'implantació, de tipus lingüístic, sociolingüístic o procedimental. A més, cada hipòtesi va acompanyada d'una exposició breu sobre els postulats teòrics en els quals es basa.

A continuació, en el segon capítol presentem els fonaments del treball. En primer lloc, situem la normalització terminològica en el marc de la planificació lingüística, després d'analitzar les relacions i sinergies que manté amb altres àmbits, i analitzem succintament com es desenvolupa en altres països, sobretot al Quebec i a França, perquè són un referent, però també al País Basc i, evidentment, a Catalunya. Tot seguit, parlem de la implantació terminològica i repassem els principals estudis que s'han dut a terme en aquest camp. Acabem el segon capítol amb una revisió que pretén ser exhaustiva dels factors d'implantació que es poden extreure d'aquests estudis, tant si s'hi troben de manera explícita com implícita.

2.2 Segona part: estudi empíric

La segona part del treball s'estructura al voltant de l'anàlisi d'implantació realitzada. En el quart capítol delimitem l'objecte d'estudi de la tesi i descrivim el corpus de treball, que en realitat correspon a dues parts diferenciades: un corpus textual, format per textos especialitzats de l'àmbit de la informàtica i les TIC, i un corpus terminològic, que inclou els casos normalitzats (constituïts per formes normalitzades i formes no normalitzades) objecte d'anàlisi. Per a ambdós corpus expliquem la procedència dels textos i de les unitats terminològiques, respectivament, i com els hem organitzat i classificat d'acord amb diversos paràmetres.

El capítol cinquè conté la proposta metodològica d'anàlisi dels casos normalitzats per al seguiment i estudi de la seva implantació. Aquesta metodologia s'estructura en quatre plans i posa l'èmfasi en els factors que poden influir en la implantació dels termes: establiment de l'estatus (respecte de la norma), anàlisi lingüística (de diversos aspectes: formació, estructura, origen, etc.), anàlisi de la difusió (en obres lexicogràfiques i terminològiques) i càlcul de la implantació. En l'últim apartat d'aquest capítol també incloem una breu descripció de la base de dades que hem utilitzat per a la gestió de les dades del corpus terminològic, la qual adjuntem com a annex.

Finalment, en el sisè capítol procedim a l'anàlisi i interpretació de les dades. Aquesta part de l'estudi empíric està dividida en set apartats: el primer presenta una anàlisi global i quantitativa de la implantació en l'àmbit de la informàtica i les TIC, que ens permet de corroborar l'heterogeneïtat pel que fa a la implantació de la terminologia normalitzada; els altres sis descriuen estudis individualitzats que tenen com a objectiu validar o falsar cadascuna de les sis hipòtesis en les quals es basa la tesi. Per això, cada apartat presenta l'anàlisi de la implantació en relació amb un factor d'implantació: difusió, àmbit d'ús, brevetat, acostament formal i semàntic al terme original, via d'entrada i concurrència.

Per acabar, en el setè i darrer capítol presentem les conclusions finals d'aquest treball i les vies d'investigació que s'obren a partir d'ara.

Com a annexos, hem inclòs la citació bibliogràfica de tots els documents que conformen el corpus textual de la tesi, la llista de casos normalitzats i dels termes que els constitueixen, la base de dades metodològica, que incorpora la informació sobre els termes analitzats, i

els resultats quantitatius i gràfics de les anàlisis estadístiques realitzades per confirmar la significació de les dades. A més, també adjuntem al treball una interfície de consulta de la base de dades que permet una navegació fàcil pels materials, agrupats d'acord amb els diversos criteris d'anàlisi establerts.

La finalitat que persegueix aquesta tesi és eminentment pràctica. Creiem que la metodologia que proposem és útil per a l'anàlisi de la implantació terminològica i es pot implementar per crear una aplicació que permeti el seguiment automàtic dels termes aprovats per les institucions oficials, a banda que contribueix a la recerca de factors d'implantació. I quant als factors detectats, creiem que representen un bon començament per a l'establiment d'uns criteris validats i fiables que assegurin l'èxit de les propostes normalitzades.

II. OBJECTIUS I HIPÒTESIS

Il faut admettre que pour l'implantation des termes (...) l'irrationnel sait parfois trouver sa place.

Philippe Thoiron (1994)

En diversos estudis previs duts a terme en el camp de la implantació terminològica, tant a Catalunya com a fora de Catalunya, s'ha plantejat, de forma més o menys explícita, l'existència d'un conjunt de factors que influeixen la implantació de la terminologia oficial proposada per les autoritats en matèria de normalització.

En aquest capítol presentem les premisses primordials del treball, construïdes a partir dels principals factors d'impacte que s'han descrit en estudis anteriors (vegeu el capítol III de fonaments), plantejem els objectius de la recerca i, finalment, formulem les hipòtesis sobre les quals es fonamenta la tesi, que intentarem validar o falsar.

1. Premisses

En treballs anteriors sobre la implantació terminològica en l'àmbit de la informàtica i les TIC hem pogut observar que el grau d'implantació no és el mateix per a tots els termes normalitzats.⁶ Inicialment, doncs, partint del supòsit que el grau d'implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana és heterogeni, hi hauria una sèrie de raons que explicarien aquesta heterogeneïtat. Creiem que corresponen a factors d'implantació.

Diversos estudis d'implantació que s'han dut a terme en el marc de la normalització terminològica del francès al Quebec (Auger 1999, Martin 1998a, Quirion 2003) i a França (Chansou et al. 1997,

⁶ Vegeu, per exemple, Montané (2007 i 2010) per observar dades d'implantació. També de l'estudi de Vila et al. (2007) es desprèn que la implantació en l'àmbit dels esports és heterogènia.

Delavigne i Gaudin 1994),⁷ i també del català (Vila et al. 2007), realitzats en diversos àmbits temàtics (pesca, sanitat, educació, transports, informàtica, esports, etc.), han observat que existeixen tendències en la implantació dels termes normalitzats que s'expliquen per motius diversos.

Cadascun d'aquests estudis exposa de manera més o menys explícita les causes de l'èxit o del fracàs de la implantació. Alguns, a més, les engloben sota una denominació comuna –*variables d'implantation* (Quirion 2003) o *facteurs favorisants et freins* (Gouadec 1994)– fent referència al conjunt de factors que influencien, positivament o negativament, la implantació de la terminologia normalitzada. Aquests factors, que poden ser diversos, responen a causes diferents: unes són intrínseques del propi terme, d'altres són extrínseques, referents al context sociolingüístic, a l'àmbit temàtic en el qual s'usen els termes i a altres condicions socials i culturals, que poden influir en el major o menor grau d'implantació de la terminologia normalitzada.

Quirion (2004) divideix les variables d'implantació terminològica en tres categories: factors terminològics, factors socioterminològics i factors procedimentals. En els factors terminològics hi inclou les precisions formals que afecten els termes. Els factors socioterminològics són els que tracten els termes des del seu vessant social, i tenen a veure amb els comportaments, les actituds i els valors de la societat. Finalment, els factors procedimentals estan relacionats amb la manera d'actuar per afavorir l'establiment i la propagació de la terminologia.

El Consell Supervisor del Termcat utilitza també un conjunt de criteris en la normalització terminològica en llengua catalana. Aquests criteris, que en un sentit ampli es podrien considerar factors d'implantació, es classifiquen en lingüístics, terminològics i sociolingüístics, i tenen a veure, respectivament, amb el sistema de la llengua, amb el sistema conceptual de l'àrea especialitzada en la qual s'usa el terme i amb l'ús real que en fan els especialistes (Termcat 2006a: 23).

Per a aquest treball hem elaborat la nostra pròpia classificació dels factors d'implantació, sobre la base de les dues anteriors:

⁷ Ambdues obres presenten un recull d'estudis d'implantació terminològica, realitzats per equips de recerca diferents.

- factors lingüístics, que tenen a veure amb el sistema de la llengua, a nivell formal i semàntic;
- factors terminològics, que estan relacionats amb les característiques de l'àrea especialitzada d'ús del terme;
- factors sociolingüístics, que tracten el vessant pragmàtic i social dels termes; i
- factors procedimentals, que tenen a veure amb les accions dutes a terme per afavorir la difusió i la implantació de la terminologia normalitzada.

El ventall de factors d'implantació és molt ampli, però en el treball ens circumscrivim a l'estudi d'alguns factors concrets amb la consciència que en restaran molts d'altres per analitzar (transparència, motivació semàntica, temps transcorregut des de la normalització, etc.). També assumim que, en general, un únic factor no determina la implantació d'un terme, sinó que sovint depèn de la influència de diversos factors en conjunt.

2. Objectius

La nostra recerca es proposa dos objectius principals:

- a) Establir una metodologia d'anàlisi de la terminologia normalitzada, prenent com a base les propostes que s'han elaborat fins ara, amb l'objectiu d'obtenir dades quantitatives i qualitatives que permetin el seguiment de la implantació i que contribueixin a la recerca de factors d'implantació.
- b) Identificar, a partir d'aquestes dades, un conjunt de factors d'implantació que influencien, positivament o negativament, l'ús real de la terminologia normalitzada en català. Ens centrarem en l'anàlisi de sis factors en un corpus de l'àrea temàtica de la informàtica i les TIC en llengua catalana.

3. Hipòtesis

Les hipòtesis que hem formulat, i que presentem a continuació, tenen com a objectiu comprovar si un conjunt d'elements associats a l'ús de la terminologia normalitzada són factors que n'influencien positivament o negativament la implantació.

D'acord amb la classificació del primer apartat, agrupem les hipòtesis en tres grups:

- les relacionades amb factors lingüístics: tercera i quarta hipòtesi;
- les relacionades amb factors sociolingüístics: segona, cinquena i sisena hipòtesi; i
- les relacionades amb factors procedimentals: primera hipòtesi.

3.1 Primera hipòtesi

La primera hipòtesi està relacionada amb el paper que té la difusió en la implantació dels termes normalitzats, i es podria formular de la manera següent:

Els termes normalitzats que són objecte d'una difusió més àmplia aconseguixen implantar-se més en l'ús.

Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats s'inclouguin en els diccionaris de llengua general i en els diccionaris especialitzats és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada.

Vila et al. (2007: 59 i 87) plantegen que el grau de difusió d'un terme en pot condicionar la implantació. És difícil fer un seguiment de la difusió dels termes que normalitza el Consell Supervisor del Termcat, ja que els mitjans són múltiples i no s'utilitzen tots de manera sistemàtica. En aquest treball hem decidit centrar-nos exclusivament en la difusió que es duu a terme a través de dues vies:

a) els diccionaris de llengua general: el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans de 1995 (DIEC1) i el *Gran diccionari de la llengua catalana* del Grup Enciclopèdia Catalana (GDLC), en la seva primera edició de 1998;⁸

⁸ Hem pres com a referència les primeres edicions d'ambdues obres perquè són les que han pogut influir en l'ús de la terminologia normalitzada que documentem en el corpus textual, datat entre 1997 i 2009.

b) els diccionaris especialitzats de l'àmbit de la informàtica i les TIC: per una banda, el *Recull de termes de Softcatalà*⁹ de 1999; per una altra, les primeres obres elaborades pel Termcat sobre aquesta temàtica: *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic* (1a edició, 2000) i *Diccionari d'Internet* (2001).

Els termes normalitzats apareixen sempre en els diccionaris de la temàtica especialitzada corresponent que elabora el Termcat (també els realitzats en col·laboració amb altres entitats o amb professionals experts de l'àmbit). En canvi, la seva inclusió en els diccionaris generals no és tan sistemàtica, i sovint depèn tant del nivell d'especialització de cada terme com del caràcter prescriptiu o no prescriptiu del diccionari de llengua. Així, com és natural, s'inclouen més termes normalitzats en els diccionaris no normatius que en els que ho són.

Quirion (2004: 197) inclou entre els factors procedimentals que afavoreixen la implantació terminològica el fet que un terme hagi estat recollit per la lexicografia general. Cal comprovar si aquesta acció, que s'engloba entre els mecanismes de difusió de la terminologia normalitzada, constitueix un factor d'implantació en la llengua catalana.

3.2 Segona hipòtesi

La segona hipòtesi està relacionada amb l'àmbit en què s'usen els termes normalitzats, el qual establim prenent com a base l'àmbit d'activitat en què es produeixen els textos.¹⁰ Es podria formular de la manera següent:

L'àmbit d'ús dels textos influeix en la implantació dels termes que contenen: els termes normalitzats aconseguen implantar-

⁹ Softcatalà és una associació sense ànim de lucre, l'objectiu bàsic de la qual és fomentar l'ús del català en la informàtica, Internet i les noves tecnologies.

¹⁰ Distingim quatre àmbits d'ús: institucional, acadèmic, d'entitats i de persones. Vegeu el capítol IV de corpus per a una descripció completa de cadascun.

se més quan s'utilitzen en l'àmbit institucional que quan s'usen en l'àmbit acadèmic o en altres àmbits.

Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats s'utilitzin en un àmbit o en un altre és un factor d'implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

L'àmbit d'ús que anomenem institucional agrupa textos que provenen de l'Administració catalana. La Generalitat de Catalunya és part integrant de l'organisme que s'encarrega de normalitzar la terminologia en català, és a dir, del Termcat,¹¹ la qual cosa indueix a pensar que de manera natural tots els textos que produeix incorporen la terminologia normalitzada. A més, per una banda, un decret obliga l'Administració a utilitzar els termes normalitzats pel Termcat:

2.3 En l'ús del català l'Administració de la Generalitat ha d'emprar els termes normalitzats pel Centre de Terminologia Termcat per designar en aquesta llengua els conceptes a què es refereixen. (Decret 107/1987: article 2).

I, per una altra banda, el Termcat també està obligat, per decret, a:

f) Donar suport terminològic a l'Administració de la Generalitat de Catalunya i coordinar les activitats terminològiques dels departaments i els organismes i empreses que en depenen. (Decret 108/2006: article 5).

La resta d'àmbits que tenim en compte en aquest treball (acadèmic, d'entitats i de persones) no tenen un marc jurídic únic que els obligui a utilitzar la terminologia normalitzada. Tanmateix, creiem que també podem observar diferències entre aquests altres àmbits. Preveiem, per exemple, que en l'àmbit acadèmic els termes normalitzats presentaran un nivell d'implantació més alt, ja que l'ensenyament reglat és el mitjà utilitzat per estendre la normalització entre els parlants de la llengua (Montoya 2006). Entre les entitats i les persones individuals, en canvi, l'obligació

¹¹ Segons els Estatuts del Consorci del Centre de Terminologia Termcat:

1.1 El Centre de Terminologia Termcat és un consorci amb personalitat jurídica pròpia, integrat inicialment, amb caràcter voluntari, per la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i el Consorci per a la Normalització Lingüística. (Decret 108/2006, article 1)

d'utilitzar els termes normalitzats no és tan explícita com en els àmbits institucional i acadèmic, i això creiem que es traduirà en una llibertat més gran a l'hora d'optar per un terme o altre en la construcció del text.

3.3 Tercera hipòtesi

La tercera hipòtesi està relacionada amb l'estructura monolèxica o polilèxica que presenten els termes normalitzats, i es pot plantejar de la manera següent:

Els termes normalitzats breus, i més concretament els que presenten una estructura monolèxica, aconseguen una implantació més alta que els termes normalitzats polilèxics.

Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats siguin breus i, més concretament, monolèxics, és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

Els termes breus, que solen correspondre a termes monolèxics, resulten més fàcils d'utilitzar pels usuaris de la llengua, encara que siguin menys descriptius i, per tant, semànticament menys transparents que les formes més llargues, sovint associades a termes sintagmàtics d'estructura polilèxica.

Dos dels aspectes que, segons el Termcat, s'han de considerar en la normalització dels termes són la transparència i la precisió semàntiques. Si els termes són transparents, són fàcilment comprensibles i, si són precisos, faciliten a l'usuari de la terminologia la identificació exacta dels termes (Termcat 2006b: 63). Tanmateix, cal tenir en compte que la cerca excessiva de transparència i precisió a vegades pot conduir a la creació de formes descriptives que resulten massa llargues i, per tant, poc viables des del punt de vista de l'ús. En relació amb això, un altre dels criteris de normalització del Termcat recomana que, des del punt de vista estructural, els termes siguin breus:

Es pot relacionar amb aquest aspecte [eufonia] també la voluntat de brevetat [...], perquè és una tendència acusada la preferència per les formes sintètiques. (Termcat 2006b: 74).

Rondeau (1984) estableix un conjunt de criteris per a la creació neonímica, encara que el mateix autor constata que la seva aplicació

no garanteix necessàriament una acceptació general —és a dir, l'ús— dels neònims. Un d'aquests criteris també fa referència a la brevetat i la simplicitat de les denominacions:

On a observé que les termes de forme syntagmatique font partie du « style » des Lsp. Mais il faut se souvenir que plus un néonyme sera simple, plus il aura de chances d'être accepté et de survivre. (Rondeau 1984: 134).

Auger també fa esment de la simplicitat dels termes, que es relaciona directament amb la brevetat dels termes monolèxics, en les recomanacions que conclouen el seu treball en el marc de la normalització de la terminologia d'espècies pesqueres comercials:

(...) les noms simples officiels s'implantent plus facilement et mieux que les noms complexes officiels, ce qui démontre un nette tendance à la simplification lexicale. (Auger 1999: 118).

D'acord amb aquesta observació, Auger recomana:

Privilégier les noms simples aux noms complexes. (Auger 1999: 121).

També Quirion inclou la brevetat del terme entre els factors terminològics que afavoreixen la implantació:

Brièveté du terme, maniabilité. (...) On avance qu'un syntagme constitué d'unités multiples a moins de probabilités de s'enraciner qu'un concurrent plus court. (Quirion 2004: 195).

I encara podríem citar altres autors que comparteixen aquesta opinió i que la reflecteixen en dades empíriques. Així doncs, sembla que la brevetat de les denominacions és un element important per assegurar-ne la implantació en l'ús. Aquest aspecte sovint apareix inversament relacionat amb el criteri de la motivació i la transparència semàntiques, el qual també es presenta com un aspecte a tenir en compte a l'hora de normalitzar un terme. Tanmateix, es prioritza la facilitat d'implantació d'un terme entre els usuaris, i aquesta sol estar condicionada per la brevetat de la denominació i sol anar en detriment de la transparència:

L'afany de transparència i de precisió té un risc: desembocar en formes excessivament descriptives. (Termcat 2006b: 64).

3.4 Quarta hipòtesi

La quarta hipòtesi està relacionada amb el mecanisme de formació del terme normalitzat, i es pot subdividir en dues hipòtesis específiques. En primer lloc, formulem la hipòtesi general:

Els termes normalitzats més pròxims al terme original, encunyat en una altra llengua (majoritàriament, l'anglès) per fer referència al concepte, aconseguen implantar-se més en l'ús.

Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats presentin un paral·lelisme amb el terme original –paral·lelisme formal (en relació als manlleus) o paral·lelisme semàntic (en relació als calcs lingüístics)– és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

Aquest és un aspecte tractat a bastament en els estudis d'implantació terminològica. Per posar un exemple, citem Depecker (1997); encara que fa referència exclusivament al francès, creiem que el fenomen es pot fer extensiu a la resta de llengües:

(...) la proximité de la désignation française avec l'anglais assure une bonne part du succès. (Depecker 1997: XIII).

El fet que generalment el manlleu de l'anglès ja estigui en circulació en la llengua provocaria que un terme català formalment o semànticament proper tingués més possibilitats d'implantar-se satisfactòriament que una altra proposta més allunyada, construïda amb mecanismes d'actualització del lèxic propis de la llengua catalana.

Aquesta hipòtesi inclou dues hipòtesis específiques:

3.4.1 Primera hipòtesi específica

Els termes normalitzats que s'han format a partir de mecanismes de manlleu aconseguen implantar-se més en l'ús que els termes que han estat formats a partir de mecanismes d'actualització del lèxic propis de la llengua catalana (formals, funcionals o semàntics).

Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats siguin manlleus –adaptats o sense adaptar– i, per tant, siguin formalment

més propers al terme original, és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada.

Existeix un ampli repertori de recursos que serveixen per a l'actualització del lèxic català (vegeu el capítol V de metodologia); no obstant això, no tots són igualment productius i tampoc tots els termes construïts amb aquests recursos no tenen la mateixa acceptació entre els usuaris de la llengua, almenys en l'àmbit d'especialitat de la informàtica i les TIC, on hi ha termes creats a partir dels recursos propis, però sobretot termes que recorren als mecanismes de manlleu.¹²

El motiu que explica aquesta preferència cal buscar-lo probablement en el fet que la societat catalana importa la majoria d'innovacions tecnològiques i informàtiques, principalment de les comunitats angloparlants, i sobretot dels EUA, que són pioneres en el desenvolupament de les noves tecnologies. Això fa que les novetats arribin a través de la denominació original en anglès, que sol ser la primera que s'utilitza en el context català, i potser per això la que es percep com a més natural.

A aquest fet cal afegir-n'hi d'altres que tenen a veure amb les característiques que presenta la denominació manllevada. En primer lloc, cal tenir en compte el component d'internacionalitat que incorporen els termes originals (creats en la llengua en la qual s'ha produït la innovació). Aquest component es reforça si les diverses llengües veïnes o les de comunicació internacional adopten propostes denominatives acostades formalment a l'original, de manera que el manlleu es converteix en una mena de forma de referència a nivell internacional (Termcat 2006a: 51).

Relacionada amb la internacionalitat, també trobem la qüestió del prestigi de la llengua original, que juga a favor del manteniment del manlleu. Quirion (2004: 197) ho identifica com un factor que afavoreix la implantació de les formes pròximes a les denominacions en una altra llengua que es percep com a més prestigiosa, que normalment és l'anglesa, com a pionera de les innovacions en l'àmbit informàtic i tecnològic.

¹² En alguns estudis d'implantació que s'han dut a terme en l'àmbit dels esports (Vila et al. 2007) també s'ha apuntat aquesta idea.

En segon lloc, sovint és difícil allunyar-se del manlleu perquè aquesta forma s'incorpora a la llengua com a referència biunívoca que s'adequa perfectament al concepte nou, i la proposta genuïna equivalent es pot apreciar com a inexacta (Gaudin 1994: 71, Termcat 2006a: 58).

3.4.2 Segona hipòtesi específica

Els termes normalitzats que són calcs lingüístics aconseguixen implantar-se més en l'ús.

Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats siguin calcs lingüístics és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada.

Com a mecanisme de formació lèxica, la llengua catalana pot recórrer a la traducció literal d'un terme original encunyat en la llengua que ha produït la innovació tecnològica o informàtica. En aquests casos, considerem que l'origen de la proposta catalana és forà, i l'anomenem calc lingüístic. Aquest mecanisme es fa especialment evident quan la denominació original és el resultat d'una metàfora. Mitjançant el calc, la llengua catalana copia la metàfora utilitzada en l'original.

Sembla que el calc, pel fet que conserva intrínsecament l'origen forà del terme i per tant s'hi manté proper, té més possibilitats d'implantar-se que una denominació catalana completament nova. Depecker fa referència a aquest fenomen des d'un vessant positiu per part de la llengua creadora del calc:

(...) il ne faut pas avoir trop peur de ses propres tabous : si l'image est intéressante, faisons en sorte de la garder, quitte à la remodeler. (Depecker 1994: 10).

3.5 Cinquena hipòtesi

La cinquena hipòtesi està relacionada amb la via d'entrada dels termes normalitzats en l'àmbit de la informàtica i les TIC. La podem formular de la manera següent:

Els termes normalitzats que són conseqüència de la terminologització o de la transferència d'una forma ja existent,

utilitzada en la llengua general o en alguna altra àrea d'especialitat, respectivament, aconseguen implantar-se més en l'ús que els termes de nova construcció.

Pretenem comprovar si el fet que els termes normalitzats siguin unitats que ja s'utilitzaven en català, ja sigui en el lèxic comú o en altres àrees especialitzades, és un factor d'implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

En general, s'observa que els termes que ja s'utilitzaven prèviament a la normalització en una àrea d'especialitat aconseguen d'implantar-se amb èxit, precisament perquè ja circulaven en la llengua abans d'adquirir l'estatus de termes normalitzats. El Consell Supervisor (Termcat 2006a: 54) intenta recórrer a aquest fenomen aplicant el “principi de respecte a la forma arrelada entre els especialistes” o el principi de “respecte per la forma que ja es pot considerar tradicional o arrelada”, en el cas dels àmbits més acostats a activitats artesanals.

Gouadec també detecta aquest fenomen en la terminologia normalitzada en l'àmbit de la informàtica en francès:

(...) les implantations parfaitement réussies concernent ceux des termes officiels que l'on peut assimiler à des confirmations de désignations déjà implantées avant même l'incidence de la décision d'aménagement (...). (Gouadec 1994: 142).

Creiem que, si enfoquem aquest principi des d'una perspectiva àmplia, podríem considerar que els termes que ja circulaven en la llengua catalana abans de la normalització (ja sigui en el lèxic general o en una altra àrea temàtica) també tenen més possibilitats d'implantar-se que els termes creats de nova planta.

De fet, alguns autors ja plantegen que fenòmens d'aquest tipus puguin afavorir la implantació, com ara Humbley:

Un mot déjà “mis en discours” a peut-être plus de chance de s'implanter, dans des conditions analogues, qu'une création “in vitro”. (Humbley 2000: 176).

Auger inclou entre les qualitats que hauria de tenir el lèxic tècnic el fet d'utilitzar formes conegudes pels usuaris:

Formes connues des usagers (autochtones) et donc non ressenties comme « étrangères ». (Auger 1994: 54).

Quirion (2004) concreta una mica més, en la línia que proposem en aquesta cinquena hipòtesi. Com assenyalàvem anteriorment, inclou entre els factors d'implantació procedimentals el fet que el terme normalitzat estigui recollit en els diccionaris de llengua general, la qual cosa reforça la idea que els termes conseqüència d'una terminologització tenen més possibilitats d'implantar-se:

Terme repris par la lexicographie générale. La présence d'une étiquette à la nomenclature des dictionnaires généraux serait une des explications à l'enracinement terminologique. L'utilisateur y trouve écho de la proposition terminologique et voit renforcée la validité de la proposition. (Quirion 2004: 197).

Així doncs, el fet que els termes siguin el resultat d'una terminologització o d'una transferència seria un factor que afavoriria la implantació.

3.6 Sisena hipòtesi

La sisena hipòtesi està relacionada amb la presència de concurrents, és a dir, amb el fet que existeixin variants denominatives no normalitzades que s'utilitzen com a alternativa del terme normalitzat. La podem formular de la manera següent:

Els termes normalitzats que presenten concurrents tenen més dificultat per implantar-se que els que no en presenten.

Pretenem comprovar si la concurrència del terme normalitzat amb altres variants no normalitzades és un factor que obstaculitza la implantació de la terminologia normalitzada.

La implantació del terme normalitzat depèn del grau en què concorre amb altres unitats que es poden utilitzar en el seu lloc, com hem tractat d'explicar en altres treballs (Montané 2009; Montané i Cabré 2010). En analitzar la quantitat de denominacions concurrents que es documenten per a cada terme normalitzat, hem observat que l'obstacle principal per a la implantació es troba en la concurrència amb diversos tipus de variants denominatives.

Quirion també presenta l'absència de concurrència amb altres termes com un factor que afavoreix la implantació:

Une dénomination aurait de meilleures perspectives de s'implanter si elle est la seule indiquée pour désigner une notion. (Quirion 2004: 194).

Gouadec arriba a una conclusió similar, ja que observa que la presència de concurrents obstaculitza la implantació dels termes francesos:

(...) les implantations imparfaitement réussies ou problématiques concernent les formes de désignation en concurrence avec l'anglais. (Gouadec 1994: 142).

S'observa, doncs, que la concurrència del terme normalitzat amb altres termes dificulta la implantació. Ara bé, en aquest context també és interessant de posar èmfasi en els concurrents: observar quin tipus de variant denominativa és la que sol obstaculitzar la implantació del terme normalitzat i intentar trobar el motiu que en justifica l'ús pot reforçar tant aquesta hipòtesi com la resta d'hipòtesis que hem plantejat.

Per exemple, si el concurrent que triomfa és un manlleu, aquest aspecte reforçaria la quarta hipòtesi, que preveu una implantació satisfactòria per als termes més acostats a la llengua original. Si el concurrent és una variant lèxica catalana o una variant reduïda, pot ser que tingui un ús major que el terme normalitzat perquè és més breu, la qual cosa reforçaria la tercera hipòtesi, que fa referència a la major implantabilitat de les formes breus, sobretot les monolèxiques.

Si el terme que aconsegueix nivells d'implantació més elevats és una variant ortogràfica o morfosintàctica, pot ser un indicatiu d'inseguretat, que podria significar que el terme està en procés d'implantar-se i que simplement cal que passi més temps per poder valorar si el terme normalitzat s'implanta definitivament en l'ús. Aquest fet es relaciona amb la qüestió del temps que cal deixar passar per poder valorar objectivament la implantació de la terminologia normalitzada.¹³ També és possible que un terme normalitzat no aconsegueixi implantar-se perquè té una gran quantitat de concurrents, la qual cosa duu a demanar-nos si la dificultat d'implantació és major com més concurrents té el terme.

¹³ Aquesta és una discussió àmpliament tractada en la bibliografia sobre implantació (Auger 1999, Depecker 1994, Rull 2000, Quirion 2003 i 2004, Termcat 2006a), però no hi ha consens.

La situació més habitual creiem que és, tanmateix, aquella en què existeix una forma alternativa que triomfa per sobre de la resta (inclòs el terme normalitzat), i és probable que aquest concurrent triomfi perquè compleix algun o alguns dels criteris que assenyalen en aquest treball com a possibles factors d'implantació (acostament a la llengua original, brevetat, ús arrelat en l'àrea o en la llengua, etc.).

En alguns casos, un dels fets que pot explicar la presència de concurrents és l'ús d'altres llengües (sobretot anglès i castellà) en els productes comercials relacionats amb la informàtica i les TIC (programes, aplicacions, materials), la qual cosa dona lloc a variació denominativa.

Rousseau ha etiquetat aquest fenomen com a “variació terminocomercial”:

Dans ce phénomène de substitution, peut-on voir du côté des professionnels une variation que j'appellerai « terminocommerciale », je ne sais pas trop comment l'appeler, dénomination de produit faite par les cadres technico-commerciaux qui ont souvent le dernier mot dans l'entreprise. Dans le domaine de l'informatique, cette variation foisonne très nettement. (Rousseau 1994: 137).

L'ús de la versió catalana de programes informàtics o d'aplicacions d'Internet es pot considerar en general restringit. La majoria continuen utilitzant-se en la versió original en anglès o en la versió castellana.¹⁴ En estudis previs (Montané 2007) ja hem detectat la influència dels termes en castellà utilitzats en els programes informàtics en la implantació d'alguns termes normalitzats: hem observat que s'utilitzava la forma castellana en detriment del terme català proposat pel Termcat.

Aquesta tendència també ha estat observada en la terminologia de la informàtica normalitzada en francès:

La francisation et, *a fortiori*, la normalisation du vocabulaire de l'informatique sont difficiles, voire impossibles, lorsque l'on se rapproche du « cœur » de l'informatique [recherche et

¹⁴ Només el 7,8 % dels habitants de Catalunya tenen el sistema operatiu del seu ordinador de sobretaula en català, mentre que en el cas dels portàtils el percentatge baixa fins al 3,3 %, i només el 0,7 % de la població disposa del menú de l'ordinador de butxaca en català. (Ferran et al. 2007: 60).

programmation], lorsque l'anglais est la condition même du fonctionnement des matériels et logiciels [programmes, éléments non francisables], (...). (Gouadec 1994: 194).

També Depecker fa notar aquest aspecte en referència, sobretot, a la terminologia de la informàtica:

C'est la « présence de l'anglais sur l'outil » (informatique particulièrement) qui explique en partie les phénomènes de rémanence de termes anglais dans le discours des spécialistes. (Depecker 1997: XXVIII).

La presència d'altres llengües en els productes comercials relacionats amb la informàtica i les TIC, doncs, sembla que afavoriria l'ús de concurrents i obstaculitzaria la implantació dels termes normalitzats en català.

III. FONAMENTS

Dans le domaine de l'aménagement linguistique il n'existe assurément aucune recette miracle.

André Martin (1993)

Els termes *normalització*, *normalització terminològica* i *implantació* han estat utilitzats per fer referència a conceptes diversos al llarg de la seva història. En aquest capítol situem la nostra postura en el marc de la normalització lingüística i definim l'objecte de la normalització terminològica, el qual constitueix el nostre objecte d'estudi.

També repassem com es desenvolupen les polítiques de normalització terminològica en diverses situacions lingüístiques i, sobretot, com funciona la planificació lingüística i terminològica en llengua catalana. Finalment, fem un repàs dels estudis d'implantació terminològica més importants que s'han dut a terme i els factors que posen de relleu.

1. La normalització

Per començar, considerem que és essencial explicar què entenem per normalització de la terminologia, ja que la denominació *normalització* ha estat utilitzada històricament per fer referència a diversos conceptes, que tenen significats molt propers, però que no es refereixen pas al mateix.

1.1 Els inicis de la normalització

Originàriament, el concepte de *normalització* en terminologia prové de l'àmbit industrial. En aquest camp, podríem dir que la normalització va començar ja al segle XVII, quan els intercanvis comercials es van generalitzar a causa dels inicis de la industrialització i algunes empreses van haver d'elaborar reglaments de producció per facilitar les relacions comercials (Cabré 1992: 410). Més tard, amb la revolució industrial del segle

XIX, que va impulsar definitivament la cooperació internacional, els comerciants es van veure obligats a unificar i a regular els processos de producció, les mesures, els pesos i altres elements d'intercanvi per facilitar les relacions comercials, que cada cop s'internacionalitzaven més. I alhora que es produïa aquesta *normalització industrial* es duia a terme forçosament una *normalització de la terminologia* que s'hi utilitzava. Per tant, com afirma Humbley, la normalització terminològica, de fet, és una conseqüència de la normalització industrial:

La normalisation industrielle occupe un terrain autrement plus vaste. On sait que son but est avant tout de normaliser des produits et des services, et que la normalisation terminologique n'est qu'un sous-produit. (Humbley 2003: 268).

Amb el boom de la revolució industrial, doncs, la normalització es va fer imprescindible, ja que calia assegurar la comprensió inequívoca en els intercanvis d'informació. Així, en aquest marc, podien ser objecte de normalització, entre d'altres, els elements següents:

- els productes i els processos, fonamentalment (encara que no exclusivament) els industrials;
- les unitats de mesura;
- la seguretat de les persones i dels béns;
- la terminologia i la representació de símbols. (Cabré 1992: 411).

En l'àmbit industrial, la normalització sovint també es designa amb el terme *estandardització*, que, segons alguns especialistes, expressa més adequadament la decisió que emana d'un organisme amb autoritat.

D'acord amb els objectius de la normalització industrial, el 1947 va entrar en funcionament l'Organització Internacional per a la Normalització (*International Organization for Standardization*, ISO), que té com a finalitats principals "facilitar la coordinació internacional i unificar les normes industrials" (ISO 2006).

L'ISO defineix el terme *normalització* de la manera següent:

Process of formulating and applying rules for an orderly approach to a specific activity for the benefit and with the co-operation of all concerned and in particular for the promotion of optimum overall

economy taking due account of functional conditions and safety requirements. (ISO 1971).

Així doncs, veiem que la denominació *normalització* s'ha utilitzat per fer referència a la normalització industrial internacional, com a procés que té com a objectiu fixar les condicions i les característiques que han de complir determinats productes i processos, que s'expressen a través de termes.

Per a la normalització terminològica en particular, l'any 1952 l'ISO va crear un comitè tècnic específic: el Comitè Tècnic 37 "Terminology and other language and content resources" (ISO/TC 37), que des d'aquell moment elabora normes relacionades amb la terminologia.

1.2 Normalització i terminologia clàssica

E. Wüster va formular la primera teoria terminològica, la Teoria General de la Terminologia (TGT), que es basa essencialment en la normalització. D'acord amb les paraules del mateix Wüster (1979),¹⁵ l'activitat terminològica se centra en la recopilació de conceptes i de termes per a la normalització dels termes d'especialitat, és a dir, la fixació de nocions i denominacions estandarditzades, amb la finalitat d'assegurar la univocitat de la comunicació professional, fonamentalment a nivell internacional. Per a Wüster, doncs, l'objectiu principal del treball terminològic és la normalització de la terminologia, ja que la seva tasca principal és unificar i estabilitzar l'ús lingüístic i evitar l'ambigüitat que poden provocar els fenòmens d'homonímia, sinonímia i polisèmia.

No obstant això, Wüster reconeix que la normalització lingüística no es podria dur a terme sense un canvi lingüístic (que anomena *intencional*), que té com a objectiu millorar l'estat de la llengua, tot i que adverteix del perill que representa dur-lo a la pràctica:

[La normalització] no es limita a l'estandardització de les expressions existents, sinó que crea sistemàticament noves

¹⁵ Ens basem en l'edició castellana de 1998, editada a partir de l'original de Wüster de 1979 (*Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie*). Vegeu la referència completa de l'obra a la bibliografia.

denominacions i noves delimitacions conceptuals (...). La normalització dels objectes reals no és només estandardització, sinó que al mateix temps és també millora, és a dir, racionalització. (Wüster 1970: 2, citat a Hoffmann 1998: 25).¹⁶

Sin embargo, durante este proceso, hay que comprobar muy atentamente si se trata de una mejora auténtica y necesaria. De hecho, un proceso de normalización lingüística en el que algunos se nieguen a participar llevaría inevitablemente a una escisión lingüística. (Wüster 1998: 155-156).

Wüster explicita que per dur a terme un procés de normalització cal passar per dues etapes consecutives: la investigació, que es considera un procés lingüístic, i el consens, que és un procés sociològic, molt important per assegurar l'èxit d'un procés normalitzador.

En definitiva, doncs, podem dir que la teoria terminològica clàssica, iniciada per Wüster, defensa una terminologia basada en el concepte i destinada a la normalització de les unitats especialitzades a fi de garantir una comunicació professional eficaç. Des d'aquesta perspectiva, la normalització consisteix a prioritzar unes formes (considerades estàndard) sobre unes altres (que s'aconsella evitar), sobre la base del consens dels especialistes, sense el qual la normalització no seria efectiva. Tenim un exemple extrem d'aquest tipus de normalització terminològica en els llenguatges creats artificialment, com les nomenclatures científiques, en les quals els termes són completament biunívocs.

Així doncs, en la concepció clàssica de la terminologia, *normalitzar* significa *estandarditzar*, per tal d'afavorir la comunicació, la qual cosa representa controlar la llengua a favor d'una major comprensió (evitar la variació de qualsevol tipus i, per tant, reduir el llenguatge). Aquesta activitat normalitzadora proposada per Wüster només afecta els especialistes i els seus discursos (especialitzats) en els àmbits científics i tècnics. També són ells els encarregats de fer i de gestionar la recerca terminològica i de decidir per consens les denominacions estandarditzades.

¹⁶ Ens basem en l'edició catalana de 1998, editada a partir de l'original de Hoffmann de 1987 (*Grundströmungen in der Fachsprachenforschung*). Vegeu la referència completa de l'obra a la bibliografia.

1.3 Normalització i planificació lingüística

Quan relacionem el terme *normalització* amb la terminologia, encara hi trobem dues accepcions més, que recull Cabré:

(...) amb el terme normalització podem referir-nos tant a la fixació d'unes varietats per la via de l'autoregulació, com a la intervenció d'una organització adequada per establir la preferència d'unes formes sobre unes altres. (Cabré 1992: 418).

El primer cas descrit per Cabré correspon a un procés de normalització no interventiu, per mitjà del qual el sistema terminològic d'una llengua s'autoregula per acord dels seus usuaris. El segon cas es relaciona amb els processos de planificació lingüística, encaminats a afavorir el desenvolupament de les llengües minoritàries i/o minoritzades, que sovint no són capaces de crear espontàniament terminologia a partir dels recursos lingüístics propis i han de recórrer a l'ús de formes manllevades d'altres llengües.

És en aquest segon sentit que entenem la normalització terminològica en el marc d'aquest treball. És a dir, la normalització com el procés a través del qual, mitjançant la intervenció d'un organisme oficial competent, s'intenta fornir una llengua en situació minoritària i/o minoritzada dels recursos necessaris perquè es pugui desenvolupar en tots els àmbits de la comunicació.

Aquesta concepció de la normalització va sorgir amb els moviments nacionalistes de la segona meitat del segle XX, que van contribuir a la defensa de la identitat nacional, de la qual la llengua pròpia n'era uns dels símbols més visibles. La defensa de la llengua va ser, doncs, una de les majors lluites dels nacionalismes, i per demostrar que la llengua pròpia era vàlida per a qualsevol situació comunicativa calia dotar-la dels recursos necessaris perquè es pogués utilitzar en qualsevol situació i per a qualsevol temàtica. I també calia demostrar-ne la vitalitat, és a dir, la capacitat d'adaptar-se a l'evolució de la ciència i de la tècnica i a les noves realitats, malgrat que no haguessin sorgit a la pròpia comunitat. En aquest context, la intervenció dels governs en qüestions lingüístiques, amb la creació de projectes de planificació lingüística, va ser clau, sobretot en el cas de les llengües minoritàries i/o minoritzades, que sofrien una forta pressió en el seu propi territori per part de les llengües històricament dominants.

Les polítiques lingüístiques es van centrar en la intervenció en matèria terminològica, perquè sabien que una llengua es reafirma si és capaç d'adaptar-se a totes les realitats i, sobretot, a les noves realitats que sorgeixen en els camps especialitzats. Així doncs, una de les primeres accions dutes a terme en aquest marc va ser la creació de centres de terminologia per a les llengües en conflicte, centres que depenien de l'administració de l'Estat i que havien de dur a terme treballs terminològics en tots els camps de coneixement, per tal d'assegurar l'existència d'una terminologia vàlida en la llengua pròpia, de gestionar amb precaució la neologia i de garantir la implantació dels nous termes en els usos lingüístics, tant per part dels especialistes com de qualsevol usuari de la llengua que els hagués de menester.

En aquest nou enfocament de la terminologia, tal com assenyala Cabré (1999a: 58), també es parla de *normalització*, però el seu significat és totalment diferent al que tenia en la terminologia clàssica. En el nou marc, *normalitzar* significa aconseguir que la llengua d'expressió habitual cobreixi tots els camps d'especialitat necessaris perquè es pugui utilitzar en qualsevol situació comunicativa. En definitiva, la normalització cal que cobreixi, com apunta Cabré (1999a: 58), aquests tres aspectes:

- el lèxic general, que s'utilitza en qualsevol situació de comunicació, fins i tot en l'especialitzada, barrejat amb els termes;
- el lèxic especialitzat de primer grau,¹⁷ que s'utilitza sobretot en els textos especialitzats de difusió destinats al públic general, o al públic interessat en la matèria (textos de difusió dels mitjans de comunicació, textos destinats a l'ensenyament, etc.); i
- el lèxic especialitzat pròpiament dit, utilitzat per especialistes i destinat a especialistes, des de dos punts de vista, el del productor i el del consumidor.

A diferència del que hem vist per a la concepció clàssica de la terminologia, on només els camps pròpiament especialitzats, és a dir, els de la ciència i la tècnica, són objecte de la recerca

¹⁷ Cabré (1999a: 58) especifica: “Les lexiques spécialisés de premier degré ou vocabulaires de tronc commun (*lexiques-charnière* ou banalisés)”.

terminològica, en aquesta altra perspectiva, tots els camps de coneixement ho són.

Aquestes dues concepcions de la terminologia semblen correspondre a les distintes finalitats que es poden perseguir quan es pretén aconseguir una estandardització dels termes d'un camp d'especialitat i que, seguint Cabré (1999a: 64), considerem que són dues:

- la normalització d'una disciplina especialitzada (perquè és un camp de coneixement nou o canviant, o és un camp on hi ha una gran confusió conceptual i requereix una reestructuració de continguts, etc.);
- la normalització de l'ús d'una llengua (perquè té buits denominatius a causa de la seva situació de llengua minoritària i/o minoritzada, per exemple, o perquè l'evolució constant de la ciència provoca que hi hagi una manca de denominacions en uns camps determinats de recent aparició o una presència excessiva de manlleus, que desvirtuen la llengua).

Tal com afirma Cabré, la normalització en aquest darrer sentit, aplicada a la comunicació especialitzada en el marc de la planificació lingüística, no deixa de mantenir encara estrets lligams amb la normalització industrial que es va iniciar a finals del segle XIX:

Una terminologia ambigua, fonamentada en la polisèmia, la sinonímia i l'homonímia, posa obstacles evidents al procés de comunicació entre especialistes i malmet inevitablement tots els esforços d'ordenació del pensament. Per aquesta raó, els científics, ja al segle XIX, i els tècnics, a començaments del segle XX, senten la necessitat de regularitzar la terminologia de les seves respectives disciplines; i entren així de ple en el procés de normalització. (Cabré 1992: 406).

1.4 Normalització i intervenció

En aquest repàs del concepte de *normalització*, hem vist que s'acostuma a veure com una activitat prescriptiva, que pot actuar sobre diversos aspectes de les unitats terminològiques i amb objectius diferents. D'acord amb això, Cabré (1999b: 35) distingeix tres tipus de normalització:

- normalització internacional, com a procés mitjançant el qual una organització de caràcter internacional estableix per a cada concepte fixat prèviament la denominació o denominacions corresponents en cada llengua; es tracta, per tant, del tipus de normalització que duu a terme l'ISO;
- normalització sociolingüística, pròpia de països amb polítiques lingüístiques de normalització destinades a impulsar l'ús d'una llengua en una comunitat;
- normalització sociocultural, pròpia de països en procés de desenvolupament econòmic, en els quals el treball terminològic se centra en la reconversió respectuosa de la cultura pròpia per contribuir al desenvolupament socioeconòmic.

El nostre treball s'emmarca en la normalització sociolingüística, ja que la tasca que duu a terme el Termcat, el centre de terminologia oficial encarregat de la normalització terminològica en llengua catalana, es realitza en el marc d'una política lingüística més àmplia, que té com a objectiu “avançar en la generalització de coneixement complet i de l'ús normal de la llengua catalana” (Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística).

Tanmateix, en el camp de la sociolingüística, el concepte de *normalització* s'ha confós tot sovint amb el de *planificació*. En l'àmbit català, la concurrència d'aquestes dues denominacions ha provocat una necessitat de diferenciació conceptual, que ha donat lloc a dues tendències:

La tendència majoritària ha consistit a veure la planificació com una etapa (políticament dirigida) en el context d'un procés més llarg o més general de normalització lingüística (...).

Contràriament, hi ha qui pensa que la relació que s'hi estableix és la inversa, és a dir, que la normalització fa part de la planificació lingüística. El principal argument que s'hi fa servir és que la planificació és un procés que té com a efecte esperat la normalització. (Montoya 2006: 13-14).

Segons aquestes dues perspectives, la normalització es pot veure com un procés o com un resultat, respectivament. Des del nostre punt de vista, la normalització terminològica concretament és un procés que s'inclou dins d'un procés més ampli de normalització de la llengua catalana en el marc de la planificació lingüística, de caire marcadament polític.

Encara en el marc de la sociolingüística, també es produeix una confusió denominativa amb el terme *estandardització*, ja que s'ha entès, des d'un punt de vista reduccionista, com a sinònim de *normalització* o *planificació*. Segons Montoya (2006: 17), però, en l'àmbit català s'associa més comunament l'*estandardització* amb el procés d'assoliment d'una llengua estàndard de comunicació.

2. La normalització terminològica

Per situar la normalització terminològica en el seu marc, en primer lloc farem una referència breu a la planificació lingüística, en la qual s'insereix el procés de normalització.

Tal com hem explicat, les denominacions que s'han utilitzat (i que de fet s'utilitzen) per referir-se a la intervenció per part d'un estat per modificar els usos lingüístics en una comunitat amb llengua minoritària i/o minoritzada són diverses (*planificació, normalització, estandardització*). Tanmateix, en general es coincideix a plantejar la intervenció en tres línies d'actuació: en l'estructura del codi lingüístic (*corpus*), en el seu aprenentatge (ensenyament) i en els seus usos socials (estatus). Recollint aquesta idea, Montoya (2006: 17), afirma que les branques d'activitat de la intervenció estatal en la llengua són tres: la planificació del *corpus*, la planificació de l'ensenyament i la planificació de l'estatus.

La *planificació del corpus* es divideix en dues etapes: una primera optativa, la d'assignació d'un alfabet, que servirà per transcriure les formes orals, i una segona obligatòria, la de codificació o fixació de les estructures lingüístiques.

Si la llengua ja disposa d'alfabet, la planificació del *corpus* es basa estrictament en la regularització de la variació per crear una varietat de referència per a tota la comunitat de parlants, que anomenem varietat estàndard. Segons Montoya, les fases que ha de recórrer el procés per construir aquesta varietat són les següents:

- 1) *Selecció* de la varietat que ha d'esdevenir estàndard.
- 2) *Codificació* gramatical de la varietat seleccionada.
- 3) *Difusió social* de la varietat codificada.
- 4) *Elaboració estilística i terminològica* de la varietat difosa. (Montoya 2006: 26).

La *planificació de l'ensenyament* té com a objectiu estendre el coneixement de la llengua minoritària i/o minoritzada, després d'un període en què ha estat absent de l'ensenyament reglat i ha anat perdent àmbits d'ús. Aquesta planificació es pot dur a terme per tres mitjans:

- a) la instrucció directa a l'aula;
- b) el subministrament de material autodidàctic o d'autoaprenentatge;
- c) la producció de literatura o la inclusió d'espais a la premsa, la ràdio i la televisió en versions simplificades de la llengua en qüestió. (Montoya 2006: 31).

De totes maneres, Montoya (2006: 31) també confirma que el mitjà més comú i més efectiu amb el qual s'assoleix l'extensió del coneixement de la llengua és la presència a l'escola.

Finalment, la *planificació de l'estatus* té com a objectiu arribar a una llengua normalitzada que ocupi una determinada posició en el concert lingüístic mundial, mesurable a partir d'*indicadors* (Montoya 2006: 36), alguns dels quals vénen determinats per llei. Els indicadors principals són l'oficialitat de la llengua (que constitueix l'indicador més complex, perquè es pot materialitzar de diverses formes: oficialitat estatuïda, de treball o simbòlica, oficialitat amb drets de territorialitat i personalitat), el caràcter de llengua internacional, el caràcter de llengua vehicular o llengua com a assignatura (en relació a l'educació), el caràcter de llengua literària, el caràcter de llengua religiosa, el caràcter de llengua dels mitjans de comunicació i el caràcter de llengua laboral.

En la planificació de l'estatus, el dret lingüístic de les llengües minoritàries i/o minoritzades hi juga un paper fonamental, ja que és la llei qui determina una situació de discriminació positiva o d'igualtat, les quals comporten, respectivament, un tractament igualitari de les llengües en contacte o un tractament idèntic, que sovint solament serveix per reforçar les desigualtats i afavorir la llengua gran enfront de la llengua minoritària i, en aquest cas, clarament minoritzada.

Tota planificació lingüística, doncs, es desenvolupa en aquests tres eixos. La planificació de l'ensenyament i de l'estatus actuen primordialment en l'aspecte social de la llengua (extensió del seu coneixement i prestigi), mentre que la planificació del corpus

s'efectua a nivell lingüístic i abarca diversos aspectes: lèxic, alfabet, gramàtica, ortografia, fonologia, etc. El primer d'aquests elements, el lèxic, és l'objecte d'estudi del nostre treball.

La normalització terminològica, per tant, s'integra clarament en una d'aquestes tres branques d'activitat: la planificació del corpus. Concretament, si ens centrem en les etapes que conformen aquesta branca, la planificació del corpus afecta la quarta, que consisteix en la diversificació dels registres de la llengua (col·loquial, culte, etc.) i en l'elaboració de terminologies especialitzades de tots els camps de coneixement, perquè la llengua pugui ser utilitzada en totes les situacions comunicatives.

Per crear aquests registres i terminologies, la llengua objecte de la planificació utilitza tots els recursos al seu abast per a la producció neològica, especialment en el camp lèxic. En funció de la manera com ha estat creada, podem distingir entre la neologia espontània i la neologia planificada. Cabré et al. les distingeixen de la forma següent:

La neología, según su origen, se puede producir de forma espontánea o de forma planificada. En el primer caso se trata de un acto individual; la neología planificada, aunque también puede ser individual, es básicamente institucional. La neología espontánea se produce por alguna de las dos razones siguientes: denominar un concepto nuevo o introducir una variación estilísticamente marcada o simplemente expresiva en el sistema de denominación. La neología planificada es siempre un acto reflexivo que se propone dotar una lengua de recursos de expresión y comunicación propios; por lo tanto, tiene como objetivo primordial la preservación de una lengua y utiliza como base las nociones de norma y de genuinidad lingüística. (Cabré et al. 2002 : 161).

Així doncs, la neologia espontània és un acte individual, motivat per la necessitat de denominar un concepte nou o introduir una variació estilística o expressiva, mentre que la neologia planificada és un acte institucional, motivat per contribuir a la preservació de la llengua, dotant-la de recursos d'expressió i de comunicació propis. Per tant, les raons que expliquen l'existència d'aquests dos tipus de creació neològica també són diferents: la raó de ser de la neologia planificada és la necessitat de denominar un nou concepte (neologia referencial) o d'erradicar una denominació no idònia (normalització lèxica o terminològica); la raó de la neologia espontània és la recerca de l'expressivitat o l'originalitat en el discurs. Pel que fa a

l'extensió en l'ús de la neologia, sembla que aquesta distinció d'origen també és rellevant, ja que és un fet acceptat que l'èxit de la neologia espontània radica en la difusió, mentre que el de la neologia planificada, en les mesures d'implantació que es duguin a terme (Cabré et al. 2002: 162).

A banda d'aquesta distinció, en el mateix estudi es planteja la diferència entre la neologia general, pròpia dels usos de tots els parlants, i la neologia especialitzada (també anomenada *neonímia*), pròpia dels usos especialitzats. Malgrat que la frontera entre neologia general i neonímia no és clara, es pressuposa que els que creen neònims són els especialistes, mentre que els creadors de neologia espontània són tots els parlants de la llengua.

Quirion sintetitza la definició de normalització terminològica (*aménagement terminologique*), situant-la també en el marc més ampli de la normalització lingüística (*aménagement linguistique*):

L'aménagement linguistique est une intervention de la part d'un État pour modifier les usages linguistiques sur son territoire. Depuis Kloss (1969), on distingue généralement deux axes d'intervention étatique, soit l'aménagement du statut et l'aménagement du corpus. Le premier cherche à modifier le statut des langues en présence, dans le but de modifier le prestige respectif de ces idiomes. Le second s'effectue potentiellement sur tous les aspects de la langue : lexicale, alphabet, grammaire, orthographe, phonologie, etc. Le premier élément, le lexicale, (...) peut être traité dans l'optique de la langue générale ou spécialisée. Lorsque l'intervention porte sur la langue spécialisée, on parle alors d'aménagement terminologique. (Quirion 2004: 193).

Podem resumir gràficament aquesta definició:

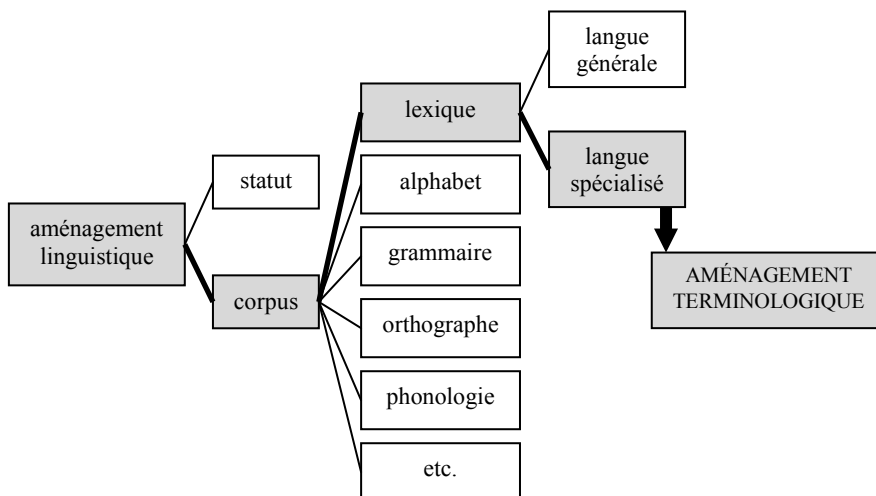

Figura 1. Definició de normalització terminològica (*aménagement terminologique*), segons Quirion (2004).

Per la seva banda, Auger divideix el procés de normalització terminològica en sis funcions que, en un pla dinàmic, corresponen a diverses etapes:

(...) nous caractériserons l'aménagement terminologique par six fonctions fondamentales : a) fonction recherche, b) fonction normalisation, c) fonction diffusion, d) fonction implantation, e) fonction évaluation et contrôle et f) fonction mise à jour. Sur un plan dynamique, ces fonctions peuvent correspondre autant de phases ou d'étapes qui vont de la conception initiale d'un produit terminologique jusqu'à son implantation auprès d'un groupement selon une planification rigoureusement établie qui suppose à la fois l'identification d'un objectif à atteindre et le recours à une stratégie globale d'intervention. (Auger 1986: 48-49).

Així doncs, Auger planteja sis etapes en les quals es desenvolupa la normalització terminològica, que resumim a continuació:

a) Recerca. És l'etapa de recerca terminològica pròpiament dita. Consisteix en l'aplicació de la metodologia terminogràfica per a l'elaboració de productes terminològics clàssics (lèxics, vocabularis, diccionaris, etc.), de treballs de neologia (recerca de neologismes, terminologies neològiques) i d'actualitzacions de treballs ja existents d'acord amb el progrés científic i tecnològic. També es durien a terme en aquesta primera etapa les activitats de formació en terminologia i terminografia, les consultes

terminològiques puntuals (a partir d'un servei personalitzat) i el desenvolupament constant dels mètodes de treball, que cal que s'adaptin a les necessitats de cada moment. Tot plegat implica una participació activa en el desenvolupament i la projecció de la ciència terminològica a nivell internacional.

D'acord amb Auger (1986: 50), tres fases caracteritzen l'etapa de recerca en el procés de normalització terminològica:

1a fase: identificació d'un projecte a partir de l'anàlisi de les necessitats reals; aquesta fase suposa una tria estratègica del pla d'intervenció, és a dir, el projecte terminològic, a partir de la definició del grup meta.

2a fase: definició del treball terminogràfic, adaptat a les necessitats del grup meta (camp de recerca, mida, tipus de producte terminològic resultant, grau d'especialització, etc.).

3a fase: elaboració del treball terminogràfic; és a dir, aquesta fase correspon a l'etapa de recerca pròpiament dita, per a la qual cal una forta implicació del grup per al qual està concebut el treball, perquè el projecte assoleixi el seu objectiu i sigui útil als usuaris.

b) Normalització. Auger distingeix la normalització terminològica entesa en el marc legal de la planificació lingüística, de la normalització que es duu a terme en aquesta etapa, que ell mateix afirma que es podria anomenar estandardització:

(...) il ne faut pas entendre ici la normalisation terminologique avec le sens restrictif que le terme possède dans la loi 101¹⁸ et dans les pouvoirs qui sont donnés à l'Office en cette matière mais avec le sens plus global de processus par lequel un système terminologique donné s'auto-régularise au fur et à mesure que le consensus du milieu concerné est en train de s'effectuer. (Auger 1986: 50).

Aquesta etapa consisteix a arribar a un acord entre l'equip d'elaboració del projecte terminogràfic i els usuaris últims del producte resultant, de manera que totes les tries lèxiques mantinguin coherència interna, funcionalitat i, sobretot, que tinguin potencialitat d'implantació o de rebuig en el grup d'usuaris previst.

c) Difusió. Aquesta etapa és fonamental per assegurar l'èxit de la normalització terminològica, ja que consisteix a donar a conèixer el

¹⁸ *Charte de la langue française.*

treball realitzat en les fases anteriors. La difusió es pot dur a terme per la via clàssica, mitjançant repertoris terminològics (lèxics bilingües, vocabularis, diccionaris il·lustrats, etc.); o per la via moderna actual, mitjançant bases de dades terminològiques, que permeten tractar un conjunt més gran d'informació.

d) Implantació. És la peça fonamental de la normalització terminològica. Comprèn les tècniques d'intervenció que permeten el pas d'un coneixement passiu de la terminologia d'un àmbit específic a la implantació en l'ús lingüístic quotidià d'una comunitat. La intervenció sempre cal que es dugui a terme conjuntament amb els grups meta als quals va dirigida la normalització, per assegurar-ne la implantació, ja que quan el terme normalitzat és el resultat d'un consens entre els especialistes de l'àmbit en el qual s'utilitza, té més possibilitats d'implantació.

e) Avaluació i control. Al llarg de tot el procés cal avaluar constantment els resultats obtinguts, és a dir, cal una anàlisi retroactiva per assegurar que la terminologia s'implanta realment en els grups meta. La situació ideal seria l'existència d'eines de control del grau d'implantació terminològica.

f) Actualització. El progrés científic i tecnològic avança ràpidament, i sovint és vehiculat per l'anglès, perquè és de les comunitats anglosaxones d'on emanen els avenços tecnològics. Per aquest motiu, cal que la comunitat objecte de la normalització estigui constantment al dia, perquè s'adapti eficaçment al progrés tecnològic. Tal com afirma Auger (1986: 53) per al francès del Quebec, només una organització sistemàtica de la recerca científica i tècnica pot assegurar el futur de les llengües minoritàries i/o minoritzades com a llengües científiques i tècniques en el món actual.

D'acord amb Auger, doncs, la normalització terminològica és un vessant de la normalització d'una llengua que té com a objectiu la implantació de la terminologia:

(...) nous considérons que l'aménagement terminologique est une facette particulière de l'aménagement linguistique et vise ultimement l'implantation sociale de terminologies officialisées par l'autorité légitime, ici l'État, qui s'appuie sur sa loi linguistique et, par voie de conséquence, sur une politique linguistique qui découle directement de la loi. (Auger 1999: 18).

A continuació, explicarem com es duu a terme la normalització terminològica en diverses comunitats lingüístiques. A banda de la catalana, ens hem centrat a descriure el procediment que es realitza al Quebec i a França, perquè és d'on provenen els estudis d'implantació terminològica més rellevants que hem tingut en compte per a la recerca, i també fem una breu referència a la situació en llengua basca.

2.1 La normalització terminològica a l'OQLF

La *Charte de la langue française* (Llei 101) (1977) és el marc legal que estableix la política lingüística per al francès al Quebec (Canadà). Com a província bilingüe, el Quebec ha hagut de desenvolupar una pla perquè el francès i l'anglès, les dues llengües oficials de l'estat canadenc, assoleixin el mateix estatus i, eminentment, perquè el francès estigui al mateix nivell que l'anglès, la llengua oficial més parlada a la resta de províncies de Canadà.

Per aquest motiu la llei 101 comença el preàmbul amb un reconeixement oficial de la llengua i la identitat quebequeses i amb l'expressió de la voluntat que, d'acord amb la política lingüística establerta en aquesta llei, el francès esdevingui una llengua d'ús normal en el territori:

Langue distinctive d'un peuple majoritairement francophone, la langue française permet au peuple québécois d'exprimer son identité.

L'Assemblée nationale reconnaît la volonté des Québécois d'assurer la qualité et le rayonnement de la langue française. Elle est donc résolue à faire du français la langue de l'État et de la Loi aussi bien que la langue normale et habituelle du travail, de l'enseignement, des communications, du commerce et des affaires. (*Charte de la langue française*, actualització de 2011).

Així doncs, la normalització lingüística al Quebec es va iniciar amb l'aprovació d'aquesta llei l'any 1977, la qual també va comportar la creació de l'Office québécois de la langue française (OQLF) (que a l'inici es va anomenar simplement Office de la langue française), a la qual es va encarregar la tasca de normalitzar i de difondre la terminologia en llengua francesa al Quebec:

159. L'Office définit et conduit la politique québécoise en matière d'officialisation linguistique,¹⁹ de terminologie ainsi que de francisation de l'Administration et des entreprises. (*Charte de la langue française*, actualització de 2011).

El Comité d'officialisation linguistique és l'organisme específic de l'Office que s'encarrega de fer les propostes de normalització o de recomanació. Està constituït per dos membres de l'OQLF, un n'és el president i l'altre, el secretari, i tres membres externs, normalment especialistes en lingüística o en algun altre camp del coneixement.

Aquest comitè s'encarrega de rebre les propostes de normalització dels ministeris o dels organismes de l'Administració quebequesa o de realitzar-les per ell mateix. També té la potestat de proposar a l'Office que demani oficialment la constitució d'un comitè lingüístic en el si d'un ministeri o d'un organisme públic, ja que és des d'aquests comitès ancorats en el govern des d'on es reben la major part de peticions de normalització lingüística.

Un cop rebudes aquestes propostes, el Comité d'officialisation linguistique les distribueix entre els serveis lingüístics de l'OQLF perquè elaborin un dossier terminològic que, a banda de la fitxa terminològica pròpiament dita, que s'incorpora al *Grand dictionnaire terminologique*,²⁰ inclou tota la documentació disponible i una descripció de l'ús (inclosa la consulta a experts en les matèries d'estudi), sempre tenint en compte les possibilitats d'implantació de les propostes terminològiques i la seva integració en la norma lingüística francesa, així com a la dinàmica del lèxic o

¹⁹ En el context quebequès, en general el terme *officialisation* equival a *normalització*, en el sentit que l'entnem en l'entorn català i en aquest treball. Per aquest motiu, quan parlem sobre la normalització terminològica a Quebec, utilitzem com a sinònims *terme oficial* i *terme normalitzat*, indistintament.

²⁰ El *Grand dictionnaire terminologique* és la base de dades de l'OQLF i està constituïda per milers de fitxes terminològiques elaborades per donar resposta a les propostes de normalització que rep l'Office i a les necessitats terminològiques de la comunitat quebequesa en general, ja que incorpora tant les resolucions del Comité d'officialisation linguistique en forma de recomanacions i termes normalitzats com les propostes elaborades per donar una resposta ràpida a un dubte terminològic (<http://www.granddictionnaire.com>).

de la terminologia en la qual s'incorporen (OQLF 2004). El Comit  d'officialisation linguistique examina els dossiers terminològics i finalment pren una decisió que presenta en forma de comunicat oficial que es publica a la *Gazette officielle du Québec*. N'hi ha de dos tipus:

- *Recommandation*. Les recomanacions orienten i guien l' s d'un terme, però no n'impliquen l' s obligatori per part de l'Administració quebequesa.
- *Normalisation*. Els termes normalitzats són d' s obligatori en les comunicacions oficials.

Per respondre a la immediatesa que sovint demana l' s de la terminologia, l'OQLF també disposa de les anomenades *propositions*: les proposicions són propostes emeses amb rapidesa per respondre a necessitats denominatives i expressives, i sovint constitueixen una via d'implantació de la terminologia que posteriorment es normalitzar , ja que són propostes que es fan en els primers moments d'introducció d'un nou concepte en la llengua.

Finalment, l'OQLF també preveu la revisió de les seves decisions, ja que cal que la terminologia s'adequi als canvis, tant els que es produeixen a nivell administratiu com els que ocorren a causa de l'evolució de l' s de la llengua. Segons l'OQLF, caldria fer una revisió de les polítiques almenys cada deu anys.

Aix  doncs, tal com veiem, la tasca de l'OQLF respon a la necessitat d'instaurar una referència ling stica perquè els parlants tinguin la possibilitat d'expressar-se en francès en qualsevol situació comunicativa, una referència que esdevé obligatòria en els usos públics i oficials de la llengua.

El procés de normalització segueix els passos bàsics, des de l'anàlisi de les necessitats terminològiques reals fins a la proposta de termes que responen a possibilitats d'implantació reals, passant per la consulta imprescindible a especialistes en cadascuna de les matèries tractades. A més, l'OQLF té un repte afegit, i  s que ha d'intentar mantenir la coherència ling stica amb tota la Francofonia, però sense desestimar la riquesa ling stica que aporta la variació geogràfica, tractada de forma privilegiada des de l'OQLF.

2.2 La gestió de la terminologia a França

La llengua francesa, com qualsevol altra llengua de cultura, ha d'estar preparada per poder expressar la realitat del món modern en tota la seva diversitat i complexitat, i ha de ser capaç d'incorporar i denominar les noves realitats que sorgeixen, i que sovint ho fan des del món angloamericà. Com a llengua forta dins del món globalitzat actual, el francès és dinàmic en l'adaptació del vocabulari i la terminologia a l'evolució moderna, tècnica, industrial, tecnològica, científica, humana i social, la qual es duu a terme de forma regular en tots els contextos de comunicació, ja sigui en els laboratoris, en els tallers o en els centres de recerca i desenvolupament.

Tanmateix, des de l'Administració pública francesa s'ha sentit la necessitat de produir terminologia en francès de forma institucionalitzada, ja sigui per evitar un ús massiu de termes manllevats, ja sigui per contribuir en l'evolució de la llengua i poder disposar de termes francesos en tots els camps del coneixement: "il s'agit d'aider des mots à naître" (Délégation générale à la langue française et aux langues de France 2008b). Així doncs, des de fa més de trenta anys, els poders públics francesos inciten a la creació, a la difusió i a l'ús de la nova terminologia francesa que ells mateixos s'encarreguen d'elaborar i de difondre, a través de la Commission générale de terminologie et de néologie (Cogeter) i de diverses comissions especialitzades:

Art. 1er. – En vue de favoriser l'enrichissement de la langue française, de développer son utilisation, notamment dans la vie économique, les travaux scientifiques et les activités techniques et juridiques, d'améliorer sa diffusion en proposant des termes et expressions nouveaux pouvant servir de référence, de contribuer au rayonnement de la francophonie et de promouvoir le plurilinguisme, il est créé une commission générale et des commissions spécialisées de terminologie et de néologie. (Décret du 3 juillet 1996: article 1).

La gestió institucional de la terminologia a França va ser instaurada pel decret del 3 de juliol de 1996 relatiu a l'enriquiment de la llengua francesa (Décret du 3 juillet 1996) i està coordinada per la Délégation générale à la langue française et aux langues de France (DGLFLF). Aquesta gestió es reflecteix en una xarxa institucional que engloba tant França, amb l'Acadèmia francesa com a principal referent, com la resta de països francòfons, amb la participació dels

diversos organismes responsables de la política lingüística corresponents.

La xarxa inclou 18 comissions especialitzades de terminologia i de neologia, associades als diversos ministeris del govern francès (defensa; economia i finances; cultura; sanitat; assumptes socials; telecomunicacions; ciències i tècniques espacials; enginyeria nuclear; química i materials; informàtica i components electrònics; ciències i indústria petrolera; justícia; indústria automobilística; agricultura i pesca; afers estrangers; infraestructures, transports i habitatge; medi ambient; joventut i esports), i vinculades a la Cogeter, que és l'element central de la xarxa interministerial i depèn directament del Primer ministre francès.

La Cogeter, que es reuneix un cop al mes, està constituïda pel delegat general de la llengua francesa o un representant (que alhora n'és el secretari permanent), el secretari o un membre de l'Acadèmia francesa, el secretari o un membre de l'Acadèmia de ciències, deu personalitats qualificades designades pels ministres de justícia, afers estrangers, cultura, comunicació, educació nacional, economia, indústria, ensenyament superior, recerca i francofonia, una personalitat de l'àmbit universitari, dues personalitats designades pel vicepresident del Consell superior de la llengua francesa i el president de l'Association française de normalisation (AFNOR). A més, també poden formar part de la Cogeter com a col·laboradors alguns especialistes, segons les necessitats de la comissió i a petició del seu president.

Per la seva banda, les comissions ministerials estan constituïdes pel delegat general de la llengua francesa o un representant, un representant de l'Acadèmia francesa, un de l'Acadèmia de ciències (si el camp d'especialitat de la comissió ho requereix), un de l'AFNOR (també només si el camp ho requereix), representants de l'administració designats pel ministre i personalitats qualificades també designades pel ministre. Aquestes últimes són escollides entre els professionals del sector (representants d'empreses o d'associacions, periodistes especialitzats, etc.) i els especialistes de la llengua (traductors, terminòlegs, lingüistes, escriptors, etc.). Com en el cas de la Cogeter, també poden col·laborar en les comissions especialitzades funcionaris, experts i representants dels mitjans professionals i dels usuaris, en funció de les necessitats de cada una.

Així doncs, veiem que en el si d'aquestes comissions hi són representats tots els vessants implicats en el treball terminològic: per una banda, hi trobem l'Acadèmia francesa, que assegura la qualitat de la llengua; per una altra, l'Acadèmia de ciències i els professionals de cada sector implicat, que aporten el seu propi coneixement del camp i asseguruen la pertinença de la terminologia en cada cas; i, finalment, els usuaris directes dels termes, expressions i definicions que s'elaboren, tant els que els utilitzen com a elements de comunicació (professionals del sector) com els que ho fan com a vehicles d'expressió lingüística (professionals de la llengua) i els que estan obligats a utilitzar-los (funcionaris de l'Administració). També la presència de l'AFNOR, tant en la Cogeter com en les comissions especialitzades pertinents, assegura l'harmonia entre les denominacions i les definicions, que ocupen un lloc important en el si de l'associació de normalització.

On realment es duu a terme el treball terminològic en aquesta xarxa institucional, per tant, és en les comissions especialitzades que depenen dels ministeris, que tenen com a funció principal la vigilància neològica, és a dir, han de localitzar les novetats materials i nocionals que requereixen una feina de denominació o de definició i han de proposar un equivalent francès per als termes d'origen estranger. D'acord amb el decret del 3 de juliol de 1996, les tasques principals d'aquestes comissions són quatre, a més de funcionar també com a centres de consulta terminològica:

1° D'établir l'inventaire des cas dans lesquels il est souhaitable de compléter le vocabulaire français, compte tenu des besoins exprimés ;

2° De recueillir, analyser et proposer les termes et expressions nécessaires, notamment ceux équivalents à des termes et expressions nouveaux apparaissant dans les langues étrangères, accompagnés de leur définition ;

3° De veiller à l'harmonisation des termes, expressions et définitions proposés avec ceux des autres organismes de terminologie, de néologie et de normalisation et avec ceux des pays francophones et des organisations internationales dont le français est langue officielle ou langue de travail ;

4° De concourir à la diffusion auprès des usagers des listes de termes, expressions et définitions publiées au *Journal officiel*.

Elles peuvent en outre être consultées sur toutes questions intéressant l'emploi de la langue française. (Décret du 3 juillet 1996: article 7).

Per dur a terme la seva tasca, les comissions especialitzades tenen tres opcions metodològiques (Délégation générale à la langue française et aux langues de France 2006):

- Basar els treballs en la vigilància neològica i terminològica, a partir de corpus especialitzats com ara la premsa especialitzada, els bancs de dades, els tesaures, etc. Aquesta metodologia la utilitzen les comissions especialitzades en matèries tècniques i tecnològiques que estan en evolució constant, com ara les telecomunicacions, els transports o l'automòbil.
- Basar els treballs en enfocaments temàtics exhaustius, de manera que es tracta un conjunt terminològic coherent i complet d'un camp d'especialitat determinat. És el cas de comissions com les de química, medi ambient, esports o ciències i tècniques espacials.
- Estudiar el vocabulari de caràcter reglamentari o administratiu, amb la qual cosa els treballs no inclouen neologia, sinó que la finalitat és precisar les definicions jurídiques o administratives ja existents. Aquesta metodologia és la que cal utilitzar en comissions com les d'educació, sanitat o agricultura.

A vegades es produeixen alguns solapaments entre les competències de les diverses comissions especialitzades. En aquests casos, es promou sempre la col·laboració entre elles per prendre les decisions i evitar les posicions contradictòries, així com també en els casos en què se solapen amb altres organismes o associacions franceses o d'altres països francòfons.

A partir de la feina realitzada en les comissions ministerials, la Cogeter examina els termes, expressions i definicions proposats²¹ per assegurar la coherència i l'harmonització entre tots els treballs terminològics elaborats per les diverses comissions especialitzades, i els presenta a l'Acadèmia francesa. Quan n'obté el vistiplau, retorna la llista de terminologia a les comissions ministerials

²¹ Cal assenyalar aquí que la Cogeter és l'encarregada de l'estudi de la terminologia que no és competència de cap de les comissions ministerials.

corresponents, amb les modificacions pertinents, que el ministre corresponent ha de ratificar. Finalment, la Cogeter estableix la llista de termes, expressions i definicions definitiva i, amb el vistiplau indispensable de l'Acadèmia francesa, la publica al *Journal officiel* de la República francesa.

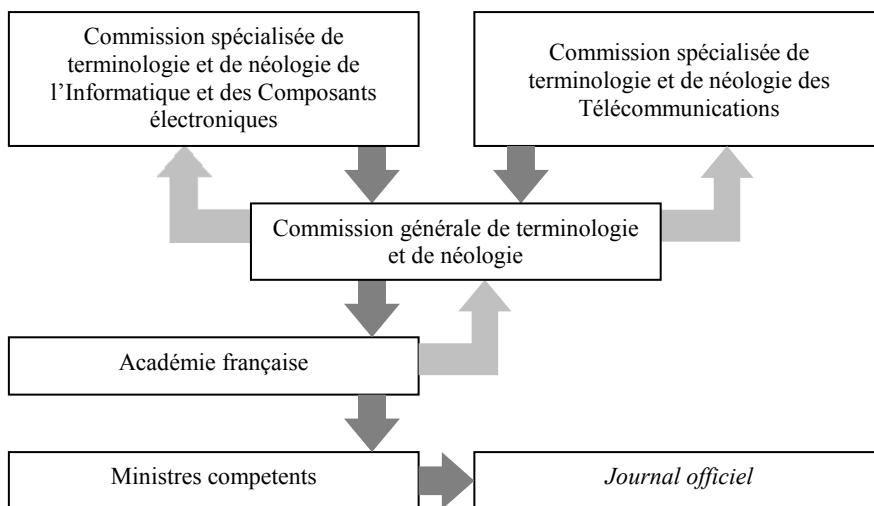

Figura 2. Cicle de la gestió terminològica a França.

Aquest llarg cicle d'aprovacions per part dels diversos ens que intervenen en l'elaboració de la terminologia assegura que els termes, les expressions i les definicions tractades responen a una necessitat real dels usuaris, són coherents amb les regles generals de la llengua francesa i són susceptibles d'implantar-se en l'ús.

D'acord amb el decret del 3 de juliol de 1996, els termes recomanats per la Cogeter i publicats al *Journal officiel* són d'ús obligatori per a l'Administració pública i per a tots els organismes de l'Estat francès, en detriment dels termes i expressions corresponents en llengua estrangera, i serveixen alhora de referència d'ús per a la resta de la societat:

Art. 11. - Les termes et expressions publiés au *Journal officiel* sont obligatoirement utilisés à la place des termes et expressions équivalents en langues étrangères :

1) Dans les décrets, arrêtés, circulaires, instructions et directives des ministres, dans les correspondances et documents, de quelque nature qu'ils soient, qui émanent des services et des établissements publics de l'État ;

2) Dans les cas prévus aux articles 5 et 14 de la loi du 4 août 1994 susvisée relative à l'emploi de la langue française.²² (Décret du 3 juillet 1996: article 11).

En una circular del 14 de febrer de 2003 (publicada el 21 de març al *Journal officiel*), el Primer ministre francès Jean-Pierre Raffarin recorda als i a les ministres aquesta obligació d'utilització de la terminologia recomanada per la Cogeter, i posa especial èmfasi en el fet que també les publicacions destinades a la divulgació l'han de contenir:

Je vous rappelle enfin que les termes retenus par la commission générale de terminologie et de néologie s'imposent aux services et aux établissements publics de l'État. Je vous demande de veiller particulièrement à ce qu'ils soient employés dans tous les moyens d'information et de communication, traditionnels (publications) et nouveaux (sites de l'internet), dont le contenu relève de votre responsabilité ou de la responsabilité d'établissements placés sous votre autorité ou votre tutelle. (Raffarin 2003).

Pel que fa a la difusió de la terminologia elaborada, la publicació en el *Journal officiel* n'assegura el coneixement en l'Administració pública, però també cal fer arribar tot el treball fet a la resta d'entitats públiques i privades, així com al públic general, malgrat que no tingui l'obligació d'utilitzar aquesta terminologia recomanada, perquè li pot servir com a referència d'ús. Les comissions especialitzades són les encarregades de la difusió en la pròpia administració, de la qual formen part, i entre els mitjans especialitzats; mentre que és feina de la DGLFLF la difusió generalitzada dels treballs de les comissions perquè arribin a tota la societat francesa. Els mitjans habituals de difusió en ambdós casos són la publicació de les llistes terminològiques a Internet, en especial al lloc web FranceTerme,²³ l'elaboració d'obres terminològiques diverses, habitualment en forma de vocabularis o diccionaris especialitzats, i la divulgació a través de cartells, fascicles o tríptics temàtics.

²² Aquests articles obliguen a redactar en francès els contractes (article 5) i les marques comercials (article 14), sempre que impliquin un ens públic o un ens privat que duu a terme una activitat de servei públic.

²³ FranceTerme (<http://franceterme.culture.fr/FranceTerme/index.html>) és el lloc web que recull tots els termes recomanats per la Cogeter i que han estat publicats al *Journal officiel* de la República francesa.

Així doncs, veiem que malgrat que el francès és una llengua majoritària, s'ha vist amb la necessitat d'actuar de manera coordinada i unitària en matèria terminològica per assegurar la qualitat de la llengua, quant a coherència i ús dels recursos de formació de paraules propis, per posar-la a disposició dels professionals i per fer arribar al major nombre de persones possible les noves denominacions en tots els camps del coneixement. Aquests són doncs els objectius finals d'aquesta xarxa organitzada institucionalment per contribuir a l'enriquiment de la llengua francesa.

També és remarcable el fet que l'Estat francès no s'encarrega directament dels treballs de terminologia, sinó que només els coordina i n'assegura la difusió a través de la DGLFLF, però els delega a les diverses comissions perquè en siguin les creadores de facto, d'acord amb l'Acadèmia francesa.

En resum, doncs, la xarxa d'enriquiment de la llengua francesa creada pel decret del 3 de juliol de 1996 té com a principal objectiu de crear termes i expressions noves per anomenar en francès els conceptes i les realitats que apareixen sota denominacions estrangeres en tots els camps del coneixement. A la vegada, aquesta terminologia, la qual només l'Administració estatal i els organismes públics estan obligats a utilitzar, pot servir de referència d'ús, especialment per als traductors i per als redactors tècnics, i contribueix a la projecció de la Francofonia a tot el món.

2.3 La normalització terminològica al País Basc

La normalització de la terminologia èuscara està gestionada pel Consejo Asesor del Euskera, que està constituït com a organisme de referència per a totes les activitats relacionades amb la normalització lingüística de la llengua basca. L'any 1999 aquest consell va elaborar el Plan General de Promoción del Uso del Euskera (EBPN), que és l'instrument bàsic de política lingüística del país. Un dels objectius de l'EBPN consisteix a planificar el treball terminològic.

Arran d'aquesta decisió oficial, l'any 2001 EUSKALTERM, un banc de terminologia basca creat el 1986 per l'UZEI (Centre Basc de Terminologia i Lexicografia), es va convertir en el Banco

Terminológico Público Vasco i va passar a ser gestionat pel govern basc.

Seguint les directrius de política lingüística establertes en l'EBPN, l'any 2002 es va crear, en el marc del Consejo Asesor del Euskera, la Comisión de Terminología, que és l'organisme concret que s'encarrega de la normalització de la terminologia èuscara, a banda d'altres activitats relacionades amb aquesta tasca, com ara la redacció de criteris per al treball terminològic, la recomanació i la difusió de les propostes aprovades, etc.

Tota la terminologia aprovada per la Comisión de Terminología s'emmagatzema i es difon a través d'EUSKALTERM, que d'aquesta manera s'actualitza i s'enriqueix constantment. A més, l'Instituto Vasco de Administración Pública s'encarrega de la terminologia juridicoadministrativa del banc.

L'establiment d'un marc oficial per a la normalització terminològica al País Basc és recent, encara que la gestió de la terminologia èuscara no és nova, sinó que fins fa poc no era duta a terme des del govern. Aquest canvi de paradigma pot resultar essencial per al desenvolupament de la llengua basca.

2.4 La normalització terminològica en la llengua catalana

Emmarcada en un procés més ampli de recuperació de l'ús de la llengua catalana, la normalització terminològica té com a objectiu final proporcionar per al català la terminologia i els recursos terminològics necessaris perquè pugui ser utilitzat com a llengua de comunicació en qualsevol intercanvi d'informació especialitzat.

Es tracta d'una activitat de tipus intervencionista, de manera que hi ha un organisme que depèn de l'Administració que és qui s'encarrega de dur a terme i de controlar el procés. L'organisme oficial encarregat de la normalització terminològica en llengua catalana és el Centre de Terminologia Termcat i, concretament, el Consell Supervisor.

El Consell Supervisor és un òrgan permanent del Termcat en el qual participen representants de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), del mateix Termcat i especialistes dels àmbits tècnics, científics i humanístics. La presència de membres designats per l'IEC vol garantir que la normalització terminològica s'integri en el conjunt

de l'activitat normativitzadora de la llengua catalana. La participació dels membres del Termcat pretén assegurar la utilització d'una metodologia terminològica vàlida i l'aplicació dels criteris lingüístics, terminològics i sociolingüístics adequats. Finalment, la representació d'especialistes dels diversos camps d'especialitat pretén garantir l'adequació de les propostes a les necessitats concretes existents i a l'ús real dels termes, així com també són un aval per a la futura implantació de les propostes en l'ús. En el Consell Supervisor, doncs, s'hi intenten agrupar els tres vessants de la normalització (lingüístic, terminològic i d'ús), per tal d'assegurar l'èxit de la implantació de la terminologia normalitzada.

El procés complet que pot arribar a seguir un terme fins a la normalització en el marc del Consell Supervisor del Termcat el resumim en el quadre següent (adaptat de Termcat 2006a: 74):

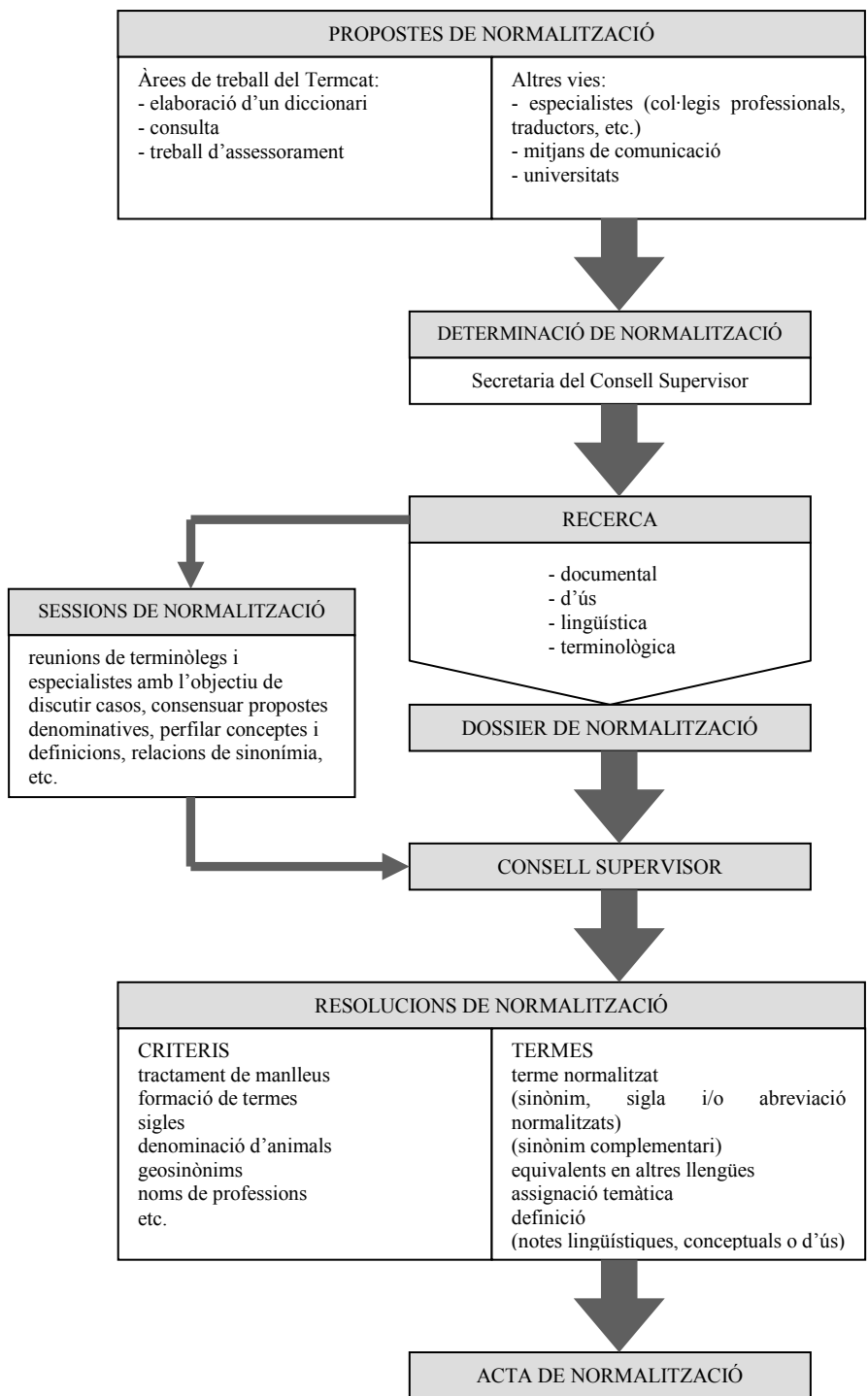

Figura 3. El procés de normalització terminològica en llengua catalana.

En el marc de la normalització industrial, l'objecte de la normalització podia ser divers: productes i processos industrials, unitats i sistemes de mesura, seguretat de persones i béns, i terminologia i símbols. La normalització terminològica en el marc lingüístic català, és a dir, tal com la defineix el Termcat (2006a), s'aplica estrictament als àmbits especialitzats, i no al conjunt del corpus de la llengua. No obstant això, els camps de coneixement on té aplicació són molt amplis, ja que abasta des dels àmbits científics i tècnics fins als humanístics i socials.

(...) la normalització s'entén com un procés de fixació de les formes lingüístiques més adequades per a denominar en una determinada llengua els conceptes propis dels diversos àmbits del coneixement. Aquest procés pretén, com qualsevol altra normalització, una reducció de la diversitat, en aquest cas denominativa, per a facilitar la precisió i l'adequació en els intercanvis de comunicació. (...) la normalització, doncs, pretén afavorir no sols la correcció,²⁴ sinó també l'adequació i la precisió conceptual. (Termcat 2006a: 21).

En aquest terreny, el seu principal centre d'interès són els conceptes especialitzats, i sobretot els vehiculats per formes neològiques. Seguint la terminologia utilitzada per Cabré et al. (2002), podríem dir que l'objecte de la normalització terminològica són els *neònims planificats*, resultat d'una activitat institucional per proveir la llengua del lèxic especialitzat que necessita i que no pot crear de manera espontània. Malgrat tot, sovint els termes normalitzats es perceben molt propers a la llengua general, però això és degut al fet que hi ha àmbits especialitzats que realment s'acosten molt al llenguatge comú.

El resultat de dur a terme un procés de normalització sobre un conjunt d'unitats especialitzades és el que anomenem *terminologia normalitzada*. En el cas específic de la llengua catalana, aquest procés el duu a terme el Consell Supervisor del Termcat que, com ja hem vist, és l'encarregat d'aprovar les denominacions més adequades lingüísticament, terminològicament i pragmàticament, i de difondre-les. El resultat de la tasca del Consell Supervisor es materialitza en els termes normalitzats.

²⁴ La correcció entesa des del punt de vista lingüístic, és a dir, l'adequació a la norma ortogràfica establerta.

En conseqüència, definirem el *terme normalitzat* estrictament com aquella unitat, neològica o no, que ha estat aprovada pel Consell Supervisor del Termcat.²⁵ Aquest organisme, però, no només estableix la denominació més adequada per a cada concepte, sinó que sempre l'acompanya, com a mínim, de l'especificació de l'àrea temàtica en la qual s'usa el terme, d'una definició i d'equivalents en altres llengües. Sovint el Consell Supervisor també aprova sinònims del terme principal normalitzat, sinònims complementaris, sigles o abreviacions, si també es documenten en l'ús. Aquestes unitats també es consideren normalitzades. Finalment, si ho considera oportú, incorpora una nota explicativa (lingüística, conceptual o d'ús) i formes desestimades del terme. Una forma desestimada és una unitat que ha estat considerada en el procés de normalització, però que s'ha acabat descartant explícitament. De fet, la presència d'una forma desestimada és una recomanació explícita per als usuaris perquè no la utilitzin en cap context.

La terminologia normalitzada pel Consell Supervisor s'acostuma a presentar en forma de fitxa terminològica, que s'incorpora directament a la Neoloteca,²⁶ una base de dades de terminologia normalitzada en línia que representa la major plataforma de difusió d'aquestes unitats. A continuació reproduïm una fitxa de la Neoloteca d'un terme normalitzat:

²⁵ Cal diferenciar el terme normalitzat d'altres propostes terminològiques que també emanen del Termcat (respostes del Servei de Consultes, terminologia present en els diccionaris elaborats pel centre, etc.). Reservem la denominació *normalitzat* exclusivament per a les que han passat pel sedàs del Consell Supervisor.

²⁶ Neoloteca: <http://www.termcat.cat/ca/Neoloteca/>

disc compacte

disc compacte, n m
compacte, n m *sin. compl.*
CD, n m *sigla*
es compacto
es disco compacto
es CD *sigla*
fr disque audionumérique
fr disque compact
fr CD *sigla*
en compact disc
en compact disk
en CD *sigla*

<Informàtica > Maquinari>

Disc òptic de 12 cm de diàmetre que conté informació visual, textual o acústica enregistrada i que es reproduïx mitjançant raigs làser.

Nota: La sigla *CD* correspon a la denominació anglesa *compact disc*.

Formes desestimades
cedé, n m

Figura 4. Fitxa de la Neoloteca del terme normalitzat *disc compacte*.

3. La implantació terminològica

Segons Auger (1999: 23-24), la implantació terminològica neix (o es redescobreix) a causa de l'interès de la socioterminologia de Gaudin per la dimensió discursiva de l'ús dels termes, la qual constitueix l'estadi previ al desenvolupament de les terminologies implantables.

Com ja hem vist que passa amb el terme *normalització*, la denominació *implantació* també és polisèmica. Quirion pren el significat d'implantació terminològica de les funcions de la normalització terminològica que estableix Auger (1986) i la defineix en dos sentits:

Le terme renvoie premièrement à l'étape de l'aménagement du corpus terminologique où l'on cherche à diffuser une terminologie émanant d'un organisme d'État à vocation linguistique (Gambier 1994: 212). Il exprime également le résultat de cette étape, soit l'utilisation de la terminologie livrée par cet organisme.

Il s'agit donc de l'installation, de l'établissement d'un terme (ou d'une terminologie) de façon durable dans l'usage. (Quirion 2003: 13).

D'una banda, la implantació es pot concebre com un procés que inclou un conjunt d'accions que tenen com a objectiu promoure la difusió i l'ús de la terminologia. D'una altra banda, es pot veure com el resultat d'aquest procés i, per tant, es pot manifestar en termes d'èxit i fracàs (Cabré 2010: 3).

Com a procés, la implantació terminològica s'organitza en diverses fases que comprenen des de l'anàlisi de la situació lingüística on cal actuar fins a la posada en funcionament del pla d'implantació, passant per l'anàlisi dels destinataris, la creació d'una actitud favorable a la implantació, la selecció de les accions per dur a terme i l'elaboració dels recursos i les estratègies d'implantació:

1. La préparation et le conditionnement préalable ;
2. La connaissance;
3. La persuasion;
4. La décision;
5. Les mesures d'implantation dans les milieux visés;
6. La confirmation. (Loubier 1993: 90-91).

En conseqüència, es defineix com a activitat socioterminològica (Cabré 2010: 5), ja que les accions i les estratègies es recolzen en les accions socials i cal que s'adeqüin a cada política lingüística i a cada territori:

Un tel changement ne peut pas se faire par la simple diffusion de répertoires terminologiques. Des activités spécifiques doivent être menées auprès des milieux visés et des outils spécifiques d'implantation élaborés à cet effet. Ces activités sont mises en œuvre en collaboration étroite avec les milieux visés. (Auger 1986: 62).

Com a resultat, la implantació terminològica es refereix a l'acompliment de l'objectiu del procés: aconseguir que els termes proposats com a formes de referència passin a l'ús real (Cabré 2010: 5).

En el marc d'aquest treball, quan parlem d'implantació de la terminologia normalitzada ens referim al resultat, és a dir, al fet que els termes que aprova i difon el Consell Supervisor del Termcat

acabin arrelant en la llengua i s'hi acabin establint, de forma que al cap d'un temps ja no es percebin com a formes noves ni foranes de la llengua. Així doncs, la implantació està relacionada amb l'ús real, i perdurable en el temps, que la comunitat lingüística fa dels termes.

No obstant això, el cert és que en l'ús real hi ha termes que no assoleixen aquest objectiu i no aconsegueixen implantar-se en l'ús. Per aquest motiu, ens referim al major o menor grau d'implantació de la terminologia i parlem en termes d'èxit i fracàs. Com a *èxit*, entenem la situació en què una unitat normalitzada s'acaba implantant en la llengua, de manera que és la forma que majoritàriament s'usa en els textos especialitzats. Com a *fracàs*, la situació en què una unitat normalitzada no s'implanta en la llengua, sinó que cau en desús enfront d'una altra forma alternativa, que és la que apareix amb més freqüència en els textos d'especialitat.

A causa d'aquest desequilibri en l'assoliment de l'ús de la terminologia normalitzada són tan importants i imprescindibles els estudis d'implantació, els quals constitueixen l'estratègia principal per avaluar els resultats del procés de normalització terminològica, que és una de les etapes establertes per Auger (1986) per al seu desenvolupament complet.

4. Estudis d'implantació terminològica

L'avaluació de la implantació terminològica és una preocupació creixent en les societats en què s'han hagut de dur a terme accions de planificació lingüística, ja que se sent la necessitat de comprovar si les mesures que s'han pres han resultat eficaces:

Les préoccupations relativement nouvelles des milieux d'aménagement linguistique ou terminologique pour mesurer les effets réels de leurs actions prises pour implanter des terminologies officielles et, donc, provoquer un changement linguistique dans un milieu bien ciblé mettent en lumière le besoin d'accompagner la réalisation des activités d'aménagement linguistique d'un suivi pour vérifier si le changement visé a bien eu lieu, pour connaître également les conditions sociopsycholinguistiques qui ont favorisé ou, au contraire, qui ont freiné le changement linguistique appréhendé, pour vérifier, en somme, si l'activité d'implantation terminologique a été un succès ou bien un échec. Des résultats positifs amèneront les aménagistes à poursuivre leur action dans la

même direction, trouvant là une justification raisonnable à un interventionnisme linguistique avisé. Au contraire, des résultats négatifs devront nécessairement amener les mêmes instances aménagementales à repenser leur action. (Auger 1999: 17).

La qüestió principal que queda pendent un cop plantejada la necessitat de dur a terme estudis de seguiment de la terminologia normalitzada per comprovar si efectivament s'implanta en l'ús és com han de ser aquests treballs, quina metodologia han d'utilitzar i quin corpus han d'analitzar. És essencial de delimitar l'objecte d'anàlisi, ja que no només cal determinar el tipus de terme, sinó que també cal tenir en compte un conjunt de variables sobre l'objecte d'estudi de la implantació: variables socioterminològiques i discursives (àmbit temàtic, zona geogràfica, àmbit d'ús, període de temps, etc), variables lingüístiques (estatus dels termes en relació a la normalització, estructura, concurrents) i variables de política lingüística (termes objecte de difusió i/o de mesures d'implantació) (Cabré 2010: 8-9). A continuació, també cal decidir quin tipus de treball es duu a terme: sincrònic o diacrònic, descriptiu o contrastiu i quantitatiu, qualitatiu o híbrid (Cabré 2010: 10).

Els estudis d'implantació terminològica, a més, solen anar acompanyats de l'establiment d'índexs i de mesures, per calcular el grau d'implantació de les propostes, i del disseny d'eines, que implementen aquestes mesures i constitueixen sistemes d'anàlisi de la implantació terminològica. Això no obstant, en general es considera que mesurar la implantació terminològica és una tasca difícil i l'existència de múltiples índexs de càlcul distints també n'és una prova.

(...) il est extrêmement difficile de juger de l'implantation d'un terme, car on ne sait déterminer exactement à partir de quand, de quel seuil, et de quels critères il peut être considéré comme implanté ou non. (Depecker 1997: XVII).

En aquest bloc fem un repàs breu dels principals estudis d'implantació que s'han dut a terme fins ara, especialment en el marc de la planificació lingüística al Canadà i a Catalunya, però també analitzem alguns treballs que s'han realitzat a França, al País Basc i en altres països. Més endavant també repassarem breument els factors d'implantació que posen de relleu.

4.1 Estudis d'implantació terminològica al Quebec

Al Quebec s'han dut a terme múltiples estudis d'implantació terminològica, ja que la tasca normalitzadora en aquest territori va començar amb la publicació de la *Charte de la langue française* ja el 1977. Tanmateix, en destacarem tres dels més importants que han estat realitzats durant les dues darreres dècades: el treball de Martin (1998a) en l'àmbit de l'educació, la investigació d'Auger (1999) en el de la pesca i la tesi doctoral de Quirion (2003) en l'àrea dels transports.²⁷

L'objectiu de l'estudi de Martin (1998a) és fer una anàlisi de la implantació de la terminologia oficialitzada (o, altrament dit, normalitzada) per la Commission de terminologie de l'éducation en els textos oficials redactats per l'Administració, que tenen l'obligació de contenir-la,²⁸ i en altres textos complementaris. Com a objectius específics, Martin estableix una mesura de la implantació i també recull dades sobre el coneixement i les actituds envers la terminologia normalitzada de les persones a les quals està destinada. Al cap i a la fi, té com a propòsit avaluar l'estratègia de normalització duta a terme en l'àmbit de l'educació al Quebec:

Cette stratégie d'officialisation produit-elle les effets attendus en matière d'intervention sur le corpus de la langue en complémentarité avec les interventions portant sur le statut? (Martin 1998a: 23).

Martin parteix de la base que la implantació terminològica no només cal mesurar-la en els textos que estan obligats a adoptar una terminologia determinada, sinó que cal que tots els contextos susceptibles de contenir uns termes normalitzats concrets, els incorporin. Per això, el treball també inclou la perspectiva de la implantabilitat dels termes normalitzats i dels mitjans que es duen a terme perquè s'implantin.

²⁷ Coneixem l'existència d'altres estudis d'implantació anteriors, els quals adopten un punt de vista sociolingüístic (Aléong 1979, Aléong et Jourdan 1981, Chrétien 1981, Heller et al. 1982, Daoust 1987, Tremblay 1994), però no hem pogut accedir a les fonts primàries, només en tenim referències a Quirion (2003, 2010b i 2012).

²⁸ D'acord amb el que estableix la *Charte de la langue française* (1977).

Une étude d'implantation des terminologies officialisées est par conséquent une question complexe qui ne saurait être réduite au seul décompte de distribution de fréquences de termes choisis – bien qu'elle doive comporter un volet quantitatif important –, laissant de côté l'étude de l'implantabilité de ces termes dans la communauté de locuteurs/rédacteurs cibles, et l'examen des moyens mis en œuvre pour assurer la diffusion terminologique au sein de cette communauté. (Martin 1998a: 26).

A més, també cal tenir present que cada àmbit del coneixement té unes característiques terminològiques i sociolingüístiques particulars que s'han de tenir en compte en analitzar-ne la implantació. I tampoc cal menystenir la importància del moment de la normalització, ja que resulta clau disposar d'un terme immediatament després que la innovació que denomina aparegui en la societat, sobretot si l'objectiu és evitar que s'estengui en l'ús un altre terme manllevat o inadequat.

Tenint en compte aquestes precisions, Martin (1998a) realitza un estudi d'implantació a partir d'un corpus terminològic que inclou termes que majoritàriament han estat normalitzats, però també alguns que han estat recomanats,²⁹ i que presenten concurrència terminològica, sempre que a priori es consideri que tindran una freqüència d'ús elevada. El corpus consisteix en el reagrupament dels termes i els concurrents respectius. Pel que fa al corpus textual, per una banda, s'han recollit textos oficials de l'Administració quebequesa (lleis, documents ministerials i administratius, etc.) anteriors i posteriors a la normalització, per tal de realitzar un estudi diacrònic; i, per una altra banda, s'ha recopilat documentació complementària a partir dels textos redactats pels *cégeps* (*collèges d'enseignement général et professionnel*), els quals no estan obligats per llei a utilitzar la terminologia normalitzada.

Un dels punts més interessants del treball de Martin (1998a: 68) és l'establiment d'una mesura de la implantació mitjançant una gradació a partir dels percentatges d'ocurrències dels termes normalitzats: les formes que presenten un percentatge d'ocurrències de més d'un 80 % en el corpus posterior a la normalització es consideren implantades, les que superen el 50 % es considera que

²⁹ D'acord amb els diversos tipus d'intervenció previstos en el procés de normalització terminològica del Quebec, com ja hem vist anteriorment.

estan en vies d'implantació i, per sota d'aquest percentatge, les formes estan en situació de concurrència terminològica.

Per recollir dades sobre el coneixement de la terminologia normalitzada i les actituds que regnen en l'àmbit de l'educació pel que fa al seu ús, Martin realitza també un qüestionari destinat als redactors i locutors de l'àmbit i unes entrevistes de grup semidirigides.

La conclusió principal a la qual arriba és que la implantació en l'àmbit de l'educació no s'ha aconseguit completament (Martin 1998a: 180). I les úniques circumstàncies que l'han afavorida són el fet que les unitats ja s'utilitzessin abans de la normalització i el fet que s'hagin dut a terme intervencions d'implantació puntuals en els textos, les quals resulten sempre limitades i difícilment extrapolables (Martin 1998a: 180-181). En general, també es detecta una àmplia concurrència terminològica, la qual no s'esvairà si no s'aconsegueix convèncer de la necessitat d'utilitzar la terminologia normalitzada, és a dir, de superar la resistència sociolingüística al canvi (Martin 1998a: 184).

Una altra de les conclusions importants que extreu Martin de l'estudi és la manca de difusió de la terminologia normalitzada en l'àmbit, la qual cosa provoca que els destinataris no la coneguin i, per tant, no la utilitzin:

Il est évident que dans le cas qui nous préoccupe et malgré les efforts réels de la CTE [Commission de terminologie de l'éducation], la diffusion des avis terminologiques a été insuffisante à la fois pour connaître les officialismes et convaincre les rédacteurs de les employer. (Martin 1998a: 194).

No obstant això, el problema en l'àmbit de l'educació és doble, ja que, a més, els instituts i les universitats no tenen l'obligació d'utilitzar la terminologia normalitzada i, per tant, la desconeixen i no la utilitzen, de manera que es produeix un decalatge entre els textos oficials i la resta de textos de l'àmbit, la qual cosa resulta del tot incongruent.

La investigació d'Auger (1999) pretén fer un estudi de l'ús de la terminologia de la norma NQ 8070-005, de 1995, del Bureau de normalisation du Québec (BNQ) sobre els noms comercials de les espècies pesqueres, la majoria dels quals també han estat normalitzats per l'OQLF. Cal dir que aquest àmbit ha estat

històricament tractat, tant a l'Office com al BNQ, fins i tot abans de la promulgació d'aquesta norma, la qual cosa fa que sigui una àrea d'estudi de característiques particulars. L'objectiu del treball és fer un seguiment de la terminologia per comprovar si el canvi lingüístic perseguit per la normalització s'ha produït i per conèixer les condicions psicosociolingüístiques que l'han afavorit o que l'han obstaculitzat. En definitiva, la finalitat és verificar si les activitats d'implantació terminològica han estat un èxit o bé un fracàs.

L'àmbit de les espècies pesqueres és particular perquè es basa en una nomenclatura científica, la qual cosa li atorga unes característiques de no-ambigüitat i d'estandardització prèvia que no solen tenir altres àrees del coneixement. A més, per una banda, l'àmbit està estretament lligat al comerç i, per tant, està protegit pels reglaments de protecció del consumidor i exigeix molta precisió per a les transaccions comercials (Auger 1999: 30). Tanmateix, per una altra banda, el fet de tractar espècies animals destinades a l'alimentació fa que aquest àmbit sigui molt proper al gran públic i la presència de variació dialectal hi té un pes important.

Tenint en compte aquestes característiques, per al corpus terminològic s'han escollit denominacions de peixos, de crustacis i de mol·luscos pescats i comercialitzats al Quebec i a Nouveau-Brunswick, identificables per la població general. Els termes han de presentar concurrents en el discurs, a banda del terme normalitzat, i han d'aparèixer en les quatre obres terminològiques de referència de l'àmbit (publicades entre 1971 i 1995). S'han seleccionat 30 formes normalitzades, però, sumant-hi tots els concurrents, el corpus terminològic està format per 216 unitats.

Per al corpus textual, s'han pres documents de l'administració, textos relacionats amb el comerç i els negocis i textos destinats al gran públic, eminentment premsa i també manuals acadèmics. I s'ha constituït un corpus diacrònic separant els documents anteriors a 1981 i els posteriors, prenent com a referència les activitats de normalització oficials de l'OQLF.

Per a la mesura de la implantació, Auger (1999: 91) utilitza tres rangs o posicions de freqüència d'ús (1, 2 i 3), que es basen en el nombre d'ocurrències de cada forma en el corpus textual. Tot seguit, analitza els tipus de termes que es troben en cada una de les posicions, en cada corpus diacrònic. Per determinar el pes de cada terme normalitzat en matèria d'implantació, Auger (1999: 106)

també analitza els resultats a partir de les freqüències relatives de cada terme en relació amb les dels termes concurrents corresponents.

Aquestes anàlisis li permeten d'observar principalment tres factors: en primer lloc, molts dels termes que reïxen en la implantació en el corpus més recent ja estaven implantats abans de la normalització oficial (en el corpus més antic); en segon lloc, les denominacions monolèxiques (*dénominations simples*) s'implanten més fàcilment que les sintagmàtiques (*dénominations complexes*), la qual cosa és normal i previsible, sobretot per qüestions d'economia lingüística; i, finalment, l'ús important de termes genèrics, que constitueixen una reducció de l'extensió del terme normalitzat corresponent, la qual cosa emfasitza també l'observació anterior. Segons Auger, la presència d'aquestes formes també va a favor de la implantació:

Il faut donc considérer l'utilisation de ces génériques comme allant dans le sens de l'officialisation terminologique et donc comme des témoignages (partiels) d'implantation terminologique. (Auger 1999: 93).

Finalment, Auger (1999: 117) conclou que la normalització en l'àmbit de les espècies pesqueres ha assolit, en general, els seus objectius pel que fa a la implantació i considera que hi ha dos factors extralingüístics que hi han contribuït: per una banda, el fet que dos organismes normalitzadors, el BNQ i l'OQLF, hagin col·laborat en la tasca i que ho hagin fet durant un període llarg; per una altra banda, el fet que existeixi una nomenclatura per a les espècies, la qual cosa fa que l'àrea sigui per naturalesa més permeable a la normalització, a causa del principi de no-ambigüitat, la necessitat de claredat i la recerca de l'eficàcia en la comunicació, que estan en la base de tota nomenclatura científica.

Més enllà de les conclusions, Auger afegeix un conjunt de recomanacions, lligades a observacions importants fetes en l'anàlisi, que constitueixen possibles factors d'implantació, i que presentarem detalladament més endavant.³⁰

El darrer dels estudis quebequesos que presentem, corresponent a la tesi doctoral de Quirion (2003), s'allunya de la resta perquè

³⁰ Vegeu l'apartat 5 de factors d'implantació terminològica.

persegueix uns objectius ben diferents, encara que també analitza la implantació d'un àmbit especialitzat, el dels transports:

L'unique objectif de la présente recherche est la conception d'une méthode de mesure de l'implantation terminologique. Nous la voulons exacte et scientifique. Exacte, afin d'être un fidèle portrait de la situation linguistique à décrire. Scientifique, pour que les résultats obtenus par son application puissent être prédits, reproduits. Précisons par ailleurs que notre but premier est de proposer une méthode terminométrique et de tester son applicabilité. (Quirion 2003: 9).

El treball, doncs, està enfocat a la construcció d'un protocol de mesura de la implantació terminològica, vàlid per a qualsevol llengua i en qualsevol context espacial i/o temporal.

Quirion (2003: 51-66) fa un repàs d'una vintena d'estudis d'implantació i conclou que cap d'ells no segueix una metodologia vàlida perquè l'estudi es pugui reproduir i aportí resultats similars, ja que no són exactes ni científics, paràmetres que considera imprescindibles. I, per tant, troba que els resultats que obtenen estan esbiaixats pel mètode d'anàlisi utilitzat i, a més, no són comparables entre ells.

On ne pourra effectivement comprendre les processus sociolinguistiques agissant derrière l'acceptation ou le refus de terminologies que lorsque l'on aura scientifiquement prouvé cette adhésion, ce refus, ce doute. (...) cette démarche explicative demeurera cependant vaine si le résultat que l'on cherche à expliquer est invalide, faute de protocole de mesure adéquat. (Quirion 2003: 22).

Segons Quirion (2003: 65-66), un protocol per a la mesura de la implantació cal que reuneixi les característiques següents:

- ha de proporcionar resultats exactes;
- ha de garantir la reproductibilitat dels resultats;
- ha d'estudiar les comunicacions institucionalitzades (oposades a les individualitzades);
- ha de mesurar l'ús de la terminologia (i no només el coneixement);
- ha de mesurar l'ús real de la terminologia (i no els comportaments declarats pels usuaris potencials);
- ha de presentar els resultats en xifres precises pel que fa al grau d'implantació;

- ha de mesurar la freqüència relativa (i no l'absoluta); i
- ha de ser objectiu, en el sentit que les dades han de ser (estadísticament) representatives i l'estratègia per recopilar-les no ha de tenir possibilitats d'interpretació divergents.

El protocol de mesura terminomètrica proposat es desenvolupa en diverses parts, prèvia selecció dels termes objecte de l'estudi. Malgrat que l'elecció de la terminologia per analitzar pot ser aleatòria, d'acord amb els objectius d'un estudi d'implantació, Quirion (2003: 71) decideix analitzar els termes oficialitzats per l'OQLF en un àmbit concret (els transports), perquè presenten una sèrie de característiques que els fan idonis per a l'anàlisi: constitueixen un conjunt terminològic homogeni que generalment compleix els criteris d'acceptació més reconeguts per part dels usuaris (freqüència, manejabilitat, adequació, motivació, derivació) i, per tant, posseeixen les millors opcions d'implantació; i les formes normalitzades són d'ús obligatori per part de l'Administració quebequesa. Tanmateix, en la llista també inclou els concurrents dels termes oficialitzats, ja que "l'implantation d'un terme s'évalue en relation avec celle des désignations qui lui font concurrence" (Quirion 2003: 40).

La part més important del protocol és l'establiment del corpus textual que, prenent l'estadística com a base i amb l'objectiu que sigui científic, es constitueix en les etapes següents (Quirion 2003: 78-106):

1. Definició de la població. La població és el conjunt de textos pertinents susceptibles de contenir els termes objecte d'anàlisi. Es tracta de comunicacions institucionalitzades (dividides en quatre grups: Administració, institucions econòmiques, ensenyament i mitjans de comunicació) i escrites.

2. Definició del marc de mostratge. El marc de la mostra consisteix en la llista de totes les comunicacions institucionalitzades de la qual s'extraurà la mostra, que s'ha de cenyir al mateixos paràmetres temàtics, geogràfics, cronològics i lingüístics. Aquesta llista s'obté a partir de les institucions que produeixen aquestes comunicacions i, encara que difícilment se'n pot obtenir la llista exhaustiva, cal tenir en compte que s'han de dividir en els quatre grups en els quals s'ha classificat la població.

3. Definició de la unitat de mostreig. La unitat de la mostra són textos de l'àmbit d'estudi que deriven d'una situació de comunicació produïda per alguna de les institucions llistades en el marc de la mostra. Per tant, els tipus de documents poden ser diversos. Per accedir-hi es pot recórrer a repertoris documentals o directament a les institucions afectades. Cal afegir que, en el cas dels textos, no s'extreuen més de cinc pàgines de cada text seleccionat per formar part de la mostra.

4. Determinació de la mida de la mostra. Cal constituir un corpus representatiu perquè se'n puguin extreure conclusions significatives. Per això, cal que contingui un nombre suficient de paraules i que inclogui els termes objecte d'estudi. A més, cal assegurar que els subcorpus (Administració, economia, ensenyament i mitjans de comunicació) siguin homogenis. La representativitat del corpus es calcula estadísticament.

5. Elecció del mètode de mostreig i selecció de la mostra. La selecció de la mostra té dues etapes: en primer lloc, s'escullen les institucions concretes de cada subcorpus i, a continuació, els textos. En tots els casos la selecció ha de ser aleatòria. Es poden seguir dos mètodes: la selecció completa o la mostra aleatòria simple.

6. Recollida i tractament de les dades. Cal recollir i digitalitzar totes les dades establertes per a la mostra, així com excloure algunes ocurrences invàlides (Quirion 2003: 102-106).

Un cop establert el corpus d'estudi, cal procedir a l'anàlisi d'implantació, la qual es desenvolupa en diversos eixos, a partir de la presència de les nocions (que agrupen termes oficialitzats i concurrents) en el corpus textual:

- nocions absents
- nocions presents
 - de denominació única
 - terme oficialitzat
 - terme concurrent
 - de denominació compartida
 - superioritat del terme oficialitzat
 - superioritat del terme concurrent
 - igualtat

Pel que fa a les nocions absents, tenint en compte que la mostra analitzada és representativa, Quirion (2003: 117) apunta dues

hipòtesis per explicar que no apareguin en el corpus: potser es tracta de nocions que eren d'ús freqüent en el moment de la normalització terminològica, però que ja no ho són; o potser el motiu és una elecció desafortunada de la terminologia normalitzada per part de les institucions competents que n'estaven encarregades. El fet que no aparegui la terminologia relacionada amb aquestes nocions fa que la mesura de la seva implantació sigui impossible.

Pel que fa a l'anàlisi de les nocions presents, són presentades d'acord amb el seu coeficient d'implantació (Quirion 2003: 122), el qual permet posar en relació un terme amb tots els seus concurrents. En l'estudi en l'àmbit dels transports, Quirion considera que estan implantats els termes oficialitzats que corresponen a les nocions de denominació única i a les nocions de denominació compartida amb superioritat, els quals corresponen al 74 % dels casos estudiats en l'àmbit dels transports. Quant a la resta, un 24 % utilitzen majoritàriament un concurrent i un 2 % presenten dubte en l'ús, ja que el terme oficialitzat i el concurrent obtenen el mateix coeficient d'implantació.

Finalment, per tenir un panorama global de la implantació, Quirion (2003: 148) utilitza el coeficient d'implantació mitjà dels termes oficialitzats, que posa en relació totes les ocurrències de termes oficialitzats i totes les ocurrències de nocions (que inclouen termes oficialitzats i concurrents). Amb aquest càlcul analitza les diferències en la implantació que presenten els termes normalitzats respecte dels recomanats. I també les dels diversos subcorpus, per confirmar la hipòtesi següent:

Nos calculs devraient entre autres vérifier si l'implantation de la terminologie officialisé est significativement supérieure dans le secteur de l'Administration, où les termes normalisés sont, rappelons-le, d'utilisation obligatoire en vertu de l'article 118 de la Charte de la langue française. (Quirion 2003: 151).

Aquesta hipòtesi es confirma, sobretot, en l'anàlisi exclusiva dels termes normalitzats. En tenir en compte tota la terminologia oficialitzada, els quatre subcorpus ofereixen resultats d'implantació similars, amb una lleugera major implantació de la terminologia en el corpus de l'Administració.

Malgrat els resultats encoratjadors pel que fa a la implantació de la terminologia normalitzada en l'àmbit dels transports al Quebec, cal tenir en compte, tal com recorda el mateix Quirion, que l'estudi

realitzat és sincrònic i, per tant, no es poden fer valoracions respecte del canvi lingüístic que es pot haver produït en el temps, per a l'estudi del qual caldria fer una anàlisi d'implantació diacrònica:

Notre enquête d'implantation terminologique est synchronique; elle apporte une photographie de l'utilisation de la terminologie d'un domaine en 1996. A ce titre, il est impossible de discuter du progrès (ou du recul) de l'implantation de cette terminologie, car la situation de départ est inconnue. Ces données seraient fournies par une étude diachronique. (Quirion 2003: 69).

Finalment, Quirion apunta que un estudi d'implantació que segueixi el protocol terminomètric que proposa proporcionarà dades, exactes, objectives i científiques, que permetran, també, investigar i reflexionar a l'entorn de les causes de l'èxit o del fracàs de la implantació.³¹

La mesure terminométrique prend toute sa signification lorsque l'on s'en sert comme instrument pour déterminer les causes d'un succès ou d'un échec d'implantation. (Quirion 2003: 167).

De fet, en les conclusions del seu treball, Quirion fins i tot s'atreveix a proposar una metodologia per l'anàlisi dels factors d'implantació. En reproduïm aquí el fragment, ja que la proposta ens sembla interessant, encara que no l'hem aplicada en la nostra recerca:

Un autre des pistes de recherche pouvant être développées à la suite du présent travail serait de supputer l'influence des variables terminologiques. Pour y arriver le plus objectivement possible, une grille de pondération des variables pourrait être conçue. Chaque variable serait évaluée individuellement selon des critères préétablis. Illustrons notre propos par un exemple, celui de la variable de dérivabilité. Un terme permettant la création de dérivés obtiendra nécessairement une marque plus élevée qu'un terme aux dérivés inexistantes. En attribuant ainsi une cote pour chacune des

³¹ L'any 2005 apareix un programa per a la mesura de la implantació terminològica anomenat Barçah, desenvolupat per David Nadeau al Centre de recherche en technologies langagières du Canada. Barçah està basat en el protocol terminomètric de Quirion (2003), de manera que permet estudiar la implantació en l'ús de la terminologia en textos institucionals escrits d'un àmbit especialitzat en un moment i en un territori determinats, i incorpora un sistema semiautomàtic de desambiguació de contextos (Quirion 2005).

variables terminologiques, nous espérons en arriver à pouvoir chiffrer, puis comparer la valeur des qualités terminologiques de termes en concurrence. Ces données détermineraient si les termes les mieux implantés sont ceux qui possèdent les qualités terminologiques les plus grandes. In en va de même pour les facteurs socioterminologiques, par exemple. (Quirion 2003: 168).

Per acabar, també volem mencionar un treball posterior de Quirion, realitzat en col·laboració amb Lanthier (Quirion i Lanthier 2006), que estudia la influència d'algunes variables terminològiques en la implantació d'un conjunt de termes normalitzats per l'OQLF. De fet, creiem que és el primer estudi que focalitza l'anàlisi en la recerca de factors d'implantació.

Metodològicament, el treball es basa en el protocol terminomètric establert per Quirion (2003) i l'objecte d'estudi són els termes normalitzats de l'àmbit dels transports i de la jubilació que obtenen un CI d'1, per una banda, i els que obtenen un CI de 0, per l'altra, amb la qual cosa s'analitzen només els termes completament implantats i els termes que estan en desús. S'estudien específicament quatre factors d'implantació terminològics, que afecten característiques intrínseques dels termes: concisió, absència de termes concurrents, capacitat per formar derivats i adequació a les regles de la llengua (francesa, en aquest cas). Les conclusions del treball són encoratjadores, perquè permeten confirmar la majoria dels factors estudiats, encara que es posa de manifest que n'hi ha que resulten més decisius que altres.

4.2 Estudis d'implantació terminològica a França

A principis dels anys noranta del segle XX a França es van dur a terme diversos estudis d'implantació a petició de la Délégation générale à la langue française, per avaluar l'efecte que van produir en la implantació els decrets de les comissions ministerials de terminologia de diversos àmbits del coneixement, els quals es van recollir en un volum dirigit per Chansou et al. (1997).

El primer estudi, dut a terme per Gaudin i Guespin (1997), analitza la implantació de la terminologia sobre enginyeria genètica del decret del 14 de setembre de 1990. Només s'hi estudien els termes conflictius, en l'escrit i en l'oral.

Per al corpus oral es van enregistrar classes i seminaris, per tenir dades sobre els usos en l'ensenyament i en la recerca, i es van dur a terme enquestes semidirigides. Per al corpus escrit, es va fer una selecció d'obres en funció de diversos paràmetres: caràcter normatiu (obres normatives i no normatives), destinataris (obres de divulgació i especialitzades) i situació d'ús (formal i informal). Les dades del corpus escrit es van contrastar segons quatre criteris: mode de difusió (quioscos, biblioteques, etc.), naturalesa editorial (llibre, revista, etc.), gènere textual (tesi, article científic, etc.) i data de publicació (textos anteriors al decret i textos posteriors).

Pel que fa a l'anàlisi del corpus oral, els resultats van posar de manifest que hi havia una manca clara de difusió de les propostes terminològiques, ja que les persones enquestades desconeixien les publicacions que les difonien:

Si (...) il existe une volonté de faire connaître ces décisions, l'échec est patent : l'information ne circule pas et, pourtant, il ne s'agit pas, à ce que nous avons pu juger, d'un public hostile. (Gaudin i Guespin 1997: 31).

Les principals conclusions a les quals arriba aquest estudi tenen a veure, per una banda, amb les estratègies lingüístiques que s'ha comprovat que donen bons resultats d'implantació: per exemple, els autors recomanen que s'explotin les possibilitats de la derivació i de la composició per a la creació neològica, ja que són mecanismes que permeten la creació de paradigmes. Per una altra banda, es mostren algunes tendències que no contribueixen a la implantació de la terminologia normalitzada: per exemple, es comprova que ni els propis especialistes de l'àmbit es posen d'acord en els termes que utilitzen.

Chacun se forge son vocabulaire, à partir de ses motivations et remotivations, de ses refus, de ses préférences, de ses « fautes » conscientes et assumées, parfois dans la provocation ; le seul point commun, ce sont les préjugés sur la « précision » et la « simplicité » de l'anglais scientifique. (Gaudin i Guespin 1997 : 35).

Per això, Gaudin i Guespin (1997) aposten per un nou enfocament de la normalització des de la socioterminologia i proposen d'estudiar les comunicacions especialitzades reals (en les classes universitàries, per exemple) abans de fer les propostes neològiques. I, en la mateixa línia, demanen un esforç tant des de la lingüística com des de l'especialitat per aconseguir la promoció de la llengua

autòctona, en aquest cas del francès, perquè esdevingui una llengua vàlida i, per tant, utilitzada.

El segon estudi, dut a terme per Thoiron et al. (1997), analitza la implantació de la terminologia de la sanitat i la medicina dels decrets del 2 de gener de 1975 i del 7 de desembre de 1978. El treball també es basa en un corpus escrit i un corpus oral, a partir d'enquestes semidirigides.

El corpus escrit es va analitzar des d'una perspectiva diacrònica i contrastant les diverses subàrees temàtiques i els diferents graus d'especialització dels textos. Pel que fa a l'oral, les enquestes estaven destinades a distingir entre el coneixement i l'ús de les propostes terminològiques, a partir d'una quotació de les respostes entre 0 i 10, la qual serviria més tard per mesurar-ne la implantació.

En els resultats de l'estudi s'observa que els termes estan més o menys implantats, i concretament s'identifiquen quatre situacions distintes:

- termes ben implantats: termes que o bé no tenen un concurrent en anglès o bé en tenen un, però la forma francesa no se n'allunya formalment;
- termes mal implantats: termes que fan referència a termes inexistents o en desús, termes amb connotacions negatives, termes que concorren amb un altre terme francès més ben acceptat i termes que presenten confusions conceptuals;
- termes coneguts, però no utilitzats;
- termes poc coneguts, però utilitzats de forma bastant freqüent en textos molt especialitzats.

En els resultats també es detecten diferències d'implantació en funció del grau d'especialització dels textos: els termes que s'implanten satisfactòriament en els textos més especialitzats són també els que s'implanten entre els especialistes de l'àrea; en canvi, s'observen moltes diferències, tant pel que fa a la implantació com al coneixement, entre els especialistes, d'una banda, i el públic general i els estudiants, d'una altra.

A més, els resultats permeten entreveure alguns factors que influencien la implantació, com ara la motivació i la transparència semàntica dels termes, la proximitat formal amb els termes en anglès o les connotacions tècniques, entre altres. No obstant això,

una de les conclusions a les quals arriben els autors de l'estudi és la impredictibilitat de la implantació:

Il faut admettre que pour l'implantation des termes, comme pour d'autres faits linguistiques, l'irrationnel sait parfois trouver sa place. (Thoiron et al. 1997: 72).

El tercer estudi recollit en el volum de Chansou et al. (1997), dut a terme per Rouges-Martinez, analitza la implantació de la terminologia sobre teledetecció aeroespacial i posa èmfasi, sobretot, en el paper dels especialistes de l'àmbit:

(...) l'implantation d'un mot ne pouvait être mesurée qu'à travers un ensemble de situations de communication auxquelles un spécialiste de télédétection peut être confronté (...). (Rouges-Martinez 1997: 100).

El corpus d'estudi correspon a obres de 1982 i 1991 (posteriors als decrets sobre l'àmbit corresponents) i els termes van ser seleccionats per un especialista tenint en compte tres criteris: termes creats recentment i altres de més antics, termes amb freqüències d'ús diverses en l'àrea (elevada, mitjana i baixa) i termes que presentessin controvèrsia entre els especialistes.

A partir de la selecció del corpus terminològic, es van dur a terme enquestes orals a dos grups diferents d'especialistes, uns relacionats amb l'ensenyament i la recerca i uns altres, amb la indústria i el comerç. Aquestes enquestes van posar de manifest quatre comportaments diferents pel que fa a la implantació: ús, dubte, rebuig i substitució.

Pel que fa a la substitució, es van analitzar els termes proposats com a substituïts dels termes normalitzats i s'hi van detectar algunes tendències:

- economia lingüística: ús de reduccions, abreviacions i sigles en detriment del terme normalitzat;
- redesignació parcial: es canvia un dels elements del sintagma normalitzat;
- redesignació total: s'utilitza un altre terme, ja sigui un manlleu (adaptat o no), un altra forma en francès o un calc de l'anglès.

En els comportaments de substitució, es va observar que també hi ha molta diferència entre els dos tipus d'especialistes analitzats:

(...) on s'aperçoit que les IP [interlocuteurs professionnels] ont un comportement plus homogène : ils font appel aux mêmes termes, et le score des occurrences s'élève fortement ; alors qu'en ce qui concerne les IFR [interlocuteurs formation / recherche], leurs propositions se répartissent sur un large éventail de substituts qui recueillent un nombre plus faible d'occurrences.

Derrière ce constat se profile celui des besoins en communication différents suivant les catégories d'interlocuteurs. Les IP recherchent avant tout l'efficacité dans l'intercommunication, d'où leur ralliement à des termes qui doivent refléter l'usage du moment.

Les IFR qui sont impliqués dans des pratiques de transmission de connaissances recherchent plus la précision analytique ; ceci sans doute avec un souci didactique dans la manipulation des concepts, d'où leur plus grande prudence. La grande diversité de leurs propositions atteste plus d'une recherche de désignation plus explicite, que de choix véritablement arrêtés. (Rouges-Martinez 1997: 112).

En general, l'estudi identifica tres fenòmens que responen a situacions diferents:

- termes en els quals els índexs d'ús i de substitució són inversament proporcionals: els termes que més s'utilitzen presenten menys substituts i, a l'inrevés, els termes menys utilitzats són els que tenen un índex de substitució més elevat; per tant, trobem aquí els termes que han reeixit en la implantació i els que han fracassat;
- termes amb índexs d'ús mitjans i de substitució, baixos: solen ser termes molt especialitzats que només s'implanten satisfactòriament en una subàrea concreta de la teledetecció aeroespacial;
- termes amb índexs d'ús i de substitució baixos: sembla que es tracta de termes que són desconeguts per als especialistes enquestats.

En definitiva, la principal conclusió d'aquest estudi és que les característiques de l'àmbit de la teledetecció aeroespacial afecten la implantació terminològica, sobretot la influència de l'anglès i la necessitat de redefinició constant, a causa de la forta i ràpida evolució tecnològica i científica de l'àrea.

El quart estudi, dut a terme per Chansou (1997a), analitza la implantació de la terminologia de l'audiovisual i la publicitat dels

decrets del 24 de gener de 1983 i del 10 d'octubre de 1985. El treball es basa en la cerca d'un corpus terminològic, extret dels decrets i constituït per termes en francès acompanyats del concurrent manllevat a l'anglès corresponent, en un corpus textual i lexicogràfic en llengua francesa de l'àrea, classificat segons la tipologia textual.

El creuament d'aquests dos corpus verifica que la implantació terminològica és diversa: s'observa que la implantació és en general elevada en textos oficials i administratius, però també es comprova que el decret que obliga a utilitzar la terminologia oficial en aquests textos s'aplica parcialment. De la mateixa manera, la implantació també és elevada en els manuals pedagògics, però resulten asistemàtics. En els manuals tècnics i en les obres de divulgació, en canvi, s'hi utilitzen sobretot termes manllevats de l'anglès, mentre que a la premsa se solen utilitzar termes francesos, però no sempre els oficials. També es comprova que en el corpus lexicogràfic s'hi indiquen les marques de normalització corresponents, encara que l'ús segueix una altra via.

Finalment, d'acord amb els resultats obtinguts, l'autor proposa d'actualitzar la terminologia normalitzada de l'àmbit per adaptar-la a l'evolució de l'ús.

El darrer estudi d'implantació de la terminologia francesa oficial promogut per la Délégation générale à la langue française correspon a l'anàlisi de Gouadec et al. (1997) dels termes de l'àmbit de la informàtica que apareixen en els decrets del 22 de desembre de 1981, del 30 de desembre de 1983, del 30 de març de 1987 i del 27 de juny de 1989, realitzada a partir de cinc treballs amb perspectives i objectius diferents.

El primer treball tenia com a objectiu la localització de casos d'ús dels termes oficials i es va dur a terme a partir d'una recerca aleatòria,³² en la qual es demanava a diversos estudiants de traducció i a traductors professionals que fessin una cerca de documentació terminològica per realitzar una traducció en l'àmbit de la informàtica en francès. S'hi va analitzar la presència de terminologia normalitzada i de terminologia manllevada de l'anglès,

³² Aquest estudi també es va dur a terme a partir d'una recerca sistemàtica d'informació, però la metodologia i els resultats de l'anàlisi no van resultar satisfactoris, i per això no la mencionem.

en els casos en què la primera tenia una baixa freqüència. Els resultats mostren que els termes normalitzats semblen estar implantats, encara que també es posa de manifest que la majoria ja estaven estesos en l'ús abans de la publicació dels decrets oficials. En canvi, no s'implanten els termes que concorren amb manlleus de l'anglès.

El segon treball en l'àmbit informàtic se centra en l'anàlisi dels graus d'implantació de la terminologia oficial. En aquest cas, es va prendre com a referència un corpus oral i escrit, classificat segons el tipus de document i la subàrea temàtica, del qual es van extreure els termes objecte d'anàlisi: termes oficials, termes no oficials i manlleus anglesos. Els resultats es van mesurar a partir de diversos índexs d'anàlisi (Gouadec et al. 1997: 275-276):

- proporció d'ocurrències de termes informàtics,
- proporció de termes d'informàtica en anglès (manlleus),
- proporció d'ocurrències de termes d'informàtica en anglès (manlleus),
- proporció de termes d'informàtica oficials (índex d'implantació per termes),
- proporció d'ocurrències de termes d'informàtica oficials (índex d'implantació per ocurrències), i
- índex de repetició de termes d'informàtica.

Els resultats de l'anàlisi confirmen, en general, els del primer estudi, però mostren algunes diferències. A més, es confirma la permanència de l'anglès en algunes situacions: en els noms de productes i noms comercials (*PC*), en els noms presents en els productes (*shift*), en elements del llenguatge de comandes (*backup*), en abreviacions (*RAM*), en elements de programes (*superuser*) i en el vocabulari promocional (*Arcade*). I aquestes situacions es diferencien d'aquelles en què els manlleus concorren amb els termes oficials o francesos. Aquesta concurrència es manifesta en l'oral i en els intercanvis informals, així com també en aquelles situacions en què l'anglès sol aparèixer en el producte informàtic, cosa que provoca que la terminologia manllevada resulti familiar, ja que fa temps que està present en els programes.

L'anàlisi dels resultats, classificats per subàrea temàtica, per tipus de document i per tipus de públic destinatari, mostra que aquestes variables influencien la implantació de la terminologia normalitzada que, tanmateix, és generalitzada.

El tercer treball dut a terme per Gouadec et al. (1997) analitza el potencial d'implantació dels termes. Es van realitzar enquestes semidirigides a especialistes en informàtica i a altres persones relacionades amb l'àmbit per saber en quina mesura coneixien els termes oficials.

Els resultats mostren que, en general, la terminologia oficial es desconeix i, com a alternativa, els especialistes utilitzen un terme manllevat de l'anglès o un altre terme francès, encara que no sempre sigui adequat. L'estudi també aconsegueix aïllar alguns factors que afavoreixen la implantació, com ara la transparència (sobretot pel que fa als termes sintagmàtics) i l'efecte publicitari (si la publicitat difon els termes normalitzats); tanmateix, es demostra que la llengua anglesa és omnipresent i difícilment prescindible en l'àmbit informàtic.

El quart treball és més breu i té com a objectiu estudiar la presència de la terminologia oficial en els diccionaris d'informàtica. A partir d'una mostra reduïda de termes oficials i d'un corpus de 12 diccionaris de l'àmbit, el treball verifica que la difusió de la terminologia oficial no és generalitzada, encara que s'observa que els diccionaris incorporen més termes generals que termes molt específics de la informàtica.

Finalment, el cinquè i darrer treball en aquest àmbit pretén analitzar el vessant més psicològic de la implantació i conèixer quines són les condicions d'implantació a partir d'un qüestionari realitzat per 50 persones relacionades amb la informàtica. S'observen dues tendències ben diferenciades:

Globalement, deux « philosophies » s'opposent. L'échantillon consulté inclut les tenants d'un laisser-faire linguistique qui fait la part belle à l'anglais aussi bien que les tenants d'une attitude militante de protection, développement, et harmonisation des usages terminologiques et des désignations. (Gouadec et al. 1997: 356).

A més, les respostes explícites de les persones enquestades posen de relleu algunes qüestions que cal tenir en compte, com ara la consideració de l'anglès com a llengua superior en informàtica (perquè ha estat preimplantada), l'opinió favorable a la normalització lingüística en francès (que es considera necessària i desitjable), la importància de la difusió perquè les propostes terminològiques triomfin en l'ús, etc. Tanmateix, també es demostra

que la tasca normalitzadora de les comissions ministerials de terminologia de França és desconeguda.

Amb tot, en general, els especialistes i les persones relacionades amb l'àmbit es mostren relativament favorables a la francització³³ i a la normalització. Podem resumir la seva opinió en el fragment següent:

En gros, dans l'esprit des personnes interrogées, franciser, c'est favoriser la compréhension et normaliser c'est éviter ou réduire les ambiguïtés. (Gouadec et al. 1997: 363).

4.3 Estudis d'implantació terminològica al País Basc

Al País Basc s'ha desenvolupat un sistema d'implantació de la terminologia en el marc de l'UZEI, el centre basc de terminologia i lexicografia. L'objectiu de l'eina, anomenada TEIS (Termino Ezarpenaren Informazio Sistema, Sistema d'Informació de la Implantació Terminològica), és d'observar l'ús dels termes proposats des de les institucions competents en llengua basca. Loinaz explica breument en què consisteix el projecte:

(...) se realiza un seguimiento del euskera utilizado en los medios escritos, y se contabilizan las apariciones tanto de términos recomendados para la normalización, como de sus competidores no normalizados. (Loinaz 2008: 168).

El projecte es basa en la metodologia de Quirion (2003) i analitza la implantació en un corpus textual dividit en quatre àmbits: administració pública, educació, mitjans de comunicació i empreses. Per a la selecció dels termes objecte d'anàlisi es va recórrer al *Diccionario de la Real Academia Vasca*, perquè la comissió de terminologia del govern basc encara no té propostes de normalització concretes. Se'n van extreure les unitats que podien tenir un ús terminològic i que tinguessin una denominació alternativa concurrent en l'ús real.

Els resultats obtinguts són espectaculars, ja que en tots els àmbits d'ús estudiats els termes recomanats assoleixen un nivell d'implantació per damunt del 90 % (Loinaz 2008: 173). La causa

³³ La francització (*francisation*) s'equipara a la normalització lingüística en el context de la llengua catalana.

que explica aquests resultats tan positius segurament cal buscar-la en el fet que el corpus de treball està constituït per comunicacions institucionals.

4.4 Estudis d'implantació terminològica a Catalunya

En l'àmbit de la llengua catalana, cal destacar l'estudi dut a terme per Vila et al. (2007) en l'àmbit dels esports. Es tracta d'un recull de tres estudis de caire clarament sociolingüístic. S'analitza la implantació de la terminologia normalitzada pel Termcat³⁴ en tres esports minoritaris (en el sentit que són practicats per comunitats reduïdes de persones): l'esgrima, l'escalada esportiva i l'hoquei, amb un fil conductor únic: “avaluar els resultats en els usos lingüístics de les polítiques de normalització terminològica de les institucions catalanes” (Vila et al. 2007: 27).

Vila et al. enfoquen el tema des del punt de vista de la sociolingüística, parteix de la base que la normalització no només es fa sobre la llengua, sinó també sobre les persones que la parlen, i defineix el procés de normalització terminològica en diverses etapes:

(...) les intervencions terminològiques no es fan ben bé sobre la llengua, sinó més aviat sobre les persones. I s'ha de prendre en consideració que aquestes tenen hàbits, opinions i preferències, aprenen i desaprenen contínuament, i formen col·lectius que els influeixen i sobre els quals influeixen.

(...)

A grans trets, el procés d'intervenció conscient sobre la llengua aplicat a la normalització terminològica comprèn l'estudi de la situació prèvia a la implantació, la codificació *in vitro* de solucions terminològiques, la qual exigeix una difusió *in vivo* i, finalment, l'anàlisi de la implantació de les solucions adaptades *in vitro*. (Vila 2008: 193).

³⁴ En algun cas s'estudia alguna forma que no ha estat normalitzada explícitament pel Consell Supervisor del Termcat, però que es troba recollida en obres terminològiques de referència de l'àmbit especialitzat.

Per aquest motiu, la metodologia utilitzada per a l'anàlisi de la implantació és de base etnogràfica i sociològica i s'organitza en diverses fases:

1a fase. Selecció de l'àrea d'estudi. Depèn de les actuacions que s'hagin dut a terme en matèria de normalització: cal escollir una àrea que hagi resultat conflictiva en el procés de codificació de les propostes terminològiques i que hagi estat objecte d'una certa difusió, ja sigui comercial, institucional o activista. Cal tenir en compte la comunitat d'usuaris de la terminologia normalitzada i conèixer-ne les vies de comunicació, els gèneres i les pràctiques.

En el treball de Vila et al. (2007) es van escollir tres esports minoritaris la terminologia dels quals va ser revisada, normalitzada i difosa a través de diccionaris, i també de pòsters i tríptics en algun cas, durant els Jocs Olímpics de 1992 que van tenir lloc a Barcelona. A més, es van escollir l'esgrima, l'escalada esportiva i l'hoquei perquè es desenvolupen en comunitats reduïdes d'usuaris i, per tant, eren accessibles des del punt de vista dels recursos disponibles i del coneixement aprofundit de l'àrea.

2a fase. Caracterització de l'àrea d'estudi. Cal dur-la a terme des de tres vessants: en termes generals, des de la perspectiva sociolingüística i des de la perspectiva terminològica. Un estudi aprofundit de l'àmbit en el qual s'analitza la implantació resulta essencial per conèixer-ne els usuaris, l'estructura institucional i jeràrquica, els hàbits lingüístics, els mitjans de comunicació i, també, la intervenció terminològica que s'hi ha dut a terme i la difusió de les propostes normalitzades.

Per als tres esports analitzats en el treball, es presenta l'àrea en termes generals (organització institucional, competicions, etc.), en termes sociolingüístics (llengües d'ús habitual, procedència de les persones relacionades amb l'esport, etc.) i des del punt de vista terminològic (accions de normalització empreses, vies de difusió de la terminologia, etc.).

3a fase. Construcció del marc teòric i analític. Depèn eminentment de les àrees especialitzades d'estudi i de les possibilitats d'anàlisi que ofereixen, ja que el marc teòric general ve donat per la planificació lingüística desenvolupada en cada llengua.

4a fase. Selecció dels termes d'estudi i de les tècniques d'anàlisi. Cal fer-la també en funció de cada àrea de treball. Pel que fa als

termes, s'escull una mostra de la totalitat d'unitats normalitzades o incloses en els diccionaris. El criteri que es va imposar en el treball de Vila et al. (2007) va ser la conflictivitat del terme, sigui perquè presenta diverses variants denominatives concurrents, perquè s'allunya de les denominacions en altres llengües, perquè la codificació va ser problemàtica, etc. A més, es va tenir en compte la freqüència d'ús, per assegurar una quantitat considerable de dades per a l'anàlisi, el grau de difusió de les unitats, perquè no es pot analitzar la implantació d'un terme que no ha estat introduït en la comunitat que ha d'utilitzar-lo, i la facilitat d'incorporar el terme en l'enquesta per a l'obtenció de dades quantitatives.

Pel que fa a les tècniques de recollida de dades, es va recórrer a les que s'usen en sociolingüística (Vila et al. 2007: 60): enquestes amb preguntes obertes, semiobertes o tancades, entrevistes semi-dirigides, observació subreptícia, enregistraments d'interaccions, exploració i buidatge d'usos en els mitjans i buidatge d'altres materials escrits. En cadascuna de les àrees analitzades es van utilitzar les tècniques més adequades en funció dels recursos tècnics i humans disponibles.

5a fase. Recollida de dades. A Vila et al. (2007) es va realitzar a nivell oral i escrit.

6a fase. Tractament de les dades. Consisteix a convertir els materials recollits en dades manipulables i analitzables.

7a fase. Anàlisi. Vila et al. (2007) el van dur a terme de manera eminentment manual, ja que el volum de dades era reduït i permetia una manipulació directa. L'exploració terme a terme és el procediment majoritàriament utilitzat en els tres casos d'anàlisi del treball.

Les darreres fases del procés (8a, 9a i 10a) tenen a veure amb la presentació i la difusió de les conclusions extretes de l'estudi i la seva consideració en el procés d'avaluació de la terminologia normalitzada, la qual cosa es va dur a terme mitjançant la publicació de l'obra i la presentació dels resultats a les entitats implicades, com ara el Termcat.

Els tres estudis d'implantació presentats a Vila et al. (2007) arriben a algunes conclusions importants:

- És essencial una caracterització prèvia del camp d'estudi des de tres vessants (general, sociolingüístic i terminològic) per

conèixer a bastament les relacions entre els usuaris, els hàbits lingüístics i els efectes de la normalització terminològica en el camp, entre altres aspectes.

- Existeix un alt grau de variació lingüística, que es plasma en la concurrència de variants denominatives en l'ús, motivades per factors diversos (canal de comunicació, formalitat, etc.).
- La implantació de les denominacions normalitzades estudiades és escassa.
- Tanmateix, es detecta una certa consciència lingüística favorable a la normalització de la llengua catalana. Es manifesta en la receptivitat positiva de les propostes normalitzades en contextos formals i en textos escrits, que s'esvaeix en canvi en els usos orals més espontanis, i en la presència de variants concurrents catalanes que, tot i no ser les formes codificades pel Termcat, poden considerar-se genuïnes.
- La difusió de la terminologia normalitzada resulta insuficient. Malgrat que en tots els casos s'ha dut a terme algun tipus de difusió de les propostes, s'ha comprovat que la majoria no ha arribat als seus destinataris, ja que s'ha detectat un desconeixement general de les denominacions normalitzades i dels materials de difusió elaborats. És complicat que una comunitat utilitzi uns termes que desconeix:

Perquè si els resultats obtinguts en aquest treball reflecteixen les dinàmiques generals, el tema no és com passar del coneixement a l'ús: el problema de debò és com arribar a assolir primer el coneixement, per la senzilla raó que una part substancial de les propostes terminològiques ni tan sols no han arribat a ser apreses pels seus destinataris. I és clar, resulta difícil passar del coneixement a l'ús quan d'entrada s'és lluny d'haver assolit el primer. (Vila et al. 2007: 246).

A banda d'aquest estudi d'implantació, que és l'únic publicat en l'àmbit català, en el context universitari també se n'han dut a terme alguns. Es tracta de treballs molt acotats i breus, de caire marcadament quantitatiu, que tanmateix arriben a resultats interessants. Una anàlisi de la terminologia de la gastronomia asiàtica (Cot 2011) observa que els termes que aconsegueixen implantar-se són manlleus (adaptats o sense adaptar). Una altra duta a terme en l'àmbit del surf de neu (Font 2011) conclou, d'una

banda, que la implantació és major en la llengua escrita que en la llengua oral i, d'una altra, que no sembla que l'oficialitat dels textos influeixi en l'ús de la terminologia normalitzada del surf de neu.³⁵

Existeix també un projecte que concerneix tangencialment la implantació terminològica de les propostes del Termcat. Es tracta de Talaia (2009), un observatori de terminologia creat per la Universitat Oberta de Catalunya i el Termcat que recull termes de la societat del coneixement extrets del buidatge de textos especialitzats de l'àmbit.

A banda de l'interès que té com a recurs de difusió i de descripció terminològica, cal afegir que, per les seves característiques, Talaia permet de fer un seguiment de la implantació dels termes normalitzats i, com a observatori, també serveix per detectar en un moment primigeni la neologia terminològica. Per aquest motiu, aquest recurs en línia s'ha dotat d'uns indicadors de ponderació que assenyalen si el terme ha estat validat pel Termcat, si és una unitat en estudi o si està pendent de validar. Així doncs, implícitament ens ofereix un estat de la qüestió sobre la implantació de la terminologia catalana en l'àmbit de la societat del coneixement. A més, si aquest recurs s'actualitza de forma periòdica, pot resultar ser una font d'informació crucial per a la detecció precoç dels nous conceptes que s'introdueixen en la llengua i podria permetre una actuació immediata de les institucions competents en matèria de normalització lingüística, la qual cosa constitueix un factor d'implantació important.

4.5 Altres estudis d'implantació terminològica

A banda dels estudis d'implantació de la terminologia oficial que acabem de comentar, existeixen altres treballs en altres llengües. En volem destacar breument tres, duts a terme en turc (Karabacak 2009), en gaèlic (Ní Ghearáin 2011) i en hebreu (Allony Fainberg 1983).

³⁵ Font (2011) observa que els graus d'implantació de la terminologia normalitzada en textos que emanen de l'Administració pública (obligada a l'ús d'aquests termes per llei) no difereixen significativament dels assolits en textos d'altres àmbits d'ús.

Karabacak (2009) realitza una anàlisi sobre l'ús de la terminologia econòmica turca, oficialitzada per la Societat de la llengua turca (TDK). L'objectiu de la TDK és promoure la terminologia especialitzada en turc per substituir els termes manllevats de les llengües europees i, en especial, de l'anglès. Per això publica diccionaris que contenen els equivalents en turc d'aquests manlleus, d'altra banda molt estesos en l'ús.

L'estudi d'implantació es va basar en un corpus d'articles periodístics d'economia extrets de diversos diaris turcs i va utilitzar el coeficient d'implantació usat per Quirion (2003) per mesurar l'ús real dels termes oficials en comparació amb els manlleus i també amb altres termes turcs no oficials. A més, va elaborar una enquesta sociolingüística per conèixer l'actitud dels periodistes especialitzats en economia respecte de la planificació lingüística i terminològica que es duu a terme a Turquia.

El treball estava enfocat a respondre cinc qüestions de recerca que es poden relacionar amb diferents factors d'implantació: la influència dels manlleus, l'impacte de la presència d'altres termes turcs no oficials (és a dir, la concurrència), el context d'ús (en referència a la ideologia politicoreligiosa de cada diari analitzat), la transparència semàntica (estudiada a partir de la necessitat d'afegir aclariments en els contextos d'aparició dels termes) i l'actitud dels usuaris especialistes respecte de la terminologia oficial i del procés de planificació de la llengua turca.

Karabacak (2009) obté dades significatives que li permeten, d'una banda, observar que els manlleus i els concurrents turcs no oficials són més freqüents que els termes econòmics proposats per la TDK, encara que els tres grups semblen requerir aclariments semàntics (tant a partir de la inclusió d'explicacions com de termes equivalents entre parèntesis). D'una altra banda, la ideologia dels diaris no sembla que tingui influència en l'ús de la terminologia. I, finalment, les dades obtingudes de l'enquesta sociolingüística permeten concloure que cal millorar la política de normalització terminològica, perquè la societat turca i, sobretot, els experts puguin prendre part del procés, la qual cosa permetria assegurar una millor difusió dels termes proposats i contribuiria a estendre'n l'ús.

En el context irlandès, Ní Ghearáin (2011) realitza un estudi sociolingüístic de la implantació basat en enquestes semidirigides a parlants nadius de gaèlic per confirmar una hipòtesi àmpliament

citada en la bibliografia relacionada, però mai confirmada empíricament:

The literature (...) proposes the hypothesis that official terminology planning is not well received by the Irish language speech community in the Gaeltacht. (Ní Ghearáin 2011: 306).

Les enquestes posen de manifest que de manera natural els parlants gaèlics utilitzen la terminologia manllevada de l'anglès en lloc dels termes oficials, que no es consideren necessaris per a la comunicació i, fins i tot, sovint es perceben com un obstacle, ja que no són coneguts i poden provocar confusió i incomprensió. De fet, una de les conclusions més importants del treball és que la difusió d'aquesta terminologia és insuficient, ja que no arriba als usuaris, que en general desconeixen els termes i ni tan sols coneixen l'existència d'una institució encarregada de crear-los i difondre'ls. Cal tenir en compte que, en el context d'Irlanda, el comitè de terminologia (An Coiste Téarmaíochta) és un organisme estatal que actua de forma unilateral, sense tenir en compte els usuaris finals dels termes, a causa de les circumstàncies d'emergència en les quals es va iniciar la planificació lingüística del gaèlic (Ní Ghearáin 2011).

A més, els termes oficials gaèlics se solen reservar per a contextos formals i sobretot per a la comunicació amb l'Administració estatal. En altres contextos es veuen com a unitats estranyes, insatisfactòries i lingüísticament marcades, una situació que Ní Ghearáin (2011: 316) identifica amb les llengües minoritàries que estan en regressió.

En definitiva, la consideració del gaèlic com una llengua minoritària –i amenaçada per la pressió de l'anglès veí– i la situació especial pel que fa a la planificació lingüística, que provoca que els parlants la vegin com un procés totalment artificial i allunyat de la llengua real, són a l'origen de la percepció desfavorable que els parlants tenen dels termes oficials, els quals sovint consideren artificiosos i innecessaris per denominar conceptes que ja es vehiculen perfectament amb un terme manllevat, percebut com a més natural i apropiat.

Finalment, Allony Fainberg (1983) duu a terme un estudi mitjançant enquestes sociolingüístiques per conèixer factors sociodemogràfics i lingüístics que poden influir en el coneixement, l'acceptació i l'ús de neologismes en hebreu, una llengua que va començar a ser normalitzada en el segle XIX a partir d'aportacions individuals i

esporàdiques i que des de la constitució de l'estat d'Israel compta amb una acadèmia de la llengua (creada el 1953) que té estatus oficial i s'encarrega de la planificació lingüística.

Pel que fa a la relació entre les variables sociodemogràfiques i la implantació dels neologismes, Allony Fainberg (1983: 34-35) arriba a la conclusió que l'educació, el sexe i l'edat són les més significatives: les persones amb un nivell educatiu alt, entre 20 i 44 anys d'edat i especialment si són dones tendeixen a conèixer i usar més paraules noves. Quant a les variables lingüístiques, Allony Fainberg (1983) n'analitza cinc i conclou el següent: la brevetat de les unitats no és un factor decisiu, la qual cosa contradia les hipòtesis que circulaven fins aquell moment; el fet de recórrer a fonts antigues i sagrades per a la creació neològica no és un aspecte necessari, sinó que sembla que els parlants prefereixen la novetat, contràriament als principis aplicats tradicionalment; les unitats de la llengua comuna estan més implantades que les especialitzades o les que corresponen a registres cultes o literaris, de manera que s'arriba a la conclusió que “need provides an excellent incentive for acceptance” (Allony Fainberg 1983: 35); i les altres dues variables estudiades, el nombre de significats atribuïts a una arrel i el nombre de paradigmes verbals on es pot trobar una arrel, també resulten decisives per a la implantació dels neologismes.

Malgrat aquests resultats, cal tenir en compte que les característiques de l'hebreu són molt diferents de les de les llengües romàniques i les conclusions que es desprenen d'aquest estudi poden no ser directament aplicables a altres llengües no semítiques, com ara el català.

5. Factors d'implantació terminològica

En la descripció de les etapes de la normalització terminològica, i concretament en l'etapa de normalització, Auger (1986: 51) ja adverteix que “le degré de ‘normalisation’ devrait être fonction d’un juste rapport quantité-qualité de la terminologie élaborée durant la réalisation du projet”, i apunta algunes recomanacions per assegurar l'eficàcia de la comunicació entre els usuaris de la terminologia, la qual cosa sembla que hauria de ser garantia d'implantació.

C'est à cette étape que des choix ‘normatifs’ doivent être faits par le groupe et ces choix déterminent de toute façon la cohérence finale

du produit, son degré de fonctionnalité mais surtout sa potentialité ou d'implantation ou de rejet par le groupe visé d'utilisateurs. (...) Des techniques de simplification terminologique comme la réduction syntagmatique pourront être utilisées à partir d'un certain type de communication sans nuire à l'efficacité de la terminologie proposée. (Auger 1986: 51).

Aquestes tries (*choix*), doncs, semblen completament determinants per a la implantació definitiva en la llengua de les unitats normalitzades. Per una banda, a partir del que apunta Auger (1986: 51), Quirion associa les tries lèxiques a uns principis concrets, que anomena *variables d'implantació terminològica* i que defineix de la manera següent:

Facteur que bonifie ou réduit les possibilités d'implantation d'un terme. Les variables terminologiques (brièveté, dérivabilité, motivation, etc.) et socioterminologiques (attitudes linguistiques, types de discours, rôles des locuteurs, résistance au changement, etc.) en sont des exemples. (Quirion 2003: 176).

Per una altra banda, a l'hora de normalitzar un cas terminològic, el Termcat té en compte un conjunt de consideracions lingüístiques, terminològiques i sociolingüístiques, que recull sota la denominació de *criteris de normalització*. En la mateixa línia, Rondeau exposa una sèrie de criteris per a la tria de neònims en situacions de normalització lingüística,³⁶ encara que adverteix que no són una garantia d'implantació:

Il est cependant intéressant de constater que l'application de ces critères ne garantit pas nécessairement une acceptation générale (= le passage dans l'usage) des néonymes ainsi formés. (Rondeau 1984: 133).

I, en general, hi ha un acord tàcit en l'àmbit de la normalització terminològica a considerar que la implantació de les unitats proposades depèn d'un conjunt de criteris o variables, que sorgeixen en totes les anàlisis que es duen a terme per avaluar la repercussió de la normalització en l'ús:

³⁶ Els criteris per a la creació neonímica de Rondeau (1984) coincideixen a grans trets amb els que considera el Termcat per a la normalització dels termes i per aquest motiu no els exposarem detalladament en aquest treball.

(...) las decisiones que se toman en la normalización de términos deben proponer en todos los casos formas viables, teniendo en cuenta, al mismo tiempo, factores de tipo sociolingüístico, psicolingüístico y gramatical. (Cabré 1999b: 32).

A continuació farem un repàs de les variables i criteris que la bibliografia consultada apunta com a factors que podrien influenciar, positivament o negativament, la implantació de les unitats normalitzades i que, en termes generals, en aquest treball anomenem *factors d'implantació*.

5.1 Variables d'implantació terminològica (Quirion 2004)

Quirion afirma que les tries lèxiques realitzades en l'etapa de normalització a les quals fa referència Auger (1986) responen a uns principis concrets, que assegura que es poden trobar en els manuals de terminologia i terminografia:

Les choix des termes que feront ultérieurement l'objet d'une dispersion et, éventuellement, ainsi que le souhaitent les terminologues et les aménagistes, d'une implantation, répond à un assortiment de principes généraux conseillés dans les manuels de terminologie et de terminographie. (Quirion 2004: 194).

Per aquest motiu, Quirion (2004) fa un repàs d'aquests principis en relació amb la implantació terminològica, els quals responen tant a principis generals com, en molts casos, a recomanacions explícites. Els divideix en tres categories: factors terminològics, factors socioterminològics i factors procedimentals. A continuació expliquem cadascuna de les variables d'implantació terminològica, agrupades en les tres categories, a partir de la descripció que en fa Quirion (2004: 194-198).

A. Factors terminològics: inclouen les precisions formals que afecten els termes.

- *Absència de concurrència amb altres termes*. Una denominació té més possibilitats d'implantació si és l'única que existeix per designar una noció.
- *Absència de pleonasme*. Una denominació ha d'evitar les repeticions inútils de vocables, que resulten redundants perquè comparteixen trets semàntics equivalents.

- *Adequació, motivació (morfològica), transparència.*³⁷ Una denominació amb aquestes característiques fàcilment s'associa semànticament a la noció que designa, ja que resulta explícita. També cal assegurar el reconeixement de l'ètim i la facilitat de reconèixer l'origen etimològic de la paraula.
- *Valor mnemotècnic.* Facilitat de memorització d'una unitat terminològica, gràcies al seu valor evocador.
- *Brevetat del terme, manejabilitat.* Un sintagma constituït per diverses unitats té menys probabilitats d'implantació que un concurrent més sintètic.
- *Conformitat fonètica, sintàctica, gramatical, etc. a les regles de la llengua.* Una denominació ha de respondre a les regles de formació de paraules de la llengua. Per aquest motiu, termes mal construïts o manlleus d'estructura sintàctica complexa o forana s'arrelen amb més dificultat en l'ús.
- *Qualitats fòniques i gràfiques.* L'eufonia de les denominacions n'influència la implantació.
- *Construcció per analogia; possibilitat de construcció en el pla paradigmàtic.* Les denominacions que mantenen una relació lògica amb altres que expressen nocions relacionades tenen més possibilitats d'èxit en la implantació. També les tenen aquelles que ja s'inscriuen en un paradigma o tenen facilitat per crear-ne un.
- *Grau de lexicalització.* Un terme lexicalitzat té més possibilitats d'èxit que una expressió poc fixada en la llengua.
- *Derivabilitat.* Capacitat d'una denominació per formar altres unitats terminològiques mitjançant el recurs de la derivació.
- *Monosèmia.* Una denominació que només pren un sentit té més probabilitats d'implantació que una unitat polisèmica.

³⁷ Quirion agrupa sota el mateix criteri tres conceptes diferents: entenem *adequació* com la capacitat d'adaptació de la unitat a un registre i a un tema; la *motivació* fa referència a la manera com està construït el terme; i la *transparència*, al fet que la unitat s'entengui.

- *Simplicitat*. Una denominació hauria d'ésser simple. Aquest criteri està relacionat amb el de *brevetat*, amb la diferència que un terme breu pot ser complex quant a pronúncia, formació, etc.
- *Unitat nocional*. Particularitat d'una denominació de designar únicament un conjunt homogeni de trets nociònals.
- *Valor metafòric*. L'associació de la denominació amb altres idees n'afavoreix la implantació.

B. Factors sociotermològics: tracten els termes des del seu vessant social i tenen a veure amb els comportaments, les actituds i els valors de la societat. Gaudin (2003: 237) parla de “la circulation sociale des termes”.

- *Actitud lingüística*. Manera com un locutor percep les varietats de llengua, ja siguin intralingüístiques o interlingüístiques.
- *Tipus de discurs*. Distinció entre formal i informal, escrit i oral, institucionalitzat i individual, etc.
- *Rol del locutor*. L'adopció d'una varietat lingüística depèn de la posició social del locutor.
- *Resistència al canvi*. Comportament de l'usuari que s'oposa als intents de modificació dels usos lingüístics.
- *Mercat lingüístic*. Competència entre les llengües en contacte en un mateix territori i valor social que s'atorga a cadascuna.
- *Resposta a una necessitat*. Un terme que s'ha creat com a resposta a una necessitat denominativa té més possibilitats d'implantació que un altre per al qual ja existeix una altra denominació.
- *Connotació*. Una denominació que contingui segons significats de caràcter negatiu té menys possibilitats de perdurar en l'ús.
- *Nivell de llengua*. Adaptació de la denominació al nivell de llengua per al qual ha estat creada.
- *Inseguretat lingüística*. Es creu que el sentiment de parlar una llengua o una varietat de llengua que no correspon a la

norma influeix en la decisió de modificar el comportament lingüístic.

- *Cultura empresarial*. Costums i usos que exerceixen una influència en el comportament lingüístic individual o institucional en una empresa.
- *Proximitat a la designació d'una altra llengua, percebuda com a més prestigiosa*. El paral·lelisme morfològic d'una unitat lèxica en llengua A amb una en llengua B influeix en la tria terminològica, si la llengua B té més prestigi.
- *Harmonia amb les línies fonamentals de la política lingüística establerta*. Les unitats terminològiques han de seguir les directrius en matèria de llengua establertes per l'Estat o per l'organisme competent, ja que sembla que així tenen més potencial d'implantació.
- *Coneixement de la llengua concurrent*. El coneixement de la llengua que entra en contacte (i competència) amb la llengua objecte de normalització pot obstaculitzar el canvi lingüístic (per exemple, afavorint l'anostrament d'un manlleu).
- *Grau d'ús del terme*. Com més ancorada en l'ús està una denominació, més costa de modificar-la.

C. Factors procedimentals: estan relacionats amb la manera d'actuar per afavorir l'establiment i la propagació de la terminologia.

- *Mètode de compilació*. La participació dels especialistes en la presa de decisions terminològiques afavoreix l'ús posterior de les tries per part dels usuaris potencials.
- *Terme recollit per la lexicografia general*. La presència d'un terme en els diccionaris generals explica la seva facilitat d'arrelament en els usos especialitzats, ja que l'usuari veu reforçada la validesa de la decisió.
- *Atractiu i disponibilitat dels mètodes de difusió; vectors de difusió; difusió pròpiament dita*. La difusió és un aspecte clau en la normalització terminològica. Els mètodes de difusió de les decisions terminològiques preses resulten fonamentals per garantir l'èxit de la implantació.
- *Inclusió o exclusió de determinades dades terminològiques (fraseologia i il·lustracions, per exemple)*. Aquest aspecte

està relacionat amb els mètodes de difusió de la terminologia: la inserció de dades terminogràfiques complementàries o d'iconografia en els productes per a la difusió de la terminologia normalitzada poden beneficiar-ne la implantació.

- *Temps transcorregut*. Aspecte que es refereix al temps transcorregut des de la normalització d'un terme. És un factor molt relatiu, ja que la durada estimada per a l'arrelament d'una denominació en l'ús varia entre set i 50 anys, amb una mitjana al voltant dels 25 anys.
- *Autoritat terminològica (oficialització, normalització, recomanació)*. L'estatus particular que s'atorga al terme també és un factor que pot influenciar la implantació.
- *Normalització a temps*. Consisteix a normalitzar el terme o la terminologia en qüestió just en el moment que els usuaris comencen a necessitar una denominació. Aquest mètode requereix una relació estreta entre els terminòlegs i els usuaris de la llengua, per detectar les necessitats terminològiques.
- *Ensenyament concurrent de l'àmbit i de la terminologia*. L'aprenentatge d'una terminologia simultàniament amb l'aprenentatge de l'àmbit en el qual s'usa és una garantia d'implantació.

5.2 Criteris de normalització terminològica (Termcat 2006a)

A l'hora de normalitzar un terme, el Consell Supervisor del Termcat es basa en un conjunt de consideracions lingüístiques, terminològiques i sociolingüístiques. Segons el Termcat, es tenen en compte d'aquesta manera els tres components definidors que tradicionalment s'atribueixen al terme:

En els estudis de normalització es tenen en compte tots els aspectes lingüístics, terminològics i sociolingüístics que afecten cada cas, i que tenen a veure, respectivament, amb el sistema de la llengua – amb el corpus–, amb el sistema nocional de l'àmbit d'especialitat en què s'integra el nou terme, i amb l'opinió dels especialistes i l'ús real del terme. (Termcat 2006a: 23).

Aquests aspectes es reflecteixen en els criteris que s'utilitzen en els treballs de normalització terminològica en llengua catalana. De totes maneres, sovint entren recíprocament en contradicció, de manera que al Consell Supervisor li cal valorar quins són els que tenen més pes en cada cas, per tal d'assegurar l'adequació general de les propostes. Resumim tots els criteris utilitzats en la normalització terminològica en llengua catalana a continuació, d'acord amb Termcat (2006a: 46-57).

A. Criteris lingüístics

- Criteris fonològics i gràfics.

Adequació fonètica i ortogràfica. Es valora que la forma normalitzada s'adeqüi al màxim possible a les característiques fonològiques i gràfiques de la llengua catalana (criteri especialment adequat en l'adaptació de manlleus). Malgrat això, cal tenir en compte que en les llengües especialitzades és igualment important que els especialistes reconeixin en la forma catalana el manlleu original, ja que la tendència a la universalització és molt accentuada. Cal destacar també la importància de la tradició en l'adaptació gràfica: així, cal conservar les decisions preses en termes que ja resulten habituals en la llengua catalana, malgrat que siguin adaptacions de manlleus. Aquest criteri també té a veure amb la pronunciabletat de la denominació, ja que la facilitat de pronúncia d'una determinada forma pot afavorir-ne la implantació.

- Criteris morfològics.

Adequació morfològica. Es té en compte la facilitat d'incorporació de la forma normalitzada a les regles generals de flexió nominal o verbal i a les estratègies de derivació i composició en llengua catalana (adequació en la utilització i la combinació de formants, la utilització de les vocals d'enllaç, etc.). També es valora la rendibilitat i la vitalitat de determinades formes prefixades o sufixades en els processos de derivació. En aquest sentit, en la seva funció reguladora, el Consell Supervisor sovint aposta perquè no es perdi l'ús d'un prefix o d'un sufix determinat o per intentar aturar la proliferació de propostes formades per un únic recurs, en perjudici de la resta. Ens referim als casos en els quals la

influència d'altres llengües, principalment el castellà i l'anglès, provoca l'ús massiu d'un determinat mecanisme de formació (o d'un prefix o sufix), que d'altra manera potser no seria usual en català; és a dir, que si la forma s'hagués format directament a partir de la llengua catalana, el recurs utilitzat seria un altre.

- Criteris sintàctics.

Adequació sintàctica. Es valora que els termes respectin les regles sintàctiques de la llengua catalana, especialment en els tres aspectes següents: 1) ordre dels formants en expressions sintagmàtiques, 2) ús de preposicions, i 3) consignació de categories gramaticals, en especial per a les formes verbals (verb transitiu, intransitiu, pronominal).

- Criteris semàntics. Els aspectes semàntics són un dels punts més importants i per aquest motiu “són necessàriament considerats en tots els casos analitzats” (Termcat 2006a: 49). Es polaritzen bàsicament en dos criteris, especialment pertinents per a la recerca de formes catalanes com a alternativa a manlleus:

Transparència semàntica. Els termes han de resultar fàcilment interpretables, en la mesura del que sigui possible.

Precisió semàntica. Les formes normalitzades intenten ser al màxim de precises per tal que els usuaris interpretin d'una forma adequada el concepte que vehicula la denominació.

B. Criteris terminològics

- *Relació unívoca entre denominació i concepte.* Aquest criteri es basa en un dels principis clàssics de la terminologia, segons el qual a cada concepte li ha de correspondre una sola denominació i a cada denominació, un únic concepte. En la normalització terminològica, la recerca de la univocitat pot justificar l'adopció d'un manlleu, ja que és una denominació nova en la llengua que serveix per identificar inequívocament un concepte, mentre que l'ús d'una forma catalana ja existent pot crear confusió perquè ja té ús per designar un altre concepte i, per tant, resultaria inadequada.

- *Adequació a l'àmbit temàtic en què s'insereix el terme.* El Consell Supervisor del Termcat parteix de la premissa que cada terme s'adscriu a un àmbit d'especialitat concret i per aquest motiu té en compte les característiques de cadascun pel que fa a la mena de termes que hi són més habituals. En aquest sentit, es fixa en l'origen lingüístic habitual dels termes dins de cada àrea (el francès o l'italià en gastronomia, l'anglès en informàtica, etc.), els mecanismes de formació més utilitzats (formació culta en medicina, adaptació de manlleus en informàtica), etc.
- *Analogia formal amb altres termes de l'àrea.* Es té en compte que és possible que en una determinada àrea d'especialitat siguin habituals termes d'una estructura formal concreta, de manera que la normalització de termes formalment anàlegs pot afavorir-ne la implantació.
- *Analogia formal amb els equivalents de les llengües de comunicació internacional.* Es tendeix a buscar solucions vàlides interlingüísticament, és a dir, es prefereixen formes que mantenen un paral·lelisme formal amb les adoptades en altres llengües, d'acord amb el comportament d'internacionalitat del coneixement especialitzat. En el cas de la llengua catalana, que tradicionalment importa la majoria de novetats, cal estar atents al comportament que adopten la resta de llengües quan s'enfronten a una denominació nova, vehiculada per una llengua forana: només si incorporen propostes de denominació pròpies (allunyades de la forma original), es pot considerar que les formes perden el component d'internacionalitat i, per tant, la normalització en català d'una forma també pròpia pot resultar viable; en cas contrari, cal respectar les opcions preses per les llengües de referència i actuar en la mateixa línia. Malgrat això, cal tenir també en compte que si un concepte es comença a vehicular amb un manlleu, més tard és molt difícil generalitzar l'ús d'una alternativa catalana.
- *Acostament formal a l'ètim i tendència a les formes grecollatines.* Per una banda, l'ús de formes grecollatines és un dels sistemes de formació neològica amb més tradició, ja que el llatí i el grec clàssic fan una funció d'interllingua que les fa molt útils en la comunicació especialitzada. En

l'aplicació d'aquest criteri cal tenir en compte alguns aspectes que ja hem comentat en l'apartat dels criteris morfològics: adequació dels formants pel que fa a l'ordre, el significat, la combinació o no de formants d'origen divers, etc. Per una altra banda, l'etimologia del terme de partida també és molt important, ja que a partir d'aquesta informació sovint es proposen les formes catalanes equivalents.

- *Adequació a les recomanacions dels organismes competents.* La forma normalitzada s'ha d'adequar a les recomanacions de formació de neologismes dels organismes competents, tant dels d'àmbit català (IEC, Termcat) com dels d'àmbit internacional (ISO, IUPAC, AENOR).

C. Criteris sociolingüístics

- *Necessitat de creació d'un neologisme.* Aquest és probablement el primer aspecte que cal tenir en compte a l'hora de normalitzar un terme: comprovar que existeix una necessitat real d'una denominació per a un concepte determinat. Això significa, per tant, que cal determinar quins termes són necessaris i quins simplement responen a un ús passatger que no es consolidaran en la llengua. Aquesta tasca és difícil, especialment si es té en compte que l'ideal en el procés de normalització és avançar-se a la necessitat denominativa perquè el terme assoleixi un alt grau d'implantació. No obstant això, el procés de normalització només s'acostuma a iniciar si es detecta una certa generalització del concepte en l'ús, la qual cosa és indicatiu de la necessitat de denominació.
- *Arrelament d'una forma entre els usuaris i consens dels especialistes.* D'acord amb la seva adequació a la resta de criteris, en el procés de normalització es procura respectar la forma terminològica que ja està arrelada entre els usuaris. Igualment, s'intenta tenir en compte al màxim l'opinió dels especialistes en cada àmbit, tant en la fixació conceptual com en la proposta de formes lingüístiques adequades a les necessitats comunicatives i a la realitat professional, de manera que posteriorment poden contribuir a la seva difusió.

- *Formació i actituds lingüístiques dels usuaris.* Cal tenir molt en compte les característiques del col·lectiu al qual s'adrecen les propostes neològiques. El coneixement i l'anàlisi de les tendències en la formació de neologismes dins de cada àmbit especialitzat pot ajudar a determinar la forma que cal normalitzar, ja que sovint hi ha col·lectius professionals que adopten un determinat recurs de formació o el manlleu com a marca d'identitat.
- *Variació dialectal i terminologia normalitzada.* La variació dialectal pot afectar el procés de normalització des de diverses perspectives:

Àmbits de coneixement. Les variants geogràfiques (o geosinònims) no afecten de la mateixa manera tots els àmbits: són més habituals, per exemple, en els més ancestrals o més propers a la llengua comuna. Els geosinònims en terminologia només es generen si ja existeixen en la llengua general: quan el terme coincideix amb un altre de la llengua general (ja que s'ha normalitzat una forma a partir d'una extensió de significat) o quan un sintagma terminològic en conté un. En aquest sentit, el Consell Supervisor del Termcat va establir un criteri en relació amb els geosinònims i les variants formals en terminologia:

En els casos en què el Consell Supervisor del TERMCAT aprova un terme que conté una denominació que en la llengua general té variants formals i geogràfiques, o bé en representa una extensió de significat, es considera innecessari d'explicitar-les en l'article terminològic, atès que la distribució del seu ús se sobreentén paral·lela a la que tinguin en la llengua general. (Termcat 2000).

A partir d'aquest criteri se suposa que la competència lingüística de l'emissor li permetrà reconèixer la forma pròpia i la seva adequació al context.

Variació geogràfica en la llengua d'origen. En els casos que la geosinonímia afecta els manlleus en la llengua de la qual procedeixen, per seleccionar l'alternativa a partir de la qual cal fer l'adaptació a la llengua catalana sovint cal recórrer a criteris sociolingüístics (usos majoritaris en el territori de procedència o grau d'implantació en la llengua receptora

d'algunes formes o grafies), a banda de tenir en compte criteris etimològics i d'adequació lingüística.

Variació provinent de l'adaptació d'un manlleu en altres llengües. Sovint s'afegeix a la variació dialectal la variació conseqüència de l'adaptació del manlleu en la llengua que l'ha vehiculat, que habitualment és el castellà, l'anglès o el francès. En aquests casos cal decidir a partir de quina forma s'adapta el terme en llengua catalana.

- *Registres i normalització terminològica.* Les actuacions de normalització s'acostumen a dur a terme només en el nivell de llengua estàndard, ja que és apte per a la majoria de situacions comunicatives, i no s'ocupa de registres argòtics. Tanmateix, la frontera entre els nivells de llengua no sempre és clara i sovint el Consell Supervisor ha de normalitzar expressions d'origen argòtic o col·loquial, ja sigui perquè se'n generalitza l'ús de manera exclusiva, ja sigui perquè altres formes concurrents que pertanyen a un registre estàndard no es consideren adequades.
- *Eufonia.* L'eufonia és un aspecte que cal considerar, sempre que sigui possible, en la normalització dels termes, ja que el fet que un terme “soni bé” pot afectar la seva aplicabilitat a contextos reals.
- *Sintetisme.* La brevetat, la simplicitat i el sintetisme del terme normalitzat contribueixen a una millor implantació, ja que el terme resulta més còmode d'utilitzar i alhora és més fàcilment lexicalitzable.

5.3 Altres factors d'implantació terminològica

A continuació presentem un recull de possibles factors d'implantació que hem localitzat dispersament en altres obres i treballs. No els recullen de forma sistemàtica, però els mencionen com a resultat de l'anàlisi de dades empíriques. Sovint coincideixen amb aspectes i criteris que ja hem comentat en els apartats precedents, però hem cregut oportú de referir-nos-hi igualment. La majoria d'estudis aporten informació nova o precisions importants.

5.3.1 Arran dels estudis d'implantació catalans

Algunes de les conclusions a les quals arriben els estudis d'implantació de Vila et al. (2007) podrien constituir, a priori, factors d'implantació. Reprenem aquí els que considerem més importants:

- Cada camp especialitzat té una dinàmica diferent pel que fa a la terminologia utilitzada: hi ha camps favorables a l'ús de manlleus de l'anglès que rebutgen les propostes catalanes, hi ha altres camps que són més favorables envers el català. En relació amb la valoració dels resultats de les polítiques catalanes de normalització terminològica, els autors del treball aconsellen:

S'ha de comprendre la ideologia dels usuaris per a endegar els esforços de manera que siguin productius i per a evitar el malbaratament de temps i diners en camps amb una posició desfavorable. (Vila 2008: 195).

- La implantació en la llengua oral és més difícil que en la llengua escrita. S'han detectat diferències en la implantació dels termes normalitzats segons el canal de comunicació: en les interaccions orals la implantació és en general nul·la, però en canvi en els textos escrits els termes proposats pel Termcat tenen una freqüència d'aparició més elevada, que sovint es podria explicar pel treball dels correctors, sobretot en les publicacions en paper.
- El grau de formalitat també determina la implantació, ja que es detecta una major implantació de les denominacions en contextos formals.
- Hi ha una manca de difusió de les propostes normalitzades, la qual cosa dificulta enormement la implantació: si els parlants desconeixen la terminologia, difícilment podran utilitzar-la.

5.3.2 Arran dels estudis d'implantació francesos

Els treballs d'implantació duts a terme a França (Chansou et al. 1997) també aporten algunes idees que podrien constituir factors d'implantació. En la introducció de l'obra que els recull, Depecker

(1997: XXIV-XXVI) fa un resum de tots els factors que es desprenen dels cinc estudis d'implantació terminològica duts a terme a petició de la Délégation générale de la langue française i destaca els següents:

- motivació: la capacitat d'un terme de remetre de manera explícita cap al seu concepte és essencial per facilitar-ne l'ús, sobretot en el cas dels neologismes;
- capacitat de creació de paradigmes equilibrats;
- bon recobriment del concepte per part de la denominació: l'excés de generalització o d'especificació pot conduir al fracàs de la implantació;
- simplicitat: un terme monolèxic té més possibilitats d'implantació que un de sintagmàtic;
- transparència: sobretot és rellevant per als termes sintagmàtics, encara que un excés de literalitat pot ser contraproductiu;
- brevetat del terme;
- proximitat del terme a la forma anglesa original: permet un ràpid reconeixement del terme, ja que normalment el manlleu ja s'utilitza, i, per tant, tindria més possibilitats d'implantar-se; tanmateix, aquest criteri no sembla ser determinant, ja que els manlleus adaptats no sempre aconsegueixen substituir els manlleus no adaptats;
- adequació connotativa.

En definitiva, tal com assenyala Depecker, tot té a veure amb la implantabilitat dels termes:

Ce serait donc non pas tant la seule qualité du terme qu'il faudrait prendre en considération, mais aussi ce qu'on pourrait appeler l'implantabilité d'un terme, c'est-à-dire son aptitude à être reçu et utilisé en usage et discours. (Depecker 1997: XXVI).

Una altra recopilació d'estudis d'implantació publicada a França recull diversos treballs breus realitzats en diferents àmbits d'especialitat (Delavigne i Gaudin 1994). Aquestes són algunes recomanacions per a la creació neològica que emanen dels resultats que s'hi presenten:

- Reaprofitar denominacions existents en la llengua, crear-ne d'afins o crear-les seguint la cadena derivacional o l'estructura sintàctica d'altres termes ja existents.

Enfin, dans le troisième cas, où il s'agit véritablement d'inventer une désignation française, force est de constater que l'on part là aussi rarement de rien. Ainsi de *baladeur*, choisi pour *walkman*, pour lequel nous sommes partis de *microbaladeur*, qui était déjà dans la profession. (Depecker 1994: 10).

- Recórrer al calc lingüístic, ja que, si funciona en la llengua d'arribada, el fet de conservar la imatge evocada pel terme original anglès pot contribuir a la seva implantació:

(...) il ne faut pas avoir trop peur de ses propres tabous : si l'image est intéressante, faisons en sorte de la garder, quitte à la remodeler. (Depecker 1994: 10).

- Tenir en compte alguns criteris concrets en la tria de neologismes: motivació, simplicitat, brevetat, paral·lisme amb l'anglès, possibilitat de crear paradigmes lèxics, caràcter evocador i accessible de la imatge creada (Depecker 1994: 12).
- Utilitzar estratègies de difusió per estendre el coneixement de les unitats noves i per aconseguir que s'utilitzin (Hermans 1994: 40).
- Evitar l'ús de termes generals, que poden resultar poc precisos (Chansou 1994: 109).

Aquests estudis d'implantació també aporten informació sobre les condicions extralingüístiques que poden afectar l'ús dels termes, com ara la inseguretats lingüística i la inseguretats cognitiva respecte de l'anglès, quan aquesta llengua és desconeguda pels parlants (Gaudin 1994). Aquest desconeixement provoca que s'atorgui un significat a la denominació anglesa del terme que no es fàcil de traslladar a una forma neològica creada en la llengua d'arribada, la qual està condemnada al menyspreu: les formes autòctones resulten hilarants i, en canvi, les manllevades de l'anglès no, perquè se'n desconeix el significat real original. A més, aquesta forma anglesa es pren com a referència biunívoca i s'adequa perfectament al nou concepte, mentre que les propostes autòctones s'aprecien com a inexactes.

També es posa de manifest la importància de les forces econòmiques i socials i la seva influència en el recolzament de l'ús de determinades formes terminològiques (Chansou 1994: 110).

Altres aspectes que sorgeixen dels resultats d'implantació obtinguts indiquen que la implantació de la terminologia pot dependre d'altres factors, com ara l'especialització semàntica (el terme manllevat i el terme autòcton passen a tenir significats diferents en l'ús), el canal de comunicació (oral o escrit) o el nivell d'especialització dels textos (Gasquet i Villebrun 1994: 120).

Finalment, els estudis realitzats a França constaten algunes situacions que implícitament també duen associats factors d'implantació. Per exemple, Thoiron (1994) i Gouadec (1994) identifiquen les característiques dels termes que s'implanten i les dels termes que no ho aconsegueixen. Els primers solen ser termes motivats semànticament que no presenten concurrents anglesos, que són formalment molt propers a la forma en aquesta llengua o que ja s'utilitzaven prèviament a la decisió de normalització. Els segons solen ser termes que es desconeixen (perquè han caigut en desús o perquè són molt nous), que duen associades connotacions negatives o que tenen un concurrent en anglès molt potent. També detecten casos en què el terme autòcton s'utilitza entre els especialistes, però en canvi se substitueix per un manlleu en la llengua general, la qual cosa revela que cal tenir en compte la variable del nivell d'especialització a l'hora d'analitzar la implantació de la terminologia (Thoiron 1994), cosa que també es demostrava en l'estudi de Gasquet i Villebrun (1994).

La influència de l'anglès es revela com un factor molt important a tenir en compte, sobretot en algunes àrees temàtiques com ara la informàtica, en què aquesta llengua persisteix en el vocabulari dels programes o en la publicitat. A més, sovint l'anglès supera la consideració de llengua vehicular de la ciència i la tècnica i esdevé un referent, la qual cosa dificulta enormement la tasca d'implantar termes autòctons per substituir els manlleus:

(...) la majorité des personnes interrogées (...) voit dans l'anglais une « langue supérieure » de l'informatique, en vertu d'une sorte de « légitimité par antériorité » et par pénétration liée à celle de ses supports (la langue anglaise « venant avec » les matériels et logiciels). (Gouadec 1994: 145).

Gouadec (1994: 146) identifica, a més, una llarga llista de factors extralingüístics que obstaculitzarien la implantació i uns altres que l'afavoririen. Entre els primers hi inclou la globalització, la superioritat de l'anglès (ja que es pot veure com a llengua universal), el retard en la creació de termes autòctons, etc. Entre els segons, el reforç de la traducció, el desig d'utilitzar la llengua autòctona, la rapidesa en la creació de termes autòctons per substituir els manlleus, etc. La majoria d'aquests factors, malgrat que són importants per explicar el fenomen de la implantació terminològica, són de caràcter psicològic i, per tant, són difícils de mesurar.

5.3.3 Arran dels estudis d'implantació quebequesos

Dels tres estudis d'implantació més importants duts a terme al Quebec, n'hi ha dos que analitzen els factors que poden afavorir o obstaculitzar la implantació de la terminologia (Martin 1998a i Auger 1999). L'altre (Quirion 2003), malgrat que se centra en l'establiment d'un protocol d'anàlisi, també esmenta alguns factors àmpliament reconeguts. També l'Office québécois de la langue française, en la seva política de normalització (OQLF 2004), comenta alguns aspectes que poden afectar la implantació i Kerpan (1983) i Rondeau (1983) exposen factors de caire sociolingüístic que poden influir en la implantació de la terminologia francesa en l'àmbit específic de les empreses quebequeses. Com ja hem vist, Quirion i Lanthier (2006) realitzen un estudi específic per a la confirmació d'alguns factors d'implantació i, finalment, Martin (1993) en un article de caràcter teòric reflexiona sobre els elements que intervenen en la implantació i que, per tant, la poden influenciar. Resumim aquí les idees més destacades que es poden extreure d'aquestes obres.

D'acord amb l'OQLF (2004: 9-10), hi ha diversos estudis que demostren algunes tendències d'implantació de la terminologia normalitzada: el caràcter obligatori de la normalització té poca incidència en les tries lèxiques dels usuaris i, per tant, no sembla que sigui decisiu per a la implantació; els termes que ja estaven implantats abans d'ésser normalitzats són els que assoleixen els majors índexs d'implantació; el grau d'ús i acceptació de la terminologia normalitzada depèn de l'àrea temàtica, ja que hi ha

àrees que són més permeables a l'entrada de nova terminologia; la implantació també depèn de factors sociopolítics, per exemple, relacionats amb l'equilibri social; i, finalment, un terme té més possibilitats d'implantar-se si els usuaris perceben la necessitat que existeixi i s'utilitzi.

En connexió amb les consideracions sobre l'actitud dels usuaris respecte de la terminologia oficial, en un estudi realitzat en l'àmbit empresarial, Kerpan (1983) exposa cinc elements principals que considera que cal tenir en compte perquè els usuaris l'acceptin i la utilitzin, la majoria dels quals són de caire social i sociolingüístic:

- La psicologia de l'individu, que d'entrada sempre s'oposa als canvis:

Les situations linguistiques ne sont pas, en général, celles qui, les premières, mobilisent la volonté de changement. (Kerpan 1983: 97).

- L'actitud de l'usuari respecte de la llengua, ja que normalment no demostra interès ni per la llengua ni per la seva qualitat, sinó que només l'usa com a mitjà per a la comunicació. El fet que es desconeixi el funcionament intern de la llengua i que, per tant, no resulti manejable per als usuaris no contribueix a millorar l'actitud lingüística dels usuaris.
- La qualitat de l'usuari: la formació, la professió, el nivell que ocupa en la jerarquia empresarial i l'edat són aspectes que també intervenen en el fet que els usuaris contribueixin a l'extensió de la terminologia normalitzada.³⁸
- L'actitud i la qualitat del personal lingüístic: una actitud massa tancada, la lentitud en la presa de decisions lingüístiques i a vegades la inexperiència en alguns temes especialitzats susciten reticències per part dels usuaris respecte de la terminologia proposada per les autoritats lingüístiques.
- Elements lingüístics: grau d'arrelament de la terminologia anglesa (que cal substituir per termes oficials francesos),

³⁸ Les variables de tipus sociodemogràfic també han estat estudiades i confirmades per Allony Fainberg (1983), com ja hem vist.

caràcter culte dels termes, opacitat, llargada, complexitat, etc.

Veient aquesta situació, la proposta de Kerpan per millorar-la és establir un pla de “marketing linguistique” (Kerpan 1983), basat en la multidisciplinarietat de la normalització lingüística, en la qual han d'intervenir conjuntament tant els lingüistes com els experts en cada àmbit especialitzat, perquè esdevingui més adequada i més dinàmica. I, de fet, aquesta és l'estratègia que se segueix en el Consell Supervisor del Termet, que des de l'inici incorpora entre els seus membres especialistes en diverses matèries i també realitza les consultes pertinents a experts prèviament a la normalització de les propostes.

En la mateixa línia, alguns treballs realitzats al Quebec (Auger 1994) suggereixen que sovint la terminologia normalitzada és massa restrictiva: està destinada a col·lectius professionals diversos (des del cap d'una empresa fins al treballador de la cadena de muntatge), però en canvi no incorpora la variació imprescindible perquè cada col·lectiu s'expressi en el seu àmbit de comunicació. El treball de Rondeau (1983) es posiciona també en aquest sentit i discerneix entre els factors que afavoreixen la implantació de la terminologia en el laboratori (àmbits altament especialitzats, on intervenen tècnics, enginyers, etc.) i en el taller (llenguatge especialitzat utilitzat habitualment per contramestres, obrers, etc.).

En l'estudi de la implantació en l'àmbit de l'educació, Martin exposa tres hipòtesis teòriques de la normalització lingüística que afecten la implantació terminològica (almenys, al Quebec):

(...) l'efficacité des impératifs de nature législative; l'exemplarité des textes officiels; l'effet des communications institutionnalisées sur les communications individualisées. (Martin 1998a: 36).

Tanmateix, ell mateix s'encarrega de falsar aquestes hipòtesis, en comprovar que la implantació terminològica sol respondre a molts més factors i que l'obligatorietat d'ús no implica ni un coneixement generalitzat de les propostes, si no va acompanyada d'una difusió àmplia, ni l'ús generalitzat de la terminologia normalitzada en qualsevol context d'ús, oficial o no oficial.

A més, Martin (1998a) realitza un estudi d'implantació diacrònic i pot observar que les formes que ja estaven esteses en l'ús abans de la normalització continuen implantades després i, per tant, la

normalització només constitueix la confirmació d'un ús establert. Amb això no treu importància al fet que aquestes formes també cal que siguin normalitzades, en el sentit que siguin ratificades des del punt de vista institucional i oficial. Per tant, el fet que es normalitzin formes que ja estan en ús és un factor que n'afavoreix la implantació.

Finalment, Martin (1998a) realitza algunes observacions que també podem considerar factors d'implantació de la terminologia normalitzada:

- La facilitat d'ús d'un terme, encara que considera que és un factor que no actua per sobre de tot, sinó com a complement d'altres (Martin 1998a: 184).
- La difusió de la terminologia normalitzada en tots els àmbits d'ús de l'àrea temàtica afectada, des dels usos oficials fins als usos particulars. Les mesures d'implantació no s'han de reduir a intervencions puntuals en alguns tipus de textos determinats (Martin 1998a: 186).

Du point de vue de l'efficacité de l'intervention d'officialisation, est-il suffisant d'intervenir sur des textes, en laissant de côté tout autre emploi de la terminologie, qu'il s'agisse de la dénomination d'associations, de directions ou de services? (Martin 1998a: 204).

- El tipus de normalització (normalització o recomanació, d'acord amb la tipologia establerta per l'OQLF) no és un factor que determini la implantació de les propostes, cosa que també ha estat observada per la pròpia OQLF.
- La presència de connotacions negatives en els termes n'obstaculitza la implantació.
- Necessitat d'una unitat terminològica per denominar una innovació. Si els destinataris de la terminologia normalitzada no perceben la necessitat d'utilitzar-la perquè ja tenen altres denominacions que funcionen, no les substituiran.

(...) ne serait-il plus opportun de réserver le recours à l'officialisation terminologique à des situations exceptionnelles où il faut, pour permettre aux locuteurs dans des contextes très choisis, d'avoir recours à des termes français qui, faute d'une telle intervention, n'existeraient pas ou risqueraient d'induire le lecteur en erreur? (Martin 1998a: 197).

- Pertinença sociolingüística dels termes: criteris sociolingüístics.
- Dificultat de distingir entre les unitats lèxiques de la llengua general i les unitats terminològiques que s'utilitzen en les àrees especialitzades, quan hi ha coincidència formal.

Auger, tal com hem explicat anteriorment, en la investigació sobre la implantació de les espècies pesqueres comercials, realitza algunes observacions importants que el duen a formular recomanacions destinades a les persones encarregades de la normalització terminològica per promoure aquelles formes que, segons aquests criteris, podrien tenir més èxit en la implantació. Les resumim a continuació (Auger 1999: 121-123):

- Privilegiar els termes monolèxics per sobre dels polilèxics o sintagmàtics.
- Proposar als no especialistes d'utilitzar la base d'un terme normalitzat polilèxic (*crevette* enfront del terme normalitzat *crevette nordique*).
- Entre dos termes equivalents, preferir el més conegut.
- Entre dos termes nous, privilegiar el que resulti menys estrany.
- Entre dos termes, preferir el d'origen vernacle, i no el que prové d'una nomenclatura.
- Per denominar espècies properes, establir un únic genèric i especificar-lo per distingir-les.
- Proposar usos alternatius al costat dels termes normalitzats que promoguin la simplificació formal, sobretot per respondre a les necessitats de la llengua oral.
- Promoure la col·laboració entre els diversos organismes normalitzadors d'una llengua.
- Reforçar la difusió social de la terminologia normalitzada per contribuir a la implantació.

La tesi doctoral de Quirion (2003), d'acord amb els seus objectius de base, no aporta gaire informació pel que fa als factors d'implantació. Tanmateix, reflexiona sobre dues qüestions importants: el temps que ha de transcórrer després de la

normalització de la terminologia per avaluar-ne la implantació i la importància de la concurrència terminològica.

Per una banda, pel que fa a aquesta última, Quirion posa de relleu un aspecte que ja recullen els estudis anteriors: la importància de posar en relació l'ús d'un terme amb els seus concurrents en el discurs, ja que la implantació no es pot mesurar en valors absoluts, sinó que cal fer-ho sempre de forma proporcional:

(...) on cherche alors à dresser le rapport d'utilisation d'une forme terminologique en regard d'autres unités qui lui sont concurrentes. Infailliblement, c'est l'ensemble des désignations des notions envisagées qui seront prises en considération. (Quirion 2003: 61).

Per una altra banda, Quirion (2003: 28) afirma que un element important que cal tenir en compte en la mesura de la implantació és els anys que fa que la terminologia ha estat normalitzada, ja que el temps és un factor d'implantació molt important. Tanmateix, no hi ha un acord en aquest punt.³⁹ El que sí que és clar és que sempre s'estudiarà la situació de la llengua en un moment determinat (o en diversos, si es realitza un estudi diacrònic): “Toute évaluation est une photo d'un corps en mouvement – la langue – (...)” (Quirion 2003: 28).

Finalment, ultra el factor temps, Quirion també fa esment d'una reflexió teòrica bàsica de la socioterminologia, de la qual es desprèn la importància no només del temps, sinó també, i sobretot, de la societat i de l'espai geogràfic on es troba: “L'implantation fluctue dans le temps, l'espace et la société” (Quirion 2003: 24).

³⁹ Quirion (2003: 28) repassa les aportacions de diversos autors entorn a aquest tema: entre set i 10 anys (Sorécom 1981), una trentena d'anys (Corbeil 1983), 50 anys (Igor Mel'čuk), dos o tres generacions (Conseil de la langue française du Québec 1981). Tanmateix, no arriba a fer una proposta conclouent. En l'àmbit català tampoc no hi ha un acord en aquest tema, i les referències són imprecises. Rull (2000: 29), per exemple, diu que “les conclusions sobre la validesa d'una proposta no poden fer-se al cap de dos o tres anys d'haver-se formulat, sinó al cap de molt més temps”. Karabacak (2009: 150), en canvi, estableix un llindar de sis anys, que considera suficient per a l'estudi de la implantació de la terminologia turca.

En un treball de 2006, Quirion i Lanthier aporten dades empíriques per confirmar alguns factors d'implantació. La hipòtesi principal és la següent:

The working hypothesis consisted in verifying whether totally implanted terms possess the intrinsic characteristics most frequently identified as favouring implantation and whether the terms that are not accepted into usage are devoid of these characteristics. (Quirion i Lanthier 2006: 111-112).

Concretament, analitzen quatre variables terminològiques: concisió, absència de termes concurrents,⁴⁰ capacitat per formar derivats i adequació a les regles de la llengua (francesa, en aquest cas). La conclusió a la qual arriben és que aquestes variables solen ser més característiques dels termes implantats en l'ús. Tanmateix, l'absència de concurrents és el factor que es revela més significatiu, mentre que l'adequació a les regles de la llengua no sembla que tingui influència en la implantació dels termes. A més, els autors subratllen la importància de continuar la recerca sobre els factors d'implantació, ja que, com ja hem dit, mai no és un únic fenomen el que explica l'ús d'un terme, sinó que hi ha múltiples variables que hi intervenen:

Terminological variables cannot be the sole factors having an influence on implantation. Socioterminological factors and their influence on terminology acceptance constitute an avenue for future research. (Quirion i Lanthier 2006: 118).

Per acabar el repàs dels factors d'implantació, ens referim a l'article de Martin (1993), que aporta, des del vessant més teòric de la implantació, un conjunt de factors a l'entorn de la difusió que cal tenir en compte. Martin presenta la difusió entesa com a procés:

⁴⁰ De l'estudi es desprèn que els termes concurrents poden ser o bé altres termes normalitzats o bé termes que ja estaven en ús abans de la decisió de normalització:

(...) terminologists can attempt to restrain the number of French terms put into circulation (...) by giving preference to one particular form. Inversely, they can put several terminological propositions into circulation, each of which can become implanted. (...) We must remember as well that language-planning efforts have much less of an influence on the number of competing terms if these terms are already in use. (Quirion i Lanthier 2006: 113).

On définit la diffusion comme étant « le processus par lequel on communique un message relatif à une innovation en ayant recours à certains canaux de communication durant une période de temps variable au sein d'un groupe social donné ». (Martin 1993: 15).

Aquesta definició està redactada des d'un punt de vista lingüístic general i hi intervenen quatre elements clau: la innovació, el canal de comunicació, el temps i el sistema social. En el marc del nostre treball, la innovació correspondria a la terminologia normalitzada i els altres tres elements serien factors que intervenen en la difusió i, per tant, en la posterior implantació d'aquesta terminologia: el canal mitjançant el qual es difonen les propostes terminològiques, el temps que ha de transcórrer perquè s'adoptin i el grup social en el qual s'han d'inserir.

A més, Martin (1993) atribueix cinc característiques a la innovació de les quals afirma que en depèn la rapidesa d'adopció: els avantatges relatius (la mesura en què es prefereix la innovació per sobre d'allò que ha de substituir), la compatibilitat (si la innovació correspon a les necessitats dels usuaris), la complexitat (la dificultat de comprensió i d'ús de la innovació), la facilitat de posar-la a prova abans de difondre-la totalment (per comprovar-ne l'eficàcia) i la perceptibilitat (possibilitat d'estendre's a altres usos no previstos inicialment). Aquestes cinc característiques podrien constituir factors d'implantació dels termes normalitzats, ja que al cap i a la fi fan referència a la idoneïtat de les propostes, a la seva adequació als usuaris, a la seva brevetat i simplicitat i a la seva capacitat de crear cadenes derivacionals i termes relacionats.

Anant un mica més enllà de la proposta de Martin (1993), basada en la teoria de la difusió de les innovacions, Quirion (2006) equipara la terminologia amb un producte comercial i analitza les estratègies de màrqueting com a activitats també vàlides per a la promoció de la terminologia normalitzada perquè assoleixi la implantació en l'ús desitjada:

(...) l'aménagement terminologique cherche à vendre des produits (terminologies) à des clients (locuteurs) dans des marchés (domaines). (Quirion 2006: 826).

Allony Fainberg (1983: 10) ja va suggerir aquesta idea en observar i comprovar empíricament que les mateixes característiques socio-demogràfiques que influencien la implantació de les innovacions tecnològiques, mèdiques, etc. també podrien afectar l'ús dels

neologismes. I per això creu que “The ways in which innovation in general are diffused may be applicable to the diffusion of neologisms” (Allony Fainberg 1983: 10).

D’acord amb aquesta hipòtesi, Quirion (2006) creu que cal posar èmfasi en les variables socials i culturals com a determinants per a la implantació terminològica, de la mateixa manera que les estratègies de mercat són diferents en funció de la cultura o el públic al qual van dirigides.

Síntesi

En aquest capítol hem repassat els conceptes de normalització, normalització terminològica i implantació, els quals s'han concebut com a processos i com a resultats segons l'enfocament pres. Des del nostre punt de vista, la normalització terminològica és un procés que s'inclou dins d'un procés més ampli de normalització de la llengua catalana en el marc de la planificació lingüística, regida al seu torn per la política lingüística instaurada pel govern català, mentre que la implantació es refereix al resultat d'aquest procés, al fet que la terminologia normalitzada que es consensua, s'aprova i es difon acabi arrelant en l'ús i s'hi acabi establint, de forma que al cap d'un temps ja no es percebi com a neologia o com un fenomen fora de la llengua. Així doncs, la implantació està relacionada amb l'ús real, i perdurable en el temps, que la comunitat lingüística fa dels termes.

Seguint Auger (1986 i 1999), creiem que alhora que es duu a terme un procés de normalització de la terminologia amb l'objectiu que s'implanti, cal pensar paral·lelament en un procés de seguiment d'aquesta terminologia en l'ús per comprovar si realment assoleix aquesta implantació projectada. I no solament això, sinó que cal intentar també conèixer els motius que afavoreixen o obstaculitzen el canvi lingüístic que preveu la normalització per verificar-ne l'èxit o el fracàs. Uns resultats positius animarien a continuar la tasca i justificarien la intervenció en la llengua; uns resultats negatius evidenciarien la necessitat de replantejar la tasca normalitzadora, no per eliminar-la, sinó per modificar-la i millorar-la perquè resulti eficaç.

Aquest darrer és, precisament, l'objectiu últim d'aquesta tesi doctoral, és a dir, no només mostrar un estat de la qüestió en matèria d'implantació, sinó anar més enllà per intentar conèixer quins són alguns dels motius que expliquen la situació actual, amb la finalitat d'establir una base per a la millora del procés de normalització terminològica, perquè asseguri des de l'inici la implantació dels termes.

Per això, el gruix principal d'aquest treball correspon a l'anàlisi d'un conjunt d'aspectes, els quals no han estat ni ideats ni creats ad hoc, sinó que partim de l'observació de dades reals i de les conclusions de diversos estudis d'implantació previs que, fruit de

l'anàlisi dels resultats, reflexionen a l'entorn dels motius que poden explicar-los i així van dibuixant el que en el nostre estudi anomenem factors d'implantació. Malauradament, els recursos dels quals disposem són limitats, i per això en aquest treball només analitzem la influència d'alguns factors, eminentment lingüístics, ja que disposem d'un corpus escrit i, per tant, no podem analitzar factors sociolingüístics o socioterminològics que requeririen la realització d'enquestes d'implantació.

En aquest sentit, ens allunyem metodològicament de la perspectiva sociolingüística que caracteritza l'estudi de Vila et al. (2007), que es reflecteix en la metodologia de treball en general i en la selecció de les tècniques i els materials d'anàlisi en particular: la metodologia de base etnogràfica i sociològica, les tècniques sociolingüístiques de recollida de dades i l'anàlisi de dades orals són estratègies que no hem dut a terme en el nostre estudi d'implantació. En primer lloc, perquè ambdós treballs persegueixen objectius clarament diferenciats i, en segon lloc, perquè els recursos humans i tècnics dels quals disposen també són diferents.

Una de les conclusions més compartides entre tots els estudis d'implantació que hem repassat és la manca de difusió de la terminologia normalitzada, la qual cosa dificulta enormement la seva implantació, ja que si es desconeix l'existència d'un terme, difícilment s'utilitzarà. En la nostra recerca, a causa de les limitacions inicials, no hem pogut fer una anàlisi de la difusió i del coneixement dels termes normalitzats pel Consell Supervisor del Termcat en l'àmbit de la informàtica i les TIC, però a causa de l'evident importància d'aquest factor d'implantació hem volgut incloure en l'estudi una hipòtesi relacionada amb aquest tema.

La particularitat dels textos institucionals pel que fa a l'ús de termes oficials (a causa de l'existència de lleis que en prescriuen l'ús), la competència terminològica entre formes normalitzades i alternatives no ratificades per les autoritats competents i alguns factors lingüístics, com ara la simplicitat i brevetat dels termes i l'omnipresent influència de l'anglès com a llengua de comunicació internacional són altres de les característiques més destacades en relació amb la implantació de la terminologia normalitzada. Com que, a més, són aspectes que també hem observat a partir de l'anàlisi de corpus textuais, són els factors principals que hem decidit tractar en aquest treball.

Una altra de les idees importants que cal retenir arran dels estudis d'implantació realitzats fins ara és que el major o menor ús d'un terme no pot explicar-se a partir d'un únic factor, sinó que l'èxit o el fracàs de la seva implantació sol dependre d'un conjunt de factors que poden ser lingüístics, terminològics, sociolingüístics i procedimentals, encara que habitualment algun o alguns dels factors té més pes que els altres.

Pel que fa a la metodologia d'anàlisi, hem vist que existeixen múltiples possibilitats per mesurar la implantació i també que s'han dissenyat diversos índexs per calcular-ne el pes. Tanmateix, la majoria coincideixen en el fet que cal establir un llindar per determinar l'èxit o el fracàs de la implantació: Martin (1998a) i Auger (1999), per exemple, encara que ho fan des d'índexs diferents, estableixen tres intervals d'implantació. En el nostre treball també establirem tres intervals, a partir del coeficient d'implantació de Quirion (2003), el qual, al cap i a la fi, no deixa de ser una mesura de la freqüència relativa d'ús de cada terme en relació amb els seus concurrents, una estratègia de càlcul generalitzada en els estudis d'implantació.

Finalment, volem destacar l'aportació del treball de Quirion (2003), el qual considerem molt important, ja que per primer cop un estudi té com a objectiu principal proposar un protocol per a la mesura de la implantació terminològica. Tanmateix, creiem que es tracta d'una metodologia de treball difícilment reproduïble de manera exacta en tots els àmbits de coneixement, almenys en el cas de la llengua catalana, sobretot en la qüestió de l'establiment del corpus. Resulta molt complicat, en el nostre cas per exemple, conèixer completament la població constituïda per tots els documents escrits de l'àrea de la informàtica i les TIC en tots els àmbits d'ús, a partir de la qual cal seleccionar la mostra representativa. I la constitució del corpus textual d'anàlisi és un dels punts més importants del protocol de Quirion. Tanmateix, l'enfocament del treball representa un avenç important i tindrem en compte molts dels aspectes que hi tracta en el desenvolupament del nostre estudi d'implantació.

IV. CORPUS

Tot signe, sol i aïllat, sembla mort. Què li dóna vida? Viu en l'ús. Té l'alè vivent en si mateix, o bé l'ús n'és l'alè?

Ludwig Wittgenstein

Per poder dur a terme l'estudi d'implantació que plantegem en aquesta investigació, hem delimitat l'objecte d'anàlisi i hem constituït un corpus de treball, restringit a manifestacions escrites de l'àrea de la informàtica i les TIC. Aquest corpus es divideix en dos: un corpus textual i un corpus terminològic.

A continuació definim i delimitem l'objecte d'estudi, descrivim cadascun d'aquests corpus de treball i expliquem com els hem obtingut i com els organitzem perquè serveixin de font per a l'anàlisi de les dades.

1. Objecte d'estudi

Delimitem l'objecte d'estudi d'aquest treball d'acord amb les variables que cal tenir en compte per seleccionar l'objecte d'estudi en treballs sobre implantació (Cabré 2010):

Variables socioterminològiques i discursives:

- Àmbit temàtic: Informàtica i TIC
- Zona geogràfica: països catalans, entesos com els territoris on s'utilitza la llengua catalana
- Àmbit d'ús: Administració, ensenyament, entitats, persones
- Usuaris/àries: especialistes⁴¹
- Període de temps: 1997-2009

Variables lingüístiques:

- Tipus de termes en relació amb la normalització: termes normalitzats, termes desestimats i termes no normalitzats (termes en concurrència)

⁴¹ Perquè s'analitza l'ús en textos especialitzats.

- Tipus estructural: tots (monolèxics, polilèxics i formats mitjançant qualsevol mecanisme d'actualització del lèxic, inclòs el manlleu)

Variables de política lingüística:

- No s'han pogut valorar aquestes variables a causa de la manca d'informació en aquest aspecte⁴²

En definitiva, doncs, un cop establerts els trets essencials per a la delimitació de l'objecte d'estudi de la implantació, podem dir que en el nostre cas es tracta de casos normalitzats (constituïts per termes normalitzats, termes desestimats i concurrents no normalitzats) de l'àmbit temàtic de la informàtica i les TIC en llengua catalana, en usos tant administratius com acadèmics, d'entitats i de persones, en un període de temps d'uns deu anys (entre 1997 i 2009), estudiats sincrònicament.⁴³

A més, l'estudi d'implantació és descriptiu i sincrònic: s'utilitzen mètodes quantitius per arribar a descriure tendències qualitatives d'implantació en una llengua, en un àmbit temàtic i en un interval temporal que es pren com un moment determinat en el temps.

2. Corpus textual

En primer lloc, justifiquem la selecció d'un corpus escrit i d'un àmbit temàtic concret i, a continuació, expliquem les característiques del corpus textual que hem utilitzat per al treball: des de les estratègies utilitzades per a l'obtenció dels textos i la posterior classificació, fins a la descripció detallada del resultat final, d'acord amb els aspectes que hem tingut en compte per a la seva constitució.

⁴² No sabem quins termes han estat objecte de difusió i quins han estat objecte de mesures d'implantació específicament.

⁴³ Les limitacions evidents d'una tesi doctoral i la dificultat de trobar textos de l'àmbit d'estudi de períodes temporals anteriors han forçat l'anàlisi sincrònica. No obstant això, som conscients que una anàlisi diacrònica és necessària, sobretot si tenim en compte que el temps es descriu com un factor d'implantació important, segons alguns estudis sobre el tema (vegeu del capítol III l'apartat 5 de factors d'implantació terminològica).

2.1 Selecció del canal de comunicació escrit dels textos

La primera decisió que hem pres ha estat treballar exclusivament amb corpus textuais escrits. Aquesta elecció ha estat motivada pel fet que la cerca de textos escrits ens ha semblat des del principi la més senzilla i menys costosa –en termes temporals i econòmics, d'acord amb els nostres recursos limitats– entre les diverses possibilitats per obtenir corpus susceptibles d'anàlisi.

A més, encara que la majoria d'estudis d'implantació duts a terme fins ara utilitzen estratègies híbrides per a l'obtenció del corpus i combinen dades orals i escrites, també hi ha treballs que opten només per l'anàlisi de textos escrits. Quirion (2003), per exemple, estableix un protocol per a l'anàlisi de la implantació exclusivament per a corpus textuais escrits.

2.2 Selecció de l'àmbit temàtic dels textos

Hem seleccionat textos de l'àmbit temàtic de la informàtica i les TIC. D'una banda, perquè és un àmbit actiu en el context de la llengua catalana, que genera un gruix important de documentació en aquesta llengua des de perspectives i escenaris de comunicació diversos (des de manuals d'usuari de programes informàtics fins a diccionaris). És, a més, un àmbit en constant evolució i estretament lligat a la globalització, ja que de fet els avenços en informàtica i TIC provenen del món americà, pioner en aquesta matèria. També la difusió dels ordinadors, i sobretot d'Internet, entre tota la població ha provocat que aquest sigui un àmbit cada cop més rellevant i clau en el si de la societat.

D'una altra banda, l'hem escollit perquè, com a conseqüència d'aquesta situació, la informàtica i les TIC ha estat i és un àmbit de recerca terminològica en el si del Termcat, que ha intervingut profusament en la normalització i la difusió de la seva terminologia. El Consell Supervisor ha normalitzat una gran quantitat de termes d'aquesta especialitat i el Termcat ha publicat diverses obres relacionades, entre les quals hi ha, per exemple, els diccionaris *Diccionari d'Internet* de 2001 i *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic* de l'any 2000

(revisat i ampliat en una segona edició el 2003), els tríptics *Internet de 2003* i *Seguretat a la xarxa* de 2006 o els glossaris electrònics *TO Internet i societat de la informació*, publicat el 2005, i *TO Telecomunicacions*, de 2007.

Així doncs, l'àmbit seleccionat compleix dos requisits imprescindibles: disposar d'abundant documentació escrita en català i haver estat objecte d'estudi en el Termcat i, com a conseqüència, haver aportat termes que requerien una intervenció del Consell Supervisor per a la seva normalització.

2.3 Obtenció dels textos

Per obtenir la major quantitat de textos especialitzats de l'àmbit de la informàtica i les TIC hem utilitzat diverses estratègies. La principal ha consistit a extreure el corpus textual a partir del web. Hem utilitzat l'eina Wüska⁴⁴ que, entre altres funcions, permet realitzar una cerca refinada al web per obtenir textos especialitzats:

[...] a software that consists of an integrated set of tools for the acquisition of a specialized corpus from the web and its subsequent exploration by means of a collection of statistical techniques. (Nazar, Vivaldi, Cabré 2008: 1164).

Wüska és un programa que realitza consultes a un cercador a partir d'una (o diverses) unitats de consulta i retorna els documents que s'adeqüen als paràmetres prèviament definits per part de l'usuari. La consulta es pot restringir a partir dels criteris següents: la llengua i el format del document (HTML o PDF, per exemple), el domini on s'ha de realitzar la cerca, la freqüència mínima d'ocurrències de la unitat de consulta i un índex com a lllindar del càlcul d'informació mútua.⁴⁵ A més, l'eina permet d'incloure una llista de termes

⁴⁴ Wüska (<http://melot.upf.edu/cgi-bin/wuska/puska.pl>) és una eina desenvolupada per Rogelio Nazar a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, en el marc del projecte de recerca TEXTERM 3, finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència (HUM2006-09458).

⁴⁵ Nazar explica en què consisteix la mesura de la informació mútua:

Entre les mesures d'associació simètriques trobem el concepte d'informació mútua, derivat de la teoria de la informació. Representa la quantitat d'informació que ens dona l'ocurrència de

relacionats, al costat de la unitat de consulta principal. La diferència substancial de la cerca a través d'aquest programa respecte de la realitzada en un cercador d'Internet de caràcter general consisteix en la possibilitat de definir aquests paràmetres.

A l'hora de seleccionar els documents, Wüska incorpora un conjunt d'algoritmes que aplica sistemàticament de forma combinada per ordenar el resultat de la cerca segons la rellevància de cada document, ja que també està concebut com un programa que ha de permetre una classificació de documents. L'aplicació d'aquests algoritmes atorga un valor al document d'entre 0 i 1 i realitza processos com ara els següents: es penalitzen els textos curts, es comprova l'existència de característiques típiques dels textos especialitzats, com ara les referències bibliogràfiques i l'estructura d'article (resum, paraules clau, introducció, metodologia, resultats...), s'extreu una constel·lació lèxica del contingut del document i es comprova la similitud que presenta amb la constel·lació lèxica del conjunt de documents extrets del web en la consulta, i es calcula la freqüència d'aparició dels termes relacionats (com més n'apareguin, major serà la valoració del document) i el valor d'informació mútua.

Complementàriament, el programa també permet realitzar un entrenament supervisat per a la classificació dels documents que més s'adeqüen a la cerca de l'usuari, des de dos punts de vista: amb la selecció manual dels documents rellevants i amb la dels termes rellevants, a partir de la constel·lació lèxica que construeix el programa, que permet excloure els nodes terminològics que l'usuari considera poc representatius. Aquests tipus d'entrenament, doncs, constitueixen uns paràmetres addicionals per mesurar la rellevància dels documents obtinguts del web.

l'esdeveniment i sobre l'ocurrència de l'esdeveniment j (Church i Hanks, 1991; Manning i Schütze, 1999). Amb aquesta fórmula mesuram, en bits, com és de previsible un esdeveniment i en passar j , és a dir, quanta sorpresa ens causa i quan apareix j . (Nazar 2010: 55).

Cal tenir en compte que en la informació mútua no existeix un valor llindar a partir del qual la mesura indica una significació estadística. És per aquest motiu que l'ha d'indicar l'usuari.

La cerca de textos a Wüska l'hem realitzada, en primer lloc, mitjançant la consulta d'algunes paraules clau de l'àmbit de la informàtica i les TIC, com ara *informàtica* o *Internet*, juntament amb diversos termes relacionats addicionals. En segon lloc, hi hem inserit totes les unitats terminològiques que en un moment anterior havíem utilitzat per realitzar una exploració preliminar de l'àmbit d'estudi,⁴⁶ com ara *correu electrònic* o *programari*, i també hi hem inclòs termes relacionats, que en aquest cas es tractava de totes les variants que en l'exploració inicial vam detectar com a concurrents de les unitats de consulta principals. Per exemple, els termes relacionats amb *programari* són *software*, *programa*, *programes*, *programació*, *programàtica*, *logicial*, *component lògic*, *equip lògic*, *SW*.

Per assegurar la pertinència temàtica de cadascun dels documents que ens ha proporcionat la consulta al web mitjançant Wüska, hem revisat cadascun dels textos i hem seleccionat els que s'adequaven als criteris temàtics establerts. Amb aquesta revisió individualitzada també hem descartat els textos que hem considerat que no eren especialitzats. Per assegurar la condició de text especialitzat hem tingut en compte, sobretot, l'autor o la institució que els havia elaborat.

D'aquesta manera hem obtingut la major part dels textos especialitzats que formen part del corpus textual definitiu. Per completar-lo, hem realitzat una cerca al web per trobar documents acadèmics als quals el programa Wüska no pot accedir.⁴⁷ I, finalment, també hi hem inclòs material textual procedent d'apunts universitaris als quals hem pogut tenir accés de forma particular i restringida. La llista de les referències bibliogràfiques de tots els textos que conformen el corpus textual s'inclou en l'annex 1 (en CD-ROM).

⁴⁶ La majoria d'aquestes unitats provenen de l'exploració preliminar de l'àmbit de la informàtica i les TIC que vam realitzar en el projecte de tesi (Montané 2007).

⁴⁷ Ens referim al repositori en línia MDX (Materials Docents en Xarxa) (<http://www.mdx.cat/>), que conté materials i recursos digitals relacionats amb l'activitat docent que es porta a terme a les universitats catalanes.

2.4 Classificació dels textos

D'acord amb els objectius de la recerca, hem classificat els documents que formen part del corpus textual seguint dos criteris.

El primer criteri és l'àmbit d'ús al qual corresponen. N'hem establert quatre:

- a) Institucional. Hem considerat que formen part d'aquest àmbit tots els documents que emanen de l'Administració, és a dir, documents redactats o avalats per les institucions públiques de Catalunya, com ara la Generalitat de Catalunya, les diputacions provincials, els consells comarcals o els ajuntaments.
- b) Acadèmic. Hem inclòs en aquest àmbit tots els documents que emanen d'institucions docents, siguin escoles de primària, instituts de secundària o universitats, així com tots els documents als quals es pot accedir des de la XTEC (Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya), que conté materials i recursos de la comunitat educativa catalana.
- c) Entitats. Formen part d'aquest àmbit els textos que emanen d'associacions, organitzacions i empreses privades, com ara editorials, col·legis professionals, associacions sense ànim de lucre, etc. També hem inclòs en aquest àmbit els documents de les institucions públiques de la Comunitat Valenciana i les Illes Balears.⁴⁸
- d) Persones. Hem recollit en aquest àmbit els textos que no contenen cap referència explícita a un organisme o a una institució que els avaluï, tant si estan signats com si no s'hi explicita l'autor (articles en revistes, manuals, etc.).

⁴⁸ No podem incloure els textos que emanen de les institucions d'altres comunitats autònomes en l'àmbit institucional perquè només l'Administració de Catalunya es regeix pel *Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya*, que presenta un conjunt de normes de compliment obligatori per part de la Generalitat de Catalunya exclusivament. El fet d'incloure-hi documents procedents d'altres comunitats autònomes podria, per tant, esbiaixar les dades, perquè es regeixen per unes altres lleis en matèria lingüística.

Aquest primer criteri de classificació del corpus ens han de permetre de confirmar la hipòtesi relacionada amb la implantació de la terminologia en connexió amb l'àmbit d'ús, sobretot en la dicotomia entre textos institucionals i textos no institucionals.

El segon criteri ha estat el temporal: hem recollit un conjunt de textos datats entre 1997 i 2009 i un altre conjunt de textos sense data, ja que no l'hem poguda extreure de la informació continguda en el document i ni del web. L'aplicació d'aquest segon criteri de classificació respon a la necessitat de treballar amb textos que han estat creats en un moment posterior a la normalització dels termes objecte d'anàlisi.

2.5 Descripció del corpus textual

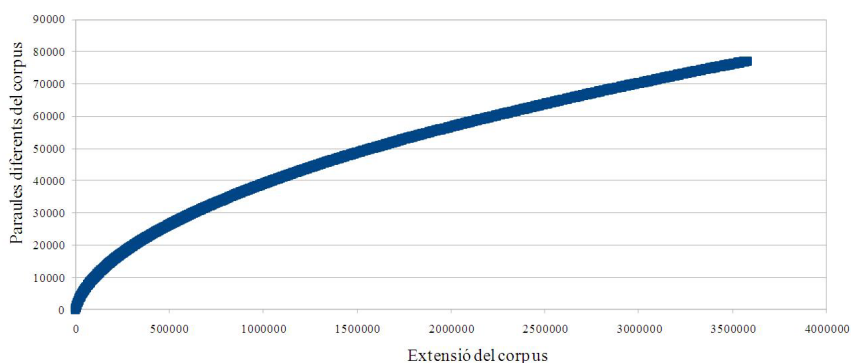
El corpus de textos que hem constituït consta de 565 documents que recullen un total de 5.230.130 paraules. S'hi inclouen diversos gèneres textuais: tesis doctorals, manuals i instruccions d'ús, articles i treballs d'investigació, informes, guies i material docent, apunts i treballs acadèmics, contribucions a congressos, informes d'activitats, etc.

Hem assegurat la pertinència temàtica de cada text mitjançant una revisió manual individualitzada, amb la qual cosa també hem assegurat un aspecte fonamental del corpus: la seva qualitat com a mostra representativa de tots els textos escrits en l'àmbit de la informàtica i les TIC. Tanmateix, també creiem que és necessari assegurar-ne la representativitat, no només qualitativament, sinó també quantitativament. Hem avaluat la representativitat de la mostra mitjançant l'índex de riquesa lèxica (IRL) i la funció entre el creixement de l'extensió i de les paraules del corpus (Nazar 2009a, 2009b), anomenat índex de saturació.

L'índex de riquesa lèxica posa en relació les paraules amb l'extensió del corpus i és el resultat de dividir la quantitat de paraules diferents per la quantitat de paraules total del corpus, la qual cosa proporciona un valor que indica quantitativament el volum de paraules diferents que conté el corpus. L'índex de riquesa lèxica del nostre corpus textual és de 0,742467.

Pel que fa a la funció entre el creixement de l'extensió i de les paraules del corpus, la situació ideal seria aquella en la qual la corba

és una asymptota horitzontal, la qual cosa indica que cada cop hi ha menys paraules noves. En aquesta situació, es considera que el corpus és representatiu. Per superar el factor atzar i garantir la fiabilitat del resultat de l'aplicació d'aquesta funció en el corpus textual, hem repetit la prova 100 vegades, ordenant cada vegada les paraules de forma aleatòria.⁴⁹ La corba resultant del càlcul de l'índex de saturació ha estat positiva en tots els casos (vegeu el Gràfic 1). Per tant, podem afirmar que el nostre corpus textual és representatiu des del punt de vista quantitatiu.

Gràfic 1. Funció entre el creixement de l'extensió i les paraules del corpus textual.

Hem classificat el corpus textual a partir dels dos criteris que hem indicat anteriorment. Pel que fa a l'àmbit d'ús, es reparteix en els subcorpus següents:

⁴⁹ Per realitzar aquesta prova hem utilitzat el programa CET (Classificador Estructural de Termes) (<http://melot.upf.edu/cet/>), desenvolupat per Rogelio Nazar per al grup de recerca IULATERM de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, en el marc del projecte de recerca TEXTERM 3, finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència (HUM2006-09458).

Tipus de subcorpus	Nombre de paraules	IRL	Percentatge respecte del total
institucional	951.937	0,75228	18,2
acadèmic	3.321.637	0,74626	63,5
d'entitats	614.846	0,769752	11,8
de persones	341.710	0,774721	6,5

Taula 1. Distribució del corpus textual segons l'àmbit d'ús.

Pel que fa al criteri temporal, la distribució és la següent:

Tipus de subcorpus	Nombre de paraules	IRL	Percentatge respecte del total
subcorpus datat 1997-2009	4.588.338	0,744557	87,7
1997	8.214	0,790593	0,2
1998	6.047	0,833648	0,1
1999	28.647	0,802341	0,5
2000	26.062	0,797871	0,5
2001	96.641	0,779617	1,8
2002	242.125	0,7749	4,6
2003	353.950	0,775023	6,7
2004	382.415	0,777757	7,3
2005	799.031	0,771715	15,3
2006	1.017.812	0,760392	19,5
2007	1.095.898	0,755693	21
2008	326.293	0,760989	6,2
2009	205.203	0,754483	4
subcorpus no datat	641.792	0,757517	12,3

Taula 2. Distribució del corpus textual segons el criteri temporal.

La classificació per criteris s'ha fet efectiva mitjançant l'eina ESTEN,⁵⁰ que ha permès d'anomenar individualment cada text i etiquetar-lo quant a l'àmbit d'ús i l'any de redacció corresponents. A partir d'aquí, ESTEN permet agrupar els textos d'acord amb els criteris establerts, realitza el recompte de paraules de cadascun i en calcula l'índex de riquesa lèxica.

3. Corpus terminològic

El corpus terminològic està constituït per les unitats terminològiques de l'àmbit de la informàtica i les TIC que han estat analitzades en aquest treball. A continuació, en descrivim les característiques principals: les fonts de procedència, l'organització i les dades que conté.

3.1 Obtenció de les unitats terminològiques

Hem obtingut les unitats que conformen el corpus terminològic mitjançant diversos mecanismes d'exploració de corpus manuals i sobretot semiautomàtics. La llista definitiva de termes objecte d'anàlisi l'hem obtinguda seguint diversos passos.

En primer lloc, hem extret de la Neoloteca tots els termes normalitzats (i la resta d'unitats normalitzades i les formes desestimades, si n'hi ha) de l'àmbit de la informàtica i les TIC.⁵¹ Per decidir els casos d'anàlisi finals hem extret una mostra reduïda del corpus textual d'aproximadament 55.000 paraules i l'hem explorada manualment amb l'objectiu de localitzar-hi el màxim nombre de termes que fan referència a les unitats normalitzades obtingudes de la Neoloteca (és a dir, que hi hem buscat tant formes normalitzades com formes no normalitzades). Aquest buidatge

⁵⁰ ESTEN (<http://esten.iula.upf.edu>) és una eina de seguiment de la terminologia normalitzada desenvolupada pel grup de recerca IULATERM, de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada, en col·laboració amb el Termcat, que ha estat finançada per la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

⁵¹ Informació extreta de la Neoloteca el juliol de 2008.

manual ens ha servit per decidir la llista definitiva dels casos que tractarem.

En segon lloc, per completar la llista d'unitats d'anàlisi, hem buscat en la totalitat del corpus textual els termes normalitzats, la resta de formes normalitzades corresponents que incorpora la Neoloteca (sinònims, sinònims complementaris, sigles i abreviacions), les formes desestimades i les unitats terminològiques que constitueixen variants denominatives alternatives de les formes normalitzades. L'objectiu ha estat recollir, per a cada unitat normalitzada, totes les denominacions possibles que s'utilitzen per fer-hi referència, siguin normalitzades o no.

Per a la cerca d'aquestes unitats hem utilitzat estratègies semiautomàtiques d'exploració de corpus, com ara: l'extracció de n -grames, que proporciona una llista de paraules o seqüències de n paraules; el càlcul de la informació mútua, que permet obtenir combinacions de paraules que mostren una coocurrència significativa; o l'extracció de concordances, que possibilita l'obtenció de termes a partir de la visualització de contextos d'ús d'altres formes relacionades. Aquest buidatge semiautomàtic ens ha permès d'obtenir la llista definitiva de 461 unitats que són l'objecte d'anàlisi d'aquesta tesi doctoral.⁵²

Per a l'establiment de la sinonímia entre el terme normalitzat i les diferents alternatives denominatives hem utilitzat el criteri de la intercanviabilitat contextual. Els exemples següents⁵³ permeten veure algunes alternances que presenten una inqüestionable intercanviabilitat contextual:

- [1] **WWW**, la consolidació (1989). La popularització definitiva d'Internet ha arribat amb la **World Wide Web (WWW)**.
- [2] Política de **galletes (cookies)**. L'AOC no utilitza, en general, **cookies** quan un Usuari navega pel web de l'AOC.

⁵² Evidentment, la llista de termes no es pot considerar exhaustiva, ja que és possible que existeixin altres termes no normalitzats alternatius que no han pogut ésser localitzats en el corpus textual.

⁵³ La negreta és nostra en tots els exemples.

3.2 Organització de les unitats terminològiques en casos normalitzats

Hem agrupat les unitats del corpus terminològic en casos normalitzats. Un *cas normalitzat* és el conjunt de denominacions que comparteixen el mateix sentit. Prenem com a referència el sentit expressat pel terme normalitzat oficialment pel Consell Supervisor del Termcat. En la pràctica, per tant, un cas normalitzat està constituït per totes les formes normalitzades,⁵⁴ les formes no normalitzades i les formes desestimades, en cas que n'hi hagi.

Les formes que constitueixen cada cas provenen de dues fonts:

- les formes normalitzades (termes normalitzats, sinònims, sinònims complementaris, sigles i abreviacions) i les formes desestimades han estat extretes de la Neoloteca;
- les formes no normalitzades s'han obtingut a partir del buidatge del corpus textual.

A continuació representem gràficament el procés de constitució del cas normalitzat ADREÇA D'INTERÈS:⁵⁵

⁵⁴ Cal dir que, malgrat que hi ha denominacions normalitzades que no han estat localitzades en el corpus textual, aquestes també formen part dels casos normalitzats corresponents, perquè són unitats que han estat aprovades pel Termcat i, per tant, resulten rellevants per a l'estudi de la implantació terminològica (vegeu el capítol V de metodologia).

⁵⁵ Prenem el terme normalitzat com a principal pel Consell Supervisor del Termcat per forma de referència per identificar cada cas normalitzat. Per aquest motiu, la diferenciem tipogràficament amb lletra versaleta.

NEOLOTECA	CORPUS TEXTUAL																
<p>adreça d'interès f sin. preferit m</p> <p>es marca es referencia fr signet en bookmark en favourite</p> <p><Informàtica></p> <p>Adreça d'una pàgina web que un internauta visita i desa en la memòria del navegador a fi de poder accedir-hi fàcilment en ocasions posteriors.</p>	<p>(pdf_203) Convé tenir ben endreçats els favorits o marcadors dels ordinadors que utilitzen els usuaris per facilitar-ne la localització.</p> <p>(pdf_117) Premeu d'acord i la vostra adreça preferida ja es mostrarà a la barra d'eines de les adreces d'interès.</p> <p>(pdf_28) Un altre dels elements propis dels navegadors que faciliten la navegació és la secció de favorits o bookmarks: es tracta d'un llistat d'adreces URL de pàgines que el lector ha decidit guardar per tal de tenir-hi un accés directe.</p> <p>(doc_11) Des de la icona: ens apareix al marge esquerra de la finestra una columna on tenim el contingut dels nostres favorits.</p> <p>(doc_12) Cal anotar que els programes navegadors actualment utilitzats en el mercat permeten determinades funcions per gestionar i organitzar la navegació de l'usuari (historial de navegació, adreces favorites, establir la plana principal, opcions de configuració...).</p>																
<p>CAS NORMALITZAT</p>																	
<p style="text-align: center;">ADREÇA D'INTERÈS</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">adreça d'interès</td> <td style="width: 50%;"><i>terme normalitzat</i></td> </tr> <tr> <td>preferit</td> <td><i>sinònim normalitzat</i></td> </tr> <tr> <td>adreça favorita</td> <td><i>forma no normalitzada</i></td> </tr> <tr> <td>adreça preferida</td> <td><i>forma no normalitzada</i></td> </tr> <tr> <td>bookmark</td> <td><i>forma no normalitzada</i></td> </tr> <tr> <td>favorit</td> <td><i>forma no normalitzada</i></td> </tr> <tr> <td>favorito</td> <td><i>forma no normalitzada</i></td> </tr> <tr> <td>marcador</td> <td><i>forma no normalitzada</i></td> </tr> </table>		adreça d'interès	<i>terme normalitzat</i>	preferit	<i>sinònim normalitzat</i>	adreça favorita	<i>forma no normalitzada</i>	adreça preferida	<i>forma no normalitzada</i>	bookmark	<i>forma no normalitzada</i>	favorit	<i>forma no normalitzada</i>	favorito	<i>forma no normalitzada</i>	marcador	<i>forma no normalitzada</i>
adreça d'interès	<i>terme normalitzat</i>																
preferit	<i>sinònim normalitzat</i>																
adreça favorita	<i>forma no normalitzada</i>																
adreça preferida	<i>forma no normalitzada</i>																
bookmark	<i>forma no normalitzada</i>																
favorit	<i>forma no normalitzada</i>																
favorito	<i>forma no normalitzada</i>																
marcador	<i>forma no normalitzada</i>																

Figura 5. Exemple de constitució del cas normalitzat ADREÇA D'INTERÈS.

Per al cas normalitzat ADREÇA D'INTERÈS hem pres de la Neoloteca dues formes normalitzades, el terme normalitzat *adreça d'interès* i el sinònim *preferit*, i el corpus textual ens ha proporcionat sis formes no normalitzades: *adreça favorita*, *adreça preferida*, *bookmark*, *favorit*, *favorito* i *marcador*. Per tant, el cas normalitzat està constituït per vuit formes.

3.3 Descripció del corpus terminològic

El corpus terminològic consta de 460 termes⁵⁶ organitzats en 135 casos normalitzats. En la Taula 3 presentem tots els casos i en l'annex 2 (en CD-ROM) recollim la distribució dels termes en els casos corresponents.

Casos normalitzats		
ADMINISTRADOR -A DE WEBS	ENREGISTRADOR DE CD	NAVEGADOR
ADREÇA D'INTERÈS	ERROR	OFIMÀTICA
ADREÇA ELECTRÒNICA	ESCANEIG	ORDINADOR CENTRAL
AGENT	ESCÀNER	ORGANITZADOR PERSONAL
ALLOTJAMENT	ETIQUETA	PÀGINA INICIAL
AMFITRIÓ	EXTRANET	PER DEFECTE
ARANYA	FIL DE DISCUSSIÓ	PIRATA
ARROVA	FINESTRA EMERGENT	PÍXEL
BÀNER	FITXER	PREGUNTES MÉS FREQUENTS
BIT PER SEGON	FITXER ADJUNT	PROCESSADOR

⁵⁶ Una de les unitats d'anàlisi correspon a un símbol (@). Com que està recollit a la Neoloteca com a forma normalitzada, forma part del cas normalitzat corresponent, però en aquest treball no l'estudiarem perquè no és una unitat lèxica, ja que com a símbol no es considera llenguatge natural. Per aquest motiu el nombre inicial d'unitats recollides (461) es redueix a 460.

BLOC	FORA DE LÍNIA	PROCESSADOR DE TEXTOS
BLOCAIRE	FORMAT	PROCESSAMENT
BUCLE	FORMATACIÓ	PROGRAMA D'APRENENTATGE
BUSCA	FÒRUM	PROGRAMA DE CONTROL
BÚSTIA ELECTRÒNICA	FRAGMENTACIÓ	PROGRAMARI
BYTE	FURONER -A	PROGRAMARI DE PROPIETAT
CAVALL DE TROIA	GALETA	PROGRAMARI DE PROVA
CD-ROM	HIPERMÈDIA	PROGRAMARI LLIURE
CERCA	HIPERTEXT	PROVEÏDOR D'INTERNET
CERCADOR	HOSTATGE	RATOLÍ DE BOLA
CIBERESPAI	HOSTE	RATOLÍ ÒPTIC
CLIC	ICONA DE DRECERA	RATOLÍ SENSE CABLE
CÒDEC	INTEGRACIÓ AUTOMÀTICA	RATOLÍ TÀCTIL
CODI FONT	INTERNAUTA	SCRIPT
CONNECTOR	INTERNET	SERVIDOR DE LLISTES
CONSULTA	INTRANET	SERVIDOR DE NOMS DE DOMINI
CORREU BROSSA	INUNDACIÓ	SERVIDOR INTERMEDIARI
CORREU ELECTRÒNIC	LECTOR DE MISSATGES	SERVIDOR WEB
CUC	LLENGUATGE D'INTERROGACIÓ	SISTEMA DE FINESTRES
DEPURADOR	LLISTA DE CORREU	SÒCOL
DIARI	LLISTA DE DISTRIBUCIÓ	SQL
DISC COMPACTE	LOCALITZACIÓ	SUPERCOMPUTADOR
DISC DUR	MAPA DE BITS	TASCA

DISQUET	MAQUINARI	TECLA DE DRECERA
DOBLE CLIC	MARCATGE	TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ
DOMINI	MEMÒRIA CAU	TELEMÀTICA
DOMINI DE PRIMER NIVELL	MEMÒRIA D'ACCÉS ALEATORI	TERTÚLIA
DOMINI DE SEGON NIVELL	MEMÒRIA INTERMÈDIA	TESTIMONI
EDITOR	MEMÒRIA NOMÉS DE LECTURA	TRAÇADOR
EMMAGATZEMATGE	MICROPROGRAMARI	UNITAT DE DISQUETS
EMOTICONA	MIGRACIÓ	USABILITAT
EMPAQUETADOR	MINIAPLICACIÓ	USB
EN LÍNIA	MISSATGES	VERSIÓ BETA
ENLLAÇ	MODERADOR -A	VIDEOCONFERÈNCIA
ENLLAÇAT -ADA	MULTIMÈDIA	WEB

Taula 3. Casos normalitzats objecte d'estudi.

La distribució dels termes en casos representa una mitjana de 3,41 denominacions per cas, de les quals 1,27 serien normalitzades i 2,14 no normalitzades. Encara que de forma majoritària els casos inclouen més d'una denominació, concretament trobem la distribució següent:

- 13 casos monodenominatius, que constitueixen un 9,6 % del total;
- 42 casos bidenominatius, que representen el 31,1 %;
- 30 casos tridenominatius, que són el 22,2 %;
- 26 casos tetradenominatius, que equivalen al 19,3 %;
- 24 casos polidenominatius, és a dir, amb cinc denominacions o més, que constitueixen el 17,8 % restant.

Per tant, per al 90,4 % dels casos hem recollit més d'una denominació. Pel que fa a la distinció entre les formes normalitzades i les que no ho són, trobem que només el 37,3 % són normalitzades (172 formes), la qual cosa significa que la majoria de

les unitats del corpus terminològic són formes no normalitzades (62,7 %, 289 formes).

Una altra dada rellevant dels casos que conformen el corpus terminològic és l'any en què van ser normalitzats. Aquesta data l'establim de forma aproximada a partir del número de l'acta del Consell Supervisor en què va ser tractat cada cas,⁵⁷ basant-nos en el fet que la primera reunió del Consell Supervisor es va celebrar el 1986 i que es reuneix a l'entorn de vint cops l'any.

D'acord amb això, en la taula següent presentem la relació quantitativa dels anys en què es van normalitzar els casos del corpus terminològic:⁵⁸

Any de normalització		Termes			
		Freqüència absoluta		Freqüència relativa	
període 1989-1999	1986	2	85	1,5 %	63 %
	1989	6		4,5 %	
	1990	3		2,2 %	
	1991	2		1,5 %	
	1992	0		0,0 %	
	1993	25		18,5 %	
	1994	0		0,0 %	
	1995	1		0,7 %	
	1996	2		1,5 %	
	1997	3		2,2 %	
	1998	9		6,7 %	
	1999	32		23,7 %	

⁵⁷ Volem agrair al Termcat que ens hagi facilitat aquesta informació, ja que no està disponible per al públic general.

⁵⁸ Per a la indicació de l'any en què es va normalitzar cada cas concret, vegeu la base de dades de l'annex 3 (en CD-ROM) o la interfície de consulta (també en CD-ROM).

Any de normalització		Termes			
		Freqüència absoluta		Freqüència relativa	
període 2000-2006	2000	13	50	9,6 %	37 %
	2001	1		0,7 %	
	2002	19		14,1 %	
	2003	8		5,9 %	
	2004	2		1,5 %	
	2005	2		1,5 %	
	2006	5		3,7 %	

Taula 4. Distribució dels casos segons l'any de normalització.

La major part dels casos normalitzats objecte d'estudi van ser aprovats pel Termcat abans de l'any 2000 (63 %). La resta, entre 2000 i 2006, encara que el gruix d'aquest període es va normalitzar fins el 2002 (24,4 %). Així doncs, l'any 2002 el Consell Supervisor havia oficialitzat el 87,4 % dels termes objecte d'estudi en aquest treball. Si prenem en consideració el fet que la quantitat de textos més important del corpus data entre 2003 i 2009 (80 %), creiem que tenim unes dades vàlides per a l'anàlisi.

Síntesi

En aquest capítol hem presentat els dos tipus de corpus que utilitzem per a l'anàlisi de la implantació (textual i terminològic) i hem delimitat l'objecte d'estudi, que són casos normalitzats de l'àmbit de la informàtica i les TIC en llengua catalana.

El corpus textual està constituït per una mostra representativa de documents escrits en català entre 1997 i 2009 de l'àmbit de la informàtica i les TIC. D'acord amb els objectius de la recerca, aquest corpus està dividit en quatre subcorpus, que corresponen a quatre àmbits d'ús: institucional, acadèmic, d'entitats i de persones.

El corpus terminològic inclou els casos normalitzats que són objecte d'estudi en aquest treball. Cada cas està constituït per una o diverses unitats terminològiques, que poden ser normalitzades o no normalitzades, en funció de si s'han extret de la Neoloteca o bé de l'exploració del corpus textual, respectivament. En total, hi ha 460 formes distribuïdes en 135 casos normalitzats.

V. METODOLOGIA

Paraules molt curtes (*pi*),
paraules molt llargues (*esternoclestmastoideu*),
paraules molt fàcils (*mamà*),
paraules difícils (*obliquïtat*)... i jo què sé.
Me falten paraules per explicar què significa per jo.
(...)

Paraules molt lletges (*nyu*),
paraules molt guapes (*lapislàtzuli*),
paraules provisionals amb es accents girats.

Antònia Font (2011)

Un cop extretes del corpus textual totes les unitats que constitueixen el corpus terminològic, les hem analitzades exhaustivament. D'acord amb els objectius de la recerca, hem dut a terme l'anàlisi en diferents plans: en primer lloc, hem establert l'estatus de cada unitat terminològica, és a dir, la seva condició respecte de la norma; en segon lloc, hem realitzat una anàlisi lingüística des del punt de vista estructural i formal; a continuació, hem indicat la seva presència en els diccionaris; i, finalment, hem realitzat un càlcul de la implantació de cada terme, a partir de la seva freqüència d'aparició en el corpus textual de l'àmbit de la informàtica i les TIC prèviament constituït. Aquesta proposta metodològica, organitzada en plans d'anàlisi, pretén posar de manifest diverses característiques intrínseques i extrínseques dels termes que poden influir en la seva implantació.

A continuació detallem pas a pas l'anàlisi que hem dut a terme d'acord amb els quatre plans metodològics, tot exemplificant-ho amb unitats reals extretes del corpus terminològic. Al final, presentem la base de dades en la qual es recullen els resultats de l'anàlisi realitzada.

1. Establiment de l'estatus

En el marc d'aquest treball, la denominació *estatus* fa referència a la condició del terme respecte de la norma, entenent com a norma en

aquest cas la decisió de normalització presa pel Consell Supervisor del Termcat.

D'entrada es poden establir dos grans grups pel que fa a l'estatus: les formes normalitzades, que han estat aprovades pel Consell Supervisor, i les formes no normalitzades, que no ho han estat. Dins del primer grup de formes normalitzades s'hi distingeixen estatus més concrets, d'acord amb la informació continguda a la Neoloteca: el terme normalitzat, el sinònim normalitzat, la sigla normalitzada, l'abreviació normalitzada i el sinònim complementari.⁵⁹ Dins del segon grup s'hi troba la forma desestimada, també extreta de la Neoloteca, i altres formes no normalitzades, les quals hem analitzat com a variants denominatives del terme normalitzat.

Malgrat que la classificació de les formes no normalitzades com a variants denominatives no correspon exactament amb l'estatus d'aquestes unitats, creiem que el fet d'observar-les des d'aquest punt de vista pot oferir unes dades interessants per extreure tendències d'ús dels termes al marge de la norma, l'estatus dels quals seria estrictament de formes no normalitzades.

Descrivim a continuació les característiques més rellevants de cada estatus assignat. La classificació principal és la següent:

- Formes normalitzades:
 - terme normalitzat
 - sinònim normalitzat
 - sigla normalitzada
 - abreviació normalitzada
 - sinònim complementari
- Formes no normalitzades:
 - forma desestimada
 - altres formes no normalitzades

Per una banda, hi ha cinc tipus de formes normalitzades. El terme normalitzat és la denominació que ha estat establerta pel Consell Supervisor com a preferent, amb caràcter oficial, per fer referència a un concepte.

⁵⁹ Tal com ja hem explicat, la Neoloteca també conté símbols normalitzats, però en aquest treball no els tindrem en compte perquè, des del nostre punt de vista, no són unitats lèxiques.

[3] *disc compacte* (terme normalitzat del cas DISC COMPACTE)

El sinònim, la sigla i l'abreviació normalitzades són formes que el Consell Supervisor no ha prioritzat, però que estan normalitzades al mateix nivell que el terme normalitzat. No estan incloses sistemàticament en les fitxes terminològiques de la Neoloteca.

[4] *rova* (sinònim normalitzat del cas ARROVA)

[5] *CD* (sigla normalitzada del cas DISC COMPACTE)

[6] *a/e* (abreviació normalitzada del cas ADREÇA ELECTRÒNICA)

El sinònim complementari és una denominació que, malgrat haver estat aprovada pel Consell Supervisor i introduïda en la fitxa normalitzada, no té el mateix estatus que el terme normalitzat com a principal. El Termcat classifica la relació de sinonímia en dos tipus: el sinònim pròpiament dit, que és intercanviable en tots els contextos, i el sinònim complementari, que té un ús secundari (Termcat 2001). Només el primer actua com a punt de referència al mateix nivell que el terme principal; en el cas del sinònim complementari, el terme normalitzat es considera preferent.⁶⁰

⁶⁰ En aquest sentit, creiem que també és important de subratllar el canvi de manera de procedir en relació amb els sinònims complementaris que va experimentar el Termcat fa uns anys, ja que aquest fet ens dóna una idea de l'estatus que els atorga. Al principi, en els casos en què el Consell Supervisor aprovava una denominació catalana per substituir l'ús d'un manlleu, solia introduir el manlleu sense adaptar com a sinònim complementari de la forma catalana, segurament per evitar la pèrdua del referent, sobretot quan l'alternativa catalana s'allunyava morfològicament del manlleu original, i per "facilitar l'accés a les dades, especialment en els diccionaris que només s'editaven en paper" (Termcat 2006a: 69). Tanmateix, aquesta estratègia sembla que va resultar contraproductiu, ja que sovint dificultava la implantació de la forma catalana, perquè els usuaris continuaven utilitzant el manlleu, amb l'aval que el Consell Supervisor l'havia aprovat com a sinònim complementari. L'any 2000 (acta de normalització 316), el Termcat va decidir canviar aquest criteri i a partir d'aquest moment ja no introdueix el manlleu sense adaptar com a sinònim complementari, sinó que només el manté com a equivalent del terme català en la llengua corresponent. Veiem, doncs, que en aquest cas el sinònim complementari complia una funció ben diferent a la de denominar un concepte en llengua catalana, ja que simplement actuava de referència: amb la introducció del manlleu com a sinònim complementari el Consell Supervisor no pretenia que els usuaris l'adoptessin com a forma

[7] *compacte* (sinònim complementari del cas DISC COMPACTE)

Per una altra banda, hi ha dos tipus de formes no normalitzades: la forma desestimada, que és un estatus que prové directament de la decisió de normalització, i les altres formes no normalitzades, que són les alternatives denominatives, implícitament no aprovades pel Consell Supervisor, que documentem en el corpus per fer referència al concepte vehiculat pel terme normalitzat.

La forma desestimada és una unitat que ha estat considerada en el procés de normalització, però que el Consell Supervisor ha descartat explícitament com a forma vàlida per fer referència a un concepte.

[8] *cedé* (forma desestimada del cas DISC COMPACTE)

A la resta d'unitats, els hem assignat l'estatus de formes no normalitzades. I, a més, les hem classificades des del punt de vista de la variació denominativa, malgrat que el fet de ser un tipus de variant no constitueixi un estatus estrictament. Hem pres la classificació formal de la variació denominativa de Freixa (2002: 281-282), completada amb altres treballs posteriors (Freixa i Montané 2006) i adaptada, per establir el tipus de variants denominatives que trobem entre les formes no normalitzades. La classificació definitiva és la següent:

- Altres formes no normalitzades:
 - variant ortogràfica
 - variant morfosintàctica
 - variant expandida
 - variant reduïda
 - variant lèxica
 - variant lèxica de l'extensió
 - variant lèxica de la base
 - variant lèxica completa
 - variant lèxica manllevada
 - variant lèxica catalana

La classificació de les formes no normalitzades com a variants denominatives es realitza per parelles, a partir dels canvis que presenten en comparació amb el terme normalitzat (o amb alguna de

recomanada en català, sinó que només havia de servir per facilitar el reconeixement de la unitat i l'accés a les dades.

les formes normalitzades, si escau), el qual hem pres com a referent. Creiem que aquesta forma de procedir és vàlida i pertinent en relació amb els objectius de la recerca, ja que sempre tractem els concurrents com a alternatives de les formes normalitzades i aquesta és, al cap i a la fi, la concepció de la classificació per parelles. A continuació expliquem els canvis en la denominació respecte del terme normalitzat (o d'alguna de les formes normalitzades) que presenten les formes no normalitzades, sempre seguint Freixa (2002).

La variant ortogràfica fa referència a l'ús d'una sigla,⁶¹ a un canvi de majúscules i/o minúscules, a un canvi ortogràfic, etc.

[9] *bps* (variant ortogràfica del terme normalitzat *bit per segon*)

[10] *bitps* (variant ortogràfica del terme normalitzat *bit per segon*)

[11] *correu-e* (variant ortogràfica del terme normalitzat *correu electrònic*)

[12] *escàner* (variant ortogràfica del terme normalitzat *escàner*)

La variant morfosintàctica correspon a un canvi en els articles, en les preposicions o en el gènere o en el nombre de les unitats.

[13] *emotico* (variant morfosintàctica del terme normalitzat *emoticona*)

[14] *unitat de disquet* (variant morfosintàctica del terme normalitzat *unitat de disquets*)

La variant expandida consisteix a afegir més components a la unitat terminològica, siguin expansions a la dreta o a l'esquerra.

[15] *domini d'Internet* (variant expandida del terme normalitzat *domini*)

[16] *programa navegador* (variant expandida del terme normalitzat *navegador*)⁶²

⁶¹ En aquest treball, seguint la proposta de classificació de Freixa (2002), considerem que les sigles són variants ortogràfiques de la seva forma sintagmàtica desenvolupada. Les sigles que provenen de l'anglès s'han tractat com a variants lèxiques manllevades.

⁶² Considerem que els exemples de [15] i [16] són variants expandides perquè el terme normalitzat que prenem com a referent és la unitat monolèxica en ambdós casos. Si el fenomen hagués estat l'invers i el

La variant reduïda consisteix a escurçar el terme, ja sigui eliminant-ne l'extensió o la base.

- [17] *proveïdor* (variant reduïda del terme normalitzat *proveïdor d'Internet*)
- [18] *drecera* (variant reduïda del terme normalitzat *icona de drecera*)⁶³

Finalment, la variant lèxica consisteix a realitzar canvis lèxics que poden afectar diverses parts del terme: en la variant lèxica de l'extensió canvia l'extensió del terme, però se'n conserva la base; en la variant lèxica de la base canvia la base, però se'n conserva l'extensió; en la variant lèxica completa canvia el terme totalment i el resultat pot correspondre a una variant manllevada o a una variant catalana.

- [19] *pàgina d'inici* (variant lèxica de l'extensió del terme normalitzat *pàgina inicial*)
- [20] *correu escombraria* (variant lèxica de l'extensió del terme normalitzat *correu brossa*)
- [21] *motor de recerca* (variant lèxica de l'extensió del sinònim complementari *motor de cerca*)
- [22] *missatge emergent* (variant lèxica de la base del terme normalitzat *finestra emergent*)
- [23] *cibertira* (variant lèxica catalana del terme normalitzat *bàner*)
- [24] *unitat central de procés* (variant lèxica catalana del terme normalitzat *processador*)
- [25] *proxy* (variant lèxica manllevada del terme normalitzat *servidor intermediari*)
- [26] *webloc* (variant lèxica manllevada del terme normalitzat *bloc*)

terme normalitzat dels dos casos fos la forma polilèxica (*domini d'Internet* i *programa navegador*, respectivament), considerariem que es tracta de variants reduïdes. L'únic que explica la classificació com a variants denominatives expandides és el terme que prenem com a referència per a la comparació.

⁶³ Com passava en els exemples anteriors, considerem que els exemples de [17] i [18] són variants reduïdes perquè el terme normalitzat és la unitat polilèxica en ambdós casos.

- [27] *Plug and Play* (variant lèxica manllevada del terme normalitzat *integració automàtica*)
- [28] *FAQ* (variant lèxica manllevada del terme normalitzat *preguntes més freqüents*)

2. Anàlisi lingüística

Considerem que l'anàlisi lingüística és imprescindible en enfrontar-nos a l'estudi d'unitats terminològiques. A més, algunes qüestions, com per exemple com són les unitats estructuralment o com han estat formades, podrien constituir factors d'implantació. L'anàlisi lingüística inclou diverses etapes, que expliquem a continuació.

2.1 Anàlisi morfosintàctica

L'anàlisi de les unitats des del punt de vista morfosintàctic consisteix essencialment a assenyalar-ne la categoria i subcategoria gramaticals. Hem utilitzat les categories següents:

- m: substantiu masculí
- f: substantiu femení
- m i f: substantiu masculí i femení
- m pl: substantiu masculí plural
- f pl: substantiu femení plural
- adj: adjectiu
- adv: adverbi
- v tr: verb transitiu
- v intr: verb intransitiu
- v tr i intr: verb transitiu i intransitiu
- v pron: verb pronominal
- loc: locució

2.2 Anàlisi estructural

L'anàlisi estructural consisteix a assenyalar el tipus d'unitat lèxica pel que fa a l'estructura: monolèxica o polilèxica. Fem servir aquestes dues denominacions d'acord amb Cabré i Estopà (2005):

Unidad monoléxica: unidad léxica formada por una sola unidad léxica. Las unidades monoléxicas pueden ser simples o construidas, formadas por un solo lexema o por varios lexemas. (Cabré i Estopà 2005: 70).

Unidad sintagmática o unidad poliléxica: unidad compleja de estructura sintáctica, que en función de su grado de lexicalización, puede corresponder a una unidad léxica o a una unidad fraseológica. (Cabré i Estopà 2005: 69).

[29] *disquetera* (unitat monolèxica)

[30] *USB* (unitat monolèxica)⁶⁴

[31] *tutorial* (unitat monolèxica)

[32] *correu deixalla* (unitat polilèxica)

[33] *disc dur* (unitat polilèxica)

[34] *domini de segon nivell* (unitat polilèxica)

A més, si es tracta d'una unitat polilèxica, n'hem representat l'estructura sintàctica⁶⁵ en forma de cadena de símbols amb parèntesis jerarquitzats.⁶⁶

[35] *programari lliure*: SN[N* SJ[J]]

[36] *codi font*: SN[N* SN[N]]

[37] *mapa de bits*: SN[N* SP[P N]]

⁶⁴ Malgrat que l'origen de la sigla és una unitat sintagmàtica d'estructura polilèxica, considerem que la sigla pròpiament constitueix una unitat monolèxica.

⁶⁵ D'acord amb el protocol utilitzat (Texterm 3 2010), no hem representat l'estructura sintàctica dels manlleus polilèxics. Creiem que el fet de representar-la podria esbiaixar les dades, perquè les estructures d'aquestes unitats segueixen les regles sintàctiques de llengües estrangeres, que poden ser distintes de les de la llengua catalana. Això passa, sobretot, en el cas de l'anglès.

⁶⁶ Per a la representació de l'estructura sintàctica de les unitats polilèxiques hem seguit el protocol establert en el projecte Texterm 3 (2010).

2.3 Identificació del mecanisme de formació

Per a cada unitat terminològica, tant si és monolèxica com polilèxica, hem identificat el mecanisme mitjançant el qual s'ha format. Hem utilitzat la classificació següent, adaptada a partir de les propostes de l'Observatori de Neologia (2004a i 2004b) i de Texterm 3 (2010):

- Mecanismes formals
 - mecanismes de derivació
 - prefixació
 - sufixació
 - parasíntesi
 - mecanismes de composició
 - composició patrimonial
 - composició culta
 - composició híbrida
 - mecanismes de reducció
 - siglació
 - acronímia
 - escurçament
 - mecanismes de sintagmació
- Mecanismes funcionals
 - conversió sintàctica
 - lexicalització
- Mecanismes semàntics
 - resemantització
- Mecanismes de manlleu
 - manlleu adaptat
 - manlleu no adaptat

A continuació expliquem detalladament els criteris que hem utilitzat per a la classificació de les unitats terminològiques. En primer lloc descrivim els mecanismes formals.

Els mecanismes de derivació consisteixen en l'adjunció d'un o diversos afixos a una base lèxica per formar un terme nou. N'hi ha tres casos específics:

- a) la prefixació consisteix en l'adjunció d'un prefix⁶⁷ a una base lèxica;
- b) la sufixació, en l'adjunció d'un sufix⁶⁸ a una base lèxica; i
- c) la parasíntesi, en l'adjunció d'un prefix i d'un sufix simultàniament a la mateixa base lèxica.

[38] *hipertext* (prefixació)

[39] *cibernauta* (prefixació)

[40] *maquinari* (sufixació)

[41] *disquetera* (sufixació)

Els mecanismes de composició consisteixen en la combinació de dos o més bases lèxiques, que formen un terme nou per un procés morfològic. Podem distingir-hi tres casos:

- a) la composició patrimonial consisteix en la combinació de paraules pròpies de la llengua; considerem que les unitats formades per dos noms (encara que formalment s'escriguin aïlladament) són compostos patrimonials, perquè, d'acord amb el que resumeix Cabré (1994a: 79), interpretem que es creen en el component lèxic de la llengua, i no en el sintàctic;
- b) la composició culta es basa en la utilització de formants cultes d'origen grec i llatí, anomenats formes prefixades i formes sufixades;⁶⁹ i

⁶⁷ En aquest treball considerem prefixos, és a dir, afixos que construeixen unitats prefixades, tant els prefixos pròpiament dits (que provenen generalment d'una preposició o d'un adverbi llatí o grec) com els prefixos cultes (que provenen de derivats llatins o grecs) i els prefixoides (que provenen del truncament d'un mot patrimonial de la llengua i que normalment coincideixen amb formes prefixades).

⁶⁸ En aquest treball considerem sufixos, és a dir, afixos que construeixen unitats sufixades, tant els sufixos pròpiament dits (que provenen generalment d'una preposició o d'un adverbi llatí o grec) com els sufixos cultes (que provenen de derivats llatins o grecs) i els sufixoides (que provenen del truncament d'un mot patrimonial de la llengua i que normalment coincideixen amb formes sufixades).

⁶⁹ En aquest treball, considerem que un formant culte és el segment que correspon a un mot d'una llengua clàssica (que actualment no és viu), que

- c) la composició híbrida és fruit de la combinació d'una base lèxica patrimonial amb una forma prefixada o una forma sufixada del fons grecollatí.⁷⁰

[42] *webmestre* (composició patrimonial)

[43] *memòria cau* (composició patrimonial)

[44] *microprogramari* (composició híbrida)

[45] *miniaplicació* (composició híbrida)

Els mecanismes de reducció consisteixen en l'escurçament d'una unitat lèxica a alguna de les seves parts. Comprèn tres mecanismes diferents:

- a) la siglació consisteix en la formació de paraules noves mitjançant la creació d'una sigla a partir del terme sintagmàtic original, o bé mitjançant el lletrejament d'una sigla. D'acord amb Giraldo (2008: 70), considerem que una sigla és una unitat de reducció formada per caràcters alfanumèrics que procedeixen d'una unitat lèxica d'estructura sintagmàtica;
- b) l'acronímia consisteix en la combinació de segments de més d'una paraula. Generalment, la tendència és que l'acrònim estigui format per dos constituents, dels quals es pot truncar el primer, el segon o ambdós. Des del punt de vista semàntic, el significat de l'acrònim resultant és la suma dels significats dels mots que el formen; i
- c) l'escurçament és l'abreviació d'una paraula preexistent, que conserva el sentit de la unitat lèxica original.

[46] *TIC* (siglació)

sol constituir una forma prefixada o sufixada en la llengua actual (com ara *cardio-*, forma prefixada del mot grec *kardia*, 'cor'; o *-logia*, forma sufixada derivada del mot grec *logos*, 'paraula', 'discurs').

⁷⁰ La consideració d'unitat formada per composició híbrida pot resultar ambigua per dos motius: en primer lloc, algunes formes prefixades o sufixades en l'actualitat poden coincidir amb prefixos o amb paraules de la llengua (per exemple, *tele*); en segon lloc, pot crear confusió el fet que la base sigui una paraula de la llengua formada ja per composició culta (per exemple, *microcirurgia*). Tanmateix, hem intentat seguir criteris sistemàtics per a la classificació d'aquestes unitats.

- [47] *bps* (siglació)
- [48] *cederrom* (siglació)
- [49] *ofimàtica* (acronímia)
- [50] *correu-e* (acronímia)

Els mecanismes de sintagmació consisteixen en la fixació d'una estructura sintàctica, que es lexicalitza. Seguint la proposta de l'Observatori de Neologia (2004a: 136), tractem com a unitats sintagmàtiques les unitats lèxiques generades en el component sintàctic de la gramàtica i que, sense transgredir cap de les regles sintàctiques, s'han lexicalitzat. D'acord amb aquest criteri, considerem que són sintagmàtiques les unitats que corresponen a estructures lexicalitzades com ara nom-adjectiu o nom-sintagma preposicional. Tanmateix, com ja hem comentat, les estructures nom-nom, encara que des del punt de vista formal siguin dues paraules diferenciades, considerem que han estat formades en el component lèxic de la llengua i, per tant, són compostos patrimonials. Si una unitat sintagmàtica inclou un manlleu, considerem igualment que s'ha format per sintagmació, i no per mecanismes de manlleu, encara que tenim en compte que la denominació inclou un forma manllevada d'una altra llengua.

- [51] *memòria intermèdia* (sintagmació)
- [52] *icona de drecera* (sintagmació)
- [53] *fora de línia* (sintagmació)
- [54] *software lliure* (sintagmació; conté un manlleu)
- [55] *proveïdor d'accés a Internet* (sintagmació; conté un manlleu)

Els mecanismes funcionals inclouen els processos de formació basats en el canvi de categoria gramatical. Podem distingir-ne dos tipus:

- a) la conversió sintàctica (també anomenada derivació zero o derivació regressiva) consisteix en la formació d'un terme nou a partir del canvi de categoria gramatical d'una paraula ja existent amb tot el seu paradigma, que no implica la modificació de la base lèxica; i
- b) la lexicalització d'una forma gramatical consisteix en la fixació d'una de les formes flexives d'una paraula d'una determinada categoria (normalment d'una forma no personal

del paradigma verbal) com un nou mot, que adquireix una categoria gramatical pròpia diferent.

[56] *escaneig* (conversió sintàctica)

[57] *enllaçat -ada* (lexicalització)

[58] *vinculat -ada* (lexicalització)

Els mecanismes semàntics inclouen els processos de formació de paraules basats en la resemantització, és a dir, en la modificació del sentit d'una unitat ja existent, que dóna com a resultat una nova unitat amb la mateixa forma, però amb diferent sentit. Les fonts que de manera habitual serveixen de punt de partida per a l'aplicació d'aquest mecanisme són el lèxic general i els termes que ja s'usen en altres àrees especialitzades. També considerem que han estat formades per resemantització les paraules construïdes a partir de noms propis que s'utilitzen com a noms comuns, ja que, en perdre les característiques de nom propi, se'n modifica la funció i passen de ser unitats purament designatives a ser unitats significatives.

[59] *desbrossador* (resemantització)⁷¹

[60] *pirata* (resemantització)⁷²

Fins aquí hem descrit els mecanismes d'actualització del lèxic propis de la llengua catalana, basats en recursos formals, funcionals i semàntics, però totes les llengües també disposen d'altres mecanismes, basats en la incorporació directa en el propi sistema d'una unitat forana; són els mecanismes de manlleu.

Els mecanismes de manlleu agrupen les unitats que prenen directament la forma i el sentit d'una paraula ja formada en una altra llengua per incorporar-los a la pròpia. Aquesta transferència pot efectuar-se sense adaptació (manlleu no adaptat) o amb una

⁷¹ Tradicionalment, en l'àmbit de l'agricultura un desbrossador és una màquina que s'utilitza per treure la brossa i les bardisses d'un camí o d'un bosc. En informàtica, un desbrossador és un programa que ajuda a detectar els possibles errors en un programa.

⁷² Tradicionalment, un pirata és un lladre que recorre els mars per fer preses. En informàtica, és una persona que s'introdueix il·legalment en un sistema de seguretat informàtic amb la voluntat de produir-hi un perjudici o de treure'n un profit.

adaptació ortogràfica o fonològica (manlleu adaptat), d'acord amb les regles de la llengua manllevadora.

[61] *webmaster* (manlleu no adaptat)

[62] *applet* (manlleu no adaptat)

[63] *plòter* (manlleu adaptat)

[64] *multimèdia* (manlleu adaptat)

Entre els mecanismes de manlleu també hi ha el calc lingüístic. Tradicionalment, s'ha definit com la traducció literal d'un mot o d'un sintagma d'una altra llengua. El resultat d'aquesta traducció pot constituir una forma nova en català o una forma ja existent en la llengua, que canvia el significat.

El calc lingüístic és, per tant, un procés complex, on conflueixen dos aspectes. Per una banda, el fet que sigui una paraula catalana en aparença fa que els parlants el percebin com una unitat formada en la llengua. Per una altra banda, l'origen del calc és forà, ja que és per influència d'una llengua estrangera que entra en el català. Per tant, la impressió de genuïtat i l'origen forà es mesclen indefectiblement en els calcs lingüístics.

En aquest treball, hem decidit prioritzar el primer punt de vista sobre el calc, i per això hem classificat totes les unitats que ho són com si haguessin estat creades amb mecanismes de formació propis de la llengua catalana (formals, funcionals o semàntics). Tanmateix, no podem deixar de banda la influència de les llengües estrangeres en la construcció d'aquestes unitats, i per aquest motiu també hem considerat que són calcs lingüístics com a mecanisme de formació addicional.

En definitiva, però, en el recompte final de les unitats classificades segons la seva formació, el calc no hi apareix com un mecanisme més. Només de forma complementària tenim en compte que hi ha un conjunt d'unitats que són calcs lingüístics, unitats que al cap i a la fi són un exemple més, al costat del manlleu, de la influència d'altres llengües sobre la catalana.

[65] *codi font* (calc format per composició patrimonial)

[66] *usabilitat* (calc format per sufixació)

[67] *explorador* (calc format per resemantització)

[68] *mapa de bits* (calc format per sintagmació)

2.3 Identificació de la via d'entrada

Anomenem *via d'entrada* el mitjà a través del qual s'ha incorporat una unitat a la llengua i, específicament, en un àmbit temàtic determinat. Les unitats poden ser de nova creació o poden ser el resultat de moviments en la pròpia llengua:

(...) il se produit un mouvement permanent de termes du lexique général au lexique d'spécialité, du lexique des spécialités au lexique commun, et des lexiques des spécialités entre eux. (Cabré 1994b: 591).

Concretament, hem detectat cinc vies d'entrada:

- a) Nova construcció. El terme constitueix una forma nova en la llengua, que s'ha construït d'acord amb algun dels mecanismes d'actualització del lèxic formals o funcionals propis del català.
- b) Terminologització. El terme és una forma ja existent, utilitzada en la llengua general, que activa un sentit especialitzat.
- c) Transferència. El terme és una forma ja existent en la llengua, utilitzada en alguna àrea d'especialitat, que activa un altre sentit especialitzat en una altra àrea. En els casos de transferència hem identificat sempre l'àrea temàtica tradicional d'ús de la forma.
- d) Banalització. El terme és una forma ja existent en la llengua, utilitzada en alguna àrea d'especialitat, que perd el sentit especialitzat i s'utilitza en la llengua general.⁷³
- e) Manlleu. El terme és una forma que es manlleua d'una altra llengua i s'incorpora a la llengua catalana, amb adaptació o sense.

[69] *adreça d'interès* (nova construcció)

⁷³ En aquest treball no hem documentat aquesta via d'entrada, la qual cosa resulta lògica si tenim en compte que basem l'estudi en un corpus especialitzat. Tanmateix, creiem oportú assenyalar aquesta via d'entrada possible per a futurs treballs d'implantació realitzats en corpus de llengua general.

- [70] *furoner -a* (terminologització)
- [71] *desbrossador* (transferència – agricultura)
- [72] *hardware* (manlleu)

2.4 Identificació de l'origen

Les unitats manllevades, la via d'entrada de les quals hem identificat com el manlleu, tenen l'origen en un terme d'una llengua estrangera. En aquest treball, la llengua d'origen d'aquest tipus d'unitats resulta molt rellevant, perquè posa de manifest el grau d'influència que tenen les llengües estrangeres en el català. Per aquest motiu, sempre que la via d'entrada d'un terme és el manlleu, n'hem identificat la llengua d'origen i també el terme d'origen, el qual ens permet de saber si la unitat catalana ha estat adaptada o no.

Hem comentat anteriorment que els calcs lingüístics també tenen l'origen en una llengua estrangera, ja que el calc és una traducció d'un terme d'una altra llengua. Formalment, la via d'entrada d'aquestes unitats és la nova construcció, la terminologització, la transferència o la banalització, però semànticament els calcs també tenen una llengua i un terme d'origen forans. En aquest cas també hem considerat necessari identificar-los, sobretot per tenir constància de les llengües de major influència en el català.

- [73] *hardware* (via d'entrada: manlleu; llengua d'origen: anglès; unitat d'origen: *hardware*)
- [74] *ciberespai* (calc; via d'entrada: nova construcció; llengua d'origen: anglès; unitat d'origen: *cyberspace*)
- [75] *cuc* (calc; via d'entrada: terminologització; llengua d'origen: anglès; unitat d'origen: *worm*)
- [76] *hoste* (calc; via d'entrada: transferència – hoteleria; llengua d'origen: anglès; unitat d'origen: *guest*)

3. Anàlisi de la difusió

La difusió de la terminologia normalitzada té un paper important en la implantació. Els mitjans de difusió en llengua catalana són múltiples i poden ser variats en funció de la unitat o de les unitats

terminològiques que cal difondre, però un més prototípics consisteix en la inclusió dels termes normalitzats en els diccionaris generals i en els diccionaris especialitzats. En aquest apartat analitzem la difusió des d'aquest punt de vista lexicogràfic i ens centrem en les dues vies de difusió següents:⁷⁴

- diccionaris de llengua general: *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans de 1995 (DIEC1) i *Gran diccionari de la llengua catalana* del Grup Enciclopèdia Catalana (GDLC), en la seva primera edició de 1998;
- diccionaris especialitzats de l'àmbit de la informàtica i les TIC: *Recull de termes de Softcatalà* (1999), *Diccionari d'Internet* (2001) i *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic* (2000).

Hem buscat tots els termes del corpus terminològic (les formes normalitzades i les formes no normalitzades) en cadascuna d'aquestes obres de referència generals i especialitzades i hem detectat si hi estan recollides.

[77] *cerca* (terme normalitzat) està recollit a tots els diccionaris consultats, generals i especialitzats

[78] *motor de cerca* (sinònim complementari) està recollit només en alguns diccionaris especialitzats (*Diccionari d'Internet* i *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic*)

[79] *buscador* (variant lèxica manllevada) no està recollit en cap diccionari

4. Càlcul de la implantació

El càlcul de la implantació de les unitats terminològiques que formen part d'un cas normalitzat ens proporciona una mesura

⁷⁴ Cal tenir en compte que per a l'anàlisi de la difusió hem utilitzat les edicions més antigues de totes les obres, perquè és important que corresponguin, en la mesura del possible, a un moment anterior a la publicació del gruix de documents del corpus textual. Només d'aquesta manera poden haver exercit una influència en la redacció dels textos i, concretament, en les tries lèxiques.

quantitativa objectiva per saber i poder comparar el nivell d'implantació de les unitats objecte d'anàlisi. Aquesta mesura pren com a base la freqüència absoluta de les unitats en el corpus textual per calcular un coeficient d'implantació que posa en relació la freqüència de totes les unitats que componen un cas normalitzat.

4.1 Obtenció de la freqüència absoluta en el corpus textual

Hem obtingut la freqüència absoluta de totes les unitats, tant de les normalitzades com de les no normalitzades, amb l'eina ESTEN, que permet realitzar de manera automàtica un recompte de totes les ocurrències de cada unitat en el corpus i consultar-ne els contextos d'aparició.

Malgrat que el corpus textual només està constituït de documents de l'àrea de la informàtica i les TIC, el fet que l'eina no incorpori un sistema de desambiguació semàntica fa que sovint hi hagi soroll en el recompte final d'unitats. Hem identificat com a soroll i, per tant, com a ocurrències en principi no vàlides per al recompte, les unitats següents:

- a) Termes polisèmics. No totes les formes que ESTEN identifica com a ocurrències d'un terme que forma part del corpus terminològic són ocurrències reals d'aquest terme, ja que sovint es tracta d'unitats polisèmiques, de les quals només ens interessa un dels sentits per al recompte final d'ocurrències. En els contextos següents hi ha dos exemples de termes polisèmics:

[80] És el cas del **bloc**⁷⁵ Granados, 46, inactiu des del 31 d'octubre de 2004, que es divideix en dos àmbits, anomenats concretament l'habitació de l'Àgata i el dormitori d'en Pau i que corresponen a les entrades de cada personatge, barrejades en la pàgina principal. És una bitàcola intimista sobre la convivència d'un noi i una noia que comparteixen pis.

[81] Escriviu en [sic] el **bloc** de notes el text que voleu adjuntar i deseu el fitxer en format .txt (text pla) en el vostre disc dur.

[82] Abans d'executar una **consulta** es pot especificar quins cercadors de la categoria escollida es volen cridar, i el

⁷⁵ La negreta és nostra en tots els exemples.

nombre de referències a obtenir de cadascun (fins a 300) i en total (fins a 3.000).

- [83] En qualsevol dels dos casos, i si les obres de **consulta** tradicionals no li proporcionen la informació que necessita, el traductor recorre a la **consulta** de textos per tal d'obtenir-la.

En el context [81], la unitat *bloc* no correspon al cas normalitzat BLOC, sinó que es refereix al bloc de notes, un editor de text de Windows. En el [83], cap de les dues ocurrències de *consulta* correspon al cas normalitzat CONSULTA, sinó al concepte més general d'obtenció informació.

- b) Termes que formen part d'una unitat terminològica més llarga.

- [84] L'objecte ressaltat, conegut com a àncora (anchor), al costat de l'objecte a què es refereix, constitueix un enllaç d'**hipertext**.

- [85] Les pàgines web més convencionals estan fetes en HTML (**hypertext** markup language).

Considerem que els termes *hipertext* i *hypertext* no són ocurrències del cas normalitzat HIPERTEXT perquè formen part d'unitats terminològiques més llargues. En l'exemple [84] trobem en realitat una ocurrència del cas ENLLAÇ (*enllaç d'hipertext* en seria una variant expandida) i en el [85], del terme *hypertext markup language*.

- c) Termes que formen part d'un URL.

- [86] Principals cercadors i metacercadors: Google <http://www.google.com>, AltaVista <http://es-ca.altavista.com>, CerCat <http://www.cercat.com>, Som-hi <http://som-hi.com>, Cercador.com <http://www.cercador.com>, Nosaltres.com <http://www.nosaltres.com>, Catalunya on-line <http://www.catalunyaonline.com> (...).

En l'exemple [86], *cercador* apareix a l'interior d'un URL, de manera que tampoc seria una ocurrència del cas CERCADOR.

- d) Termes que formen part d'un nom propi.

[87] A aquesta associació inicial es varen anar afegint diverses entitats sota la denominació C3, Col·lectiu **Cibernauta** de Catalunya.

En el context [87], la unitat *Cibernauta* no pertany al cas INTERNAUTA perquè forma part d'un nom propi, Col·lectiu Cibernauta de Catalunya.

e) Termes que es troben en contextos escrits en una altra llengua.

[88] A l'activar la icona Sistema del Panel de control s'obre la finestra de Propiedades de sistema (es pot arribar ràpidament al mateix lloc si cliquem amb el botó dret a sobre Mi PC al Escritorio i triem Propiedades). Aquesta finestra té quatre seccions: General, Administrador de dispositivos, Perfiles de **hardware** i Rendimiento.

[89] The essence of **hypertext** is the view of the unified Document and the importance of this Document in breaking down constraints posed by having to interact with physically separate individual documents.

En aquests dos exemples, les ocurrencies de *hardware* i *hypertext* es troben en contextos escrits en una altra llengua. En el primer cas, es fa referència a un conjunt de seccions d'un programa en castellà i, en el segon, es tracta d'un fragment en anglès.

f) Termes que constitueixen una referència metalingüística.

[90] També és important entendre que el programari i el maquinari (en anglès **hardware**) són components diferents que no estan necessàriament lligats entre ells.

[91] En línia: Aquest terme prové de l'anglès **on-line**, que significa que s'està connectat a xarxes o a altres ordinadors.

Els contextos [90] i [91] exemplifiquen dues referències metalingüístiques al terme. En ambdós s'explicita el fet que la unitat referida (*hardware* i *on-line*) pertany al sistema lingüístic d'una llengua estrangera.

Malgrat que som conscients de l'existència de tots aquests contextos que no considerariem vàlids com a ocurrencies dels casos normalitzats d'anàlisi, també és cert que un recompte manual de tots els contextos de totes les unitats terminològiques que formen

part del corpus tindria un cost temporal massa elevat per dur-lo a terme en aquesta investigació. És per aquest motiu que hem pres tres decisions.

Primer, hem descartat manualment només les unitats que formen part d'un terme més llarg. Així, per exemple, per obtenir el número final real d'ocurrències de *cercador* hem realitzat el càlcul tenint en compte que les unitats més llargues *cercador d'Internet* i *cercador web* contenen el terme i, per tant, hem restat del total la suma de les ocurrències de les unitats més llargues:

$$1003 \text{ cercador} - (13 \text{ cercador d'Internet} + 7 \text{ cercador web}) = 983 \text{ cercador (reals)}$$

Segon, per afrontar el problema de les unitats polisèmiques,⁷⁶ hem utilitzat un mètode que ens ha permès de descartar un percentatge homogeni d'ocurrències per a cada terme polisèmic, d'acord amb la freqüència que presenta cada sentit diferent de la unitat. El procediment consisteix a calcular, en una mostra representativa dels contextos d'aparició de la unitat polisèmica, quin percentatge d'ocurrències correspon al sentit que ens interessa i quin a altres sentits que no són objecte de l'estudi. A continuació s'apliquen els mateixos percentatges a la totalitat dels contextos d'aparició de la unitat polisèmica per obtenir la freqüència proporcional d'ocurrències del sentit que ens interessa. Per verificar la validesa d'aquest procediment, hem comprovat si les freqüències proporcionals d'un sentit d'un terme polisèmic obtingudes aplicant aquest mètode són iguals o similars a les que obtindríem realitzant una desambiguació manual de sentits. I els resultats de la comprovació han estat positius.⁷⁷

Finalment, hem decidit no revisar la resta de contextos d'ocurrències que considerariem invàlides (és a dir, les unitats que formen part d'un URL, d'un nom propi o d'una referència metalingüística i les que es troben en contextos escrits en una altra llengua), ja que, un cop realitzada una exploració global, creiem que

⁷⁶ En el corpus terminològic hem detectat 69 termes que poden presentar polisèmia en el corpus textual.

⁷⁷ Quirion (2003: 104-106) utilitza una estratègia d'extrapolació similar per compensar el nombre d'ocurrències vàlides en comparar corpus de mides molt diferents.

la seva incidència en el conjunt és baixa i per consegüent no afecta els resultats de l'anàlisi.

4.2 Càlcul del coeficient d'implantació

Un cop hem obtingut la freqüència absoluta d'aparició dels termes normalitzats i els concurrents en el corpus, hem buscat una mesura per estandarditzar els resultats, de manera que siguin comparables. Hem utilitzat el que Quirion (2003: 122) anomena coeficient d'implantació (CI), un índex que estableix per a cada cas una relació entre el nombre d'ocurrències d'un terme del cas i el nombre total d'ocurrències de tots els termes del cas. Així doncs, esquemàticament, el coeficient d'implantació es calcula de la manera següent:

$\frac{\text{núm. d'ocurrències d'un terme X del cas Y}}{\text{núm. d'ocurrències de tots els termes del cas Y}} = \text{coeficient d'implantació del terme X}$

Figura 6. Càlcul del coeficient d'implantació.

D'acord amb aquest índex, un terme que s'usa sistemàticament per fer referència a un cas té un coeficient d'implantació d'1, és a dir, sempre que s'hi fa referència, s'utilitza aquest terme. En l'altre extrem, un terme amb coeficient 0 implica que no s'utilitza mai per referir-se al cas en qüestió.

Com que el coeficient d'implantació és un valor que oscil·la entre 0 i 1, cal establir uns barems d'implantació, ja que, tal com afirma Martin:

Il faut forcément un point de repère dont on doit tenir compte si l'on veut mesurer et non pas tout simplement décrire. (Martin 1998a: 67).

Així doncs, considerem que tenen un grau d'implantació alt els termes que se situen entre 0,75 i 1 i un grau baix els que tenen un coeficient entre 0 i 0,25. Els valors intermedis obtenen un grau d'implantació mitjà. En la figura següent resumim gràficament aquesta classificació:

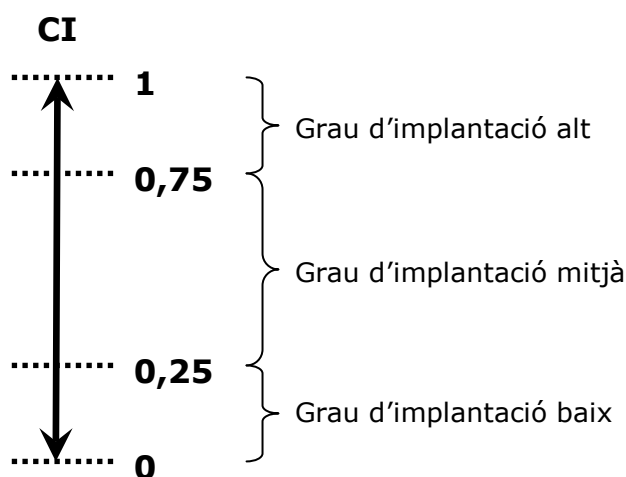

Figura 7. Graus d'implantació d'acord amb el coeficient d'implantació.

Prenent com a base el coeficient d'implantació, també és interessant d'extreure el coeficient d'implantació mitjà (CI mitjà), que permet calcular el grau d'implantació mitjà de la terminologia d'un corpus o d'un subcorpus, ja que posa en relació les ocurrències d'un conjunt de termes amb el total d'ocurrències de tots els termes del corpus. Així, es pot calcular el coeficient d'implantació mitjà de la terminologia normalitzada d'un corpus textual dividint el nombre d'ocurrències dels termes normalitzats pel nombre d'ocurrències totals de tots els termes objecte d'anàlisi. Per exemple, el coeficient d'implantació mitjà dels termes normalitzats del nostre corpus textual és el següent:

$\frac{73.092 \text{ ocurrències de termes normalitzats}}{92.986 \text{ ocurrències de tots els termes del corpus}} = 0,78 \text{ (CI mitjà)}$
--

Figura 8. Càlcul del coeficient d'implantació mitjà dels termes normalitzats.

5. Base de dades metodològica

Hem recollit en una base de dades els resultats de l'anàlisi realitzada d'acord amb els quatre plans metodològics (establiment

de l'estatus, anàlisi lingüística, anàlisi de la difusió, càlcul de la implantació). Per consultar-la, vegeu l'annex 3 (en CD-ROM). A continuació presentem una mostra d'aquesta base de dades:

Cas normalitzat **codi font** Any de normalització 2002 IdCas 28

Terme **codi font** IdTerme 162

Estatus

Estatus: terme normalitzat

Anàlisi lingüística

Cat. gram. m

Tipus estructural POLI Estructura sintàctica SN[N* SN[N]]

Mecanisme de formació COMP Calc

Via d'entrada Nova construcció

Llengua d'origen en

Unitat d'origen source code

Càlcul de la implantació

Total	Institucional	Acadèmic	Entitats	Particulars
FA 1392	FA 212	FA 1019	FA 73	FA 88
CI 0,98	CI 1,00	CI 0,98	CI 0,97	CI 0,98

Difusió

DIEC1 Dicc Internet

GDLC Dicc Societat Info

Softcatalà

Nota

Registro: 1 de 2 Sin filtrar Buscar

Registro: 24 de 135 Sin filtro Buscar

Figura 9. Mostra de la base de dades metodològica.

Es tracta d'una base de dades relacional en la qual s'inclouen totes les formes del corpus terminològic (normalitzades i no normalitzades), organitzades a partir dels casos normalitzats, que són el nostre objecte d'estudi. Conté, per tant, 135 registres, els quals es visualitzen en color gris. Cada registre conté:

- la denominació del cas normalitzat, que coincideix formalment amb el terme normalitzat pel Consell Supervisor del Termcat;
- l'any de normalització del cas, extret de les actes de normalització del Consell Supervisor;
- un número identificador del cas;
- un o més subregistres, destacats en color blau, el nombre dels quals varia en funció de les unitats terminològiques que s'integren en cada cas normalitzat.

La informació principal de la base de dades està continguda en els subregistres, ja que aquí és on es consignen pròpiament les unitats terminològiques objecte d'anàlisi. En cada subregistre s'hi plasmen els quatre plans d'anàlisi que constitueixen l'eix vertebral de la

metodologia proposada. Hi trobem els camps següents, organitzats d'acord amb els plans d'anàlisi establerts:⁷⁸

- *Terme* (unitat terminològica)
- *IdTerme* (identificador de la unitat terminològica)
- *Estatus*: primer pla d'anàlisi, on s'indica l'estatus de la unitat terminològica
 - *Estatus*
- *Anàlisi lingüística*: segon pla d'anàlisi, on s'indica la informació estructural i formal de la unitat terminològica
 - *Cat. gram.* (categoria gramatical)
 - *Tipus estructural*
 - *Estructura sintàctica*
 - *Mecanisme de formació*
 - *Calc* (marcat si la unitat s'identifica com un calc lingüístic)
 - *Via d'entrada*
 - *Llengua d'origen*
 - *Unitat d'origen*
- *Difusió*: tercer pla d'anàlisi, on s'indica la presència de la unitat terminològica en sis diccionaris diferents
 - *DIECI* (marcat si la unitat es documenta en el DIECI)
 - *GDLC* (marcat si la unitat es documenta en el GDLC)
 - *Softcatalà* (marcat si la unitat es documenta en el *Recull de termes de Softcatalà*)
 - *Dicc Internet* (marcat si la unitat es documenta en el *Diccionari d'Internet*)
 - *Dicc Societat Info* (marcat si la unitat es documenta en l'obra *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic*)
- *Càlcul de la implantació*: quart pla d'anàlisi, on s'indica el coeficient d'implantació que obté la unitat terminològica en el corpus textual (*Total*) i en els subcorpus institucional, acadèmic, d'entitats i de persones
 - *FA* (freqüència absoluta)
 - *CI* (coeficient d'implantació)

⁷⁸ Cada camp conté la informació que hem explicat i descrit en els apartats de l'1 al 4 d'aquest capítol V de metodologia.

- *Nota:* espai on s'indiquen algunes qüestions complementàries relacionades amb els plans d'anàlisi

L'objectiu principal de recollir tota la informació en una base de dades és permetre i facilitar l'extracció de les dades quantitatives, que posteriorment serviran per descriure tendències d'implantació. La finalitat última d'aquesta base de dades és organitzar la informació i permetre la consulta permanent de les dades analitzades.⁷⁹

⁷⁹ En el CD-ROM d'annexos també incloem una interfície de consulta de la base de dades, que presenta els resultats agrupats d'acord amb els criteris que apliquem en l'anàlisi de les dades (vegeu el capítol VI d'anàlisi).

Síntesi

En aquest capítol hem proposat una metodologia d'anàlisi de la implantació basada en quatre plans que s'interrelacionen:

- Establiment de l'estatus: l'estatus és el punt de partida de l'anàlisi d'implantació, ja que estableix la diferència entre les formes normalitzades i les no normalitzades.
- Anàlisi lingüística: posa de manifest elements dels termes que poden influir en la seva implantació: l'estructura, el mecanisme de formació, etc.
- Anàlisi de la difusió: la difusió és un aspecte clau per a la implantació, ja que les propostes que no es donen a conèixer entre els usuaris potencials difícilment podran ser utilitzades i, per tant, no s'implantaran.
- Càlcul de la implantació: el CI és l'eix vertebrador de l'anàlisi, a partir del qual es poden establir graus d'implantació i observar l'èxit o el fracàs de les propostes de normalització.

Aquesta metodologia ens permet d'obtenir dades quantitatives i qualitatives sobre la implantació, a partir de les quals intentem trobar els factors que influencien positivament o negativament la implantació dels termes normalitzats. El material resultant de la seva aplicació ha quedat plasmat en una base de dades on es presenta tota la informació analitzada i classificada. Aquesta base de dades pot servir de model per a futurs estudis d'implantació que s'elaborin seguint aquesta proposta metodològica.

En el capítol següent presentem l'aplicació d'aquesta metodologia d'anàlisi de la implantació, els resultats obtinguts i l'anàlisi qualitativa destinada a la confirmació dels factors d'implantació que hem presentat en el capítol II d'objectius i hipòtesis.

VI. ANÀLISI DE LES DADES

What was previously an axiom can now be considered as
fact.

Jean Quirion i Jacynthe Lanthier (2006)

En aquest capítol analitzem les dades del corpus terminològic. Partint de les hipòtesis exposades, les pretenem validar o falsar duent a terme diversos tipus d'estudis particulars de cadascun dels aspectes atribuïts als termes, que hem posat de manifest en aplicar la metodologia de treball proposada.

A continuació els presentem en diversos apartats: el primer traça un panorama general quantitatiu de les dades terminològiques i de la seva implantació en l'àmbit de la informàtica i les TIC; la resta presenta les anàlisis que hem dut a terme en correspondència amb els factors d'implantació exposats en les hipòtesis de treball: difusió dels termes en diccionaris generals i especialitzats, àmbit d'ús de la terminologia (en documentació institucional i en altres), brevetat de les denominacions, acostament al terme original creat en una altra llengua (en referència als manlleus i als calcs lingüístics), via d'entrada del terme en l'àmbit temàtic analitzat i concurrència de les formes normalitzades amb altres unitats alternatives.

En el CD-ROM d'annexos que adjuntem al treball hem inclòs una interfície de consulta que permet accedir a tota la informació sobre els termes, inclosa en la base de dades metodològica, que utilitzem per realitzar les anàlisis d'aquest capítol i que presentem en forma de gràfics i taules en els apartats següents. La consulta està organitzada a partir dels paràmetres d'anàlisi establerts en la metodologia (estatus, categoria gramatical, estructura, etc.) i per aquest motiu permet una navegació fàcil per tots els materials, que a més es poden consultar classificats o bé segons l'estatus (formes normalitzades i formes no normalitzades) o bé segons el grau d'implantació (alt, mitjà i baix).

1. ANÀLISI QUANTITATIVA DE LES DADES

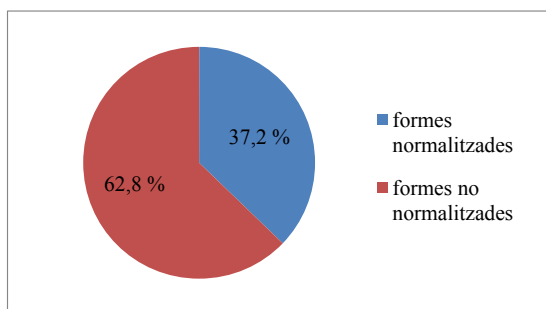
Donc ce que l'on attend de ces études d'implantation, ce n'est pas seulement une photographie, une expertise, c'est d'avoir des systèmes de guidage ou de réglage de ce que l'on pourrait faire par la suite. Bref, il s'agit d'observer la circulation de la langue telle qu'elle se fait aujourd'hui pour savoir où intervenir demain.

Loïc Depecker (1997)

Dediquem el primer apartat d'anàlisi a resumir quantitativament les dades del corpus terminològic, per obtenir una panoràmica general de la situació: tant pel que fa a les variables estudiades (estatus, aspectes lingüístics, difusió) com sobretot pel que fa a la implantació de la terminologia objecte d'anàlisi.

1.1 Dades amb relació a l'estatus

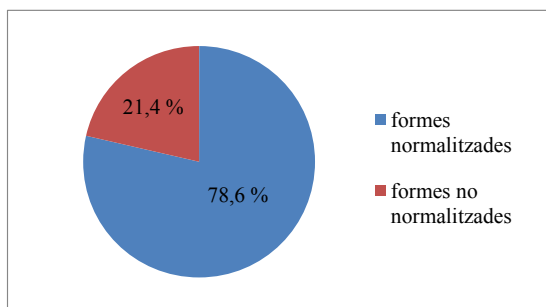
D'acord amb la metodologia utilitzada, en el corpus terminològic hem establert dos grans grups d'unitats terminològiques pel que fa a l'estatus (formes normalitzades i formes no normalitzades) i, dins de cada grup, hi hem distingit tipus d'estatus específics. En el gràfic següent presentem les dades quantitatives amb relació a aquesta classificació:

Gràfic 2. Distribució de les formes normalitzades i les formes no normalitzades en el corpus terminològic.

S'hi observa que, de les 460 unitats terminològiques del corpus, més de la meitat són formes no normalitzades i només un 37,2 % són formes formalitzades. L'anàlisi estadística⁸⁰ confirma que aquests resultats són significatius (valor p: 8,21565E-15).⁸¹ Aquesta situació és normal, ja que es poden documentar moltes formes per a un cas, però la majoria tenen poques ocurrences.

Per aquest motiu, a continuació mostrem la distribució de les unitats tenint en compte les ocurrences localitzades en el corpus textual:

Gràfic 3. Distribució de les formes normalitzades i les formes no normalitzades en el corpus textual.

A diferència dels resultats precedents, observem que en el corpus textual es documenten més formes normalitzades, de fet només aproximadament una cinquena part de les ocurrences són formes no normalitzades. Aquestes dades també resulten ser estadísticament significatives (valor p: 0,0).

⁸⁰ Vegeu l'annex 4 (en CD-ROM) per a un resum dels resultats de totes les proves estadístiques que hem realitzat en aquest capítol VI d'anàlisi.

⁸¹ El llindar de la significació estadística està situat en 0,05. Si el valor p és inferior a aquesta xifra, els resultats són significatius, és a dir, es poden considerar rellevants, en el sentit que si realitzéssim la mateixa anàlisi en un altre corpus de característiques similars, els resultats que obtindríem serien molt semblants. Per tant, podem dir que les dades proporcionades per la mostra analitzada s'acosten a les que obtindríem si poguéssim estudiar tota la població, és a dir, el conjunt de termes que s'utilitzen en tots els textos escrits de l'àmbit de la informàtica i les TIC.

Si analitzem l'estatus més detalladament (vegeu la Taula 5), a partir de les dades del corpus terminològic, observem que la gran majoria de les formes normalitzades corresponen al terme normalitzat, ja que per norma general les propostes de normalització del Consell Supervisor no incorporen sinonímia. Pel que fa a les formes no normalitzades, encara que el ventall tipològic és molt ampli, observem que la major part correspon a variants lèxiques manlevades. Tanmateix, també és destacable la incidència de les variants lèxiques catalanes, les variants lèxiques de l'extensió i les variants expandides.

Estatus		Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Formes normalitzades	terme normalitzat	135	29,3
	sinònim normalitzat	10	2,2
	sigla normalitzada	10	2,2
	abreviació normalitzada	1	0,2
	sinònim complementari	15	3,3
Formes no normalitzades	forma desestimada	9	2
	variant ortogràfica	9	2
	variant morfosintàctica	6	1,3
	variant expandida	24	5,2
	variant reduïda	5	1,1
	variant lèxica de l'extensió	32	7
	variant lèxica de la base	8	1,7
	variant lèxica manlevada	146	31,7
	variant lèxica catalana	50	10,9

Taula 5. Distribució dels estatus en el corpus terminològic.

D'acord amb la prova estadística de khi al quadrat, hi ha diferències significatives entre les proporcions. I, concretament, els valors per als estatus de terme normalitzat i variant lèxica manlevada es troben significativament per sobre de la mitjana global (valor p: 0,0).

1.2 Dades lingüístiques

L'anàlisi lingüística de les dades es basa en cinc elements: la categoria gramatical, l'estructura, el mecanisme de formació, la via d'entrada dels termes i el seu origen. Els analitzem per separat.

1.2.1 Dades morfosintàctiques

Resumim les dades amb relació a la categoria gramatical en la taula següent:

Categoria gramatical	Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Substantiu masculí	298	64,8
Substantiu femení	119	25,9
Substantiu masculí i femení	16	3,5
Substantiu masculí plural	2	0,4
Substantiu femení plural	9	2,0
Adjectiu	7	1,5
Adverbi	1	0,2
Locució	8	1,7

Taula 6. Distribució de les categories gramaticals en el corpus terminològic.

Tal com podem observar, la categoria nominal és la més abundant en el corpus terminològic (96,6 %), la qual cosa era predictable si tenim en compte que els termes són prototípicament substantius. Pel que fa al gènere, hi trobem més termes en masculí. La presència de locucions, adjectius i adverbis és gairebé anecdòtica, sobretot la d'aquests últims.⁸² La prova de khi al quadrat confirma que aquests

⁸² Cal remarcar el fet que vam descartar des de l'inici l'estudi dels verbs a causa de restriccions tècniques, que no ens van permetre l'extracció automàtica de les ocurrències de categoria verbal del corpus textual.

resultats són significativament diferents i, per tant, rellevants (valor p: 0,0).

1.2.2 Dades estructurals

D'acord amb la metodologia de treball, hem establert dos tipus d'unitats lèxiques pel que fa a l'estructura: monolèxiques i polilèxiques. En la taula següent resumim quantitativament les dades que podem extreure del corpus terminològic:

Categoria gramatical	Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Unitats monolèxiques	265	57,6
Unitats polilèxiques	195	42,4

Taula 7. Distribució de les unitats monolèxiques i polilèxiques en el corpus terminològic.

Aquests resultats percentuals mostren que el nombre d'unitats monolèxiques és significativament superior (valor p: 0,00000402338) al nombre d'unitats d'estructura polilèxica.

1.2.3 Dades amb relació al mecanisme de formació

La llista de mecanismes de formació de paraules és llarga, però la majoria dels termes documentats s'han creat de la mateixa manera. Es pot comprovar en la taula següent:

Mecanisme de formació		Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Mecanismes formals	prefixació	9	2,0
	sufixació	10	2,2
	parasíntesi	0	0,0
	composició patrimonial	24	5,2
	composició culta	0	0,0
	composició híbrida	3	0,7
	siglació	9	2,0
	acronímia	2	0,4
	escurçament	0	0,0
	sintagmació	134	29,1
Mecanismes funcionals	conversió sintàctica	1	0,2
	lexicalització	3	0,7
Mecanismes semàntics	resemantització	76	16,5
Mecanismes de manlleu	manlleu adaptat	28	6,1
	manlleu no adaptat	161	35,0

Taula 8. Distribució dels mecanismes de formació en el corpus terminològic.

Els mecanismes de formació més utilitzats per a la creació de termes en l'àmbit de la informàtica i les TIC són tres: el recurs al manlleu sense adaptar, la sintagmació i la resemantització, els quals acaparen el 80,6 % dels termes. D'acord amb la prova de khi al quadrat, aquests valors són significativament diferents respecte de

la mitjana global, ja que es troben molt per sobre (valor p: 0,0). Altres recursos també utilitzats són l'adaptació del manlleu, la composició patrimonial, la sufixació, la prefixació i la siglació. Pel que fa a la resta de mecanismes, o bé no hem documentat cap terme que respongui a aquests tipus de formació (parasíntesi, composició culta, escurçament), o bé el nombre de termes que els usen és de caràcter anecdòtic, com passa amb la composició híbrida, la lexicalització, l'acronímia i la conversió sintàctica. De fet, l'anàlisi estadística confirma que totes les proporcions són diferents i que la majoria es troba per sota de la mitjana global de forma significativa (valor p: 0,0).

Si agrupem els diversos mecanismes de formació, observem que els més utilitzats són els mecanismes formals (41,6 %) i els mecanismes de manlleu (41,1 %). Els mecanismes semàntics també tenen un pes important (16,5 %), però els mecanismes funcionals tenen una presència gairebé anecdòtica (0,9 %).

Cal recordar que, paral·lelament al mecanisme de formació, també hem indicat les unitats que són calcs lingüístics. N'hem localitzat 127, la qual cosa significa que un 27,6 %⁸³ dels termes del corpus són unitats que tenen l'origen semàntic en una llengua estrangera.

Aquestes tendències que acabem de presentar pel que fa als mecanismes de formació de termes de l'àmbit de la informàtica i les TIC es basen en totes les denominacions que hem documentat. Ara bé, si caracteritzem només el conjunt de formes normalitzades pel Consell Supervisor del Termcat, observem que les tendències són substancialment diferents. Presentem quantitativament aquestes dades en la taula següent:

⁸³ D'acord amb el test estadístic de proporcions, el percentatge real de calcs lingüístics en l'àmbit de la informàtica i les TIC estaria entre el 24,06 % i el 31,20 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Mecanisme de formació		Freqüència absoluta	Freqüència relativa
mecanismes formals	prefixació	5	2,9
	sufixació	8	4,7
	parasíntesi	0	0,0
	composició patrimonial	5	2,9
	composició culta	0	0,0
	composició híbrida	3	1,8
	siglació	3	1,8
	acronímia	1	0,6
	escurçament	0	0,0
	sintagmació	58	33,9
Mecanismes funcionals	conversió sintàctica	1	0,6
	lexicalització	1	0,6
Mecanismes semàntics	resemantització	53	31,0
Mecanismes de manlleu	manlleu adaptat	14	8,2
	manlleu no adaptat	19	11,1

Taula 9. Distribució dels mecanismes de formació de les formes normalitzades en el corpus terminològic.

Com es pot observar, les tendències pel que fa a la formació canvien si ens fixem només en les formes normalitzades. Els mecanismes significativament més utilitzats són la sintagmació i la resemantització (valor p: 0,0). Són dos recursos propis de la llengua catalana i, a més, responen a la línia d'actuació en normalització terminològica del Termcat: proposta d'unitats descriptives i

semànticament motivades i transparents (la sintagmació és el mecanisme més adequat per aconseguir-ho) (Termcat 2006a: 49) i reutilització de formes catalanes ja existents (per tant, recurs a la neologia semàntica).

Els mecanismes de manlleu són els altres dos recursos més utilitzats en la formació de termes normalitzats, però els percentatges difereixen marcadament dels presentats anteriorment, ja que sobretot el manlleu no adaptat no és tan habitual entre les formes normalitzades. A més, aquests valors no són significativament diferents de la mitjana global, segons l'anàlisi estadística. També cal tenir en compte que la majoria dels que han estat normalitzats corresponen a sigles que no han estat ajustades a les inicials del terme en català (*CD, CPU, RAM*) o a termes que no requereixen una adaptació ortogràfica perquè funcionen en català amb la grafia original (*intranet, extranet, web*).

1.2.4 Dades amb relació a la via d'entrada

Hem localitzat quatre vies d'entrada a través de les quals una unitat esdevé terminològica en l'àmbit de la informàtica i les TIC: nova construcció, terminologització, transferència (des d'un altre àmbit) i manlleu. En la taula següent resumim les dades quantitatives, entre les quals s'ha demostrat que hi ha diferències significatives a partir de la prova de khi al quadrat (valor p: 0,0):

Via d'entrada	Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Nova construcció	190	41,3
Terminologització	59	12,8
Transferència	22	4,8
Manlleu	189	41,1

Taula 10. Distribució de les vies d'entrada dels termes.

Les vies d'entrada més recurrents per als termes utilitzats en l'àmbit de la informàtica i les TIC són dues, les quals s'utilitzen amb percentatges molt similars al voltant del 41 %: la nova construcció i el manlleu. Cal especificar que de les 190 unitats terminològiques

de nova construcció, 79 (és a dir, un 41,6 %) són calcs lingüístics, la qual cosa significa que no estan construïdes directament des de la llengua catalana, sinó a partir del contingut semàntic d'una unitat lèxica d'una llengua estrangera. La terminologització i la transferència són les vies menys utilitzades, la qual cosa significa que no és tan freqüent el recurs a una paraula ja existent en català que activa un valor especialitzat (es terminologitza) o n'adquireix un de diferent (en el cas de la transferència).

Pel que fa a les unitats la via d'entrada de les quals és la transferència, hem identificat quins són els àmbits temàtics originals dels quals provenen els termes. Els consignem aquí, encara que no podem extreure'n cap tendència remarcable:

- agricultura
- arquitectura (2 termes)
- arts gràfiques
- biblioteconomia (2 termes)
- dret (2 termes)
- enginyeria elèctrica (2 termes)
- geologia
- hoteleria (2 termes)
- matemàtiques
- medicina
- metrologia (2 termes)
- música
- sociologia
- transports per aigua (3 termes)

1.2.5 Dades amb relació a l'origen

D'acord amb la metodologia de treball, hem identificat la llengua d'origen de les unitats terminològiques només en aquells casos en què es tractava d'un origen forà. És a dir, només l'hem indicada per als manlleus (la via d'entrada dels quals hem identificat com a manlleu) i per als calcs (els quals hem assenyalat complementàriament a la resta d'informacions).

En total, hem localitzat 316 termes que tenen l'origen en una llengua estrangera (189 manlleus i 127 calcs), els quals representen un 68,5 % del corpus terminològic. Recollim en la taula següent les

llengües a les quals es recorre per a la creació d'unitats en la informàtica i les TIC:

Llengua d'origen	Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Anglès	306	96,8
Castellà	8	2,6
Francès	2	0,6

Taula 11. Distribució de les llengües d'origen dels termes.

L'anàlisi estadística confirma que hi ha diferències significatives entre les proporcions de cada llengua d'origen (valor p: 0,0). Tal com s'observa, la majoria de les unitats terminològiques prové de l'anglès, el qual per tant es confirma com a llengua d'origen prioritària de l'àmbit. El castellà i el francès són llengües de procedència complementàries, que s'expliquen per contacte de llengües, sobretot en el cas de la llengua castellana.

1.3 Dades amb relació a la difusió

En aquest treball analitzem la difusió realitzada exclusivament a través de dues vies: els diccionaris generals i els diccionaris especialitzats. Prenem com a referència cinc diccionaris a través dels quals tenim constància que s'han difós alguns termes normalitzats, encara que sovint els diccionaris incorporen també terminologia no normalitzada.⁸⁴ A continuació presentem quantitativament les unitats del corpus terminològic que hem documentat en cadascun dels diccionaris buidats:

⁸⁴ Vegeu l'apartat 2 d'aquest capítol VI sobre la implantació en relació amb la difusió per tenir informació detallada sobre la distinció de formes normalitzades i no normalitzades incloses en els diccionaris.

Diccionari		Freqüència absoluta	Freqüència relativa ⁸⁵
Diccionaris generals	DIEC1 (1995)	33	7,2
	GDLC (1998)	48	10,4
Diccionaris especialitzats	<i>Recull de termes de Softcatalà</i> (1999)	48	10,4
	<i>Diccionari d'Internet</i> (2001)	82	17,8
	<i>Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic</i> (2000)	137	29,8

Taula 12. Termes documentats en els diccionaris.

Tenint en compte que més de la meitat del corpus terminològic està constituït per formes no normalitzades (62,8 %), és normal que en els diccionaris s'hi documenti un percentatge baix dels termes objecte d'estudi. De totes maneres, les dades de la taula són un reflex del tipus de diccionari que és cada una de les obres escollides.

Com a diccionari normatiu de la llengua catalana, el DIEC1 és el que recull menys termes del corpus. En canvi, un diccionari no normatiu, com ho és el GDLC, en recull més. També cal tenir present que com a diccionari d'ús recull moltes formes no

⁸⁵ D'acord amb el test estadístic de proporcions, el percentatge real de termes del corpus inclosos en els diccionaris estaria entre els intervals següents (calculats sobre un 95 % de possibilitats d'incert):

- DIEC2: 5 % - 9,8 %
- GDLC: 7,8 % - 13,3 %
- *Recull de termes de Softcatalà*: 7,8 % - 13,3 %
- *Diccionari d'Internet*: 14,6 % - 21,1 %
- *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic*: 26,2 % - 33,4 %

normalitzades, però que són d'ús freqüent entre els usuaris de la llengua.

Entre els diccionaris especialitzats, que en general recullen més termes que els diccionaris generals pel fet que són específics de l'àmbit que ens ocupa, també observem diferències. El *Recull de termes de Softcatalà* incorpora la mateixa quantitat de termes que el GDLC, encara que evidentment les unitats no coincideixen. Aquest fet és destacable, sobretot en referència al diccionari general, que comparativament conté moltes unitats terminològiques. El fet que el *Diccionari d'Internet i Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic* siguin obres elaborades pel Termcat explica que incloguin més terminologia normalitzada. Tot i així, cal tenir present que l'any 2001, data de publicació de l'obra més recent que hem considerat per a l'anàlisi de la difusió, no havien estat ratificades pel Consell Supervisor totes les formes normalitzades que constitueixen el corpus terminològic (només el 73,3 %; vegeu el capítol IV de corpus), per aquest motiu els diccionaris institucionals manquen d'una part de la terminologia normalitzada.

1.4 Dades d'implantació

Per resumir quantitativament les dades d'implantació, en primer lloc presentem la implantació globalment, és a dir, prenent com a objecte d'estudi totes les unitats del corpus terminològic i el seu CI en correspondència amb tot el corpus textual. I, en segon lloc, analitzem separatament la implantació de les formes normalitzades i les formes no normalitzades. Pel que fa a les dades d'implantació que presenta cadascun dels subcorpus que hem constituït, les analitzarem detalladament en l'apartat 3 sobre la implantació en relació amb l'àmbit d'ús.

El resum quantitatiu de les dades d'implantació globals és el següent:

Grau d'implantació		Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Grau baix 61,7 %	CI = 0	59	12,8
	CI baix	225	48,9
Grau mitjà 22,2 %		102	22,2
Grau alt 16,1 %	CI alt	59	12,8
	CI = 1	15	3,3
		460	100

Taula 13. Dades d'implantació globals.

En la taula observem que més de la meitat dels termes analitzats assoleix un grau d'implantació baix (61,7 %). De fet, només un percentatge reduït de termes aconseguix implantar-se amb graus alts (16,1 %) i ben pocs obtenen un CI d'1 (3,3 %), la qual cosa significa que només 15 unitats del corpus s'implanten d'una manera definitiva. D'acord amb la prova estadística de khi al quadrat, les diferències entre aquestes proporcions són significatives (valor p: 0,0) i la que correspon al CI baix resulta significativament diferent de la mitjana global.

Aquesta situació no ha de sorprendre perquè, tal com hem dit prèviament, en el corpus terminològic s'hi inclouen tant les formes normalitzades com les no normalitzades i s'hi registren moltes unitats que tenen una freqüència absoluta molt baixa o nul·la (és el cas, per exemple, de la majoria de formes desestimades). Per tant, aquests resultats globals no s'han d'interpretar com un fracàs de la normalització terminològica en llengua catalana. Per poder fer una valoració global en aquest sentit, cal que ens centrem a analitzar la implantació exclusivament de les formes normalitzades.

Cal tenir en compte que un cas pot contenir més d'una forma normalitzada (és a dir, sinònims, sigles i abreviacions normalitzades juntament amb el terme preferent) i, per tant, ens podríem trobar en la situació que diverses formes obtinguessin graus d'implantació baixos (per exemple, si en un cas s'utilitza majoritàriament el terme normalitzat i en canvi el sinònim complementari no té ús). Per tal que la presència de formes normalitzades múltiples per a cada cas normalitzat no esbiaixi els resultats, hem agrupat totes les que

pertanyen a un mateix cas i n'hem sumat els CI per obtenir un CI acumulatiu, que ens proporciona una dada més fiable pel que fa a la implantació de les propostes normalitzades pel Consell Supervisor del Termcat.

Grau d'implantació		Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Grau baix 22,2 %	CI = 0	10	7,4
	CI baix	20	14,8
Grau mitjà 31,8 %		43	31,8
Grau alt 46 %	CI alt	46	34,1
	CI = 1	16	11,9
		135	100

Taula 14. Dades d'implantació de les formes normalitzades.

En la taula precedent podem observar que la tendència d'implantació de les formes normalitzades és totalment oposada a la situació anterior: gairebé la meitat de les formes s'implanta satisfactòriament (amb un CI entre 0,75 i 1), les formes amb un grau d'implantació mitjà ascendeixen al 31,8 % i només un 22,2 % obté graus baixos. Encara que aquesta darrera xifra no és petita, la dada més rellevant és que s'implanten amb èxit més del doble de termes normalitzats que no pas els que fracassen en la implantació. Per tant, podem afirmar que la terminologia normalitzada tendeix a implantar-se. A més, es confirma estadísticament que les diferències entre els valors percentuals són significatives (valor p: 0,0) i que el corresponent al CI alt està per sobre de la mitjana global, juntament amb el grau mitjà.

Si ens fixem en la tendència d'implantació de les formes no normalitzades, observem la situació següent:

Grau d'implantació		Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Grau baix 76,9 %	CI = 0	34	11,8
	CI baix	188	65,1
Grau mitjà 17,3 %		50	17,3
Grau alt 5,8 %	CI alt	16	5,5
	CI = 1	1	0,3
		289	100

Taula 15. Dades d'implantació de les formes no normalitzades.

S'observa en aquesta taula que la tendència d'implantació general de les formes no normalitzades és la contrària a la de les formes normalitzades: la gran majoria de formes no s'implanten (un 76,9 % obtenen un CI entre 0 i 0,25) i un percentatge molt petit assoleix graus d'implantació alts (5,8 %). Les formes amb un grau d'implantació mitjà són poques (17,3 %). L'anàlisi estadística també confirma que les diferències observades són significatives (valor p: 0,0) i que el valor corresponent al CI baix està per sobre de la mitjana de forma rellevant. Aquesta situació ens indica que en general les formes no normalitzades no tendeixen a implantar-se en l'ús, la qual cosa és favorable a la implantació de la terminologia normalitzada.

També hem analitzat quin és el terme de cada cas normalitzat que obté un CI més alt (encara que no correspongui a un grau d'implantació alt), perquè hem observat que a vegades no hi ha cap forma que obtingui un CI superior a 0,75, sobretot en casos amb més de dues denominacions. El tipus de termes que compleixen aquesta condició són els següents:

Estatus		Freqüència absoluta	Freqüència relativa	
Formes normalitzades	Terme normalitzat	80	59,3	
	Altres formes normal.	Sinònim normalitzat	3	2,2
		Sinònim complementari	2	1,5
		Sigla normalitzada	5	3,7
Formes no normalitzades	Variant reduïda	4	3	
	Variant ortogràfica	1	0,7	
	Variant morfològica	2	1,5	
	Variant lèxica de l'extensió	4	3	
	Variant lèxica catalana	6	4,4	
	Variant lèxica manllevada	28	20,7	

Taula 16. Termes que obtenen el CI més alt del cas normalitzat.

Observem en la taula precedent que una àmplia majoria de formes normalitzades (66,7 %) són les que s'utilitzen més en cada cas normalitzat. Pel que fa a les no normalitzades, corresponen al 33,3 % restant, encara que convé destacar que gran part d'aquest percentatge (20,7 %) l'ocupen formes manllevades, mentre que només un 12,6 % són variants catalanes (ortogràfiques, morfològiques, reduccions, etc.). L'anàlisi estadística confirma que les diferències proporcionals són significatives (valor p: 0,0) i que concretament la freqüència relativa que correspon al terme normalitzat està per sobre de la mitjana global de forma rellevant.

Aquestes dades també són favorables a la implantació de la terminologia normalitzada, ja que demostren que, malgrat que en alguns casos les formes aprovades pel Termcat no estan completament implantades (com hem observat en la Taula 14), la tendència general és que estan en vies d'assolir una implantació satisfactòria, ja que en la majoria dels casos normalitzats són les formes més utilitzades.

Finalment, hem fet un estudi de la implantació de les formes desestimades en particular. Si aquests termes s'utilitzessin en els

textos, malgrat que han estat rebutjats expressament pel Consell Supervisor del Termcat, la situació no seria favorable a la implantació, perquè s'estaria eludint una decisió de normalització oficial. La taula següent mostra les dades amb relació a les nou formes desestimades que conté el corpus terminològic:

Grau d'implantació		Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Grau baix 100 %	CI = 0	7	77,8
	CI baix	2	22,2
Grau mitjà 0 %		0	0
Grau alt 0 %	CI alt	0	0
	CI = 1	0	0
		9	100

Taula 17. Dades d'implantació de les formes desestimades.

Les dades recollides mostren una situació altament positiva, ja que totes les formes desestimades obtenen un grau d'implantació baix. A més, és rellevant de destacar que una àmplia majoria no està en ús, ja que obté un CI de 0. La prova de khi al quadrat també confirma en aquest cas que els resultats són significatius (valor p: 0,0). Per tant, podem dir que el desig del Termcat en desestimar aquests termes es compleix.

Síntesi i conclusions

En aquest apartat hem realitzat una anàlisi quantitativa de les dades del corpus terminològic, tenint en compte totes les variables presentades en el capítol metodològic.

Pel que fa a l'estatus, hem observat que la majoria de les unitats del corpus són formes no normalitzades. La variant lèxica manllevada és l'estatus més freqüent, seguit del terme normalitzat. No obstant això, si tenim en compte les ocurrencies de cada unitat en el corpus textual, es documenten més formes normalitzades de manera significativa.

El corpus terminològic està compost principalment per substantius, encara que també hi trobem adjectius, locucions i un adverbi. Amb referència a l'estructura dels termes, hi trobem més unitats monolèxiques que polilèxiques, i la diferència percentual és significativa.

Pel que fa al mecanisme de formació dels termes, la majoria estan formats per mecanismes de manlleu, i el percentatge significativament més alt correspon al manlleu no adaptat. Els altres dos recursos més freqüents són la sintagmació i la resemantització. L'alta presència de manlleus no és un fet extraordinari, ja que l'àmbit de la informàtica i les TIC té una forta influència del món anglès, en el qual solen aparèixer les innovacions relacionades amb aquest àmbit del coneixement. Per aquest motiu no és estrany que molts termes es trobin documentats en la seva forma original anglesa. De fet, hem observat que l'anglès és la llengua d'origen més freqüent dels manlleus i dels calcs que documentem en aquest àmbit.

En analitzar exclusivament les formes normalitzades des del punt de vista de la seva formació, hem observat tendències diferents i estadísticament significatives: els mecanismes més freqüents en aquest cas són la sintagmació i la resemantització. Aquest fet és conseqüència de la política de normalització que aplica el Termcat, que sol prioritzar les formes genuïnes per davant dels manlleus (Termcat 2005a: 27) i que intenta cercar la màxima transparència semàntica, normalment a través de l'ús de sintagmes descriptius (Termcat 2006b: 63).

En relació amb la via d'entrada, hem observat que les més freqüents són el manlleu (com era d'esperar un cop vistes les dades sobre la formació) i la nova construcció. No obstant això, cal tenir present que entre els termes de nova construcció també s'hi inclouen els calcs lingüístics, que tenen el seu origen semàntic en una llengua estrangera.

Les dades de difusió analitzades han proporcionat informació sobre la presència de la terminologia normalitzada en els diccionaris, que són les úniques vies de difusió que hem tingut en compte. Hem observat que, com esperàvem, els diccionaris especialitzats (i sobretot els editats pel Termcat, com és lògic) contenen més termes normalitzats que els generals i que, entre aquests darrers, el diccionari normatiu és el que en recull menys, mentre que el diccionari no normatiu incorpora també algunes formes no normalitzades.

Finalment, pel que fa a la implantació de la terminologia, hem vist que la majoria de les unitats del corpus obtenen graus d'implantació baixos. Tanmateix, una anàlisi més detallada de les dades, en què hem separat les formes normalitzades de les no normalitzades, ens ha permès d'observar tendències diferenciades: les formes normalitzades tendeixen a implantar-se satisfactòriament, ja que la majoria assoleixen CI alts; mentre que entre les formes no normalitzades s'observa la tendència contrària, ja que un percentatge molt alt d'unitats obté graus d'implantació baixos. Pel que fa a la situació de les formes desestimades en particular, hem observat que la majoria no s'utilitzen. I també hem comprovat que, en gran part dels casos normalitzats, el terme que obté un CI més alt és una forma normalitzada.

Les anàlisis estadístiques han confirmat aquestes dades i, per tant, podem dir que en general la implantació de la terminologia normalitzada de la informàtica i les TIC presenta una tendència significativa cap a la implantació i, a més, les formes rebutjades explícitament no estan en ús. Tot i això, també és cert que hem detectat molta heterogeneïtat pel que fa als graus d'implantació, segurament a causa de la forta incidència de la variació denominativa, una part de la qual es podria considerar rebutjable i una altra potser no, tal com intentarem argumentar-ho en els apartats següents.

El fet que la implantació de la terminologia sigui heterogènia és, al cap i a la fi, el principal motiu que ens empeny a la recerca dels factors que influencien l'ús dels termes. La finalitat de posar de relleu les causes que expliquen l'èxit o el fracàs de les propostes oficials és aconseguir que, seguint uns criteris de normalització que prenguin en consideració els principals factors d'implantació, els termes oficials arrelin en l'ús.

2. LA IMPLANTACIÓ EN RELACIÓ AMB LA DIFUSIÓ DE LA TERMINOLOGIA NORMALITZADA

C'est un fait généralement reconnu qu'on ne lit pas les dictionnaires et qu'en conséquence il ne suffit pas de distribuer des lexiques pour amorcer aussitôt une modification des habitudes langagières des individus.

(Auger 1986)

La primera hipòtesi d'aquest treball planteja una relació directa entre la difusió de la terminologia normalitzada i la seva posterior implantació. Per tant, és important diferenciar la difusió de la implantació, en el sentit que la primera és un procés que implica la realització d'activitats i la segona, el resultat de les accions dutes a terme:

Las acciones de difusión corresponden a un conjunto de actividades cuyo propósito es que se conozca una unidad para facilitar que se promueva su uso. Se trata pues de acciones relativas a la diseminación de la información. Y sólo una vez diseminada puede iniciarse la implantación planificada. (Cabré 2010: 6).

En aquest apartat observem si aconseguen implantar-se més en l'ús els termes que, posteriorment a la seva normalització, són inclosos en obres lexicogràfiques i terminològiques que contribueixen a la seva difusió. Hem decidit analitzar dos tipus de diccionaris que incorporen terminologia normalitzada:

- diccionaris de llengua general (normatius i no normatius);
- diccionaris especialitzats de l'àmbit de la informàtica i les TIC (institucionals i no institucionals).

Existeixen altres vies de difusió dels termes normalitzats, però no les hem tingudes en compte per a l'anàlisi perquè no es poden considerar variables, ja que es tracta d'activitats que es duen a terme sistemàticament per a cada unitat terminològica que el Consell Supervisor normalitza. Parlem dels recursos en línia dels quals disposa el Termcat per difondre la seva tasca: la Neoloteca, la base de dades de terminologia normalitzada en línia, i el Cercaterm, el servei de consultes multilingüe en línia. A més, la Neoloteca està

integrada en el servei de consultes lingüístiques Optimot de la Secretaria de Política Lingüística. En aquestes tres bases de dades s'hi afegixen periòdicament els termes normalitzats. I també es publiquen al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC) “amb l'objectiu de fer-ne difusió també en els àmbits relacionats amb l'Administració, on l'ús de les formes normalitzades és preceptiu” (Termcat 2006a: 42).

En aquest apartat fem un estudi de la implantació dels termes normalitzats que han estat inclosos en alguns diccionaris generals i especialitzats a partir de l'observació del CI que assoleixen en funció de la via de difusió de la qual han estat objecte. Així, en primer lloc observem si les formes normalitzades que apareixen en els diccionaris generals de la llengua catalana tenen un grau d'implantació alt; en segon lloc, fem la mateixa comprovació amb les formes recollides en els diccionaris especialitzats; finalment, observem si les formes que s'han difós simultàniament per les dues vies són les que tenen més tendència a una implantació alta.

L'objectiu és comprovar si la implantació i la difusió estan relacionades i verificar si els termes normalitzats que són objecte d'una difusió més àmplia (és a dir, que s'han difós a través de més vies) s'implanten més en l'ús.⁸⁶

2.1 La terminologia normalitzada en els diccionaris de llengua general

Per analitzar la implantació de la terminologia normalitzada present en els diccionaris de llengua general, hem pres dues obres de referència per al català. Cal tenir en compte que hem de recórrer a edicions que corresponen a un període anterior a la redacció dels

⁸⁶ És cert que els diccionaris, sobretot els de llengua general, solen incorporar les unitats que ja presenten una certa estabilitat en l'ús i, per tant, podria ocórrer que els termes que hi trobem recollits ja estiguessin implantats abans de la seva introducció en el diccionari. No obstant això, les obres lexicogràfiques, i sobretot les terminològiques, també recullen neologismes (IEC 1995) i contribueixen així a la seva difusió i estabilització en l'ús. És en aquesta vessant en la qual ens hem basat en aquest apartat.

textos que conformen el corpus textual d'anàlisi,⁸⁷ ja que pretenem comprovar si el fet que els diccionaris incloguin terminologia normalitzada ha influït en el seu ús posterior. Les obres lexicogràfiques són les següents:

- el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, en la seva primera edició de 1995 (DIEC1), que fou el diccionari normatiu de la llengua;⁸⁸ i
- el *Gran diccionari de la llengua catalana* del Grup Enciclopèdia Catalana (GDLC), en la seva primera edició de 1998, que en el moment que es publicà fou el diccionari no normatiu més complet en català.⁸⁹

En primer lloc, analitzem el paper del DIEC1 en la implantació, a continuació, el paper del GDLC i, finalment, fem una anàlisi de les unitats compartides per ambdós diccionaris.

2.1.1 El diccionari normatiu

El DIEC1 va ser publicat el 1995 per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i fou el diccionari normatiu de la llengua catalana durant els anys 1995 i 2007, quan se'n publicà la segona edició, ampliada i posada al dia (DIEC2). Com a diccionari general, la quantitat de lèxic d'especialitat que conté el DIEC1 és limitada, ja que, com afirma Rull, una obra d'aquestes característiques no pot contenir tota la terminologia:

(...) els diccionaris generals no poden contenir una gran quantitat de tecnicismes, perquè esdevindrien llibres immanejables. Han de contenir els més usuals; els que sovintegen en el llenguatge quotidià

⁸⁷ En el nostre corpus s'hi inclouen textos datats entre 1997 i 2009, encara que el percentatge de textos que correspon al període 1997-1999 no arriba a l'1%.

⁸⁸ Encara que actualment el diccionari normatiu de la llengua catalana és la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2), el DIEC1 fou l'obra normativa de referència entre 1995 i 2007.

⁸⁹ El GDLC s'amplia i s'actualitza constantment a través de l'edició en línia (<http://www.diccionari.cat/>) i per aquest motiu actualment continua essent el diccionari no normatiu més complet.

–pensem en reportatges divulgatius–; etc. Però no pas tots. (Rull 2007: 68).

Segons Walczak, aquest tipus de diccionaris han d'incloure la terminologia bàsica, tenint en compte que un diccionari ha de recollir la competència mitjana del parlant d'una llengua:

En théorie on y enregistre la terminologie de base –les termes les plus importants, les plus répandus, les plus largement connus et employés. (Walczak 1991: 127, citat a Cabré 1994b: 593).

No obstant això, l'actual generalització del coneixement, propiciada pel desenvolupament creixent de la societat de la informació, fa esdevenir imprescindible la inclusió de terminologia en els diccionaris generals:

(...) els diccionaris generals de les llengües tenen cada vegada més entrades del lèxic originàriament no comú, però que s'ha acabat estenent socialment d'una manera inexorable. (Martí 2007: XVI).

I si la societat fa ús de la terminologia per comunicar-se normalment, el diccionari normatiu s'ha d'adequar a aquestes necessitats socials:

Si la llengua catalana ha d'ésser normalment present en tots els espais de l'activitat social, cal dotar-la dels recursos que no n'impedeixin l'ús en cap context. (...)

Es fa, doncs, imperiosa la tasca d'acoblament sòlid dels llenguatges d'especialitat i la llengua comuna. (Martí 2007: XVI).

El DIEC1 es fa ressò d'aquesta realitat i per això decideix incloure una quantitat de terminologia notable, sempre mantenint l'equilibri amb la llengua comuna:

Tenint en compte la idiosincràsia de la societat catalanoparlant d'avui, la seva necessitat de procurar-se informacions de manera simplificada, el seu interès per conèixer nombre de sectors del lèxic especialitzat i de la terminologia, les seves ganes de veure equiparades les modalitats geogràfiques de la llengua, els seus dubtes davant l'ús que es fa de mots estranys a la llengua i la seva impaciència per saber fins a quin punt alguns d'aquests forasterismes podrien ésser naturalitzats, la Secció Filològica ha renunciat al model més estricte de diccionari general i ha pretès de convertir-lo en un diccionari obert a tots aquests desideratums, en unes dosis, però, que el deixin en la desitjada harmonia de proporcions relatives. Ho ha volgut fer, doncs, mantenint-se en principi dins els límits del diccionari de la llengua comuna, però

reconeixent, al mateix temps, que n'ha augmentat granment la nomenclatura respecte a les seves versions anteriors. (Badia 1995: XXVIII).

Partint d'aquestes premisses, la terminologia normalitzada entra en el diccionari normatiu, ja que una part s'acaba introduint en el vocabulari comú. I, encara que actualment els diccionaris generals elaborats per les acadèmies oficials deixin de ser les obres de referència per al lèxic científicotècnic i d'especialitat, de la manera que ho havien estat en altres èpoques (Ginebra 2007: 16), i deixin pas a altres obres de referència en els diferents àmbits especialitzats, considerem que el DIEC1 fou una de les vies de difusió de la terminologia normalitzada, la qual, en entrar al diccionari, esdevé lèxic normatiu. Per aquest motiu, prenem en consideració aquest diccionari per a l'estudi de la difusió en relació amb la implantació dels termes normalitzats.

La implantació de les formes normalitzades presents en el diccionari normatiu

El DIEC1 recull 32 formes normalitzades del corpus terminològic, la qual cosa representa un 18,6 % de les formes normalitzades.⁹⁰ A la taula següent desglossem el tipus d'unitats que s'hi recullen:

Formes normalitzades	Freqüència		Exemple
termes normalitzats	28	16,3 %	<i>maquinari</i>
sinònims normalitzats	1	0,6 %	<i>octet</i>
sinònims complementaris	3	1,7 %	<i>disquetera</i>
	32	18,6 %	

Taula 18. Formes normalitzades presents en el DIEC1.

Abans de continuar l'anàlisi, cal fer algunes precisions que ens semblen rellevants. Com es pot observar a través de les dades, el

⁹⁰ D'acord amb el test estadístic de proporcions, el percentatge real de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que inclouria el diccionari normatiu estaria entre el 15,4 % i el 22 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

DIEC1 no recull totes les formes normalitzades pel Termcat⁹¹ i, quan ho fa, majoritàriament incorpora el terme normalitzat, encara que alguns cops hi documentem alguna altra forma, com ara el sinònim normalitzat o el sinònim complementari. Cal dir també que només inclou una forma no normalitzada, *cursor*, que és una variant lèxica catalana.

En general, quan el DIEC1 recull altres formes, ho fa al costat dels termes normalitzats corresponents. Per exemple, s'hi inclou el sinònim complementari *compacte*, però també el terme normalitzat corresponent *disc compacte*. Tanmateix, a vegades només hi apareixen o bé el sinònim complementari (com és el cas de *disquetera*: el terme normalitzat *unitat de disquets* no s'hi recull), o bé la variant lèxica catalana (s'hi troba *cursor*, però no *busca*).

Per a l'anàlisi de la implantació en relació amb la difusió a través del DIEC1, ens centrem a analitzar exclusivament la implantació dels termes normalitzats i la resta de formes normalitzades, les quals sumen un total de 32 unitats. Relacionem cada forma documentada al diccionari amb el seu CI. La correlació d'aquestes dues variables ens permetrà veure quins graus d'implantació assolixen els termes recollits en el diccionari normatiu.

En els casos en què el DIEC1 recull dues formes normalitzades d'un mateix cas normalitzat, hem decidit tractar-les conjuntament i sumar els CI corresponents. Per exemple, el terme normalitzat *fixer* assolix un CI de 0,64 (grau d'implantació mitjà) i el sinònim complementari *arxiu*, un CI de 0,30 (grau mitjà); si els prenem conjuntament, assolixen un CI acumulatiu de 0,94 (grau alt). Creiem que d'aquesta manera tenim una idea més exacta de la implantació real de les formes normalitzades. Un cop feta aquesta unió de formes, el nombre real d'unitats objecte d'anàlisi passa de 32 a 29. Presentem els resultats en la taula següent:

⁹¹ De fet, la majoria de les formes normalitzades del corpus terminològic no havien estat oficialitzades pel Consell Supervisor del Termcat el 1995, any en què es va publicar el DIEC1 (vegeu el capítol IV de corpus).

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 17,2 %	CI = 0	2	6,9 %	<i>memòria d'accés aleatori</i>
	CI baix	3	10,3 %	<i>disc compacte + compacte</i>
Grau mitjà 20,7 %		6	20,7 %	<i>escàner</i>
Grau alt 62,1 %	CI alt	13	44,8 %	<i>correu electrònic</i>
	CI = 1	5	17,2 %	<i>telemàtica</i>
		29	100 %	

Taula 19. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en el DIEC1.

A la taula es pot observar que més de la meitat de les unitats presents en el DIEC1 s'implanten amb èxit (i per a més d'un 17 % la implantació és absoluta). Només un 17,2 % dels termes aconseguix graus d'implantació baixos (i únicament un 6,9 % no s'usa) i el 20,7 % restant arriba a graus mitjans d'implantació. Tenint en compte que la prova estadística de khi al quadrat ha confirmat que hi ha diferències significatives entre aquestes proporcions (valor p: 0,0003) i que, a més, la que correspon al grau d'implantació alt es troba per sobre de la mitjana global, podem dir que aquestes dades apunten cap al fet que la inclusió dels termes en el DIEC1 és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada.

2.1.2 El diccionari no normatiu

El GDLC fou el diccionari no normatiu més complet de la llengua catalana i, de fet, ho continua essent, ja que l'actualització de la seva versió en línia és constant. És hereu d'un diccionari general anterior (el *Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana de 1982) i de la *Gran Enciclopèdia Catalana*. En pertànyer a una editorial privada, el diccionari va més enllà de la funció normativitzadora de l'IEC i inclou per tant més entrades que el DIEC1. Recull més quantitat de vocabulari científicotècnic, perquè conté el lèxic íntegre de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (Sagrístà 1998: VII), i també recull un gran nombre de manlleus

d'altres llengües, a diferència del diccionari normatiu: alguns han estat adaptats gràficament i morfològicament al català i d'altres conserven la forma que tenen en la llengua d'origen.

Partint d'aquestes premisses, la terminologia normalitzada també té un lloc en el GDLC i, de fet, s'hi incorpora més fàcilment que no pas en el diccionari normatiu. Per aquest motiu principal considerem que aquesta obra és una de les vies de difusió de la terminologia normalitzada i la prenem en consideració per a l'anàlisi de la implantació.

La implantació de les formes normalitzades presents en el diccionari no normatiu

En el GDLC hi trobem 43 formes normalitzades del corpus terminològic, la qual cosa representa un 25 % de les formes normalitzades.⁹² A la taula següent desglossem el tipus d'unitats que s'hi recullen:

Formes normalitzades	Freqüència		Exemple
termes normalitzats	36	20,9 %	<i>videoconferència</i>
sinònims normalitzats	1	0,5 %	<i>octet</i>
sinònims complementaris	6	3,5 %	<i>disquetera</i>
	43	25 %	

Taula 20. Formes normalitzades presents en el GDLC.

Com passa en el diccionari normatiu, el GDLC no inclou tots els termes normalitzats pel Consell Supervisor, però n'inclou més que el DIEC1.⁹³ A banda de termes normalitzats, s'hi recullen altres formes normalitzades (sinònims normalitzats i sinònims

⁹² D'acord amb el test de proporcions, el percentatge real de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que inclouria el diccionari no normatiu estaria entre el 21,5 % i el 28,57 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

⁹³ Com en el cas del DIEC1, la majoria de formes normalitzades del corpus terminològic no havia estat aprovada pel Consell Supervisor del Termcat el 1998, any de publicació del GDLC.

complementaris). I també formes no normalitzades: variants lèxiques catalanes (*compressor*) i variants lèxiques manllevades (*hardware*). Majoritàriament, el GDLC inclou totes les formes normalitzades i no normalitzades al costat del terme normalitzat com a principal, excepte en dues ocasions: els sinònims complementaris *brossa* i *disquetera* són al diccionari, però no hi són els termes normalitzats respectius *error* i *unitat de disquets*.

Cal destacar, a més, que la presència de formes no normalitzades en el GDLC és major que en el DIEC1. Els motius que expliquen aquesta situació cal buscar-los en el fet que el GDLC no és un diccionari prescriptiu i per això es permet més obertura amb relació a la realitat de l'ús lèxic.

Com hem fet en el cas anterior, per analitzar la implantació en relació amb la difusió a través del GDLC, ens centrarem exclusivament a observar la implantació de les formes normalitzades, que relacionem amb el seu CI. I també unirem les formes normalitzades que formen part d'un mateix cas normalitzat i n'acumularem els CI. En conseqüència, el nombre real d'unitats analitzades es redueix de 43 a 38. Presentem els resultats en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 10,5 %	CI = 0	1	2,6 %	<i>brossa</i>
	CI baix	3	7,9 %	<i>microprogramari</i>
Grau mitjà 18,4 %		7	18,4 %	<i>fòrum</i>
Grau alt 71,1 %	CI alt	20	52,6 %	<i>fitxer + arxiu</i>
	CI = 1	7	18,4 %	<i>CD-ROM</i>
		38	100 %	

Taula 21. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en el GDLC.

S'observa a partir de la taula que gairebé tres quartes parts de les unitats documentades en el GDLC s'implanten amb èxit, i gairebé un 20 % ho fa de manera absoluta. Només un 10,5 % no aconseguix implantar-se, ja que assoleix graus baixos d'implantació, i només un 2,6 % obté un grau nul, és a dir, no

s'utilitza. El 18,4 % restant aconseguix una implantació mitjana. D'acord amb les proves estadístiques, aquests resultats presenten diferències significatives (valor p: 0,0000) i tant el percentatge que correspon al grau alt com al grau baix s'allunyen de la mitjana global de forma rellevant, per sobre i per sota, respectivament.

Aquestes dades són similars a les que hem obtingut de l'anàlisi dels termes del DIEC1, entre els quals també hi havia una proporció significativament més alta de termes implantats amb èxit i més baixa de termes amb un grau d'implantació baix. Per tant, d'aquests resultats en podem extreure unes conclusions semblants: la gran majoria de les formes normalitzades incloses en el GDLC aconseguix graus alts d'implantació i aquest fet condueix a pensar que la difusió a través del diccionari no normatiu també és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

2.1.3 La implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris generals

Entre el DIEC1 i el GDLC es recullen 50 formes normalitzades del corpus terminològic, xifra que correspon a un 29,1 % de les formes normalitzades.⁹⁴ Tanmateix, en l'anàlisi conjunta dels diccionaris generals de referència per a la llengua catalana, hem decidit d'estudiar únicament els termes que estan recollits en ambdós diccionaris de forma simultània. Són 25 unitats i representen un 14,5 % del total de formes normalitzades del corpus. A la taula següent mostrem el tipus d'unitats que s'hi troben:

⁹⁴ D'acord amb el test de proporcions, el percentatge real de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que inclourien els diccionaris generals estaria entre el 25,5 % i el 32,7 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Formes normalitzades	Freqüència		Exemple
termes normalitzats	22	12,8 %	<i>escàner</i>
sinònims normalitzats	1	0,6 %	<i>octet</i>
sinònims complementaris	2	1,2 %	<i>disquetera</i>
	25	14,5 %	

Taula 22. Formes normalitzades presents en els diccionaris generals de la llengua catalana.

Trobem relativament poques formes normalitzades recollides en ambdós diccionaris, la majoria de les quals són termes normalitzats. En dos casos, tant el terme normalitzat com el sinònim normalitzat o el sinònim complementari corresponents es recullen en els diccionaris (*octet* i *byte*; *arxiu* i *fitxer*); en altres casos, en canvi, aquesta situació no ocorre, ja que per exemple hi trobem el sinònim complementari *disquetera*, però no el terme normalitzat *unitat de disquets*, i hi trobem la variant lèxica catalana *cursor*, però no *busca*. Pel que fa a formes no normalitzades, els dos diccionaris només coincideixen a incloure aquesta darrera, *cursor*.

La correlació de cada forma normalitzada present en els diccionaris generals amb el seu CI ens aporta informació sobre la seva implantació. També sumem els CI de les formes normalitzades que formen part d'un mateix cas per obtenir el CI acumulatiu. En conseqüència, el nombre real d'unitats analitzades es redueix de 25 a 23. Presentem els resultats en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 4,3 %	CI = 0	0	0 %	<i>memòria d'accés aleatori</i>
	CI baix	1	4,3 %	<i>memòria intermèdia</i>
Grau mitjà 17,4 %		4	17,4 %	<i>en línia</i>
Grau alt 78,3 %	CI alt	13	56,5 %	<i>fitxer</i> + <i>arxiu</i>
	CI = 1	5	21,7 %	<i>videoconferència</i>
		23	100 %	

Taula 23. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris generals de la llengua catalana.

Com es pot observar en la taula, gairebé un 80 % de les unitats presents en els dos diccionaris generals s'implanta amb èxit. El percentatge d'unitats que obtenen graus d'implantació baixos és molt petit (4,3 %) i les unitats amb graus mitjans d'implantació són similars als casos tractats anteriorment (17,4 %). Les proves estadístiques també confirmen que aquests resultats presenten diferències significatives (valor p: 0,0000) i, especialment els valors dels graus baix i alt, s'allunyen de la mitjana global de forma rellevant.

Observem doncs que l'anàlisi conjunta dels diccionaris generals proporciona uns resultats que confirmen encara amb més força la hipòtesi plantejada, ja que una majoria rellevant de termes presenta graus alts d'implantació (i més d'un 20 % una implantació absoluta). Així doncs, sembla que podem afirmar que globalment la difusió a través dels diccionaris generals de la llengua és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia catalana normalitzada.

És important de remarcar que quan els termes normalitzats passen a formar part d'un diccionari de llengua general també passen a ser unitats de coneixement general; per tant, el seu ús s'estén a una part més gran de la població i aquest fet també n'afavoreix la implantació.

Aquesta anàlisi conjunta de les unitats terminològiques que es recullen en ambdós diccionaris també ens permet veure que sembla que, efectivament, una difusió més àmplia (en aquest cas, duta a terme a través de dos diccionaris) garanteix una major implantació de la terminologia.

2.2 La terminologia normalitzada en els diccionaris especialitzats

Hem analitzat la implantació dels termes normalitzats presents en dos tipus de diccionaris especialitzats de l'àrea de la informàtica i les TIC:

- en una obra no institucional, la primera versió del *Recull de termes de Softcatalà* de 1999,⁹⁵ que és un vocabulari anglès-català de termes informàtics; i
- en obres institucionals, els diccionaris especialitzats elaborats pel Termcat: *Diccionari d'Internet* (2001) i *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic* (2000).⁹⁶

En primer lloc, analitzem el paper del recull de Softcatalà en la implantació i, a continuació, el dels diccionaris especialitzats del Termcat en conjunt. Al final, realitzem una anàlisi de les unitats compartides per ambdós tipus de diccionaris.

2.2.1 Un diccionari especialitzat no institucional

El *Recull de termes de Softcatalà* és un vocabulari especialitzat anglès-català que aplega els termes de l'àrea de la informàtica que s'han extret dels textos originals en anglès dels diferents programes que Softcatalà ha traduït. Inclou el terme en anglès i l'equivalent català corresponent, juntament amb la categoria gramatical de la unitat catalana. Per elaborar-lo, Softcatalà ha comptat amb el suport del Termcat, que n'ha revisat el contingut.⁹⁷

⁹⁵ Existeix una versió més actualitzada d'aquest recull de termes (versió 4.2 de 2010), però per l'objectiu que perseguim en aquest treball hem decidit recórrer a la primera versió de l'obra, publicada en un moment anterior al gruix de textos que conformen el nostre corpus. Per poder analitzar si la difusió a través del *Recull* ha influït en la implantació, és clar que no podem prendre com a base de l'estudi una obra posterior als documents objecte d'anàlisi. Volem agrair a Diana Coromines, col·laboradora de Softcatalà, que ens hagi aconseguit la primera versió del *Recull de termes*.

⁹⁶ Hem decidit analitzar aquestes obres, encara que algunes siguin posteriors a la data de publicació d'alguns dels textos del nostre corpus textual, perquè són les primeres obres institucionals sobre la temàtica publicades. A més, estan publicades entre 2000 i 2001, i el gruix més important de textos del corpus estan escrits entre 2005 i 2007.

⁹⁷ La primera versió del *Recull* és posterior al conveni de col·laboració entre el Termcat i Softcatalà.

En aquest vocabulari hi trobem alguns dels termes normalitzats que són objecte d'anàlisi en aquest treball. No hi són tots, malgrat que el Termcat ha col·laborat en la seva confecció. Creiem que un dels motius que expliquen aquesta situació és que Softcatalà treballa en localització de programes informàtics i, en aquest context, no tots els casos normalitzats que tractem aquí són pertinents. Això, tanmateix, no explica perquè en alguns casos Softcatalà opta per l'ús d'una forma no normalitzada, encara que existeix el terme normalitzat corresponent, però també cal tenir en compte que el 1999, any en què es va publicar la primera versió del *Recull*, alguns dels termes que són objecte d'estudi d'aquest treball encara no havien estat normalitzats. No obstant això, considerem que el *Recull de termes de Softcatalà* és una via de difusió de la terminologia normalitzada.

La implantació de les formes normalitzades presents en un diccionari especialitzat no institucional

El *Recull de termes de Softcatalà* incorpora 40 formes normalitzades del corpus terminològic, la qual cosa representa un 23,3 % de les formes normalitzades.⁹⁸ A la taula següent desglossem el tipus d'unitats que s'hi troben:

Formes normalitzades	Freqüència		Exemple
termes normalitzats	34	19,8 %	<i>correu electrònic</i>
sinònims normalitzats	4	2,3 %	<i>octet</i>
sinònims complementaris	2	1,2 %	<i>arxiu</i>
	40	23,3 %	

Taula 24. Formes normalitzades presents en el *Recull de termes de Softcatalà*.

⁹⁸ D'acord amb el test de proporcions, el percentatge real de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que inclouria un diccionari especialitzat no institucional com el *Recull de termes de Softcatalà* estaria entre el 19,8 % i el 26,8 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Com ja hem dit, i com s'observa en la taula precedent, el *Recull* no conté totes les formes normalitzades pel Termcat. A més, encara que majoritàriament incorpora formes normalitzades, a vegades no és així. Per exemple, hi trobem *bústia de correu* (variant lèxica de l'extensió), però no *bústia electrònica* (terme normalitzat). Ara bé, en general incorpora una forma normalitzada al costat d'una forma no normalitzada, com ara *fitxer adjunt* (terme normalitzat) i *adjunció* (variant lèxica catalana). També hi ha casos en què documentem alguns sinònims normalitzats, però no el terme normalitzat corresponent, com ara en els casos de *preferit* i *octet* (*adreça d'interès* i *byte* no són en el *Recull*).⁹⁹

Per analitzar la implantació de les formes normalitzades presents en el *Recull de termes de Softcatalà*, relacionem cada forma normalitzada documentada al vocabulari amb el seu CI, la qual cosa ens proporciona dades sobre el seu grau d'implantació. Com en els casos anteriors, en tractar acumulativament les formes normalitzades d'un mateix cas, el nombre real d'unitats analitzades del *Recull* disminueix fins a 38. Presentem els resultats en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 28,9 %	CI = 0	0	0 %	-
	CI baix	11	28,9 %	<i>tertúlia</i>
Grau mitjà 28,9 %		11	28,9 %	<i>escàner</i>
Grau alt 42,1 %	CI alt	14	36,8 %	<i>programari lliure</i>
	CI = 1	2	5,3 %	<i>format</i>
		38	100 %	

Taula 25. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en el *Recull de termes de Softcatalà*.

A la taula es pot observar que de les 38 unitats incloses en el *Recull*, més d'un 42 % s'implanta amb èxit. Gairebé un 30 % no aconsegueix implantar-se (i no hi ha cap forma que obtingui un CI

⁹⁹ Cal recordar que aquests termes es van normalitzar en un moment posterior a la publicació del *Recull de termes de Softcatalà* de 1999.

de 0) i la resta, gairebé el 30 % restant, assoleix graus d'implantació mitjans. Veiem doncs que gran part de les formes normalitzades presents en el *Recull* aconsegueix graus alts d'implantació, encara que no podem confirmar estadísticament la significació d'aquestes dades (valor p: 0,3702).

Aquests resultats no són tan favorables a la implantació com els que hem observat per als diccionaris generals i, a més, no podem demostrar que siguin significatius. No obstant això, els termes inclosos en el *Recull de termes de Softcatalà* que s'implanten amb èxit continuen essent molts més que els que no ho fan i, per tant, sembla que la tendència és que la inclusió dels termes en el *Recull* afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada, però caldria ampliar el corpus terminològic amb dades rellevants per confirmar aquesta tendència com a factor d'implantació.

2.2.2 Els diccionaris especialitzats institucionals

Els dos diccionaris especialitzats que hem seleccionat per a l'anàlisi són les primeres obres terminològiques i de més volum sobre informàtica i TIC elaborades pel Termcat. El *Diccionari d'Internet* és una obra publicada el 2001 que conté gairebé 1.000 entrades (entre català i anglès). S'adreça als usuaris d'Internet i recull la terminologia d'ús habitual en l'àrea juntament amb informació lingüística (definició, categoria gramatical, equivalents en anglès i remissions) i també informacions pragmàtiques, enciclopèdiques i trucs i instruccions d'ús de diverses eines informàtiques. Pel que fa als temes concrets, intenta tractar les diverses funcionalitats de navegació per la xarxa:

El diccionari conté la terminologia que fa referència a tot allò que està directament relacionat amb la xarxa, com ara el correu electrònic, els grups de discussió, les tertúlies, el comerç electrònic o els protocols d'Internet. Inclou tant termes bàsics de coneixement obligatori per a tot internauta com d'altres de més especialitzats, així com termes generals d'informàtica pertinents en l'àmbit d'Internet. (Termcat 2001: 7).

L'obra *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic*, publicada l'any 2000, és la primera edició d'una obra que va ser revisada i ampliada el 2003. Conté prop de 2.000 termes (amb la categoria gramatical, la definició, les

remissions, les notes pertinents i els equivalents en castellà, anglès i francès). Inclou la terminologia més representativa de l'època utilitzada en l'àrea de les TIC:

El diccionari *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet* que us presentem ha estat elaborat (...) amb l'objectiu de reflectir els aspectes més rellevants d'aquesta societat de la informació i de reunir els principals termes que designen els elements que possibiliten l'existència d'una societat basada en les tecnologies de la informació i la comunicació. (Termcat 2000: 11).

Com a obres elaborades pel Termcat, la característica rellevant per al nostre treball que comparteixen és que contenen la terminologia de l'àmbit normalitzada pel Consell Supervisor en cada moment. Per tant, són pertinents com a vies de difusió que poden tenir incidència en la implantació dels termes que contenen.

La implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats institucionals

Com que els dos diccionaris han estat elaborats pel Termcat, els analitzarem conjuntament. Així, entre els 2, recullen 132 formes normalitzades del corpus terminològic, la qual cosa correspon a un 76,7 % de les formes normalitzades.¹⁰⁰ A la taula següent presentem el tipus d'unitats que s'hi inclouen:

Formes normalitzades	Freqüència		Exemple
termes normalitzats	102	59,3 %	<i>hipermèdia</i>
sinònims normalitzats	7	4 %	<i>grup de discussió</i>
sigles normalitzades	10	5,8 %	<i>TIC</i>
sinònims complementaris	13	7,6 %	<i>motor de cerca</i>
	132	76,7 %	

Taula 26. Formes normalitzades presents en els diccionaris del Termcat.

¹⁰⁰ D'acord amb el test de proporcions, el percentatge real de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que inclourien els diccionaris especialitzats institucionals estaria entre el 73,1 % i el 80,1 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Els diccionaris del Termcat no contenen tots els termes normalitzats del corpus terminològic (102 de 135 totals), encara que és el bloc d'anàlisi que conté més formes normalitzades. Això és a causa de la temàtica concreta de cada obra i de l'any en què va ser publicada.¹⁰¹ Per exemple, hem localitzat alguns termes que han estat reconsiderats pel Consell Supervisor del Termcat. És el cas, per exemple, de *bàner*, que en un primer moment es va normalitzar com a *cibertira* (i així ho recullen les dues publicacions explorades), però uns anys més tard es va veure que aquesta proposta neològica no s'implantava en l'ús, es va reconsiderar la decisió de normalització i finalment l'any 2006 es va proposar el terme *bàner* (que és com es troba recollit actualment en la Neoloteca).

Per observar el grau d'implantació que assoleixen les formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats del Termcat, les relacionem amb el seu CI. I, com en les anàlisis anteriors, unim les formes incloses dins d'un mateix cas i els CI respectius i obtenim un CI acumulatiu. Com a conseqüència, el nombre real d'unitats analitzades passa de 132 a 105. Presentem els resultats en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 23,8 %	CI = 0	7	6,7 %	<i>diari</i>
	CI baix	18	17,1 %	<i>pàgina inicial</i>
Grau mitjà 30,5 %		32	30,5 %	<i>adreça d'interès</i> <i>+ preferit</i>
Grau alt 45,7 %	CI alt	37	35,2 %	<i>web + W3 + WWW</i>
	CI = 1	11	10,5 %	<i>ratolí tàctil</i>
		105	100 %	

Taula 27. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris del Termcat.

A la taula es pot observar que de les 105 unitats incloses en els diccionaris especialitzats del Termcat, més d'un 45 % s'implanta

¹⁰¹ Recordem que les obres que hem analitzat van ser publicades els anys 2000 i 2001 i que alguns termes del corpus terminològic van ser normalitzats posteriorment.

amb èxit (i més d'un 10 % ho fa de manera absoluta). Les unitats que no aconsegueixen implantar-se són poc més d'un 20 %, i les que aconsegueixen graus d'implantació mitjans, un 30,5 %. L'anàlisi estadística confirma que aquestes proporcions són diferents (valor p: 0,0026). S'observa, per tant, que la majoria de les formes normalitzades recollides en els diccionaris del Termcat aconsegueix implantar-se satisfactòriament de forma significativa.

Aquestes dades no assoleixen els graus d'implantació reeixits que veïem en els diccionaris generals, però són lleugerament millors que els aconseguits pel *Recull de termes de Softcatalà*. Sembla, per tant, que la difusió dels termes a través dels diccionaris del Termcat és un factor que afavoreix la implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

2.2.3 La implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats

Entre el *Recull de termes de Softcatalà* i els dos diccionaris del Termcat es recullen 137 formes normalitzades del corpus terminològic. Aquesta xifra representa un 79,7 % de les formes normalitzades. Tanmateix, en l'anàlisi conjunta dels diccionaris especialitzats, hem decidit d'estudiar només els termes que estan recollits en totes les obres simultàniament. Són 26 unitats i representen un 15,1 % del total de formes normalitzades del corpus.¹⁰² A la taula següent desglossem els tipus d'unitats que s'hi recullen:

Formes normalitzades	Freqüència		Exemple
termes normalitzats	21	12,2 %	<i>hipertext</i>
sinònims normalitzats	4	2,3 %	<i>grup de discussió</i>
sinònims complementaris	1	0,6 %	<i>punter</i>
	26	15,1 %	

Taula 28. Formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats.

¹⁰² D'acord amb el test de proporcions, el percentatge real de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que inclourien els diccionaris especialitzats estaria entre el 12,1 % i el 18,3 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

En la taula observem que són poques les unitats terminològiques recollides en els tres diccionaris analitzats, però cal esmentar que només hi apareixen aquestes, és a dir, no hi ha cap forma no normalitzada documentada simultàniament en tots els diccionaris especialitzats, cosa que no passa en els diccionaris generals.

És curiós comprovar que els sinònims i els sinònims complementaris que s'inclouen en les tres obres són les úniques formes de cada cas documentades, és a dir, el terme normalitzat corresponent no s'hi troba, a excepció del cas de CERCA (documentem el terme normalitzat *cerca* i el sinònim normalitzat *recerca*). Aquest fet s'explica perquè es tracta de casos normalitzats que han estat revisats pel Termcat en un moment posterior a la publicació de les obres analitzades. Per exemple, els diccionaris inclouen *octet*, ja que en un primer moment aquest va ser el terme normalitzat; però uns anys més tard, el 2002, el Termcat va reconsiderar la decisió i va decidir normalitzar *byte* i considerar *octet* com a sinònim normalitzat, però és impossible que les obres recullin aquest canvi, perquè són anteriors.

Per analitzar la implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats, seguim el mateix procés que hem utilitzat fins ara: relacionem cada forma amb el seu CI i sumem els CI de les formes normalitzades d'un mateix cas. El nombre final d'unitats d'anàlisi es redueix de 26 a 25. Presentem els resultats en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 32 %	CI = 0	0	0 %	-
	CI baix	8	32 %	<i>pàgina inicial</i>
Grau mitjà 32 %		8	32 %	<i>en línia</i>
Grau alt 36 %	CI alt	9	36 %	<i>cerca + recerca</i>
	CI = 1	0	0 %	-
		25	100 %	

Taula 29. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats.

La taula mostra que un 36 % de les unitats incloses en els quatre diccionaris especialitzats s'implanta amb èxit, la qual cosa representa un percentatge baix respecte dels resultats que hem obtingut en totes les anàlisis precedents. Els termes que assoleixen graus d'implantació baixos i mitjans són també molts (32 % en ambdós casos). De fet, la distribució entre els tres graus és molt igualitària, per aquest motiu les proves estadístiques no troben diferències significatives entre els valors percentuals (valor p: 0,9418).

Veiem doncs que l'anàlisi conjunta dels diccionaris especialitzats proporciona uns resultats que no esperàvem, ja que el nombre de formes normalitzades que s'implanta amb èxit és relativament baix i molt similar al nombre de formes que obtenen graus mitjans i baixos. Per tant, sembla que no podem afirmar que la difusió de la terminologia normalitzada a través dels diccionaris especialitzats sigui un factor que n'afavoreixi la implantació, ja que, encara que no podem parlar de fracàs, tampoc podem dir que en general els termes presents en aquests diccionaris s'hagin implantat amb èxit, i sobretot no hem pogut confirmar estadísticament aquesta tendència.

Tenint en compte tot això, doncs, en aquest cas no podem confirmar que una difusió més àmplia (en el sentit que les unitats analitzades s'han difós a través de tres obres terminològiques) asseguri una major implantació en l'ús.

2.3 La implantació de les formes normalitzades presents en els diccionaris de llengua catalana generals i especialitzats

Entre les cinc obres que hem analitzat (DIEC1, GDLC, *Recull de termes de Softcatalà*, *Diccionari d'Internet* i *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic*) hi ha 156 formes normalitzades del corpus terminològic, és a dir, un 90,7 % de les formes normalitzades. Tanmateix, en l'anàlisi conjunta de totes les obres, hem decidit d'estudiar només els termes que comparteixen tots els diccionaris. Són sis unitats i representen

un 3,5 % del total de formes normalitzades del corpus.¹⁰³ La taula següent mostra el tipus d'unitats que s'hi troben:

Formes normalitzades	Freqüència		Exemple
termes normalitzats	5	2,9 %	<i>programari</i>
sinònims normalitzats	1	0,6 %	<i>octet</i>
	6	3,5 %	

Taula 30. Formes normalitzades presents en tots els diccionaris.

S'observa que són molt poques les unitats terminològiques que recullen simultàniament les cinc obres, però totes són normalitzades. Els motius que podrien explicar el fet que siguin tan poques les unitats compartides caldria buscar-los en la temàtica de cada obra analitzada: el DIEC1 i el GDLC són de llengua general, el *Recull de termes de Softcatalà* està centrat en la terminologia utilitzada en la localització de programari, el *Diccionari d'Internet* inclou sobretot termes relacionats amb Internet i, finalment, el diccionari terminològic *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet* recull un ventall més ampli d'àrees, des de la informàtica a nivell d'usuari fins a les telecomunicacions. També cal recordar que els anys de publicació de les obres (entre 1995 i 2001) són en ocasions anteriors als anys de normalització d'alguns termes, cosa que també n'explicaria l'absència.

Relacionem cada forma normalitzada present en els diccionaris amb el seu CI per obtenir informació sobre el seu grau d'implantació. La taula següent en mostra els resultats:

¹⁰³ D'acord amb el test de proporcions, el percentatge real de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que compartien els diccionaris de la llengua catalana generals i especialitzats estaria entre el 2 % i el 5,5 % (interval calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 16,7 %	CI = 0	0	0 %	-
	CI baix	1	16,7 %	<i>octet</i>
Grau mitjà 16,7 %		1	16,7 %	<i>cerca</i>
Grau alt 66,7 %	CI alt	4	66,7 %	<i>correu electrònic</i>
	CI = 1	0	0 %	-
		6	100 %	

Taula 31. Graus d'implantació de les formes normalitzades presents en tots els diccionaris.

Les dades mostren que la majoria de les unitats recollides en les cinc obres de referència s'implanta amb èxit. La resta es reparteix equitativament entre graus d'implantació mitjans (16,7 %) i baixos (16,7 %). D'acord amb la prova de khi al quadrat, no podem considerar que aquests resultats siguin estadísticament significatius (valor p: 0,1055), segurament a causa de la mida de la mostra analitzada (6).

Creiem que cal destacar el fet que l'única unitat terminològica que obté un grau baix és un sinònim normalitzat: *octet*. El terme normalitzat corresponent (*byte*, que es documenta en tots els diccionaris menys en el de Softcatalà), en canvi, obté un CI de 0,99. En aquest cas, per tant, malgrat el fracàs del sinònim, veiem que la implantació del terme normalitzat és reeixida. Cal recordar, a més, que aquest terme va experimentar una reconsideració de normalització per part del Consell Supervisor.

En definitiva, observem que l'anàlisi conjunta de totes les vies de difusió que hem pres en consideració en el treball proporciona uns resultats que recolzarien la hipòtesi plantejada, ja que gran part dels termes aconseguixen graus alts d'implantació, però no podem confirmar estadísticament aquesta tendència, perquè el nombre absolut d'unitats que es troben en aquesta situació és molt baix. Aquest fet provoca que no puguem generalitzar les observacions fetes aquí, que semblen indicar que una difusió àmplia (en aquest cas, a través de dues vies principals, els diccionaris generals i els especialitzats, materialitzats en cinc obres diferents) garantiria una

major implantació de les formes normalitzades en l'ús. Cal que analitzem la implantació d'unitats terminològiques presents simultàniament en totes les obres de referència per validar la nostra hipòtesi.

Síntesi i conclusions

En aquest apartat hem analitzat la implantació en relació amb la difusió de la terminologia normalitzada en llengua catalana. Hem centrat l'estudi en dos tipus de diccionaris que inclouen termes normalitzats pel Consell Supervisor del Termcat: diccionaris de llengua general (DIEC1 i GDLC) i diccionaris especialitzats de l'àmbit de la informàtica i les TIC (el *Recull de termes de Softcatalà* i dues obres terminològiques elaborades pel Termcat).

L'anàlisi que hem dut a terme a partir de la documentació dels termes en els diccionaris en correlació amb els graus d'implantació que assoleixen en l'ús ens ha permès observar alguns fets, la majoria dels quals hem pogut confirmar com a estadísticament significatius:

- Més de la meitat de les formes normalitzades presents en el DIEC1 i en el GDLC s'implanta amb èxit.
- Gairebé un 80 % de les formes normalitzades presents en els dos diccionaris generals s'implanta amb èxit.
- Més d'un 40 % de les formes normalitzades presents en el *Recull de termes de Softcatalà* s'implanta amb èxit. Aquesta proporció supera la de termes del *Recull* que assoleixen graus d'implantació baixos, encara que no resulta una tendència estadísticament significativa.
- Més d'un 45 % de les formes normalitzades presents en els diccionaris especialitzats del Termcat s'implanta amb èxit.
- Les formes normalitzades presents en les tres obres especialitzades es reparteixen de manera igualitària entre els tres graus d'implantació establerts; encara que el percentatge més alt (36 %) correspon a un grau alt, l'anàlisi estadística ha demostrat que no hi ha diferències entre les proporcions.
- La majoria de les formes normalitzades presents en les cinc obres analitzades s'implanta amb èxit; la resta assoleix graus d'implantació mitjans i baixos. Tanmateix, no hem pogut confirmar significativament les diferències per manca de dades.

A partir d'aquestes observacions, podem fer algunes generalitzacions i extreure'n algunes conclusions en relació amb la primera hipòtesi del treball, que postula que els termes normalitzats

que són objecte d'una difusió més àmplia aconseguixen implantar-se més en l'ús.

Els resultats de l'anàlisi que hem dut a terme mostren que un percentatge alt dels termes que s'inclouen en més vies de difusió (en el cas analitzat, dues: diccionaris generals i diccionaris especialitzats) aconseguix implantar-se amb èxit, la qual cosa confirmaria que una difusió àmplia garanteix una major implantació de la terminologia normalitzada. Malgrat tot, cal tenir en compte que aquesta només és una tendència que caldria confirmar estadísticament amb més dades.

En canvi, l'anàlisi de la implantació dels termes presents en cada diccionari particularment ha proporcionat resultats que indiquen algunes tendències favorables a la implantació que, a més, han pogut ésser confirmades estadísticament. Hem observat que els termes reïxen més en la implantació si són presents en els diccionaris generals. La difusió a través dels diccionaris especialitzats no sembla assegurar amb la mateixa fiabilitat la implantació de la terminologia, però en els dos casos les tendències favorables són significatives. Un dels motius que explicaria aquesta diferència és que els termes inclosos en els diccionaris de llengua acostumen a ser els més freqüents entre els parlants i, de fet, ja es poden considerar paraules de coneixement general. Per tant, és lògic pensar que aquests termes s'implantin amb èxit i, en canvi, no ho facin tots els que s'inclouen en les obres especialitzades de la temàtica, que representen una quantitat considerablement més gran.

A més, cal tenir en compte que el fet de publicar obres terminològiques no assegura la difusió de la terminologia entre els sectors socials que en fan ús. Aquesta manca de transvasament d'informació entre el col·lectiu encarregat de la normalització i els col·lectius que utilitzen la terminologia és una preocupació que cada vegada es posa més de manifest en la llengua catalana (Vila et al. 2007: 246). Aquesta inquietud ha dut la comunitat científica catalana a elaborar una proposta de política lingüística en l'esfera científica. Està estructurada a partir de diversos objectius, vinculats a diferents perspectives de la llengua. En la vessant dels coneixements, es posa èmfasi en la necessitat de difusió de la terminologia:

Dissenyar els sistemes per difondre adequadament les propostes terminològiques entre els científics en actiu i entre els formadors. (IEC 2011b).

També, des del punt de vista teòric de la normalització, s'insisteix a diferenciar entre la difusió de la terminologia i la consecució d'estratègies d'implantació que tenen com a objectiu assolir l'ús efectiu dels termes normalitzats. Així doncs, és palès que la difusió dels termes a través de repertoris lexicogràfics o terminològics és només un primer pas per aconseguir la implantació de la terminologia normalitzada.

La difusión de la terminología debe ir acompañada de acciones efectivas de implantación y de medidas indirectas que cambien las costumbres, las actitudes y la imagen de prestigio de la lengua que se quiere normalizar. (Cabré 1997).

Per acabar, doncs, cal tenir present que en aquest apartat només hem analitzat un dels possibles factors d'implantació que hem plantejat d'estudiar en aquest treball, i de forma unilateral. És clar que aquest no és un factor decisiu per a la implantació, ja que hi continua havent termes normalitzats presents en les obres que no s'utilitzen, però és probable que la inclusió d'unitats terminològiques en els diccionaris generals i especialitzats o, en altres paraules, la difusió de la terminologia normalitzada, sigui necessària per assegurar-ne la implantació en l'ús.

3. LA IMPLANTACIÓ EN RELACIÓ AMB L'ÀMBIT D'ÚS DE LA TERMINOLOGIA NORMALITZADA

La segona hipòtesi d'aquest treball exposa el fet que l'àmbit en el qual s'utilitzen els termes normalitzats podria influenciar-ne la implantació. L'objectiu és comprovar si els termes normalitzats s'utilitzen més i, per tant, s'implanten més, en funció de l'àmbit d'ús. Tal com hem explicat anteriorment (vegeu el capítol IV de corpus), hem establert quatre àmbits d'ús de la terminologia:

- institucional
- acadèmic
- d'entitats
- de persones

A més, també volem comprovar si la implantació de la terminologia normalitzada és més reeixida en l'àmbit institucional en comparació amb els altres tres, la qual cosa s'hauria de materialitzar en diferències pel que fa als graus d'implantació que hi assoleixen els termes. Aquesta idea prové de l'existència d'un decret que obliga l'Administració catalana a utilitzar els termes normalitzats pel Termcat (Decret 107/1987).

També en l'àmbit acadèmic, a causa de les característiques dels actors que hi intervenen, hi podríem trobar un alt nombre de termes normalitzats que s'implanten amb èxit, a diferència dels altres dos àmbits (d'entitats i de persones). L'escolarització és l'etapa en la qual cal donar a conèixer la llengua (Montoya 2006: 31) i l'etapa d'ensenyament superior és on cal consolidar els coneixements especialitzats: en ambdues caldria contribuir a estendre la terminologia normalitzada entre els que en seran els futurs usuaris. De fet, aquest és un dels temes que es van discutir al simposi “La posició de les llengües mitjanes com a eines científiques”, celebrat a l'IEC el 21 de juny de 2011. Especialment relacionada amb l'àmbit acadèmic, una de les propostes recollides en les conclusions de la jornada és la següent:

Objectiu 3: *Des del punt de vista dels usos*, cal garantir l'ús efectiu de la llengua en els entorns universitaris i científics, potenciar-ne l'ús com a llengua de transmissió de coneixement i divulgació científica i afavorir-ne la presència en tant que eina de producció de coneixement.

Propostes:

h. Garantir una posició determinant del català com a llengua de formació dels científics a les universitats de l'àmbit d'expressió catalana en el primer i segon cicle i afavorir-ne l'ús en el tercer cicle. (IEC 2011b).

Tenint en compte aquestes consideracions, en aquest apartat analitzem per separat la implantació en l'ús de la terminologia en cadascun dels subcorpus que hem creat, classificats per àmbit d'ús, per comprovar si varia d'un a un altre. Recopilem els casos normalitzats que hi documentem i extraïem els CI de les unitats terminològiques que els constitueixen corresponents a cada àmbit, per poder comparar-los. També observem el CI mitjà de les formes normalitzades per tenir una visió global de la implantació en cada subcorpus.

El número de casos normalitzats que documentem en cada subcorpus varia, des del 81,5 % dels casos del subcorpus de persones fins al 97,8 % de l'acadèmic. Tanmateix, aquesta circumstància no és un problema i, de fet, és normal, ja que és possible que no tots els termes de la informàtica i les TIC estiguin en ús en tots els àmbits. Com que aquestes diferències quant al nombre de casos no són desorbitades, hem decidit de continuar treballant amb freqüències relatives, tal com fem en la resta d'anàlisis quantitatives d'aquest treball, i d'aquesta manera obtenim dades comparables.

En primer lloc caracteritzem la implantació terminològica de cada àmbit d'ús i, a continuació, comparem els quatre subcorpus constituïts per comprovar si existeixen les diferències previstes entre ells. L'objectiu és observar si la implantació i l'àmbit d'ús estan relacionats, la qual cosa ens podria dur a considerar l'àmbit d'ús un factor d'implantació de la terminologia normalitzada, sobretot en el cas de l'àmbit institucional.

3.1 La implantació en el subcorpus institucional

El subcorpus institucional està constituït per documents que emanen de l'Administració pública catalana. Hi localitzem 128 casos normalitzats, els quals representen un 94,8 % de tots els casos que conformen el corpus terminològic d'aquest estudi. Aquests casos

estan constituïts per 447 termes: 164 formes normalitzades i 283 formes no normalitzades (entre les quals trobem nou formes desestimades).¹⁰⁴ No obstant això, no totes les formes no normalitzades que hem recollit en el corpus terminològic són presents en el subcorpus institucional, de manera que cal que adaptem els casos a les ocurrencies reals que hi documentem. Així doncs, concretament, els 128 casos normalitzats es distribueixen en 350 termes:

- 164 formes normalitzades (47 %)
- 186 formes no normalitzades (53 %)

Tanmateix, per observar amb precisió la implantació de la terminologia en el subcorpus institucional cal atendre's a les freqüències d'aparició de cadascuna d'aquestes formes. Per aquest motiu calculem el CI mitjà a partir del nombre real d'ocurrencies de les formes, que sumen un total de 18.066, repartides de la manera següent:

- 15.260 formes normalitzades
- 2.806 formes no normalitzades (formes desestimades incloses)

El CI mitjà del subcorpus institucional és de 0,84,¹⁰⁵ la qual cosa significa que en general el grau d'implantació de la terminologia normalitzada és alt.

Analitzem tot seguit els graus d'implantació dels termes particularment. Tal com hem fet en apartats anteriors, hem decidit agrupar les formes normalitzades d'un mateix cas i sumar-ne els CI, d'aquesta manera obtenim el CI acumulatiu de les formes normalitzades d'un cas; comptabilitzades així, el nombre de formes normalitzades passa de 164 a 128. Presentem els resultats quantitativs en les taules següents:

¹⁰⁴ Indiquem aquí la presència de formes desestimades perquè és rellevant de destacar-les, ja que tenen una incidència especial en l'anàlisi de la implantació. Tanmateix, de forma general, les presentarem incloses entre les formes no normalitzades.

¹⁰⁵ Les proves estadístiques han determinat que l'interval en el qual estaria situat el CI mitjà d'un corpus institucional de l'àmbit de la informàtica i les TIC seria entre 0,834468 i 0,845228 (calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 16,4 %	CI = 0	15	11,7 %	<i>microprogramari, bucle</i>
	CI baix	6	4,7 %	<i>llenguatge d'interrogació</i>
Grau mitjà 29,7 %		38	29,7 %	<i>memòria intermèdia, escàner</i>
Grau alt 53,9 %	CI alt	39	30,5 %	<i>programari lliure, enllaç</i>
	CI = 1	30	23,4 %	<i>telemàtica, codi font</i>
		128	100 %	

Taula 32. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus institucional.

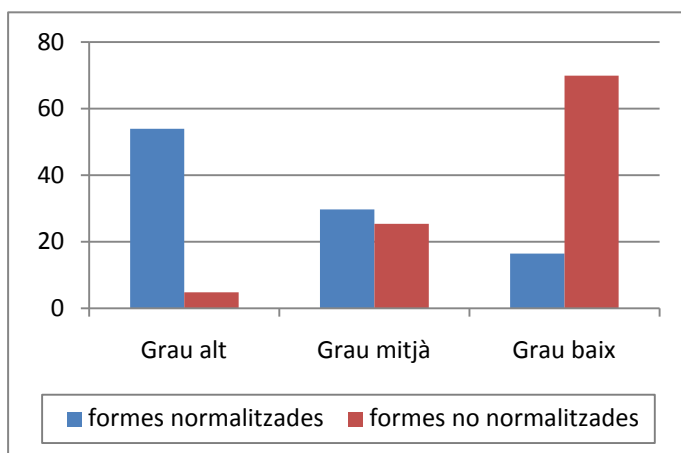
En la taula precedent es pot observar que més de la meitat de les formes normalitzades s'implanten amb èxit i gairebé un quart ho fa de manera absoluta, és a dir, les formes normalitzades són d'ús exclusiu. En l'altre extrem, poc més d'un 16 % no aconsegueix implantar-se i un 11,7 % de les formes normalitzades no s'utilitza mai, la qual cosa no deixa de ser rellevant. Gairebé un 30 % de les unitats assoleix un grau d'implantació mitjà. Segons la prova estadística de khi al quadrat, les diferències percentuals observades són significatives (valor p: 0,0) i tant el valor del grau baix com el del grau alt s'allunyen de forma rellevant de la mitjana global.

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 69,9 %	CI = 0	0	0 %	-
	CI baix	130	69,9 %	<i>marcador, cibertira</i>
Grau mitjà 25,3 %		47	25,3 %	<i>blogger, worm, spam</i>
Grau alt 4,8 %	CI alt	4	2,1 %	<i>robot, tutorial</i>
	CI = 1	5	2,7 %	<i>compressor, firmware</i>
		186	100 %	

Taula 33. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus institucional.

Pel que fa a les formes no normalitzades, els resultats són encoratjadors quant a la implantació, ja que tan sols un 4,8 % assoleix graus alts, la qual cosa significa que la gran majoria de les formes no normalitzades s'utilitza poc. De fet, bona part, gairebé un 70 %, presenta graus baixos i un quart, graus mitjans d'implantació. Aquestes diferències percentuals també resulten significatives (valor p: 0,0), segons els resultats de la prova estadística.

A continuació presentem aquests resultats quantitius comparats en el gràfic següent:

Gràfic 4. Graus d'implantació en el subcorpus institucional.

En aquest gràfic podem observar que la distribució de les formes normalitzades i no normalitzades és gairebé inversa, ja que les formes normalitzades dibuixen una línia decreixent i les no normalitzades, una línia creixent: en un extrem, trobem més formes normalitzades amb CI alts i, en l'altre, més formes no normalitzades amb CI baixos. Aquesta distribució explica perquè el CI mitjà del corpus institucional és de 0,84. Per tant, podem concloure provisionalment que els textos institucionals presenten un alt grau d'implantació de la terminologia normalitzada.

3.2 La implantació en el subcorpus acadèmic

En el subcorpus acadèmic s'hi engloben els documents que provenen de centres d'ensenyament. Hi localitzem 132 casos normalitzats, que representen el 97,8 % dels casos del corpus

terminològic, la qual cosa el converteix en el subcorpus que en conté més. Aquests casos estan constituïts per 457 termes: 168 formes normalitzades i 280 formes no normalitzades (entre les quals hi ha nou formes desestimades). Tanmateix, com ha passat anteriorment, no totes les formes no normalitzades apareixen en el subcorpus acadèmic i, per tant, cal adaptar els casos a les ocurrències documentades. Si tenim en compte aquest canvi, el nombre total de termes és de 363 i es distribueixen de la manera següent:

- 168 formes normalitzades (42,2 %)
- 230 formes no normalitzades (57,8 %)

Per tenir una visió general de la implantació en aquest subcorpus, calculem el CI mitjà, a partir de la freqüència d'aparició de cadascuna d'aquestes formes en el subcorpus acadèmic. Hem documentat 52.965 ocurrències reals, repartides de la manera següent:

- 40.969 formes normalitzades
- 11.996 formes no normalitzades (formes desestimades incloses)

El CI mitjà del subcorpus acadèmic és de 0,77,¹⁰⁶ la qual cosa significa que el grau d'implantació de la terminologia normalitzada és alt, però està per sota del grau assolit pel subcorpus institucional.

Presentem a continuació l'anàlisi detallada dels graus d'implantació per terme. També hem agrupat les formes normalitzades d'un mateix cas i n'hem sumat els CI. D'aquesta manera el nombre de formes normalitzades passa de 168 a 132. Presentem els resultats quantitatius en les taules següents:

¹⁰⁶ Les proves estadístiques han determinat que l'interval en el qual estaria situat el CI mitjà d'un corpus acadèmic de l'àmbit de la informàtica i les TIC seria entre 0,766359 i 0,773548 (calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 28,8 %	CI = 0	16	12,1 %	<i>tecla de drecera, aranya</i>
	CI baix	22	16,7 %	<i>bústia electrònica, pirata</i>
Grau mitjà 30,3 %		40	30,3 %	<i>ordinador central, galeta, finestra emergent</i>
Grau alt 40,9 %	CI alt	38	28,8 %	<i>mapa de bits, disc dur</i>
	CI = 1	16	12,1 %	<i>USB, fragmentació</i>
		132	100 %	

Taula 34. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus acadèmic.

Tal com s'observa en la taula, s'implanta amb èxit poc més d'un 40 % de les formes normalitzades (i només un 12 % ho fa de manera absoluta), i fracassa gairebé un 30 % (i també un 12 % són formes sense ús). El 30 % restant aconseguix graus d'implantació mitjans. Cal dir que en aquest cas la prova estadística realitzada no ha confirmat que existeixin diferències significatives entre les proporcions que corresponen a cada grau d'implantació (valor p: 0,0755).

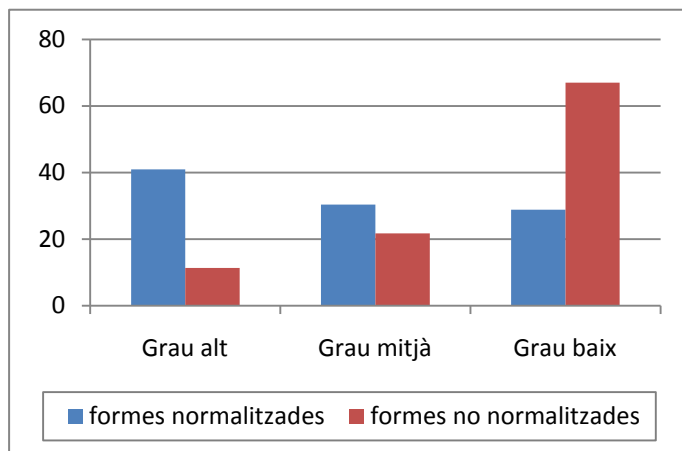
Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 67 %	CI = 0	0	0 %	-
	CI baix	154	67 %	<i>pop up, software</i>
Grau mitjà 21,7 %		50	21,7 %	<i>programari propietari, applet, troià</i>
Grau alt 11,3 %	CI alt	16	7 %	<i>buffer, host</i>
	CI = 1	10	4,3 %	<i>ratolí sense cables, log</i>
		230	100 %	

Taula 35. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus acadèmic.

Pel que fa a les formes no normalitzades, veiem que segueixen la tendència oposada: la gran majoria assoleixen un grau baix d'implantació (67 %) i molt poques, una implantació alta (11,3 %),

de les quals només un 4,3 % són les úniques formes no normalitzades en ús per a un cas. La resta, una mica més d'un 20 %, presenten un grau d'implantació mitjà. En aquesta ocasió, l'estadística sí que confirma que les diferències entre els valors percentuals són significatives (valor p: 0,0).

Presentem gràficament comparades les dades d'implantació de les formes normalitzades i no normalitzades:

Gràfic 5. Graus d'implantació en el subcorpus acadèmic.

En el gràfic podem veure que, mentre que la distribució de les formes normalitzades és força homogènia entre els tres graus, amb un lleu predomini de termes amb un grau d'implantació alt (de fet, com ja hem vist, les proporcions no són significativament diferents), la de les formes no normalitzades dibuixa una línia creixent, amb una clara superioritat de formes amb un grau baix d'implantació, i molt poques amb un grau alt.

Així doncs, malgrat que hem vist que el CI mitjà era alt (0,77), hem de dir que l'èxit de la implantació en el subcorpus acadèmic no és clar, perquè les formes normalitzades que s'hi han documentat estan distribuïdes homogèniament entre els tres graus d'implantació.

3.3 La implantació en el subcorpus d'entitats

El subcorpus d'entitats està constituït per documents que pertanyen a organitzacions privades, com per exemple empreses o associacions. Hi hem localitzat 122 casos normalitzats, els quals

representen un 90,4 % dels casos que formen el corpus terminològic de base. Aquests casos estan distribuïts en 431 termes: 157 formes normalitzades i 274 formes no normalitzades (de les quals nou són formes desestimades). Amb l'adaptació dels casos a les ocurrències reals de formes no normalitzades documentades en el subcorpus d'entitats, el nombre real de termes és de 322, que es reparteixen de la manera següent entre els 122 casos normalitzats:

- 157 formes normalitzades (48,8 %)
- 165 formes no normalitzades (51,2 %)

Per analitzar millor la implantació, tanmateix, cal tenir en compte la freqüència d'aparició d'aquestes formes. Per aquest motiu calculem el CI mitjà a partir de les 14.462 ocurrències reals objecte d'anàlisi, que es distribueixen de la forma següent:

- 11.118 formes normalitzades
- 3.344 formes no normalitzades (formes desestimades incloses)

El CI mitjà del subcorpus d'entitats és de 0,76,¹⁰⁷ la qual cosa significa que globalment el grau d'implantació de la terminologia normalitzada és alt, encara que està al límit.¹⁰⁸

Per a l'anàlisi detallada dels graus d'implantació dels termes, agruparem les formes normalitzades que formen part d'un mateix cas i en sumarem els CI, com hem fet en les altres ocasions, per obtenir un CI acumulatiu de les formes normalitzades. El nombre total, per tant, es redueix de 157 a 122. En les taules següents presentem els resultats quantitatius de l'anàlisi d'implantació per termes:

¹⁰⁷ Les proves estadístiques han determinat que l'interval en el qual estaria situat el CI mitjà d'un corpus d'entitats de l'àmbit de la informàtica i les TIC seria entre 0,75283 i 0,766834 (calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

¹⁰⁸ Recordem que els intervals d'implantació que utilitzem per a l'anàlisi estableixen que un CI per sobre del 0,75 representa un grau d'implantació alt.

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 27 %	CI = 0	22	18 %	<i>còdec, cavall de Troia</i>
	CI baix	11	9 %	<i>fora de línia, bloqueig</i>
Grau mitjà 18,8 %		23	18,8 %	<i>enregistrador de CD, adreça electrònica</i>
Grau alt 57,2 %	CI alt	33	27,1 %	<i>memòria cau, píxel</i>
	CI = 1	33	27,1 %	<i>escaneig, byte, format</i>
		122	100 %	

Taula 36. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus d'entitats.

En la taula anterior s'observa que gran part de les formes normalitzades s'implanta amb èxit (57,2 %) i més d'un quart ho fa de manera absoluta. Gairebé el mateix que representen les formes que no aconseguen implantar-se i obtenen graus d'implantació baixos (27 %), encara que un 18 % no s'utilitzen. La resta, gairebé un 20 %, obtenen graus mitjans. Les proves estadístiques confirmen que les diferències entre aquests percentatges són significatives (valor p: 0,0).

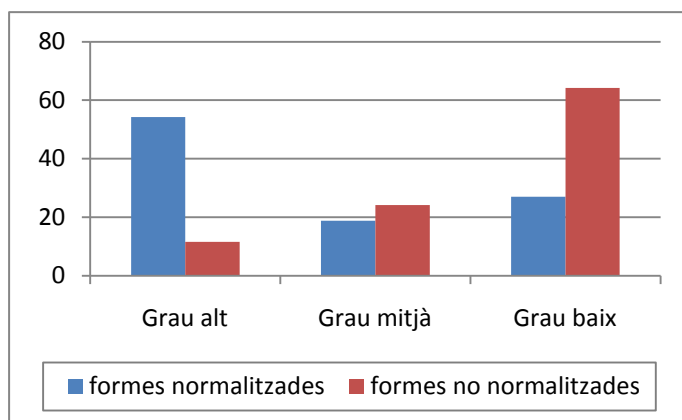
Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 64,2 %	CI = 0	0	0 %	-
	CI baix	106	64,2 %	<i>smiley, grup de notícies</i>
Grau mitjà 24,2 %		40	24,2 %	<i>adreça de correu, cookie, domini genèric</i>
Grau alt 11,6 %	CI alt	5	3,1 %	<i>domini primari, robot</i>
	CI = 1	14	8,5 %	<i>Plug and Play, netiquette</i>
		165	100 %	

Taula 37. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus d'entitats.

En la taula veiem que poc més d'un 10 % de les formes no normalitzades assoleix graus d'implantació alts, i un 8,5 % són utilitzades de forma exclusiva. Tanmateix, la part més important de

formes no normalitzades aconseguix graus baixos (64,2 %) i només gairebé un quart, un grau d'implantació mitjà. La prova de khi al quadrat també confirma que hi ha diferències significatives entre aquests valors (valor p: 0,0).

Comparem aquests resultats en el gràfic següent:

Gràfic 6. Graus d'implantació en el subcorpus d'entitats.

S'hi observa que, per primer cop, la línia que dibuixen les formes normalitzades no és decreixent, ja que hi ha més formes amb un grau baix d'implantació que formes amb un grau mitjà. Tanmateix, es manté la relació observada en els altres subcorpus pel que fa als graus alt i baix: en el primer hi ha més formes normalitzades i, en el segon, més formes no normalitzades, la qual cosa probablement explica perquè el CI mitjà del subcorpus d'entitats és alt (0,76).

Així doncs, també sembla que podem afirmar que en general la terminologia normalitzada s'implanta satisfactòriament en el subcorpus d'entitats, encara que resulta significatiu que hi hagi més formes normalitzades amb un grau baix que amb un grau mitjà.

3.4 La implantació en el subcorpus de persones

El subcorpus de persones conté documents que no pertanyen a cap organització o institució explícitament, i en general corresponen a textos de mitjans de comunicació especialitzats. Hi localitzem 110 casos normalitzats, que representen un 81,5 % dels casos que conformen el corpus terminològic de base. És el subcorpus on se'n documenten menys. Aquests casos estan constituïts per 396 termes:

144 formes normalitzades i 252 formes no normalitzades (de les quals vuit són formes desestimades). Com que no totes les formes no normalitzades que hem recollit en el corpus terminològic de base han estat documentades en el subcorpus de persones, hem d'adaptar els casos a les ocurrencies reals. Així doncs, concretament, els termes dels 110 casos es reparteixen de la manera següent:

- 144 formes normalitzades (51,1 %)
- 138 formes no normalitzades (48,9 %)

Observem que és l'únic subcorpus on documentem més formes normalitzades que no normalitzades. Tanmateix, aquestes xifres són fictícies, ja que per tenir una visió més exacta de la implantació cal que analitzem les freqüències d'aparició de les formes, a partir de les quals podem calcular el CI mitjà. Les formes objecte d'estudi sumen un total de 7.497 ocurrencies, que es distribueixen de la forma següent:

- 5.745 formes normalitzades
- 1.752 formes no normalitzades (no s'hi documenta cap forma desestimada)

El CI mitjà del corpus de persones és de 0,76.¹⁰⁹ Igual com passava en el subcorpus d'entitats, aquest CI indica que el grau d'implantació de la terminologia normalitzada és alt, però està al límit inferior d'aquest grau en l'escala.

Tal com hem fet en les anàlisis dels subcorpus anteriors, per analitzar la implantació més detallada dels termes agrupem sota un CI acumulatiu els CI de les formes normalitzades que pertanyen a un mateix cas; així, el nombre total es redueix de 144 a 110. Presentem els resultats quantitius en les taules següents:

¹⁰⁹ Les proves estadístiques han determinat que l'interval en el qual estaria situat el CI mitjà d'un corpus de persones de l'àmbit de la informàtica i les TIC seria entre 0,749924 i 0,769427 (calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 22,8 %	CI = 0	19	17,3 %	<i>organitzador personal</i>
	CI baix	6	5,5 %	<i>pàgina inicial, connector</i>
Grau mitjà 23,6 %		26	23,6 %	<i>correu brossa, en línia, icona de drecera</i>
Grau alt 53,6 %	CI alt	21	19,1 %	<i>correu electrònic, clic</i>
	CI = 1	38	34,5 %	<i>internauta, servidor web</i>
		110	100 %	

Taula 38. Graus d'implantació de les formes normalitzades del subcorpus de persones.

En la taula s'observa que més de la meitat de les formes normalitzades s'implanta amb èxit (53,6 %), i un 34,5 % ho fa de manera absoluta. L'altra meitat escassa dels termes es reparteix gairebé equitativament entre el grau d'implantació mitjà (23,6 %) i el grau baix (22,8 %), en el qual destaca un percentatge alt de termes que no s'utilitzen (17,3 %). D'acord amb les proves estadístiques, les diferències entre aquestes proporcions són significatives (valor p: 0,0).

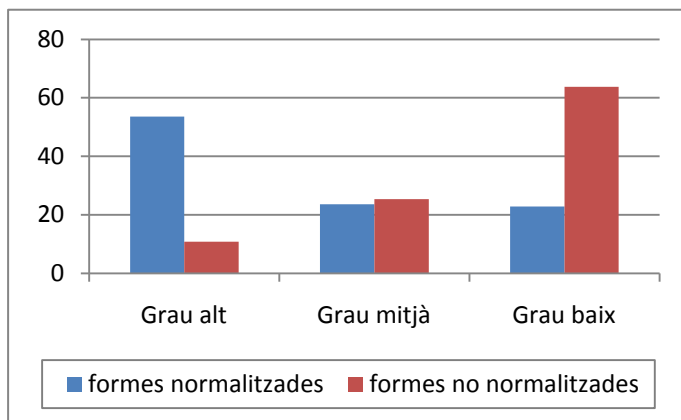
Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 63,8 %	CI = 0	0	0 %	-
	CI baix	88	63,8 %	<i>favorit, explorer</i>
Grau mitjà 25,4 %		35	25,4 %	<i>software propietari, proxy, blog, netiqueta</i>
Grau alt 10,8 %	CI alt	1	0,7 %	<i>cursor</i>
	CI = 1	14	10,1 %	<i>shareware, emoticó</i>
		138	100 %	

Taula 39. Graus d'implantació de les formes no normalitzades del subcorpus de persones.

En aquesta darrera taula s'observa que la gran majoria de les formes no normalitzades obtenen graus d'implantació baixos (63,8 %). Un quart de les formes (25,4 %) assoleix un grau mitjà i només poc més

d'un 10 %, un grau alt, encara que entre aquestes, gairebé totes obtenen un CI d'1, la qual cosa significa que són d'ús exclusiu. En aquest cas, les diferències entre els valors observades també són significatives, d'acord amb els resultats de la prova estadística de khi al quadrat (valor p: 0,0).

Presentem tot seguit les dades quantitatives comparades gràficament:

Gràfic 7. Graus d'implantació en el subcorpus de persones.

En el gràfic podem observar que, en els extrems, trobem més formes normalitzades que s'implanten amb èxit i, en canvi, més formes no normalitzades que no s'implanten, la qual cosa és positiva per a la implantació. Pel que fa al grau mitjà, veiem que els percentatges d'ambdós tipus de formes són molt similars, encara que en aquest cas predominen lleugerament les formes no normalitzades.

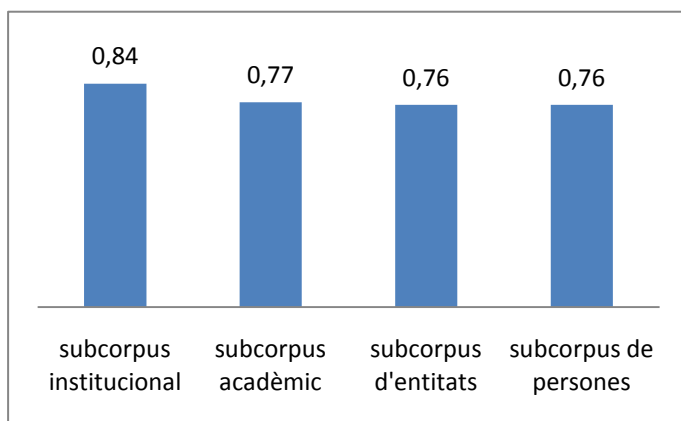
Com hem vist anteriorment, el CI mitjà del subcorpus de persones és de 0,76. Així doncs, podríem dir que la terminologia normalitzada en general s'hi implanta satisfactòriament.

3.5 Comparació de la implantació en els diversos àmbits d'ús

Totes les anàlisis anteriors assenyalen que la terminologia normalitzada en general s'implanta reeixidament en els quatre subcorpus. Tanmateix, hem observat que s'hi distingeixen algunes diferències, que analitzem més detingudament en aquest subapartat

per veure si aquestes dissimilituds confirmen la nostra hipòtesi inicial: per una banda, pel que fa a la influència de l'àmbit d'ús en la implantació i, per una altra, pel que fa a la major implantació que hauria d'assolir l'àmbit institucional ateses les circumstàncies legals especials a les quals està sotmès.

Pel que fa a la presència de formes normalitzades i no normalitzades, hem vist que els quatre subcorpus presenten diferències, encara que tots els valors estan entre el 40 % i el 50 %: mentre que en la majoria s'hi documenten més formes no normalitzades, en el subcorpus de persones hi trobem més formes normalitzades. Tanmateix, tal com hem dit anteriorment (vegeu els subapartats 3.1, 3.2, 3.3 i 3.4), aquesta dada no és rellevant, perquè cal tenir en compte la freqüència d'aparició de les formes per poder avaluar-ne la implantació. Per aquest motiu hem calculat el CI mitjà de les formes normalitzades en cada subcorpus, que ens permet avaluar el grau d'implantació global dels conjunts de textos. En el gràfic següent presentem les dades comparades:

Gràfic 8. Comparació dels CI mitjans dels subcorpus.

En aquests valors sí que observem tendències d'implantació diferents. Malgrat que, si tenim en compte els barems d'implantació que hem establert, els quatre subcorpus obtenen graus d'implantació alts, observem que el subcorpus institucional obté un CI mitjà de 0,84, lleugerament superior als de la resta, que presenten un CI mitjà entre 0,76 i 0,77.¹¹⁰ A més, encara que la diferència és

¹¹⁰ Cal tenir en compte que, d'acord amb els intervals de confiança calculats per al CI mitjà de cada subcorpus, no hi ha solapament de

mínima, també observem que el subcorpus acadèmic obté un coeficient mitjà superior als altres dos, que són iguals.

Així doncs, d'acord amb aquestes dades, a nivell global el subcorpus institucional presenta una implantació major i clarament més reeixida que els altres tres subcorpus objecte d'estudi. Aquesta situació confirmaria la hipòtesi que l'àmbit on s'utilitza la terminologia normalitzada té influència en la seva implantació, almenys pel que fa a l'àmbit institucional, que d'altra banda és el que està més patat pel que fa a l'ús terminològic i, per tant, l'àmbit en el qual esperàvem trobar més diferències respecte de la resta.

També, l'àmbit acadèmic presenta una implantació mínimament superior que els subcorpus d'entitats i de persones. Aquesta tendència, malgrat que no ha estat confirmada estadísticament, aniria a favor de la hipòtesi que aquest àmbit és més permeable a la implantació, probablement perquè és el paradigma de la transmissió de coneixements i, per tant, de la terminologia. I en la llengua catalana, des de l'escola fins a la universitat, es promou la difusió de la terminologia normalitzada (IEC 2011b).

En els subapartats anteriors (vegeu 3.1, 3.2, 3.3 i 3.4) també hem presentat el pes percentual de les formes normalitzades i de les formes no normalitzades, classificat segons el grau d'implantació. En aquest cas, creiem oportú de comparar no tan sols el pes de les formes normalitzades per una banda i de les formes no normalitzades per una altra, sinó també les relacions proporcionals que existeixen entre elles per a cada grau d'implantació de cada subcorpus, ja que és la proporció de formes normalitzades respecte de formes no normalitzades el que més varia entre els quatre àmbits d'ús.

En primer lloc, analitzem les diferències en el grau d'implantació alt. En la taula següent recollim les freqüències relatives de les formes normalitzades i no normalitzades que assoleixen aquest grau

proporcions entre el subcorpus institucional i la resta. En canvi, sí que trobem solapament entre els intervals dels altres tres subcorpus, encara que el que més es distancia és el subcorpus acadèmic.

d'implantació, juntament amb el factor de proporcionalitat¹¹¹ que presenten.

Subcorpus	Freqüència relativa		Factor de proporcionalitat
	F. normalitzades	F. no normalitzades	
institucional	53,9	4,8	11,2291667
acadèmic	40,9	11,3	3,61946903
d'entitats	54,2	11,6	4,67241379
de persones	53,6	18,8	2,85106383

Taula 40. Factor de proporcionalitat de les formes normalitzades amb un grau d'implantació alt.

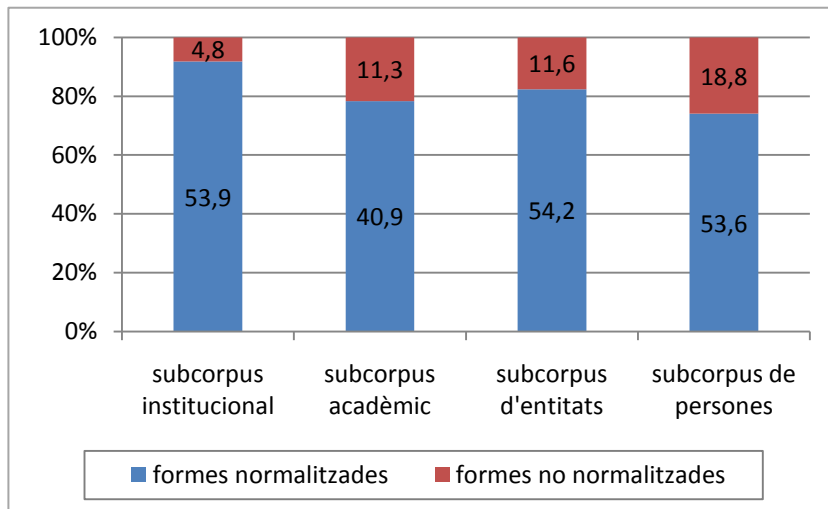
Si observem, en primer lloc, només la columna de la freqüència relativa de les formes normalitzades, veiem que les diferències entre els quatre subcorpus no són grans, a excepció de la baixa freqüència de formes normalitzades amb un grau alt d'implantació en l'àmbit acadèmic, que és més de 10 punts percentuals per sota de la resta. Si, en segon lloc, ens fixem en la columna de les formes no normalitzades, veiem que les diferències entre els subcorpus creixen, ja que l'institucional presenta molt poques formes no normalitzades amb un grau alt d'implantació (no arriba al 5 %), però en canvi en el subcorpus de persones arriben gairebé al 20 %.

Tanmateix, el més interessant en aquesta taula és observar la relació entre les dues columnes citades, cosa que veiem en la columna de més a la dreta, on s'ha calculat la proporció de formes normalitzades respecte de formes no normalitzades. Aquí veiem com el subcorpus institucional es distingeix clarament de la resta, ja que conté aproximadament 11 vegades més formes normalitzades que formes no normalitzades, mentre que el factor de proporcionalitat en la resta de subcorpus és molt inferior: només presenten entre dos i quatre vegades més formes normalitzades. Per tant, el subcorpus institucional és el que proporcionalment presenta

¹¹¹ El factor de proporcionalitat s'obté de la divisió de la freqüència relativa de les formes normalitzades entre la freqüència relativa de les no normalitzades. Per exemple, en el cas del subcorpus institucional: $53,9/4,8=11,2291667$.

més formes normalitzades, i el subcorpus de persones, el que menys.

Mostrem aquesta relació proporcional en el següent gràfic apilat. El fet de presentar-lo apilat permet d'observar més clarament les diferències, expressades pel factor de proporcionalitat, entre les formes normalitzades i no normalitzades, les freqüències relatives de les quals també indiquem en les piles.

Gràfic 9. Proporcions en el grau d'implantació alt.

Hem realitzat el mateix tipus de comparació amb les freqüències relatives i els factors de proporcionalitat de les formes que assolixen graus mitjans i graus baixos d'implantació. Tanmateix, hem observat que els subcorpus no presenten diferències destacables en el grau d'implantació mitjà i per això ens centrem només en l'anàlisi comparativa de les formes que obtenen un grau baix. Com en el cas anterior, hem calculat el factor de proporcionalitat, però aquest cop a l'inrevés, ja que analitzem la proporció de formes no normalitzades respecte de formes normalitzades. Presentem les dades quantitatives en la taula següent:

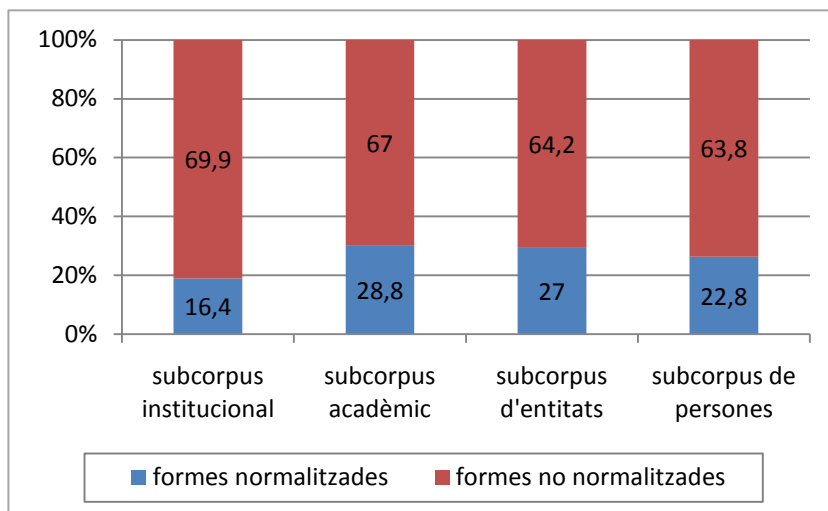
Subcorpus	Frequència relativa		Factor de proporcionalitat
	F. normalitzades	F. no normalitzades	
institucional	16,4	69,9	4,26219512
acadèmic	28,8	67	2,32638889
d'entitats	27	64,2	2,37777778
de persones	22,8	63,8	2,79824561

Taula 41. Factor de proporcionalitat de les formes no normalitzades amb un grau d'implantació baix.

Si, com en el cas anterior, repassem cadascuna de les columnes, observem, en primer lloc, que en la de formes normalitzades el subcorpus institucional es distancia de la resta, i també el de persones, encara que en menor grau: és en aquests dos subcorpus, i sobretot en l'institucional, on s'hi localitzen menys formes normalitzades amb un grau d'implantació baix. Aquesta situació és positiva, ja que significa que hi ha poques formes normalitzades que no s'utilitzen i, per tant, la majoria tenen graus d'implantació mitjans o alts. Pel que fa a la columna de formes no normalitzades, veiem que la dispersió entre les freqüències relatives no és tan gran, encara que també és en el subcorpus institucional on trobem més formes no normalitzades amb un grau d'implantació baix.

Malgrat tot, les xifres més interessants les trobem en la columna de més a la dreta. Hi observem que en aquest cas també és el subcorpus institucional el que més es distancia de la resta, ja que presenta una proporció més alta de formes no normalitzades respecte de formes normalitzades, la qual cosa és positiva per a la implantació, si tenim en compte que analitzem les formes que obtenen graus d'implantació baixos i, per tant, són formes que s'utilitzen poc. Així, el fet de trobar-hi poques formes normalitzades i, en canvi, moltes més formes no normalitzades (en concret, quatre vegades més aproximadament), és una situació avantatjosa pel que fa a la implantació, perquè, com ja hem dit, significa que la major part de formes normalitzades estan en ús i, per tant, assoleixen graus d'implantació mitjans o alts, i només una part petita s'usa poc. Els altres tres subcorpus es mostren homogenis quant al factor de proporcionalitat.

Per acabar, presentem en un gràfic apilat les relacions proporcionals entre les formes que obtenen un grau d'implantació baix en els quatre subcorpus d'anàlisi, i també hi indiquem les freqüències relatives.

Gràfic 10. Proporcions en el grau d'implantació baix.

Síntesi i conclusions

En aquest apartat hem analitzat la implantació en relació amb els àmbits d'ús de la terminologia. Hem estudiat el comportament de la terminologia normalitzada en quatre subcorpus diferents (institucional, acadèmic, d'entitats i de persones) i, com que aquesta no es pot estudiar deixant de banda la concurrència terminològica,¹¹² l'hem comparada amb la situació d'implantació de les formes no normalitzades.

Hem observat algunes tendències que cal mencionar, la majoria de les quals són estadísticament significatives:

- El nombre de casos que documentem en cada subcorpus varia, per això l'anàlisi es basa en freqüències relatives. És un fenomen natural, ja que no en tots els àmbits d'ús es tracten els mateixos temes.
- La gran majoria de les formes que assoleixen un grau d'implantació alt en els quatre subcorpus són normalitzades.
- En l'altre extrem, la majoria de les formes que obtenen un grau d'implantació baix en els quatre subcorpus no estan normalitzades.
- Les freqüències relatives de les formes normalitzades i no normalitzades que aconsegueixen un grau d'implantació mitjà són similars en els quatre subcorpus.
- El subcorpus institucional es diferencia de la resta perquè presenta una major proporció significativa de formes normalitzades per sobre de formes no normalitzades amb un grau d'implantació alt.
- El subcorpus institucional es diferencia de la resta perquè presenta una proporció lleugerament major de formes no normalitzades per sobre de formes normalitzades amb un grau d'implantació baix.
- D'acord amb el CI mitjà dels quatre subcorpus, tots presenten un grau alt d'implantació global.

¹¹² Tal com afirma Quirion (2003: 40): “(...) il faut également tenir compte de la synonymie aux formes à l'étude, car l'implantation d'un terme s'évalue en relation avec celle des désignations qui lui font concurrence”.

- El CI mitjà del subcorpus institucional és significativament major que el de la resta, la qual cosa significa que la implantació hi és més reeixida.

Aquestes tendències ens permeten extreure algunes conclusions pel que fa a l'àmbit d'ús com a factor d'implantació. Els quatre àmbits d'ús sembla que són favorables a la implantació, ja que tots presenten un grau d'implantació alt en general i, en l'anàlisi a partir dels termes, les formes normalitzades són majoritàries a obtenir graus alts i minoritàries a obtenir-ne de baixos. Per tant, la primera conclusió seria que l'àmbit d'ús no influeix directament a la implantació terminològica.

No obstant això, una anàlisi més detallada ens ha permès d'observar que el subcorpus institucional es diferencia de la resta en alguns aspectes. Per una banda, presenta un CI mitjà significativament més alt que la resta i, per una altra, la proporció de formes normalitzades respecte de formes no normalitzades amb graus d'implantació alts i baixos també es distancia notablement de la resta de subcorpus, sobretot pel que fa a la major proporció de formes normalitzades que tenen èxit en la implantació.

Així doncs, sembla que hem de concloure que és l'àmbit institucional el que més afavoreix la implantació, la qual cosa confirma la nostra hipòtesi inicial, que afirma que els termes normalitzats aconseguen implantar-se més quan s'utilitzen en aquest àmbit. I, de fet, aquesta situació no és estranya ni sorprenent, perquè aquest àmbit és l'únic dels quatre que està sotmès a unes directrius legals que l'obliguen a fer servir la terminologia normalitzada pel Termcat (Decret 107/1987), de la mateixa manera que el Termcat està obligat a donar suport terminològic a les institucions públiques catalanes (Decret 108/2006).

A l'inici d'aquest apartat també hem fet referència al fet que l'àmbit acadèmic també podria contribuir a l'èxit de la implantació, a causa de les seves característiques com a difusor de la terminologia normalitzada a través de l'ensenyament i la formació científica; tanmateix, l'única diferència positivament destacable que hem observat és que el subcorpus acadèmic obté un CI mitjà superior al d'entitats i al de persones, però no es pot considerar una diferència significativa i, en canvi, és lluny d'assolir el grau d'implantació superior del subcorpus institucional. Per aquest motiu, creiem que aquest àmbit no es destaca marcadament dels altres dos.

En definitiva, no podem dir que l'àmbit d'ús sigui pròpiament un factor d'implantació, però sí que podem afirmar que l'àmbit institucional influencia positivament la implantació de la terminologia normalitzada.

Per acabar, cal tenir present que aquest és només un dels factors sociolingüístics que poden influir en la implantació i, per tant, no és l'únic que pot determinar el major o menor grau d'implantació d'un terme. No obstant això, com hem vist, l'existència d'un decret que obliga l'Administració a l'ús de la terminologia normalitzada pot resultar decisiu, perquè en els textos institucionals s'utilitzen efectivament les formes proposades pel Termcat en detriment d'altres unitats terminològiques concurrents.

4. LA IMPLANTACIÓ EN RELACIÓ AMB LA BREVETAT DELS TERMES

La tercera hipòtesi d'aquest treball estableix una relació directa entre la brevetat de les formes normalitzades i la seva implantació, en el sentit que els termes breus, i sobretot els que corresponen a estructures monolèxiques, aconseguirien implantar-se en l'ús amb més facilitat que els termes sintagmàtics.

La brevetat dels termes és un dels factors lingüístics per assegurar l'èxit de la implantació més estesos i àmpliament acceptats. Són moltes les obres que la recullen com a factor d'implantació que afavoreix l'ús de les propostes (Quirion 2004, Depecker 1997, Auger 1999, Vila et al. 2007) i altres s'hi refereixen implícitament en parlar de la facilitat d'ús dels termes (Martin 1998a i 1993).

En l'anàlisi lingüística del corpus terminològic hem classificat els termes d'acord amb la seva estructura monolèxica o polilèxica (vegeu el capítol V de metodologia). Els termes monolèxics corresponen a una única unitat lèxica, mentre que els polilèxics són unitats sintagmàtiques. Per tant, partim de la base que, per regla general, els primers sempre són més breus que els segons.

Aquesta classificació estructural relacionada amb el grau d'implantació que obtenen les unitats terminològiques ens proporciona informació sobre la preferència per una estructura o per l'altra, si observem diferències d'implantació entre les que tenen una estructura monolèxica i les que en tenen una de polilèxica. També és important de tenir en compte la concurrència terminològica, sobretot els concurrents de les unitats sintagmàtiques que no aconseguen implantar-se: si són termes més breus es reforçaria la nostra hipòtesi inicial. Així doncs, en aquest apartat, primer realitzem una anàlisi general de la implantació de les formes monolèxiques i polilèxiques i, a continuació, ens centrem específicament en la terminologia normalitzada. Per acabar, analitzem els concurrents dels termes normalitzats per comprovar si corresponen a termes més breus que els proposats pel Consell Supervisor del Termcat.

L'objectiu és observar si la implantació i la brevetat dels termes estan relacionades mitjançant la demostració que les unitats

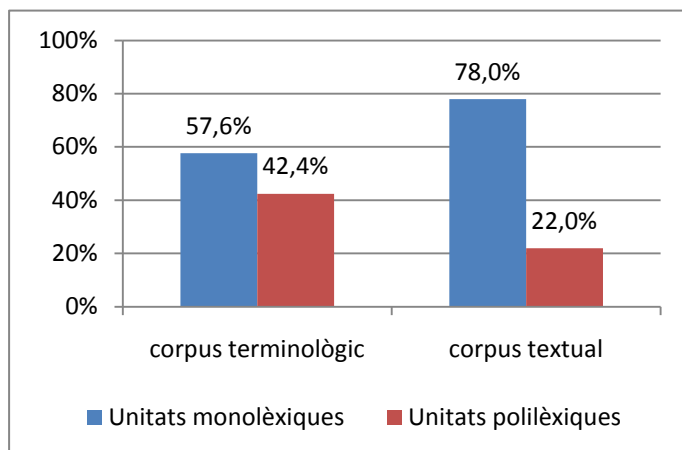
monolèxiques s'implanten més que les polilèxiques, la qual cosa ens podria dur a considerar que la brevetat és un factor d'implantació de la terminologia normalitzada.

4.1 Anàlisi estructural de la terminologia

L'anàlisi estructural es divideix en dues parts: en primer lloc, observem la presència d'estructures monolèxiques i polilèxiques en el corpus i les correlacionem amb el seu grau d'implantació; en segon lloc, fem una anàlisi de les estructures sintàctiques més freqüents dels termes polilèxics que reïxen en la implantació.

4.1.1 Anàlisi estructural general

El corpus terminològic del nostre estudi està constituït per 460 unitats terminològiques.¹¹³ D'aquestes, 265 són monolèxiques i 195, polilèxiques. Si ens fixem en la freqüència absoluta que presenten en el corpus textual, observem que documentem l'ús d'una estructura terminològica monolèxica 72.520 vegades i d'una estructura polilèxica, 20.466 vegades. Resumim aquestes dades quantitatives en el gràfic següent:

Gràfic 11. Distribució quantitativa d'unitats monolèxiques i polilèxiques.

¹¹³ Recordem aquí que el corpus complet és de 461 unitats, però des de l'inici n'hem descartat una, ja que es tracta d'un símbol que no forma part del llenguatge natural i, per tant, no el considerem terme i no l'anàlizem.

D'acord amb les proves estadístiques realitzades, les diferències percentuals observades són significatives, tant les del corpus terminològic (valor p: 0,00000402338) com les del corpus textual (valor p: 0,0). Així doncs, en general trobem més termes monolèxics, la qual cosa sembla confirmar que efectivament resulten més fàcils d'utilitzar.

Si fem la distinció entre formes normalitzades i formes no normalitzades (vegeu la Taula 42), també comprovem que el Consell Supervisor ha intentat seguir en la majoria dels casos el criteri de brevetat.¹¹⁴ I en la terminologia no normalitzada observem la mateixa dinàmica, encara que el pes entre les dues estructures està més repartit. L'anàlisi estadística també ha confirmat que hi ha diferències significatives entre els percentatges d'ambdós tipus de formes (valor p: 0,00000316103 per a les formes normalitzades i valor p: 0,0238265 per a les no normalitzades).

	Formes normalitzades		Formes no normalitzades		Total	
Unitats monolèxiques	107	62,6 %	158	54,7 %	265	57,6 %
Unitats polilèxiques	64	37,4 %	131	45,3 %	195	42,4 %
	171	100 %	289	100 %	460	100 %

Taula 42. Dades quantitatives en relació amb l'estructura dels termes.

Aquestes, però, són dades que no tenen en compte la freqüència d'aparició dels termes. Per tenir una visió més real de la situació d'implantació hem de fixar-nos en les atestacions de cada unitat terminològica, per això recorrem a l'anàlisi per mitjà del CI. En la taula següent resumim quantitativament els graus d'implantació que presenten totes les unitats terminològiques del corpus, classificades d'acord amb la seva estructura monolèxica o polilèxica:

¹¹⁴ A Termcat (2006a: 49) es fa referència al criteri de "sintetisme", que inclou la noció de brevetat dels termes normalitzats.

Grau d'impl.	Unitats monolèxiques		Unitats polilèxiques		Total	Exemples
Grau baix	135	47,5 %	149	52,5 %	284	<i>bàner</i> <i>arxiu adjunt</i>
Grau mitjà	75	73,5 %	27	26,5 %	102	<i>spam</i> <i>xarxa local</i>
Grau alt	55	74,3 %	19	25,7 %	74	<i>TIC</i> <i>mapa de bits</i>

Taula 43. Graus d'implantació de les unitats monolèxiques i polilèxiques.

En la taula podem observar algunes tendències d'implantació rellevants en relació amb l'estructura dels termes. En el conjunt d'unitats que obtenen un grau d'implantació baix, n'hi trobem més de polilèxiques que de monolèxiques, encara que la diferència no és significativa (valor p: 0,233403), la qual cosa significa que la majoria dels termes que fracassen en la implantació són sintagmàtics. En l'altre extrem, una majoria significativa d'unitats que assoleixen graus d'implantació alts són d'estructura monolèxica i constitueixen un grup clarament més nombrós que el d'unitats polilèxiques amb aquest grau (valor p: 3,38202E-9). D'aquesta situació podem interpretar que la gran majoria de termes que reïxen en la implantació són breus. Les unitats amb un grau d'implantació mitjà segueixen aquesta mateixa tendència, la qual també s'ha confirmat estadísticament (valor p: 1,918E-11): la majoria són termes monolèxics.

Aquestes dades, per tant, corroboren la idea que s'utilitzen més els termes breus d'estructura monolèxica, ja que representen la majoria de les unitats terminològiques que obtenen graus alts d'implantació. A més, creiem que cal destacar el fet que, de les 74 unitats que obtenen un grau alt d'implantació, la majoria (57, que representen un 77 %) són formes normalitzades. D'estructura monolèxica hi trobem, per exemple, 36 termes normalitzats (*telemàtica*, *USB*, *videoconferència*) i set altres formes normalitzades (*hacker*, *RAM*, *disquetera*); d'estructura polilèxica, 14 termes normalitzats (*versió beta*, *llista de distribució*, *correu electrònic*).

4.1.2 Anàlisi de les estructures sintàctiques

Els termes sintagmàtics poden respondre a categories lèxiques diferents i a múltiples estructures sintàctiques (en el corpus terminològic en documentem fins a 14). Encara que existeixen sintagmes més llargs que altres, la freqüència en què es documenten varia i normalment la majoria responen a un grup reduït d'estructures sintàctiques. Aquesta situació ens fa pensar que potser hi ha unes estructures polilèxiques més implantables que altres.

Per aquest motiu, a continuació analitzem els termes polilèxics que obtenen graus d'implantació alts per veure si existeix alguna tendència en referència a l'estructura sintàctica que presenten. Tal com hem vist, hi ha 19 termes polilèxics que reïxen en la implantació: 14 formes normalitzades i cinc formes no normalitzades.¹¹⁵ Presenten les estructures sintàctiques següents:

Estructura sintàctica	Freqüència		Exemples
SN[N* SP[P N]]	7	38,9 %	<i>bústia de correu</i>
SN[N* SJ[J]]	6	33,3 %	<i>programari lliure</i>
SN[N* SN[N]]	3	16,6 %	<i>codi font</i>
SN[SJ[J] N*]	1	5,6 %	<i>doble clic</i>
SP[P* N]	1	5,6 %	<i>per defecte</i>
	18	100 %	

Taula 44. Estructures sintàctiques amb un grau d'implantació alt.

Estadísticament, les diferències entre els percentatges que mostra la taula són significatives (valor p: 0,0290). S'observa que totes les estructures són nominals, menys una que és una locució, i les més freqüents són tres: la formada per un nom i un sintagma preposicional (SN[N* SP[P N]]), la formada per un nom i un adjectiu (SN[N* SJ[J]]) i la formada per dos noms (SN[N* SN[N]]). Aquestes estan incloses entre les estructures sintagmàtiques més freqüents en l'àmbit de la informàtica i les TIC,

¹¹⁵ Una de les formes no normalitzades és una variant lèxica manlevada, per a la qual no hem indicat l'estructura sintàctica (vegeu el capítol V de metodologia).

segons es va demostrar en el projecte Texterm 3 (2010), en el qual també es va confirmar que en general són les estructures sintàctiques més utilitzades en terminologia, sobretot les dues primeres.

Així doncs, veiem que la majoria de les estructures polilèxiques que aconseguen implantar-se són, en definitiva, les més freqüents en la llengua especialitzada. I, alhora, són les més sintètiques, ja que només contenen dos o tres elements, a diferència d'altres estructures (que corresponen a termes amb un grau d'implantació baix), que es componen de més unitats, com ara SN[N* SP[P SN[J N]]] (*domini de primer nivell*).

A continuació analitzem d'una manera detallada la situació d'implantació exclusivament de la terminologia normalitzada en relació amb l'estructura per comprovar si la brevetat dels termes és un criteri bàsic per a la seva implantació. Amb la mateixa finalitat, més endavant també estudiem els concurrents de les formes normalitzades que fracassen en la implantació.

4.2 Anàlisi estructural de la terminologia normalitzada

Si fem una anàlisi exclusivament de la terminologia normalitzada, prenent tant els termes normalitzats com la resta de formes normalitzades, observem la situació següent:

Grau d'impl.	Unitats monolèxiques		Unitats polilèxiques		Total	Exemples
Grau baix	30	48,4 %	32	51,6 %	62	<i>sòcol, fil de discussió</i>
Grau mitjà	34	65,4 %	18	34,6 %	52	<i>còdec correu brossa</i>
Grau alt	43	75,4 %	14	24,6 %	57	<i>ofimàtica servidor web</i>

Taula 45. Graus d'implantació de les formes normalitzades monolèxiques i polilèxiques.

Les tendències d'implantació que observem en la terminologia normalitzada són gairebé idèntiques a les que hem vist en l'anàlisi del conjunt de tot el corpus terminològic i també hem confirmat que són majoritàriament significatives (valor p: 0,000604543 per al grau d'implantació baix; valor p: 0,00168387 per al grau mitjà; valor p: 0,809728 per al grau baix): fracassa en la implantació un percentatge lleugerament més alt de termes polilèxics i la gran majoria de les unitats amb un grau alt d'implantació són formes normalitzades d'estructura monolèxica. Pel que fa a les unitats que obtenen un grau mitjà, el percentatge de termes monolèxics també és superior al de polilèxics, la qual cosa significa que hi ha més unitats breus que estan en vies d'implantació.

Creiem que cal destacar el fet que la majoria de formes normalitzades monolèxiques que tenen èxit en la implantació concretament tenen l'estatus de termes normalitzats, cosa que també ocorre en el conjunt de formes amb un grau d'implantació mitjà.

Aquestes dades, per tant, continuen reforçant la hipòtesi que la brevetat dels termes n'afavoreix la implantació.

4.3 Anàlisi de la concurrència dels termes normalitzats no implantats

És un fet àmpliament acceptat en la bibliografia que els concurrents són el principal obstacle per a la implantació de la terminologia normalitzada. En aquesta anàlisi observem si les alternatives utilitzades en comptes del terme normalitzat, que poden ser formes normalitzades o no normalitzades,¹¹⁶ són més breus que el terme principal i, per tant, són més favorables a la implantació. Si aquest fet es demostrés, reforçaria la brevetat com a factor d'implantació.

¹¹⁶ Aclarim aquí que en aquest subapartat 3.3 utilitzem els termes *concurrència terminològica* i *concurrent* com a genèrics per fer referència a totes les formes que s'utilitzen com a alternatives dels termes normalitzats no implantats, sense distingir entre si són normalitzades o no normalitzades.

4.3.1 Els concurrents dels termes normalitzats polilèxics

Les dades que hem presentat fins ara confirmen la hipòtesi que hem plantejat a l'inici d'aquest treball. Tanmateix, creiem que hi ha una altra dada que pot corroborar-la: la meitat de les formes normalitzades polilèxiques obtenen un grau d'implantació baix; d'aquesta situació podem interpretar que les formes polilèxiques, en ser més llargues, resulten més difícils d'utilitzar i, per tant, no se'n fa ús; si això és cert, significa que s'utilitza un altre terme en lloc seu, el qual, d'acord amb la nostra hipòtesi, hauria de ser més breu i, probablement, monolèxic.

Per demostrar-ho comprovem si els termes normalitzats polilèxics que fracassen en la implantació presenten concurrents més breus d'estructura monolèxica que, en contrast, assolixen graus d'implantació alts. Si aquesta situació es confirma, la brevetat de les denominacions es confirmaria com a factor d'implantació terminològica.

Per dur a terme aquesta anàlisi tindrem en compte només els termes normalitzats polilèxics que obtenen un grau d'implantació baix, que són 27. En la taula següent exposem la llista d'aquests termes acompanyats del concurrent que presenta un grau d'implantació més elevat,¹¹⁷ ja que considerem que és aquest el que oposa més resistència a la implantació del terme normalitzat polilèxic.

Terme normalitzat	Concurrent			
	Unitat terminològica	CI	Forma normalitzada	Estructura ¹¹⁸
<i>enregistrador de CD</i>	<i>gravador de CD</i>	0,41		POLI
<i>adreça electrònica</i>	<i>adreça de correu</i>	0,46		POLI

¹¹⁷ Cal tenir en compte que sovint existeix més d'un concurrent, i a vegades fins i tot molts. Tanmateix, hem decidit indicar només el concurrent del terme normalitzat que obté el CI més elevat.

¹¹⁸ Utilitzem l'abreviació MONO per a les unitats d'estructura monolèxica i POLI, per a les d'estructura polilèxica.

Terme normalitzat	Concurrent			
	Unitat terminològica	CI	Forma normalitzada	Estructura
<i>icona de drecera</i>	<i>accés directe</i>	0,47	✓	POLI
<i>servidor de llistes</i>	<i>listserv</i>	0,59		MONO
<i>tecla de drecera</i>	<i>drecera</i>	0,59		MONO
<i>programa controlador</i>	<i>controlador</i>	0,61		MONO
<i>pàgina inicial</i>	<i>inici</i>	0,65		MONO
<i>administrador - a de webs</i>	<i>webmaster</i>	0,68		MONO
<i>cavall de Troia</i>	<i>troià</i>	0,71		MONO
<i>bit per segon</i>	<i>bps</i>	0,73		MONO
<i>programari de prova</i>	<i>shareware</i>	0,75		MONO
<i>domini de segon nivell</i>	<i>domini genèric</i>	0,76		POLI
<i>servidor de noms de domini</i>	<i>DNS</i>	0,78	✓	MONO
<i>unitat de disquets</i>	<i>disquetera</i>	0,78	✓	MONO
<i>domini de primer nivell</i>	<i>domini primari</i>	0,79		POLI
<i>integració automàtica</i>	<i>Plug and Play</i>	0,80		POLI
<i>bústia electrònica</i>	<i>bústia de correu</i>	0,83		POLI
<i>proveïdor d'Internet</i>	<i>proveïdor</i>	0,84		MONO

Terme normalitzat	Concurrent			
	Unitat terminològica	CI	Forma normalitzada	Estructura
<i>lector de missatges</i>	<i>lector de notícies</i>	0,85		POLI
<i>memòria intermèdia</i>	<i>buffer</i>	0,85		MONO
<i>organitzador personal</i>	<i>PDA (f)</i>	0,89		MONO
<i>memòria només de lectura</i>	<i>ROM</i>	0,93	✓	MONO
<i>programa d'aprenentatge</i>	<i>tutorial</i>	0,93		MONO
<i>disc compacte</i>	<i>CD</i>	0,97	✓	MONO
<i>memòria d'accés aleatori</i>	<i>RAM</i>	0,98	✓	MONO
<i>tecnologies de la informació i la comunicació</i>	<i>TIC</i>	0,98	✓	MONO
<i>fil de discussió</i>	<i>thread</i>	0,99		MONO

Taula 46. Concurrents dels termes normalitzats polilèxics que obtenen un grau d'implantació baix.

En la taula observem que la majoria dels concurrents més utilitzats com a alternativa del terme normalitzat són d'estructura monolèxica (concretament, un 70,4 %). També hi ha, tanmateix, unitats polilèxiques i, entre les més utilitzades, observem algunes tendències. Per exemple, en dos casos, el concurrent, malgrat ser sintagmàtic, és més curt que el terme normalitzat: s'utilitza *domini primari* i *domini genèric* en lloc dels termes normalitzats *domini de primer nivell* i *domini de segon nivell*, respectivament. I, en un altre cas, el concurrent és un manlleu (*Plug and Play* per al terme normalitzat *integració automàtica*), que segurament es manté en ús perquè es va introduir primer que la proposta normalitzada en el discurs especialitzat de la informàtica.

Una altra dada que és important de fer notar és que els concurrents més utilitzats de cada cas normalitzat no sempre assoleixen graus d'implantació alts (només ocorre així en un 59,3 % dels casos). Trobem 11 concurrents (40,7 %) que obtenen graus mitjans i observem que aquest fet sol respondre a dos tipus de situacions de concurrència terminològica:

- Es documenta molta variació denominativa en un cas normalitzat; passa, per exemple, en PÀGINA INICIAL, on es localitzen fins a 12 variants denominatives i la que obté el CI més elevat és *inici* (CI de 0,65);
- L'ús està distribuït més o menys uniformement entre les unitats que formen part d'un mateix cas normalitzat (que es troba al voltant de la mitjana de denominacions per cas),¹¹⁹ com ara en SERVIDOR DE LLISTES, per al qual documentem tres unitats: *servidor de llistes* (CI de 0,12), *listserv* (CI de 0,59), *majordom* (CI de 0,29).

Malgrat tot, com s'observa en la Taula 46, la situació més estesa és aquella en què el terme normalitzat polilèxic concorre amb una forma més sintètica, habitualment monolèxica. Quan aquesta forma concurrent és normalitzada, sol correspondre a una sigla (*tecnologies de la informació i la comunicació – TIC*), i sovint a una sigla manllevada (*memòria d'accés aleatori – RAM*, *servidor de noms de domini – DNS*), encara que també hi trobem un sinònim complementari (*unitat de disquets – disquetera*). Quan el concurrent és una forma no normalitzada, majoritàriament correspon a una variant manllevada (*fil de discussió – thread*, *memòria intermèdia – buffer*), encara que també hi trobem variants lèxiques catalanes més breus (*cavall de Troia – troid*).

Aquestes dades, per tant, confirmen la nostra idea inicial: no s'utilitza el terme normalitzat sintagmàtic, sinó que s'opta per una forma més sintètica, que majoritàriament coincideix amb una unitat monolèxica, i a més sovint correspon a un manlleu, la qual cosa enllaça amb l'anàlisi de l'apartat següent (vegeu l'apartat 5 sobre la implantació en relació amb els manlleus i els calcs).

¹¹⁹ La mitjana se situa en 3,41 denominacions per cas (vegeu el capítol IV de corpus).

4.3.2 Els concurrents dels termes normalitzats monolèxics

Hem observat que la majoria dels termes que reïxen en la implantació són monolèxics. Tanmateix, continua existint un nombre considerable de formes normalitzades monolèxiques (30) que fracassen en la implantació, ja que obtenen un grau baix. Si el fet que siguin termes breus fos un factor d'implantació decisiu, aquestes formes monolèxiques haurien d'ésser més utilitzades. Per tant, una explicació a aquesta situació és que concorren amb altres formes (normalitzades o no), que probablement són també monolèxiques i que a més responen a algun altre factor d'implantació, és a dir, a banda de la brevetat presenten alguna altra característica que n'afavoreix la implantació.

Per comprovar si efectivament ocorre aquesta situació que plantejem, fem una anàlisi de la concurrència que documentem exclusivament per a les unitats terminològiques monolèxiques que tenen l'estatus de terme normalitzat i obtenen un grau baix d'implantació. En la taula següent hi ha la llista d'aquests termes juntament amb el concurrent que presenta un grau d'implantació més elevat,¹²⁰ ja que considerem que és aquest el que impedeix la implantació del terme normalitzat monolèxic.

Terme normalitzat	Concurrent			
	Unitat terminològica	CI	Forma normalitzada	Estructura
<i>etiqueta</i>	<i>netiqueta</i>	0,46		MONO
<i>busca</i>	<i>cursor</i>	0,69		MONO
<i>tertúlia</i>	<i>xat</i>	0,69	✓	MONO
<i>blocaire</i>	<i>blogger</i>	0,71		MONO
<i>bàner</i>	<i>banner</i>	0,73		MONO
<i>inundació</i>	<i>spamming</i>	0,75		MONO
<i>empaquetador</i>	<i>compressor</i>	0,82		MONO
<i>testimoni</i>	<i>token</i>	0,82		MONO

¹²⁰ Com en el cas anterior (vegeu la nota 117), hem decidit incloure només el concurrent del terme normalitzat que obté el CI més elevat.

Terme normalitzat	Concurrent			
	Unitat terminològica	CI	Forma normalitzada	Estructura
<i>sòcol</i>	<i>socket</i>	0,89		MONO
<i>microprogramari</i>	<i>firmware</i>	0,90		MONO
<i>hostatge</i>	<i>hosting</i>	0,91		MONO
<i>furoner -a</i>	<i>hacker</i>	0,93	✓	MONO
<i>amfitrió</i>	<i>host</i>	0,99		MONO
<i>diari</i>	<i>log</i>	1		MONO

Taula 47. Concurrents dels termes normalitzats monolèxics que obtenen un grau d'implantació baix.

En la taula podem observar que tots els concurrents dels termes normalitzats són igualment monolèxics. La característica compartida per la major part d'aquests concurrents és que són termes manlevats de l'anglès, la majoria sense adaptació ortogràfica (*banner*, *firmware*, *host*). Només en dos casos es tracta d'altres formes normalitzades (*xat*, *hacker*), que també han estat creades per mecanismes de manlleu.

Una altra característica formal destacable és que en general, malgrat que totes les unitats terminològiques són monolèxiques, els concurrents solen tenir menys síl·labes i, per tant, resulten més curts: *tertúlia* – *xat*, *testimoni* – *token*, *amfitrió* – *host*. De fet, aquest sintetisme és un tret característic de l'estructura morfològica de la llengua anglesa.

Síntesi i conclusions

En aquest apartat hem estudiat la implantació en relació amb la brevetat dels termes. Hem basat l'anàlisi en les diferències pel que fa a la implantació que presenten les unitats monolèxiques, més breus, respecte de les polilèxiques, més llargues.

Hem pogut extreure algunes tendències significatives de l'observació de les dades. Les més rellevants són les següents:

- Pel que fa a la freqüència, tant en el corpus terminològic com en el textual s'hi documenten més unitats monolèxiques que polilèxiques.
- Les estructures sintàctiques dels termes polilèxics que s'implanten corresponen a les més utilitzades en terminologia i són les més sintètiques.
- Pel que fa a la implantació, trobem més termes sintagmàtics que s'usen poc i més termes monolèxics que s'usen molt i que, per tant, tenen èxit en la implantació. La majoria són formes normalitzades.
- Pel que fa a l'anàlisi de la implantació exclusivament de la terminologia normalitzada, també observem que el percentatge més alt de termes implantats correspon a unitats d'estructura monolèxica.

També hem realitzat un estudi de la concurrència dels termes normalitzats que obtenen graus d'implantació baixos amb dos objectius: corroborar la nostra hipòtesi (hem observat si els concurrents dels termes polilèxics són unitats monolèxiques) i veure si existeixen altres factors que intervenen en la implantació (en observar que els concurrents dels termes normalitzats monolèxics que fracassen en la implantació tenen la mateixa estructura, hem deduït que hi ha d'haver algun altre factor que hi intervé). En aquest sentit, hem confirmat que la majoria dels concurrents dels termes polilèxics que no s'implanten són més breus: normalment tenen una estructura monolèxica, però també trobem estructures polilèxiques més sintètiques. I també hem vist que els concurrents dels termes monolèxics també són monolèxics, de manera que no falsem la hipòtesi. En aquest darrer cas, observem que la majoria presenta una característica compartida: són manlleus. Tenint en compte que molts dels concurrents dels termes polilèxics també són formes

manlevades, creiem que aquest fet podria constituir un factor d'implantació, el qual analitzem en l'apartat següent.

En definitiva, doncs, podem dir que la brevetat dels termes és un factor d'implantació, encara que no resulta ser un criteri decisiu per assegurar la implantació de les propostes terminològiques, ja que hi ha termes monolèxics que no s'implanten. I també hem observat que existeixen unitats polilèxiques que s'implanten, encara que solen ser el més sintètiques possible.

5. LA IMPLANTACIÓ EN RELACIÓ AMB ELS MANLLEUS I ELS CALCS

Tot i que no sembla que facin vacances, els mots viatgen: com les persones, van d'un país a un altre; travessen fronteres aliens als conflictes que les han generades; es deixen transcriure i transliterar de totes les maneres possibles; en alguns casos s'imposen, altius, en territoris hostils; en d'altres, són segrestats (sense rescat possible) amb traïdoria per anònims filibusters i trasplantats de la nit al dia en llengües a l'altre cap de món... De vegades fa tant de temps que conviuen entre nosaltres que ni tan sols som conscients del seu origen forà, de tan bé que s'hi han integrat.

Cada dia un mot (2006)

La quarta hipòtesi d'aquest treball està relacionada amb el paral·lelisme que mantenen les unitats terminològiques catalanes amb el terme del qual provenen, encunyat originalment en una llengua estrangera. Per tant, està relacionada de manera directa amb els recursos d'actualització del lèxic i, concretament, amb els termes construïts a partir de mecanismes de manlleu i amb els calcs lingüístics.¹²¹

Com ja hem explicat en el capítol V de metodologia, per una banda, els manlleus són unitats que prenen directament la forma i el sentit d'una paraula ja formada en una altra llengua per incorporar-los a la pròpia. El resultat d'aquest procés pot ésser un manlleu adaptat a les regles ortogràfiques i fonològiques del català o un manlleu no adaptat, que conserva exactament la forma de la unitat estrangera.

Per una altra banda, el calc lingüístic és el resultat de la traducció literal d'un mot o d'un sintagma d'una altra llengua, el qual pot desembocar en una forma nova en català o en una forma ja existent en la llengua, que canvia el significat. El fet que el resultat del calc

¹²¹ Recordem que *stricto sensu* el calc lingüístic també s'inclouria entre els mecanismes de manlleu. Tanmateix, per motius metodològics, en aquest treball l'hem tractat de manera diferent i paral·lela a la resta de mecanismes d'actualització del lèxic (vegeu el capítol V de metodologia).

sigui al cap i a la fi una forma catalana des del punt de vista de l'estructura morfofonològica provoca que sovint no es percebin com a calcs i s'interpretin com a formes genuïnes (Termcat 2005a: 34).

D'acord amb les hipòtesis específiques que desenvolupen completament la idea plantejada en la quarta hipòtesi, els termes normalitzats formats a partir de mecanismes de manlleu aconseguirien implantar-se més en l'ús que els termes que han estat creats a partir de mecanismes d'actualització del lèxic propis de la llengua catalana (formals, funcionals o semàntics). I, en el cas dels calcs, la proximitat semàntica amb el terme original seria un factor que afavoriria la implantació de les unitats que conserven la imatge evocada originalment per una altra llengua.

La primera hipòtesi específica està relacionada íntimament amb un dels factors d'implantació al qual gairebé tots els estudis que hem revisat fan referència: la proximitat formal del terme amb els equivalents de les llengües de comunicació internacional. Si tenim en compte que l'anglès s'ha instituit com a *lingua franca* internacional, almenys en l'àmbit de la informàtica i les TIC, ja que sol ser la llengua d'origen de les innovacions tècniques que es produeixen en aquest camp, podem generalitzar el factor d'implantació com a proximitat formal amb el terme original anglès.

Quirion (2004: 197) i Termcat (2006a: 51) fan referència a la preferència pels termes normalitzats que mantinguin un paral·lelisme formal amb els equivalents d'altres llengües de prestigi, per mantenir la internacionalitat de les propostes. A més, des del Termcat (2006a: 51) també es té present que si un concepte es comença a vehicular amb un manlleu, més tard és molt difícil generalitzar l'ús d'una alternativa catalana, i per això en aquestes situacions la normalització d'un manlleu (sovint adaptat) és habitual. Certament, en l'àmbit de la informàtica i les TIC, on les innovacions tecnològiques són tan freqüents, és difícil fer propostes amb prou rapidesa per impedir la ràpida difusió del manlleu anglès original.

Gouadec (1994: 145) i Depecker (1997: XXV) es refereixen directament a la influència de l'anglès en les propostes de normalització. El primer la identifica com a llengua base de la informàtica, ja que observa que persisteix en el vocabulari dels programes i en la publicitat. I Depecker planteja l'analogia formal

amb la forma anglesa com un punt a favor de la implantació d'una proposta manllevada:

[...] la proximité du terme français avec le terme anglais : le terme anglais étant en général déjà dans l'usage, et dans cet usage, souvent prépondérant, une désignation française proche offre plus de chance de réussir (en permettant une meilleure reconnaissance). (Depecker 1997: XXV).

Hi ha encara altres aspectes relacionats amb el manlleu que n'afavoreixen la implantació. Gaudin (1994: 71) n'exposa dos, que segurament també es podrien aplicar a la llengua catalana:

- inseguretat lingüística: el desconeixement de l'anglès fa que s'atorgui un significat al manlleu que no incorpora la proposta genuïna (encara que el valor d'ambdós equivalents sigui idèntic en cadascuna de les llengües);
- inseguretat cognitiva: el manlleu anglès s'adopta com a referència biunívoca i s'adequa perfectament al concepte nou, la qual cosa provoca que la nova proposta genuïna es percebi com a inexacta.

Pel que fa al calc lingüístic, Depecker (1994: 10) l'assenyala com un recurs vàlid per intentar fer circular una proposta genuïna que conservi la imatge evocada pel terme original en una altra llengua, la qual cosa afirma que podria contribuir a la seva implantació. Sempre tenint en compte, és clar, que sigui una proposta viable en la llengua pròpia des del punt de vista semàntic. De fet, la política de tractament dels calcs que segueix el Termcat per a la normalització terminològica estableix que no s'accepten els calcs que no són transparents semànticament en català o que tenen connotacions negatives (Termcat 2005a: 35).

A banda de les conclusions a les quals arriben els estudis d'implantació que acabem d'exposar, cal tenir en compte una qüestió empírica molt important: en el nostre corpus hem observat que molts dels concurrents dels termes normalitzats que no reïxen en la implantació són manlleus (vegeu l'apartat 4 sobre la implantació en relació amb la brevetat dels termes). En l'apartat anterior hem posat èmfasi en el fet que els manlleus gairebé sempre resulten ser unitats més breus, en part gràcies a les característiques morfològiques i de creació neològica de l'anglès, llengua que habitualment és l'origen d'aquestes formes manllevades (com ja hem vist en l'apartat 1 d'anàlisi quantitativa de les dades). En

aquest apartat posem l'èmfasi en el recurs al manlleu com a mecanisme de formació de paraules i intentem comprovar si el fet que els termes normalitzats presentin un paral·lelisme amb el terme original del qual provenen és un factor d'implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

Analitzem separatament la implantació dels termes que presenten un paral·lelisme formal i semàntic amb el terme original i els que hi mantenen només un paral·lelisme semàntic, per comprovar si el fet que els termes normalitzats siguin manlleus o calcs són factors discriminants d'implantació terminològica. Així doncs, en primer lloc analitzem la implantació de les unitats manllevades en comparació amb les unitats formades a partir de mecanismes propis de la llengua catalana (formals, funcionals i semàntics). En segon lloc, realitzem l'anàlisi de la implantació dels calcs. I en ambdós casos intentem dilucidar els motius que expliquen l'èxit o el fracàs de les propostes normalitzades.

L'objectiu és observar si la implantació dels termes està relacionada amb la seva proximitat amb el terme original, mitjançant la demostració que les unitats formades a partir de mecanismes de manlleu i els calcs lingüístics tendeixen més a implantar-se en l'ús que la resta de propostes.

5.1 Anàlisi de la implantació dels manlleus

En el corpus terminològic hi ha 189 termes formats per mecanismes de manlleu, la qual cosa representa un 41,1 % de les unitats totals, una xifra molt elevada si tenim en compte que en el 58,9 % restant s'hi agrupen tots els termes formats a partir de recursos propis de la llengua catalana (formals, funcionals i semàntics).¹²² Aquestes 189 unitats es reparteixen en 28 manlleus adaptats (14,8 %) i una majoria de 161 manlleus sense adaptació (85,2 %).

¹²² Les proves estadístiques han determinat que l'interval percentual que correspondria a la freqüència real de termes formats per mecanismes de manlleu en l'àmbit de la informàtica i les TIC estaria entre el 37,3 % i el 44,4 %, mentre que el corresponent als termes creats a partir de mecanismes propis estaria entre el 55,4 % i el 62,5 % (ambdós intervals han estat calculats sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

Pel que fa a l'estatus, trobem manlleus tant entre les formes normalitzades com entre les no normalitzades, encara que el gruix més important es concentra en l'estatus de variant lèxica manllevada. Tot i això, cal destacar la relativament alta freqüència de manlleus entre les formes normalitzades, malgrat la política restrictiva que segueix el Termcat (2005a: 27) per a aquestes propostes, la qual estableix que cal prioritzar l'alternativa catalana formada a partir de procediments neològics propis i, si no és possible, cal intentar adaptar el manlleu al sistema lingüístic del català; l'adopció de la forma manllevada sense modificacions és l'últim recurs. No obstant això, el Termcat també fa èmfasi en el fet que cal analitzar cada cas individualment:

No es pot oblidar que el lèxic de la llengua no és d'una regularitat sistemàtica i, per això, cada unitat manllevada d'una altra llengua ha de ser analitzada acuradament en la seva especificitat. Només tenint presents alhora tots els criteris es pot decidir quina és la forma més adequada en cada ocasió. (Termcat 2005a: 28).

Els criteris que intervenen en la decisió de normalització tenen a veure amb les tendències terminològiques de cada àrea temàtica, l'opinió dels especialistes, el tractament que ha rebut el manlleu en les llengües més properes al català, etc.

En la taula següent resumim la distribució de les unitats manllevades del corpus terminològic en els diversos estatus:

Estatus		Freqüència relativa		Exemples
		Manlleu no adaptat	Manlleu adaptat	
Formes normalitzades	Terme normalitzat	5,3	5,8	<i>byte, escàner</i>
	Sinònim normalitzat	0,5	0,5	<i>hacker, xat</i>
	Sinònim complementari	0	1,1	<i>plòter, buròtica</i>
	Sigla normalitzada	4,2	0	<i>PDA, WWW</i>

Estatus		Freqüència relativa		Exemples
		Manlleu no adaptat	Manlleu adaptat	
Formes no normalitzades	Forma desestimada	1,1	0,5	<i>ad, cuqui</i>
	Variants ortogràfica	0,5	2,6	<i>doble click</i>
	Variants morfosintàctica	0,5	0,5	<i>PDA, emoticó</i>
	Variants lèxica manllevada	73	3,7	<i>host, webmàster</i>

Taula 48. Classificació dels manlleus d'acord amb l'estatus.

Per una banda, en la taula precedent observem que el Termcat actua de forma especialment poc restrictiva pel que fa a l'entrada de manlleus en l'àmbit de la informàtica i les TIC, suposem que a causa de la marcada influència anglesa que rep aquesta àrea, la qual ja ha estat detectada també en altres llengües romàniques (Gouadec 1994: 194). Entre les formes normalitzades hi trobem tant unitats adaptades (7,4 %) com unitats sense adaptar (10 %) i, de fet, les segones són majoritàries.

Per una altra banda, veiem també que, entre les formes no normalitzades, les més habituals són les que no s'han adaptat al sistema lingüístic català (un 75,1 % enfront del 7,3 % de manlleus adaptats). Aquesta és una situació esperable, si tenim present que la simple adopció d'una forma forana és el mecanisme més senzill i, a més, presumiblement assegura un significat exacte, cosa que també ha observat Gaudin (1994: 71) per al francès.

Si analitzéssim la implantació de les formes manllevades en general veuríem que la majoria dels manlleus obtenen graus d'implantació baixos.¹²³ Aquesta situació, que a priori presentaria uns resultats completament oposats als que planteja la hipòtesi, té una explicació

¹²³ Un 61,9% dels manlleus obté un grau d'implantació baix, un 22,8% mitjà i un 15,3% alt. Aquests percentatges presenten diferències significatives, d'acord amb la prova estadística de khi al quadrat (valor p: 0,0).

lògica: com acabem de veure en la Taula 48, la major part dels manlleus no estan normalitzats (82,4 %) i, per tant, el fet de trobar un percentatge alt de manlleus no implantats és satisfactori per a l'èxit de la normalització terminològica, ja que representa que la majoria són formes no normalitzades, les quals convé que no s'implantin.

De fet, si analitzéssim la implantació de la resta de les formes del corpus que estan formades per mecanismes propis de la llengua catalana, observariem una distribució en graus d'implantació similar (és a dir, la majoria no s'implantaria),¹²⁴ perquè la part més nombrosa de les unitats del corpus terminològic són formes no normalitzades (vegeu l'apartat 1 d'anàlisi quantitativa de les dades) i, com acabem de dir, el fet que no s'implantin és un bon indicatiu de l'èxit de la normalització.

Per obtenir resultats diferenciadors que confirmin si el fet d'ésser manlleus és un factor que influeix en la implantació dels termes normalitzats, no hem de realitzar una anàlisi general de les dades, sinó exclusivament del comportament de les formes normalitzades. En el corpus terminològic localitzem 33 unitats aprovades pel Termcat formades per mecanismes de manlleu: 14 manlleus adaptats i 19 sense adaptar.

Cal fer notar que a vegades el Termcat fa circular, juntament amb una forma catalana preferent, una altra forma alternativa que sovint és un manlleu. Imaginem que la intenció és donar una alternativa normalitzada més viable en termes d'implantació, per si la forma preferent no arribés a instal·lar-se en l'ús. Trobem exemples d'aquesta estratègia en casos com ara FURONER -A (sinònim normalitzat: *hacker*), TRAÇADOR (sinònim complementari: *plòter*) o DISC COMPACTE (sigla normalitzada: *CD*). Pel que fa a les sigles manlevades, que representen un percentatge alt dels manlleus normalitzats (un 14,2 %, vegeu la Taula 48), el mateix Termcat (2006a: 51) reconeix que són habituals en l'àmbit de la informàtica i d'alguna manera també justifica el fet que el terme desenvolupat no s'utilitzi:

¹²⁴ Un 61,6% dels termes formats per mecanismes formals, funcionals i semàntics obté un grau d'implantació baix, un 21,8% mitjà i un 16,6% alt. Segons la prova estadística de khi al quadrat, aquests valors percentuals presenten diferències significatives (valor p: 0,0).

Pel que fa a la informàtica, per exemple, seran habituals les denominacions creades a partir de sigles, sovint angleses, i fins i tot sense una correspondència generalment coneguda amb una forma desplegada. (Termcat 2006a: 51).

Aquest fet també explica per què la quantitat de manlleus normalitzats és tan alta (un 24,4 % de les formes normalitzades ho són), malgrat les directrius de la política de normalització de la terminologia catalana per als manlleus, que prioritzen l'alternativa catalana (Termcat 2005a: 27).

La distribució de les formes normalitzades manllevades d'acord amb el grau d'implantació que obtenen és la següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 15,2 %	CI = 0	2	6,1 %	<i>W3, buròtica</i>
	CI baix	3	9,1 %	<i>bàner, PDA, WWW</i>
Grau mitjà 30,3 %		10	30,3 %	<i>emoticona, bloc</i>
Grau alt 54,6 %	CI alt	13	39,4 %	<i>píxel, hacker</i>
	CI = 1	5	15,2 %	<i>script, telemàtica</i>
		33	100 %	

Taula 49. Graus d'implantació de les formes normalitzades creades per mecanismes de manlleu.

Com podem observar en la taula, la implantació dels manlleus normalitzats és alta, ja que més de la meitat s'implanta amb èxit, un percentatge força elevat assoleix un grau d'implantació mitjà (30,3 %), i per tant podem considerar que està en vies d'implantació, i només una quantitat petita de formes fracassa en la implantació (15,2 %). Aquesta distribució percentual presenta diferències significatives, segons les proves estadístiques realitzades (valor p: 0,0028).

Entre aquestes unitats hi trobem sobretot termes normalitzats, però també altres formes normalitzades, la majoria de les quals són manlleus sense adaptar (*W3, PDA, WWW, CPU, DNS, ROM, hacker, CD, RAM*) i molt poques són manlleus adaptats (*buròtica, plòter, xat*). Observem que en alguns casos aquesta forma

normalitzada alternativa té èxit i s'implanta per sobre del terme normalitzat del cas corresponent (per exemple, en MEMÒRIA D'ACCÉS ALEATORI i FURONER -A, *RAM* i *hacker* obtenen graus d'implantació alts i els termes normalitzats corresponents, un CI de 0). En canvi, en altres ocasions, la situació s'inverteix i el manlleu normalitzat com a sinònim o com a sigla no triomfa i ho fa el terme normalitzat (és l'exemple d'OFIMÀTICA i WEB, en què els termes normalitzats obtenen graus d'implantació alts i les alternatives normalitzades *buròtica* i *W3*, un CI de 0). Aquesta última situació explica per què hi ha manlleus normalitzats que fracassen en la implantació (*W3*, *WWW*, *buròtica*, *PDA*), si no, gairebé tots els manlleus es distribuïrien en graus mitjans i alts d'implantació.

Per tant, els resultats que mostra la Taula 49 sí que contribueixen a confirmar la hipòtesi plantejada sobre les majors possibilitats d'implantació de les formes normalitzades manllevades amb relació a les creades per recursos propis.

A més, si observem la situació de les formes normalitzades manllevades que no reïxen en la implantació, podem extreure'n una tendència rellevant, que corrobora també la nostra hipòtesi, ja que els concurrents d'aquestes formes són igualment manlleus, en la majoria dels casos. Les dades de concurrència mostren que hi ha dos motius que expliquen per què alguns manlleus no adaptats no s'implanten amb èxit:

- Són termes que formen part d'un cas tetradenominatiu o polidenominatiu i, per tant, són casos de molta variació denominativa; per exemple, *agent* forma part d'un cas constituït per vuit termes (*agent*, *robot*, *agent cercador*, *agent de cerca*, *robot informàtic*, *robot electrònic*, *programa robot*, *robot web*).
- El terme que triomfa en la implantació és un altre manlleu; per exemple, *web* (terme normalitzat) s'utilitza més que *WWW* i que *W3*, que està completament en desús.

Pel que fa als manlleus que han estat adaptats a les regles de la llengua catalana, les raons que expliquen per què no estan en ús també contribueixen a reforçar la hipòtesi plantejada, perquè els concurrents també són manlleus:

- Són termes que formen part d'un cas polidenominatiu i sovint inclou molta variació ortogràfica, causada segurament

per intents diversos d'adaptació del manlleu; per exemple, *escàner* està inclòs en un cas amb cinc termes: el manlleu sense adaptar *scanner* i quatre intents diferents d'adaptació: *escàner*, *escaner*, *escanner*, *escàner*.

- El terme concurrent que s'implanta amb èxit és el manlleu no adaptat equivalent; per exemple, *banner* s'utilitza molt més que la forma adaptada *bàner*.

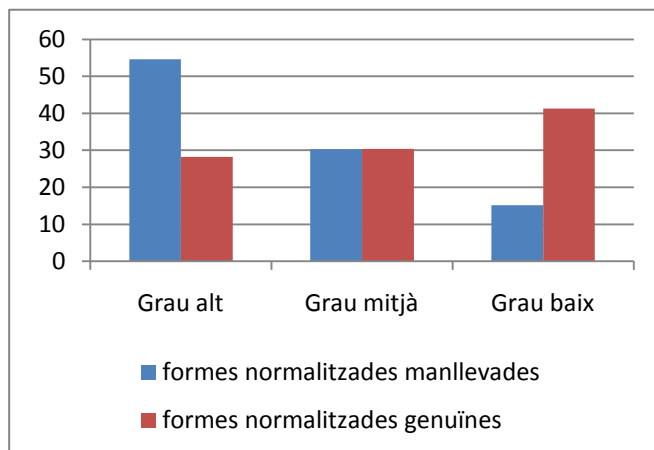
Per acabar de confirmar la hipòtesi, comparem els resultats d'implantació dels manlleus normalitzats amb els resultats que presenten les formes normalitzades que s'han creat a partir de mecanismes formals, funcionals o semàntics. Hi ha 138 formes que responen a aquestes característiques i es distribueixen de la manera següent pel que fa a la implantació:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 41,3 %	CI = 0	23	16,7 %	<i>memòria viva, inundació</i>
	CI baix	34	24,6 %	<i>microprogramari, PMF</i>
Grau mitjà 30,4 %		42	30,4 %	<i>enllaçat -ada, correu brossa</i>
Grau alt 28,2 %	CI alt	30	21,7 %	<i>programari, mapa de bits</i>
	CI = 1	9	6,5 %	<i>versió beta, ofimàtica</i>
		138	100 %	

Taula 50. Graus d'implantació de les formes normalitzades creades per mecanismes formals, funcionals o semàntics.

Com podem observar, els resultats no s'equiparen amb els que mostrava la Taula 49 amb les formes manllevades. Entre els termes creats a partir de mecanismes propis, hi ha una majoria que no aconsegueix implantar-se (41,3 %) i una minoria que assoleix graus d'implantació alts (28,2 %). Només els termes que obtenen un grau mitjà presenten percentatges similars als obtinguts pels manlleus. Encara que les diferències entre aquests percentatges no són gaire acusades, són estadísticament significatives (valor p: 0,0470). D'acord amb això, fins i tot podríem dir que els resultats d'implantació per als manlleus normalitzats i per a la resta de formes normalitzades, formades per mecanismes neològics propis

del català, són gairebé oposats. Mostrem la comparació entre els graus d'implantació que presenten uns i altres en el gràfic següent:

Gràfic 12. Graus d'implantació comparats entre les formes normalitzades creades per mecanismes de manlleu i les creades per mecanismes formals, funcionals o semàntics.

En definitiva, podem arribar a la conclusió que el fet que els termes normalitzats siguin manlleus i, per tant, mantinguin un paral·lelisme formal (i semàntic) amb el terme original és un factor que contribueix a la seva implantació. No obstant això, cal no oblidar que el recurs al manlleu no es pot generalitzar i que les àrees tècniques i tecnològiques no haurien de concentrar una quantitat excessiva de manlleus:

Si això passés, indicaria que la llengua ha perdut vitalitat interna per a la creació de mots amb recursos propis i que a la llarga perdria la fesomia de genuïtat en alguns camps. (Cabré 1995: 299).

5.2 Anàlisi de la implantació dels calcs

En el corpus terminològic hi localitzem 127 calcs lingüístics, els quals representen un 27,6 % de les unitats totals.¹²⁵ Pel que fa a

¹²⁵ Les proves estadístiques han determinat que l'interval que correspondria a la freqüència real de calcs lingüístics en l'àmbit de la informàtica i les TIC estaria entre el 24 % i el 31,2 % (calculat sobre un 95 % de possibilitats d'encert).

l'estatus, la majoria són formes normalitzades i només un 32,3 % són calcs no normalitzats (vegeu la Taula 51).

El fet de trobar més calcs entre les formes normalitzades no és una situació inesperada si pensem que només poden aparèixer de forma espontània en la llengua si els usuaris de la terminologia són competents en la llengua d'origen dels calcs, que sol ser l'anglès, com ja hem vist. Si això no és així, difícilment circularà una proposta de calc, perquè no se'n reconeixerà el referent original; aquesta situació, en canvi, és propícia per al sorgiment de manlleus i, sobretot, de manlleus adaptats. En canvi, és més plausible que els calcs sorgeixin de forma planificada, com a resultat del procés de normalització terminològica, perquè les propostes de normalització són estudiades i avaluades amb profunditat des de diversos punts de vista, i evidentment es té en compte l'origen del qual provenen els termes. Aquesta dicotomia situacional explicaria la gran quantitat de manlleus i la baixa quantitat de calcs que trobem en el corpus terminològic.

No obstant això, cal tenir en compte que les directrius de la política de normalització també són restrictives pel que fa a la incorporació de calcs en la llengua catalana. El Termcat considera que només s'han d'incorporar al sistema lingüístic els calcs que tenen unes característiques determinades:

a) Calcs que impliquen una extensió semàntica que comparteix les propietats del significat bàsic del mot genuí.

(...)

b) Calcs que es valen dels recursos de derivació, composició o sintagmació del sistema gramatical català i que tenen un significat adequat al concepte designat, en sentit recte o figurat, especialment quan són d'ús freqüent en determinats camps. Sovint la forma que tenen fa que no es percebin com a calcs. (Termcat 2005a: 34).

Estatus		Freqüència relativa	Exemples
Formes normalitzades	Terme normalitzat	57,5	<i>allotjament</i>
	Sinònim normalitzat	3,9	<i>nom de domini</i>
	Sinònim complementari	4,7	<i>motor de cerca</i>
	Sigla normalitzada	1,6	<i>PMF, TIC</i>

Estatus		Freqüència relativa	Exemples
Formes no normalitzades	Forma desestimada	0,8	<i>programari compartit</i>
	Variant ortogràfica	0,8	<i>correu-e</i>
	Variant morfosintàctica	2,4	<i>ratolí sense cables</i>
	Variant reduïda	1,6	<i>drecera</i>
	Variant expandida	1,6	<i>enllaç d'hipertext</i>
	Variant lèxica de l'extensió	7,9	<i>correu deixalla</i>
	Variant lèxica de la base	1,6	<i>software lliure</i>
	Variant lèxica catalana	15,7	<i>troià</i>

Taula 51. Classificació dels calcs d'acord amb l'estatus.

Pel que fa a la situació d'implantació dels calcs en general, com en el cas dels manlleus, observem que la majoria no està en ús i només una minoria assoleix graus d'implantació alts,¹²⁶ la qual cosa contradiu la nostra hipòtesi específica, que postula que els calcs lingüístics reeixirien en la implantació, ja que mantenen un paral·lelisme semàntic amb el terme original.

Per aquest motiu, tal com hem fet anteriorment, ens centrem a estudiar la implantació exclusivament dels calcs que són formes normalitzades. En localitzem 86, els quals representen un 67,7 % dels calcs que trobem en el corpus terminològic. Aquesta xifra és força més alta que la corresponent als manlleus normalitzats, la qual cosa és normal si tenim en compte que el Termcat és molt més restrictiu en l'entrada de manlleus que en l'entrada de calcs (Termcat 2005a), ja que els calcs no solen desdibuixar la fesomia de

¹²⁶ Un 46,5% dels calcs obté graus d'implantació baixos, un 29,9% mitjans i un 23,6% alts. La prova estadística de khi al quadrat ha demostrat que aquestes proporcions presenten diferències significatives (valor p: 0,0003).

genuïtat lingüística de manera tan evident com ho fan els manlleus, sobretot els que no s'adapten a la llengua catalana. La situació d'implantació que presenten els calcs normalitzats és la següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 32,6 %	CI = 0	9	10,5 %	<i>diari, explorador</i>
	CI baix	19	22,1 %	<i>cavall de Troia, tertúlia</i>
Grau mitjà 33,7 %		29	33,7 %	<i>hoste, galeta</i>
Grau alt 33,7 %	CI alt	22	25,6 %	<i>cuc, aranya</i>
	CI = 1	7	8,1 %	<i>sistema de finestres, editor</i>
		86	100 %	

Taula 52. Graus d'implantació dels calcs lingüístics normalitzats.

S'observa en la taula que els calcs normalitzats es distribueixen gairebé uniformement entre els tres graus d'implantació, ja que a cada un li'n correspon un terç, i la prova estadística de khi al quadrat també confirma que no hi ha diferències significatives entre els valors percentuals (valor p: 0,9845). Per tant, a priori no podem dir que el fet que les formes normalitzades siguin calcs sigui un factor que afavoreix la implantació de les propostes.

Com ja hem fet en altres ocasions, intentem explicar per què no reïxen els calcs en la implantació, si sembla que tenen avantatges a favor, amb l'observació de les alternatives denominatives, normalitzades o no normalitzades, que concorren amb els calcs, ja que aquestes serien el principal obstacle per a la implantació de les formes normalitzades. En principi, aquests concurrents haurien de caracteritzar-se per algun aspecte que també afavoreix la seva implantació.

Les dades mostren que les alternatives de cada cas normalitzat que obtenen graus d'implantació més elevats que els calcs normalitzats es poden dividir en tres grups: formes més breus, formes que són el terme normalitzat del cas i formes que són variants lèxiques manllevades.

En els casos que triomfa en l'ús una forma més breu que el calc normalitzat, podem distingir diverses situacions que creiem que cal comentar destacadament:

- S'utilitza la sigla corresponent, normalment normalitzada, és a dir, aprovada pel Consell Supervisor com a denominació complementària al terme normalitzat: *TIC* (sigla normalitzada) per *tecnologies de la informació i la comunicació*, *bps* (sigla no normalitzada) per *bit per segon*.
- S'utilitza una altra forma normalitzada més breu: *disquetera* (sinònim complementari) per *unitat de disquets*, *cercador* (terme normalitzat) per *motor de cerca*, *xat* (sinònim normalitzat) per *tertúlia*.
- S'utilitzen formes no normalitzades més breus que també són calcs: *cursor* per *punter*, *troià* per *cavall de Troia*, *drecera* per *tecla de drecera*.

En els casos en què s'implanta el terme normalitzat en detriment d'un calc que correspon a una altra forma normalitzada, observem que el primer no és més breu, així que potser reïx en la implantació precisament el terme normalitzat perquè és la forma difosa com a preferent. Cal especificar que també són calcs. Per exemple, s'implanta millor *navegador* (terme normalitzat) que *explorador* (sinònim complementari) o *preguntes més freqüents* (terme normalitzat) que *PMF* (sigla normalitzada).

Finalment, en el darrer grup observem que l'alternativa del calc normalitzat és un manlleu sense adaptar no normalitzat, que s'utilitza en perjudici del primer. A banda de ser manlleus, els concurrents solen ser també termes més breus. Per exemple, s'utilitza *host* per *amfitrió*, *thread* per *fil de discussió* o *listserv* per *servidor de llistes*.

Per tant, la conclusió que podem extreure d'aquesta situació és que, per una banda, els factors d'implantació de la brevetat i de la proximitat formal amb el terme original (manlleus) predominen per sobre d'altres; per una altra banda, l'anàlisi duta a terme en aquest subapartat no ens permet d'afirmar que la proximitat exclusivament semàntica amb el terme original (és a dir, l'ús de calcs lingüístics) és un factor determinant, perquè no es detecta un tendència d'implantació clara per als calcs i, a més, no és estadísticament significativa. També observem alguns casos en què el tret que

distingeix dos calcs és que el que assoleix un CI més alt és un terme normalitzat com a preferent. Aquest podria ser un senyal que el caràcter obligatori de la normalització té incidència en l'ús, encara que és un factor que va ser descartat per estudis elaborats per l'OQLF (2004: 9).¹²⁷ De totes maneres, disposem de poques dades per poder afirmar-ho categòricament.

¹²⁷ En l'apartat 1 d'anàlisi quantitativa de les dades també hem observat que les formes normalitzades tenen més tendència a implantar-se amb èxit que les no normalitzades.

Síntesi i conclusions

Diversos estudis d'implantació assenyalen que la proximitat de la proposta normalitzada amb el terme original (en anglès) podria constituir un factor d'implantació terminològica. En aquest apartat 5 hem intentat demostrar-ho empíricament a partir de dues hipòtesis específiques. La primera té a veure amb la proximitat formal (i semàntica) i planteja que els termes normalitzats que són manlleus tenen més possibilitats d'implantar-se que els creats a partir de mecanismes de formació propis de la llengua catalana (formals, funcionals i semàntics).¹²⁸ La segona es relaciona amb la proximitat exclusivament semàntica amb el terme original encunyat en una altra llengua i postula que el fet que les formes normalitzades siguin calcs lingüístics també afavoreix la implantació de les propostes.

L'anàlisi que hem realitzat ens ha proporcionat resultats que recolzen la primera hipòtesi específica: els manlleus normalitzats (adaptats i no adaptats), com a unitats que mantenen un paral·lelisme formal amb els termes originals en anglès, tendeixen a implantar-se satisfactòriament de forma significativa. Hem observat, fins i tot, que la raó que explica per què alguns d'aquests manlleus no s'implanten és la concurrència amb un altre manlleu, que sol ser el manlleu no adaptat, en els casos que s'ha normalitzat un manlleu adaptat a la llengua catalana.

Pel que fa a la segona hipòtesi específica, que planteja el paral·lelisme semàntic que mantenen els calcs lingüístics amb la forma original com un factor d'implantació de la terminologia, no l'hem poguda demostrar empíricament, ja que l'anàlisi que hem dut a terme no mostra una tendència significativa d'implantació reeixida de les unitats normalitzades que hem identificat com a calcs.

En canvi, en intentar trobar una explicació a aquesta situació, hem vist que els majors obstacles per a la implantació dels calcs normalitzats són dos: la concurrència amb termes manllevats i amb

¹²⁸ En l'apartat 4 sobre la implantació en relació amb la brevetat dels termes, hem observat que el criteri de la proximitat formal amb el terme original s'imposaria a la brevetat dels termes com a factor d'implantació, en veure que els concurrents de les formes normalitzades breus que no s'implanten són majoritàriament manlleus.

termes més breus. Aquesta anàlisi, per tant, reforça tant la primera hipòtesi específica en relació als manlleus, com la hipòtesi relacionada amb la brevetat dels termes que hem presentat en l'apartat anterior.

En conclusió, doncs, podem dir que la proximitat de les formes normalitzades amb el terme original anglès, especialment des del punt de vista formal, és un factor d'implantació de la terminologia catalana, ja que es confirma que els manlleus normalitzats tenen més tendència a implantar-se satisfactòriament que les propostes genuïnes. A més, encara que en aquest apartat hàgim estudiat només un factor d'implantació, creiem que podem afirmar que el fet que els termes siguin manlleus és quasi una garantia per a la seva implantació, perquè els diversos estudis de concurrència que hem dut a terme fins aquí així ho demostren.

Això no obstant, no volem acabar aquest apartat sense recordar que, encara que s'hagi demostrat que aquest és un factor d'implantació clau, la generalització del manlleu en la terminologia catalana no és ni aconsellable ni viable. No ho és si volem contribuir a conservar la genuïnitat de la llengua i si creiem que el català té la vitalitat interna suficient per projectar-se com a llengua de comunicació apta en qualsevol context especialitzat. I creiem que la té.

6. LA IMPLANTACIÓ EN RELACIÓ AMB LA VIA D'ENTRADA DELS TERMES EN UN ÀMBIT ESPECIALITZAT DETERMINAT

La langue est comme un arbre, elle perd des branches mortes, se ramifie, se renouvelle ! Ainsi les mots apparaissent, vivent et ... meurent. Mais cette mort n'est pas forcément définitive, il suffit d'un rien, pour que le mot, tel un phénix, renaisse de ses cendres.

DGLFLF (2012)

La cinquena hipòtesi d'aquest treball està relacionada amb la via d'entrada dels termes en un àmbit especialitzat determinat (en el nostre cas concret, la informàtica i les TIC). Poden ésser creats de nou o poden provenir d'una altra llengua o de la llengua pròpia. Assumim, per tant, que és possible que hi hagi termes que s'utilitzen en una àrea d'especialitat que ja s'utilitzessin prèviament, ja sigui en altres àrees o en la llengua general. I és precisament aquest fenomen el que creiem que podria resultar rellevant per a la seva implantació en l'ús.

Hem establert cinc vies d'entrada de la terminologia: nova construcció, manlleu, terminologització, transferència i banalització (vegeu el capítol V de metodologia). Aquests tres darrers conceptes estan ben definits per Cabré:

Bien sûr, entre un ensemble et un autre ensemble tout aussi bien de la langue générale que des langues de spécialité, se produisent perpétuellement des mouvements, ce qui fait que ce que l'on considère un temps spécialité puisse devenir commun peu de temps après, ce qui fait également qu'entre les diverses disciplines se produise un échange ininterrompu et constant de termes.

[...]

Parallèlement, un échange important se produit également de la langue commune vers les langues spécialisées. Ce phénomène repose sur la terminologisation des mots de la langue générale, qui passent à divers domaines avec des signifiés précis dans chacun d'eux, et, par conséquent, différents entre eux. (Cabré 1994b: 593).

Considerem que el manlleu també constitueix una via d'entrada de terminologia perquè, com afirma Villain-Gandossi (1988: 303), fa referència tant a l'acte pel qual una llengua acull un element d'una altra llengua com a l'element manllevat en si mateix. En el primer sentit, el manlleu és una via d'entrada força habitual en els àmbits tècnics, i ho és especialment en la informàtica i les TIC, perquè són deutores dels avenços que es produeixen majoritàriament en el marc de la llengua anglesa.

No obstant això, en aquest apartat no aprofundirem en l'estudi d'aquesta via d'entrada,¹²⁹ sinó que ens centrarem a analitzar sobretot la nova construcció, la terminologització i la transferència, per comprovar si els termes que s'incorporen a la informàtica i les TIC a través de les dues darreres vies tenen més possibilitats d'implantar-se que les unitats noves. Tampoc no tractarem la via de la banalització perquè només tindria sentit en l'anàlisi del lèxic general.

Creiem que és important de puntualitzar que hem establert la via d'entrada dels termes prenent com a referència el diccionari normatiu, perquè “la réalité est un continuum qui est segmenté seulement par artifice en matières” (Cabré 1994b: 594) i convé marcar-ne els límits de manera objectiva. Així doncs, d'acord amb la idea exposada per Cabré (1994b: 596), segons la qual en el diccionari les etiquetes temàtiques, controlades i sistemàtiques, serveixen per representar un ús restringit d'una unitat lèxica en una àrea especialitzada determinada, ens hem basat en les etiquetes temàtiques del diccionari normatiu per decidir si un terme és el resultat d'una terminologització (una forma de la llengua general activa un sentit especialitzat) o d'una transferència (una forma d'una àrea d'especialitat activa un altre sentit especialitzat en una àrea diferent).

De fet, en última instància, el diccionari ens ha servit per comprovar si el terme era una unitat ja existent en la llengua o, en canvi, era

¹²⁹ En realitat, la implantació en relació amb el manlleu ja ha estat tractada en l'apartat anterior (vegeu l'apartat 5 sobre la implantació en relació amb els manlleus i els calcs). Encara que s'ha enfocat des d'un altre punt de vista, prenent el manlleu com l'element i no com el fenomen, les conclusions a les quals arribariem pel que fa a la influència del manlleu en la implantació terminològica serien molt similars.

una unitat nova (de nova construcció o manllevada). Aquest fenomen és important perquè diversos estudis mencionen que un dels motius que poden explicar la implantació d'un terme és que ja sigui conegut pel parlant, és a dir, que ja existeixi prèviament en la llengua (Auger 1994, Humbley 2000, Quirion 2004 i Vila et al. 2007, entre altres).

Vila et al., per exemple, ho esgrimeixen com un dels motius principals que explicarien la implantació del terme *jaqueta* (en esgrima):

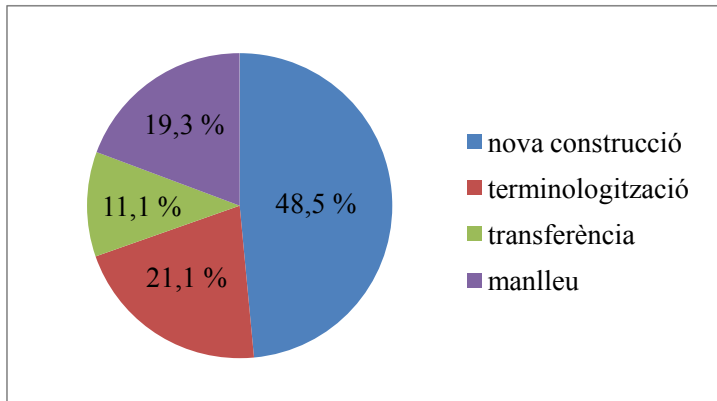
[...] es tracta d'una denominació coincident amb un mot de la llengua general, la qual cosa deu afavorir l'ús espontani de la forma genuïna per davant de manlleus com *chaqueta* o *chaquetilla*. (Vila et al. 2007: 78).

En definitiva, en aquest apartat pretenem comprovar si les unitats que ja circulaven en la llengua catalana (ja sigui en el lèxic general o en una altra àrea temàtica) abans de la seva normalització com a termes d'informàtica i TIC tindrien més possibilitats d'implantar-se que els termes creats de nova planta.¹³⁰ En altres paraules, l'objectiu és constatar si les vies d'entrada de la terminologització i la transferència són factors que afavoreixen la implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana.

6.1 Anàlisi de la via d'entrada dels termes

Per realitzar aquesta anàlisi, tenim en consideració tres vies d'entrada principals (terminologització, transferència i nova construcció) i estudiem separatament la implantació de les propostes normalitzades que es relacionen amb cadascuna. Per aquest motiu, analitzem exclusivament les formes normalitzades, les quals presenten la distribució següent en relació amb la via d'entrada:

¹³⁰ Com ja hem dit, en aquest apartat no aprofundirem en l'anàlisi del manlleu com a via d'entrada, encara que sí que el mencionarem.

Gràfic 13. Distribució de les formes normalitzades segons la seva via d'entrada en la informàtica i les TIC.¹³¹

6.1.1 Terminologització

La terminologització és el fenomen que es produeix quan una unitat de la llengua general activa un sentit especialitzat en un àmbit d'especialitat, que en el nostre cas és la informàtica i les TIC. Per comprovar l'existència prèvia de la forma en el lèxic comú hem consultat el diccionari general normatiu: la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2).

En el corpus terminològic localitzem 58 unitats que són el resultat d'una terminologització, però només 35 són formes normalitzades pel Consell Supervisor del Termcat, les quals representen un 21,1 % de les formes normalitzades. Per conèixer-ne la implantació,

¹³¹ D'acord amb el test de proporcions, els percentatges reals de formes normalitzades de l'àmbit de la informàtica i les TIC que correspondrien a cada via d'entrada es trobarien entre els intervals següents (calculats sobre un 95 % de possibilitats d'encert):

- Nova construcció: 43,8 % - 53,1 %
- Manlleu: 16 % - 22,7 %
- Terminologització: 17,7 % - 24,5 %
- Transferència: 8,4 % - 14,1 %

relacionem cada unitat terminologitzada amb el seu CI. Mostrem els resultats en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 37,1 %	CI = 0	6	17,1 %	<i>brossa, diari</i>
	CI baix	7	20 %	<i>tertúlia, amfitrió</i>
Grau mitjà 31,4 %		11	31,4 %	<i>allotjament, missatges</i>
Grau alt 31,5 %	CI alt	8	22,9 %	<i>aranya, enllaç</i>
	CI = 1	3	8,6 %	<i>localització, editor</i>
		35	100 %	

Taula 53. Graus d'implantació de les formes normalitzades la via d'entrada de les quals és la terminologització.

En la taula observem que la distribució de les formes normalitzades que s'han terminologitzat està bastant equilibrada entre els tres graus d'implantació, encara que els termes amb un grau baix representen un percentatge lleugerament més alt (37,1 %). Tanmateix, l'anàlisi estadística no confirma que les diferències observades siguin significatives (valor p: 0,8457).

Per tant, a partir de les dades que ofereix aquesta taula no podríem confirmar la nostra hipòtesi, ja que sembla que les paraules de la llengua general utilitzades en la informàtica i les TIC no presenten una tendència general a la implantació, sinó més aviat la tendència oposada; però disposem d'una mostra massa petita per considerar que aquests resultats són rellevants.

Ara bé, com ja hem fet en apartats anteriors, intentem trobar els motius que expliquen aquesta situació en les alternatives denominatives utilitzades en lloc dels termes que no aconsegueixen implantar-se. S'hi observen dues tendències destacables:

- En els casos en què la forma no implantada no és el terme normalitzat, és precisament aquest el que obté un CI més elevat (o una altra forma normalitzada, com ara la sigla, que és més breu). Per exemple: en el cas *ERROR*, el sinònim complementari *brossa* no s'utilitza, però el terme normalitzat *error* assoleix un grau d'implantació alt; en el

cas DISC COMPACTE, el sinònim complementari *compacte* no s'implanta, però sí que ho fa la sigla normalitzada *CD*; i, en el cas ADREÇA D'INTERÈS, el sinònim normalitzat *preferit* obté un grau baix, però el terme normalitzat *adreça d'interès* obté un grau alt d'implantació.

- L'anàlisi d'altres casos ens mostra que la forma alternativa que té un CI més alt és un manlleu, el qual s'implanta en detriment del terme normalitzat fruit d'una terminologització. Alguns exemples els trobem en els casos DIARI (*log* és l'únic terme utilitzat), ETIQUETA (el manlleu adaptat *netiqueta* té un CI més alt) o FURONER -A (el sinònim normalitzat *hacker*, que és un manlleu, és la forma que millor s'implanta).

En definitiva, el que sembla clar a partir de les dades és que la terminologització no és un fenomen discriminant per a la implantació de les unitats que l'experimenten. Si més no, no resultaria un tret decisiu que n'afavorís la implantació, perquè hi ha altres factors que sembla que resulten més determinants.

6.1.2 Transferència

Anomenem transferència el fenomen que té lloc quan una unitat de la llengua que s'utilitza en algun àmbit d'especialitat activa un altre sentit en una àrea diferent, en aquest cas, en la informàtica i les TIC. També hem utilitzat el DIEC2 per saber en quin àmbit temàtic s'utilitza el terme originàriament.

Hi ha 22 unitats terminològiques del corpus que compleixen aquesta característica, però només 19 són formes normalitzades, les quals representen un 11,1 % d'aquest conjunt de termes. Presentem les dades d'implantació en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 36,9 %	CI = 0	3	15,8 %	<i>inundació, rova</i>
	CI baix	4	21,1 %	<i>testimoni, hostatge</i>
Grau mitjà 47,4 %		9	47,4 %	<i>tractament, pirata</i>
Grau alt 15,8 %	CI alt	2	10,5 %	<i>migració, bucle</i>
	CI = 1	1	5,3 %	<i>format</i>
		19	100 %	

Taula 54. Graus d'implantació de les formes normalitzades la via d'entrada de les quals és la transferència.

En aquesta taula observem que la situació dels termes resultat d'una transferència és diferent de la que presenta la terminologització. Aquí veiem que la majoria de les formes obtenen graus d'implantació mitjans (47,4 %), encara que només una minoria tenen èxit (15,8 %) i en canvi un percentatge alt no aconsegueix implantar-se (36,9 %). Això no obstant, com en el cas de la terminologització, aquests valors no presenten diferències significatives, segons la prova de khi al quadrat (valor p: 0,1093).

Per tant, aquestes dades tampoc concorden amb la hipòtesi que plantegem, encara que podríem veure un índex positiu en el fet que la majoria dels termes tenen un grau d'implantació mitjà i, per tant, podríem considerar que estan en vies d'assolir una implantació satisfactòria. Sigui com sigui, com que la mida de la mostra és tant petita, no en podem extreure resultats rellevants. Caldria ampliar-la per confirmar les tendències observades i, sobretot, per corroborar si la via d'entrada de la transferència és un factor que afavoreix l'ús dels termes normalitzats.

No obstant això, considerem important de fer alguns comentaris a partir de l'anàlisi qualitativa de les dades. Si ens fixem en les alternatives utilitzades en lloc dels termes normalitzats que assoleixen un grau d'implantació mitjà, observem que sovint són aquestes mateixes formes normalitzades les que obtenen el CI més alt del cas corresponent, malgrat que només estiguin mitjanament implantades. Per exemple, en el cas TRACADOR, el terme normalitzat obté un CI de 0,45, però els concurrents *plòter* i *plotter*, un CI de

0,27. I passa el mateix en ARROVA: el terme normalitzat té un CI de 0,63 i el concurrent més utilitzat, *arroba*, que és un manlleu, de 0,33.

A vegades també observem que les dues formes més freqüents de cada cas són producte d'una transferència, són normalitzades i s'utilitzen de forma equilibrada, de manera que si en suméssim els CI, resultaria que la implantació del cas globalment seria altament satisfactòria. Per exemple, tant *processament* com *tractament* són formes normalitzades del cas PROCESSAMENT, les dues són fruit d'una transferència (del dret i de la medicina, respectivament) i les dues obtenen graus d'implantació mitjans, però si ens fixem en el CI acumulatiu, el grau d'implantació global de les formes normalitzades d'aquest cas seria de 0,93. Un cas molt similar el trobem a FITXER: si sumem el CI de les dues formes normalitzades que més s'utilitzen, *fitxer* i *arxiu* (transferència de l'àmbit de la biblioteconomia), el CI acumulatiu seria de 0,94 i, per tant, considerariem la implantació reeixida.

Pel que fa als obstacles que impedeixen que les formes normalitzades fruit d'una transferència puguin implantar-se amb èxit, observem una tendència doble i molt similar a la que vèiem en el subapartat anterior per a la terminologització:

- En alguns casos la implantació més reeixida l'obté el terme normalitzat del cas corresponent; un exemple és el cas de BYTE, on el terme normalitzat *byte*, que és un manlleu, s'implanta millor que el sinònim normalitzat *octet*.
- En altres, s'implanta un concurrent manllevat en perjudici de la forma normalitzada; per exemple en SÒCOL, on el terme amb el CI més alt del cas és el manlleu *socket*.

Així doncs, en aquest cas tampoc no podem confirmar la via d'entrada de la transferència com a factor d'implantació, perquè disposem de poques dades i no mostren una tendència cap a la implantació reeixida. Tanmateix, sí que és cert que l'anàlisi qualitativa de la mostra sembla indicar que la transferència seria una variable positiva per a la implantació o, si més no, no l'obstacularitzaria.

6.1.3 Nova construcció

Considerem que una unitat terminològica és de nova construcció si és una forma o una combinació de formes nova en la llengua i s'ha creat a partir d'un recurs neològic de tipus formal o funcional propi del català.

Hem documentat 190 termes d'aquest tipus en el corpus. 83 han estat normalitzats i representen un 48,5 % de les formes aprovades pel Consell Supervisor presents en el corpus terminològic, la qual cosa significa que aquesta via d'entrada és la més utilitzada per a la creació d'unitats normalitzades. Aquesta situació seria conseqüència de l'aplicació de la política de normalització del Termcat, que prioritza l'alternativa catalana formada per mecanismes interns de la llengua (Termcat 2005a: 27). Resumim les dades d'implantació de les unitats normalitzades de nova construcció en la taula següent:

Grau d'implantació		Freqüència		Exemples
Grau baix 43,4 %	CI = 0	13	15,7 %	<i>integració automàtica</i>
	CI baix	23	27,7 %	<i>memòria intermèdia</i>
Grau mitjà 26,5 %		22	26,5 %	<i>programari de propietat, servidor intermediari</i>
Grau alt 30,1 %	CI alt	20	24,1 %	<i>programari, maquinari</i>
	CI = 1	5	6 %	<i>videoconferència</i>
		83	100 %	

Taula 55. Graus d'implantació de les formes normalitzades la via d'entrada de les quals és la nova construcció.

En la taula podem veure que la majoria de les formes normalitzades de nova construcció no s'implanta satisfactòriament (43,4 %), encara que el percentatge de formes que sí que s'implanten és relativament alt (30,1 %). En aquest cas, les proves estadístiques estrictament tampoc no confirmen que hi hagi diferències significatives entre les proporcions (valor p: 0,0518).¹³²

¹³² Malgrat que el valor p està per sobre del llindar de significació (0,05), el sobrepassa per molt poques centèsimes, de manera que una

Malgrat que aquests resultats sí que concorden amb el que planteja la nostra hipòtesi, ja que esperàvem que les unitats de nova construcció en general no s'implantarien amb èxit, en realitat no tenen gaire pes perquè la resta de les dades que hem analitzat en aquest apartat no confirma clarament la hipòtesi, sinó que suggereix una situació inversa a la prevista. Sigui com sigui, tal com ja hem apuntat, caldria analitzar una mostra més gran de dades per obtenir resultats significatius que ens permetessin validar o falsar la hipòtesi en relació amb la via d'entrada dels termes en un àmbit especialitzat determinat.

En referència a la nova construcció, el que caldria estudiar és per què un percentatge força alt de termes (un 30 % aproximadament) s'implanta, ja que, d'acord amb la nostra hipòtesi, els termes de nova construcció tenen menys possibilitats de reeixir. D'entrada, podem esgrimir dues raons lligades a aspectes lingüístics dels termes que podem controlar, en el sentit que els hem analitzat en aquest treball: la primera té a veure amb la brevetat de les unitats, ja que la majoria de termes creats de nova planta són monolèxics (*ofimàtica, escaneig, hipertext*); la segona està relacionada amb el recurs de formació, ja que un nombre important (el 68 % dels termes amb un grau d'implantació alt) són calcs lingüístics (*disc dur, mapa de bits, versió beta*). Per una banda, en apartats anteriors hem vist que els termes breus tenen més tendència a implantar-se; per una altra, encara que l'anàlisi dels calcs no hagi resultat conclouent per considerar l'ús d'aquest recurs neològic com a factor d'implantació (vegeu l'apartat 5 sobre la implantació en relació amb els manlleus i els calcs), creiem que la constatació feta aquí va en aquesta direcció i anima a continuar investigant per determinar si el paral·lisme semàntic que mantenen els calcs amb el terme original anglès és positiu per a la implantació.¹³³

interpretació laxa del resultat de la prova de khi al quadrat podria considerar que són significatives les diferències entre els valors percentuals dels graus d'implantació de les formes normalitzades la via d'entrada de les quals és la nova construcció.

¹³³ Com hem explicat en el capítol V de metodologia, els calcs lingüístics són traduccions literals d'una altra llengua, és a dir, unitats que manlleven el sentit d'un mot o d'un sintagma estranger. Per tant, podem considerar que hi mantenen un paral·lisme semàntic, de la mateixa manera que el

Altres aspectes que no hem controlat en aquest treball, però que també explicarien l'èxit d'implantació dels termes de nova construcció, podrien estar relacionats amb la seva adequació a les necessitats denominatives dels usuaris de la terminologia informàtica. Per exemple, la transparència semàntica dels termes contribuiria a una millor comprensió dels conceptes i, per tant, seria un factor que en promouria l'ús.¹³⁴ Aquesta transparència sovint s'associa a l'ús de metàfores, que solen estar calcades de l'anglès. És el cas d'exemples com ara *mapa de bits*, *correu electrònic* o *disc dur*). Quirion (2004) considera que el valor metafòric dels termes contribueix a la seva implantació i Meyer i Mackintosh parteixen del mateix supòsit i relacionen la metàfora amb la facilitat de desterrinologització o banalització, que resulta especialment interessant i usual en l'àmbit de la informàtica i les TIC, perquè és una àrea que cada cop és més propera a la llengua comuna, per tal com els ordinadors i Internet formen part de la vida quotidiana de la població:

À l'avenir, la détermination pourrait aussi affecter les tâches terminologiques traditionnelles que sont la formation de termes (néologie) et la normalisation. La possibilité de voir un concept spécialisé intéresser le grand public pourrait constituer un facteur dans la dénomination d'un concept. L'idéal serait que les unités lexicales susceptibles de se détermination soient faciles à comprendre et à employer. Une telle approche s'observe déjà dans le domaine de l'informatique où les métaphores (...) sont de plus en plus populaires : les experts sont conscients de leur capacité de simplifier des concepts complexes et d'atténuer le stress causé par la technologie. (Meyer i Mackintosh 2000: 214).

Un altre aspecte que ara per ara no podem controlar és el fet que els termes normalitzats ja s'utilitzessin en l'àmbit de la informàtica i les TIC abans de l'aprovació oficial del Consell Supervisor del Termcat, la qual cosa és la millor garantia d'ús. De fet, podríem dir

paral·lelisme que mantenen els manlleus amb els termes originals és tant formal com semàntic.

¹³⁴ La majoria dels autors que han realitzat estudis d'implantació afirmen que aquest podria ser un factor d'implantació (Depecker 1997, Quirion 2004 i Vila et al. 2007, entre altres).

que ja estaven implantats abans d'ésser normalitzats.¹³⁵ I aquesta situació seria plausible per als termes analitzats, ja que un dels criteris de normalització del Termcat és mantenir la forma que ja està en ús entre els especialistes, sempre que sigui lingüísticament adequada.

Així doncs, veiem que la implantació de les unitats creades de nova planta s'avé amb la nostra hipòtesi, però planteja dubtes perquè, si observem les dades globalment en relació amb la via d'entrada, veiem que la tendència a no implantar-se dels termes de nova construcció no va acompanyada d'una major implantació de les unitats creades per terminologització i transferència. Per tant, els resultats obtinguts en aquest apartat no ens permeten de validar la nostra cinquena hipòtesi i tampoc de falsar-la, sinó que es requereix ampliar la mostra terminològica per obtenir dades significatives.

¹³⁵ Aquest és un factor que també molts autors assenyalen com a especialment rellevant perquè la implantació postnormalització sigui reeixida (OQLF 2004, Thoiron 1994, Gouadec 1994, entre altres).

Síntesi i conclusions

Diversos estudis d'implantació suggereixen que el fet que un terme s'utilitzi prèviament a la seva normalització és un factor que n'assegura la implantació perquè, de fet, el terme ja està en ús abans de la sanció normalitzadora. A partir d'aquesta idea, hem establert quines són les vies d'entrada prototípiques dels termes en un àmbit especialitzat determinat per poder analitzar si presenten una major tendència a la implantació els que ja s'utilitzaven en català abans d'ésser normalitzats, ja sigui en el lèxic comú (entren per mitjà d'una terminologització) o en altres àrees especialitzades (són resultat d'una transferència).¹³⁶ La hipòtesi, per tant, planteja que els termes fruit d'una terminologització o d'una transferència aconseguen implantar-se més en l'ús que els termes de nova construcció.

Les dades que hem analitzat en aquest apartat, tanmateix, no concorden amb la hipòtesi que hem avançat, encara que cal tenir present que els resultats no han pogut ser validats estadísticament. Els termes de la informàtica i les TIC creats per terminologització i transferència majoritàriament no s'implanten amb èxit, igual com tampoc no ho fan els de nova construcció. Aquesta darrera dada sí que va en la línia del que esperàvem, però no és rellevant si la resta de resultats no sostenen la hipòtesi.¹³⁷

¹³⁶ Som conscients que el criteri d'ús d'un terme abans de la seva normalització també fa referència al fet que la unitat terminològica ja s'utilitzi en el propi àmbit especialitzat, però en aquest apartat hem decidit centrar l'anàlisi en la via d'entrada com a factor d'implantació i per això només hem tingut en compte els termes que provenen del lèxic comú i d'altres àmbits especialitzats.

¹³⁷ Cal comentar que, si bé és cert que molts autors de referència apunten en la mateixa direcció que la nostra hipòtesi (Auger 1999, Delavigne i Gaudin 1994, Gouadec 1994, OQLF 2004, Thoiron 1994), també n'hi ha que afirmen que la dificultat de distingir entre les unitats lèxiques de la llengua general i les unitats terminològiques, quan hi ha coincidència formal, podria impedir-ne la implantació (Martin 1998: 197). Chansou (1994: 109), fins i tot, recomana evitar l'ús de termes generals, ja que considera que podrien resultar poc precisos. Aquestes observacions podrien explicar perquè les formes normalitzades que tendeixen a no implantar-se són les que es produeixen pel fenomen de terminologització, és a dir, per l'especialització d'una unitat lèxica de la llengua general.

Això no obstant, creiem que cal esmentar que en l'anàlisi de les unitats fruit d'una transferència hem observat que hi ha una lleugera i incipient tendència a la implantació, ja que la majoria dels termes se situen en graus d'implantació mitjans i es posicionen com les formes més utilitzades dels casos normalitzats corresponents. A més, en estudiar els obstacles que impedeixen la implantació de les propostes normalitzades, hem observat que les alternatives denominatives més utilitzades són dues: els manlleus i altres formes normalitzades. Els primers reforcen encara més la quarta hipòtesi d'aquest treball (vegeu l'apartat 5 sobre la implantació en relació amb els manlleus i els calcs) i les segones constitueixen al cap i a la fi un bon indicatiu per a la implantació de les propostes normalitzades.

En definitiva, una de les conclusions més fermes que podem extreure de tot això és que, de nou, es fa palès que per a l'estudi de la implantació no es pot tenir en compte solament un factor, de la mateixa manera que en la decisió de prioritització d'una forma hi intervenen múltiples aspectes. Alguns factors de tipus lingüístic, sociolingüístic i procedimental els estudiem en aquest treball, però n'hi ha molts altres d'indole diversa que també cal tenir en compte (per exemple la transparència i la motivació semàntiques, per citar-ne algun).

Finalment, cal fer èmfasi en una qüestió: la quantitat de dades mesurades en freqüències absolutes que ens ofereix el corpus terminològic, sobretot pel que fa a les unitats creades per terminologització i transferència, és escassa, i per aquest motiu les proves estadístiques realitzades no han obtingut resultats significatius. Conseqüentment, cal anar molt en compte a generalitzar els resultats que hem obtingut, ja que per a això caldria ampliar la mostra analitzada fins a poder disposar de resultats estadísticament rellevants.

7. LA IMPLANTACIÓ EN RELACIÓ AMB ELS TERMES EN CONCURRÈNCIA DE LA TERMINOLOGIA NORMALITZADA

(...) l'implantation terminologique devient l'histoire d'attestations d'emplois imprévisibles et de concurrence permanente entre les termes officialisés et leurs doubles.

André Martin (1998)

La darrera hipòtesi d'aquest treball està relacionada amb la presència de concurrents dels termes normalitzats, és a dir, amb l'existència d'alternatives denominatives no normalitzades que s'utilitzen en lloc de la proposta del Consell Supervisor del Termcat.

Alguns autors de referència han observat que la presència d'altres termes a banda de la proposta normalitzada és un obstacle per a la seva implantació (Quirion 2004, Depecker 1997, Gouadec 1994). Fins i tot, en alguns casos arriben a identificar el motiu que explica la supremacia del concurrent per sobre del terme normalitzat: el fet que el concurrent sigui una unitat manllevada de l'anglès sembla un obstacle comú en totes les llengües perquè el terme normalitzat s'implanti, almenys en l'àmbit de la informàtica. I una de les causes més adduïdes és la "présence de l'anglais sur l'outil", com l'anomena Depecker (1997: XXVIII).

Ateses aquestes circumstàncies, la hipòtesi que hem plantejat postula que els termes normalitzats que presenten concurrents tenen més dificultat per implantar-se satisfactòriament, perquè aquests termes alternatius n'obstaculitzen l'ús. A més, tal com hem dit en el capítol II d'objectius i hipòtesis, creiem que l'anàlisi dels concurrents també serà útil per reforçar la resta d'hipòtesis d'aquest treball, perquè el motiu que explica l'ús d'un concurrent podria correspondre a algun o alguns dels factors d'implantació que hem estudiat prèviament: acostament a la forma original, brevetat, etc. O també podria aportar-nos indicis per a la recerca d'altres factors.

Per intentar demostrar que la concurrència és un factor que impedeix o, com a mínim, dificulta la implantació de la terminologia normalitzada, realitzem diverses anàlisis:

- en primer lloc, una anàlisi general per comprovar si un major nombre de concurrents implica una menor implantació del terme normalitzat;
- en segon lloc, una anàlisi de caire més qualitatiu, d'una banda, dels concurrents dels termes normalitzats que obtenen un grau d'implantació alt (per observar si en tenen i, si és així, per què no representen una barrera per a la implantació) i, d'una altra, dels concurrents dels termes normalitzats que obtenen un grau d'implantació baix (per advertir quin tipus d'unitats els fa competència, és a dir, quins són els obstacles principals per al seu ús);
- finalment, analitzem concretament els concurrents de totes les formes que obtenen un CI de 0 (per observar quin tipus d'unitats són i quines característiques tenen els seus concurrents).

En definitiva, en aquest apartat pretenem comprovar si efectivament la presència de concurrents és un factor que impedeix l'èxit de la implantació de la terminologia normalitzada. Complementàriament, també observem les característiques dels concurrents per obtenir indicis dels motius que explicarien per què s'utilitza una alternativa denominativa i no un terme normalitzat, cosa que creiem que reforçarà les hipòtesis sobre els factors d'implantació estudiats en els apartats anteriors.

7.1 Anàlisi quantitativa de la concurrència

En primer lloc, cal observar quins casos normalitzats presenten concurrents i quins no per, tot seguit, comprovar si en els que hi ha un o més concurrents no normalitzats¹³⁸ la forma normalitzada (o les diverses formes normalitzades) pel Consell Supervisor no aconsegueix implantar-se satisfactòriament. Tal com hem indicat en el capítol IV de corpus, en el corpus terminològic hi ha només 13 casos monodenominatius i els 122 restants presenten més d'una

¹³⁸ No considerem concurrents les formes normalitzades juntament amb el terme normalitzat com a preferent, és a dir, el sinònim normalitzat, el sinònim complementari i la sigla normalitzada. Per tant, els concurrents sempre fan referència a formes no normalitzades.

denominació. D'aquests últims, tres estan constituïts només per formes normalitzades (per exemple, el cas BYTE conté dues unitats, *byte* i *octet*, ambdues normalitzades), de manera que no considerem que presentin concurrència, ja que totes les formes han estat ratificades pel Termcat i l'ús de qualsevol és oficial.

Evidentment, els termes d'aquests 13 casos monodenominatius i dels tres constituïts només per formes normalitzades presenten graus d'implantació absoluts, perquè per fer-hi referència només es documenten els termes aprovats pel Termcat. A continuació analitzem la implantació dels 119 casos restants, dels quals 39 són bidenominatius, 30 tridenominatius, 26 tetradenominatius i 24 polidenominatius. La taula següent mostra, per a cada tipus de cas normalitzat, quines unitats (normalitzades o concurrents) obtenen un CI més alt:

	Casos bidenom.		Casos tridenom.		Casos tetradenom.		Casos polidenom.	
Forma normalit.	25	64,1 %	18	60 %	15	57,7 %	15	62,5 %
Concurrent	14	35,9 %	12	40 %	11	42,3 %	9	37,5 %
	39	100 %	30	100 %	26	100 %	24	100 %

Taula 56. Formes que obtenen el CI més alt en els casos normalitzats constituïts per més d'una forma.

De forma similar, la Taula 57 presenta les unitats que obtenen un grau d'implantació alt per a cada tipus de cas normalitzat:

	Casos bidenom.		Casos tridenom.		Casos tetradenom.		Casos polidenom.	
Forma normalit.	22	56,4 %	9	30 %	5	19,2 %	4	16,7 %
Concurrent	10	25,6 %	6	20 %	2	7,7 %	2	8,3 %
	32	82 %	15	50 %	7	26,9 %	6	25 %

Taula 57. Formes que obtenen un grau d'implantació alt (CI $\geq 0,75$) en els casos normalitzats constituïts per més d'una forma.

A partir de la informació que ens proporcionen aquestes dues taules¹³⁹ observem, en primer lloc (Taula 56), que entre els casos constituïts per més d'una forma en general el terme que s'utilitza més (és a dir, que obté un CI més alt) és una forma normalitzada. Tot i això, la proporció disminueix a mesura que el nombre de concurrents creix, ja que trobem més formes normalitzades amb un CI més alt entre els casos bidenominatius (64,1 %) que entre els tetradenominatius (57,7 %).

En segon lloc, observem una tendència similar en la Taula 57, ja que s'hi mostra que com més denominacions té un cas normalitzat, més difícil és que una forma (normalitzada o concurrent) assoleixi graus d'implantació alts. Així, hi ha més formes normalitzades que s'implanten satisfactòriament entre els casos bidenominatius (56,4 %) que entre els casos polidenominatius (16,7 %), i des d'un extrem fins a l'altre s'observa que el nombre de formes va decreixent. Els concurrents presenten la mateixa tendència.

També, si comparem la Taula 57 amb la Taula 56, podem observar que el nombre de termes (normalitzats o concurrents) que assoleixen graus d'implantació alts són menys com més unitats constitueixen el cas normalitzat. Així, en 32 dels 39 casos bidenominatius (82 %) hi trobem una forma amb un grau d'implantació alt, mentre que només en trobem sis entre els 24 casos polidenominatius (25 %). Aquesta situació resulta lògica, ja que en els casos polidenominatius hi ha més termes en competència que en els bidenominatius.

Així doncs, la tendència és que com més concurrents presenta una forma, més difícil ho té per implantar-se. Per tant, la concurrència seria un factor que obstaculitzaria la implantació terminològica.

¹³⁹ Cal tenir en compte que les proves estadístiques realitzades no demostren que existeixin diferències significatives entre els percentatges que s'observen en ambdues taules, segurament per manca de dades, ja que el nombre de formes analitzades és molt reduït. De totes maneres, fem una interpretació provisional dels resultats a partir de les tendències observades a nivell percentual.

7.2 Anàlisi qualitativa de la concurrència

Com ja hem dit, després d'estudiar quantitativament els efectes de la presència de concurrents, ens centrem en una anàlisi més qualitativa, per observar les característiques que presenten tant els concurrents de les formes normalitzades que s'implanten amb èxit com els de les que no aconsegueixen implantar-se. En ambdós casos, hauríem d'obtenir indicis sobre les raons que expliquen cada situació.

7.2.1 Anàlisi de la concurrència dels termes normalitzats que s'implanten amb èxit

Hi ha 50 termes normalitzats que s'implanten satisfactòriament, ja que obtenen un CI superior a 0,75. D'aquests, 12 (24 %) formen part de casos monodenominatius i, per tant, el seu CI és d'1 i la implantació, absoluta. El motiu que explica per què s'implanten és que són denominacions úniques per al cas normalitzat i no tenen cap concurrent que els fa la competència. Alguns exemples són: *extranet*, *telemàtica*, *versió beta*. Amb això corroborem l'afirmació de Quirion (2004: 194), que sosté que una denominació té més possibilitats d'implantar-se si és l'única que s'usa per designar una noció.

A aquests casos monodenominatius també podem afegir-hi aquells casos bidenominatius que estan formats exclusivament per formes normalitzades. Com hem dit anteriorment, tant l'ús d'una forma com de l'altra és vàlid i oficial i, per tant, no podem considerar que estiguin en competència. Hi ha tres casos (6 %) que presenten aquestes característiques: BYTE (*byte*, *octet*), INTERNAUTA (*internauta*, *cibernauta*) i OFIMÀTICA (*ofimàtica*, *buròtica*).

La resta de termes normalitzats amb un grau d'implantació alt, que representa la majoria (70 %), forma part de casos que contenen un concurrent o més. Això no obstant, els casos bidenominatius són els més habituals i, per tant, hi ha menys concurrents en competència i és més fàcil la implantació del terme normalitzat. A continuació agrupem tots els termes d'acord amb els trets distintius que podrien explicar-ne la implantació satisfactòria.

- Hi ha cinc termes normalitzats (10 %) amb un grau d'implantació alt que són manlleus adaptats. Majoritàriament formen part de casos bidenominatius (*hipermèdia, clic, multimèdia, píxel*) i un es troba en un conjunt tetradenominatiu (*disquet*), però sempre el concurrent principal és el manlleu original sense adaptar i té un ús molt restringit (*hipermedia, click, multimedia, pixel, diskette*). En aquesta ocasió, creiem que el motiu que explica el triomf del terme normalitzat per sobre dels concurrents és que presenta un acostament formal amb la unitat original en anglès, però respecta les regles ortogràfiques de la llengua catalana, cosa que no ocorre amb els concurrents manllevats sense adaptar. A més, en tots els casos l'adaptació de la forma és mínima (accentuació o elisió de consonants finals), de manera que la semblança és màxima.
- Trobem un altre conjunt de termes normalitzats que comparteixen la característica que són calcs de l'anglès. N'hi ha 18 (36 %) i tots tenen com a concurrent la forma manllevada a partir de la qual s'ha construït el calc, per exemple: *disc dur* i *hard disk*, *codi font* i *source code*, *aranya* i *spider*. Per una banda, la causa que podria explicar l'èxit d'implantació de les propostes del Termcat seria l'acostament semàntic del calc amb la forma original creada en anglès: s'hi manté pròxim perquè n'ha pres el significat, encara que no la forma. Per una altra banda, en relació amb els concurrents, imaginem dues raons que podrien explicar per què no tenen un ús preeminent. Primer, observem que hi ha un grup de concurrents manllevats no adaptats que són formalment molt propers al terme català, de manera que la diferència entre l'un i l'altre és petita i es prefereix la forma genuïna (*migració* i *migration*, *ciberespai* i *cyberespace*). En aquests casos podríem parlar fins i tot d'adaptació morfològica (i no de calc). Segon, un altre conjunt de concurrents manllevats sense adaptació resulten semànticament opacs si es desconeix la llengua anglesa, i aquest podria ser el motiu de la preferència pel calc (*storage* i *emmagatzematge*, *bucle* i *loop*, *aranya* i *spider*).
- La resta de termes normalitzats amb un grau d'implantació alt presenten característiques diverses i no els podem agrupar atenent a un motiu que n'expliqui la implantació o, almenys, no

l'hem identificat,¹⁴⁰ però els podem agrupar en funció de la concurrència terminològica que presenten:

- Hi ha casos que presenten la particularitat de no concórrer amb una forma manllevada, sinó amb una altra forma catalana no normalitzada (10 %). Alguns exemples són *llista de distribució* i *llista de discussió* o *processador de textos* i *editor de textos*. Sovint la presència d'una variant lèxica catalana alternativa sol respondre al fet que algun dels elements del sintagma normalitzat presenta sinonímia.¹⁴¹
- Finalment, hi ha un conjunt de termes normalitzats que concorren amb un manlleu no adaptat (12 %), però malgrat això triomfa la proposta oficial, formada a partir de mecanismes propis: *consulta* i *query*, *moderador -a* i *sysop*, *programari* i *software*. El motiu que justificaria el poc ús del concurrent en aquests casos també podria ser el que hem esgrimit anteriorment sobre l'opacitat semàntica dels manlleus.

7.2.2 Anàlisi de la concurrència dels termes normalitzats amb un grau d'implantació baix

Hi ha 41 termes normalitzats que obtenen un grau d'implantació baix, és a dir, un CI inferior a 0,25. La majoria formen part de casos amb més de dues denominacions (75,6 %) i, per tant, tenen més

¹⁴⁰ Només en un cas (2 %), el terme normalitzat resulta més breu que el concurrent: *USB* enfront de *connexió USB* (cal precisar que el terme *USB*, que fa referència a l'estàndard de bus, és diferent de *memòria USB*, que es refereix al dispositiu portàtil d'emmagatzematge i transport de dades, el qual no forma part del corpus terminològic d'aquest treball).

¹⁴¹ Per exemple, el Consell Supervisor ha normalitzat *editor* per fer referència al programa que s'utilitza per editar fitxers corresponents a textos, dades gràfiques, programes, etc. Tanmateix, ha preferit el terme *processador de textos* per al programa que s'encarrega específicament del tractament de textos. Però si ens fixem en les definicions dels dos termes, podem comprovar que *processador de textos* és un hipònim d'*editor* i, per tant, la unitat *editor de textos* és lingüísticament coherent i sistemàtica pel que fa a la seva formació. D'aquí es desprèn que *editor* i *processador* són sinònims en aquest context.

competència denominativa i menys possibilitats d'implantació. La distribució percentual segons el tipus de cas és la següent:

	Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Casos bidenominatius	10	24,4 %
Casos tridenominatius	11	26,8 %
Casos tetradenominatius	11	26,8 %
Casos polidenominatius	9	22 %
	41	100 %

Taula 58. Distribució dels termes normalitzats amb un grau d'implantació baix en tipus de casos normalitzats.

Hem detectat que en general sempre hi ha un concurrent que s'utilitza més que la resta de formes del cas (inclòs el terme normalitzat), encara que formi part de conjunts polidenominatius. Aquest concurrent sol obtenir un grau d'implantació alt, és a dir, un CI superior a 0,75. Aquesta situació ocorre en un 65,9 % dels casos; en la resta, el concurrent obté un grau d'implantació mitjà. Creiem que és interessant d'analitzar quines característiques presenten aquests concurrents principals¹⁴² per intentar explicar perquè podrien representar un obstacle per a la implantació dels termes normalitzats pel Consell Supervisor del Termcat.

Abans de continuar l'anàlisi, tanmateix, cal puntualitzar que en nou casos (22 %) la forma que s'utilitza en detriment del terme normalitzat no és un concurrent pròpiament, sinó una altra forma normalitzada i, per tant, no considerem que estiguin en competència. La major part de vegades que trobem aquesta situació, el terme més freqüent resulta ser més breu i només en una ocasió observem que aquesta forma correspon a un manlleu no adaptat (el sinònim normalitzat *hacker* s'usa més que el terme normalitzat *furoner -a*). Així, per exemple, mentre que el sinònim complementari *disquetera* és monolèxic, el terme normalitzat corresponent, *unitat de disquets*, és polilèxic. En el cas ICONA DE DRECERA, malgrat que la forma normalitzada *accés directe* també és

¹⁴² Anomenem *concurrent principal* d'un cas a aquella forma que obté el CI més alt del cas.

d'estructura sintagmàtica, és més breu que el sintagma normalitzat com a preferent, *icona de drecera*. I en TERTÚLIA, el manlleu adaptat *xat*, normalitzat com a sinònim, també és més curt que *tertúlia*.

En la majoria dels casos, però, el terme normalitzat coexisteix amb una sigla, manllevada o creada per siglació del terme català, també aprovada pel Termcat. Per exemple, les sigles normalitzades que han estat manllevades de l'anglès *CD*, *DNS*, *RAM* i *ROM* s'utilitzen en substitució dels termes normalitzats corresponents (*disc compacte*, *servidor de noms de domini*, *memòria d'accés aleatori*, *memòria només de lectura*), i també s'usa més *TIC*, que prové de la siglació del terme normalitzat *tecnologies de la informació i la comunicació*. En tots aquests casos, la implantació és satisfactòria, perquè la forma més utilitzada continua essent una unitat aprovada pel Termcat.

Si analitzem les formes no normalitzades concurrents que s'utilitzen en perjudici dels termes normalitzats trobem unes pautes lingüístiques molt similars, és a dir, o bé són manlleus o bé són termes estructuralment més breus. En el primer grup trobem tant manlleus adaptats com sobretot manlleus sense adaptació a la llengua catalana. En alguns casos, el manlleu substitueix un terme normalitzat monolèxic (*log* per *diari*,¹⁴³ *host* per *amfitrió*, *banner* per *bàner*) i en altres, una forma oficial polilèxica (*tutorial* per *programa d'aprenentatge*, *buffer* per *memòria intermèdia*, *shareware* per *programari de prova*).

En el segon grup trobem variants catalanes no normalitzades que són més breus que el terme aprovat pel Termcat, i habitualment són monolèxiques. De fet, solen ser variants reduïdes: *drecera* per *tecla de drecera*, *proveïdor* per *proveïdor d'Internet*, *controlador* per *programa controlador*. També trobem sigles (variants ortogràfiques), com ara *bps* per *bit per segon*, i altres variants lèxiques més breus, com ara *troia* per *cavall de Troia* o *inici* per *pàgina inicial*. Els únics concurrents que són polilèxics són *domini primari* i *domini genèric*, que s'utilitzen en substitució de *domini de primer nivell* i *domini de segon nivell*, respectivament: tal com es

¹⁴³ Un *diari* és un registre cronològic de les operacions de processament de dades dutes a terme en un fitxer (Neoloteca).

pot observar, malgrat ser igualment termes sintagmàtics, els concurrents són més breus.

Un fet que creiem que cal destacar és que aquest darrer grup de concurrents està constituït per variants formades a partir de recursos propis de la llengua catalana, a diferència de l'altre grup d'unitats, que recorre a mecanismes de manlleu. Per a l'anàlisi estricta d'implantació que realitzem en aquest treball, ambdós tipus de variants representen obstacles per a la implantació de les formes normalitzades corresponents. No obstant això, creiem que el fet que els concurrents siguin variants catalanes no és tant punible com que siguin manlleus, ja que la seva presència podria correspondre a fenòmens de variació habituals en la llengua, els quals no entrarien en competència amb les propostes oficials.

Finalment, hem observat que hi ha altres concurrents que són calcs. Normalment obtenen el CI més alt del cas, encara que no sempre correspon a un grau d'implantació alt. Així, per exemple, *lector de notícies* (de l'anglès *newsreader*) és més freqüent que el terme normalitzat *lector de missatges* o *adreça de correu* (de l'anglès *mail address*) ho és més que la forma normalitzada *adreça electrònica*. El motiu que podria explicar la preferència pels calcs podria tornar a ser el lligam semàntic que mantenen amb la unitat original en anglès.

En definitiva, observem que la pauta es repeteix: els termes més usats de cada cas, que són concurrents no normalitzats i que, per tant, impedirien la implantació de la terminologia normalitzada, s'identifiquen amb tres trets lingüístics principals: o bé són formes manlevades del terme original en anglès (i normalment no adaptades), o bé són unitats més breus (i majoritàriament monolèxiques), o bé són calcs lingüístics.

7.2.3 Anàlisi de la concurrència de les formes que obtenen un CI de 0

Finalment, hem decidit analitzar quins són els termes que s'usen com a alternativa de les formes, normalitzades o no normalitzades, que obtenen un CI de 0, és a dir, que no estan en ús en els corpus escrits de l'àmbit de la informàtica i les TIC. Cal tenir en compte que totes les unitats que es troben en aquesta situació són termes

que han estat tractats pel Termcat, ja sigui perquè els ha normalitzat o perquè els ha desestimat explícitament.¹⁴⁴ Creiem que és interessant d'estudiar quins són els substituïts per valorar si també comparteixen un aspecte lingüístic que n'explica l'ús en detriment dels termes proposats o desestimats pel Consell Supervisor.

Hem localitzat 32 formes que responen a aquestes característiques d'implantació. En la taula següent mostrem com es distribueixen:

	Freqüència absoluta	Freqüència relativa
Terme normalitzat	16	50 %
Sinònim normalitzat	1	3,1 %
Sinònim complementari	7	21,9 %
Sigla normalitzada	1	3,1 %
Forma desestimada	7	21,9 %

Taula 59. Distribució per estatus de les formes del corpus terminològic que obtenen un CI de 0.

Pel que fa als termes normalitzats, que ja hem analitzat anteriorment (vegeu el subapartat 7.2.2 d'anàlisi de la concurrència dels termes normalitzats amb un grau d'implantació baix), observem que les alternatives són majoritàriament concurrents no normalitzats que responen a dos criteris principals: o bé són manlleus (*log* per *diari*) o bé són termes més breus (*drecera* per *tecla de drecera*). Sovint també trobem que l'alternativa més freqüent és la sigla normalitzada corresponent, ja que és evidentment més breu i en molts casos està manllevada de l'anglès (*RAM* per *memòria d'accés aleatori*).

Amb referència a la resta de formes normalitzades (sinònims, sinònims complementaris i sigles), observem que en tots els casos l'alternativa utilitzada més freqüentment és una altra forma normalitzada: sol ser el terme normalitzat (s'usa *navegador* i no *explorador*), però també es documenta l'ús de sigles normalitzades, que resulten més sintètiques (*CD* i no *compacte* o *disc compacte*).

¹⁴⁴ No hi pot haver cap variant no normalitzada localitzada en corpus textuals perquè si no l'hem documentada no l'hem inclosa en els casos normalitzats.

Finalment, si analitzem les alternatives de les formes desestimades, també veiem que en la major part dels casos són formes normalitzades: o bé el terme preferent (s'utilitza *galeta* i no *cuqui*) o bé la sigla (es documenta *CD* i no *cedé*). Només en un cas es tracta d'un concurrent no normalitzat: trobem la variant manllevada *trackball* com a alternativa més utilitzada del cas RATOLÍ DE BOLA, que conté la forma desestimada *ratolí estàtic*.

En definitiva, l'anàlisi dels termes que obtenen un CI de 0 ens ha estat útil per comprovar que en general aquest resultat no és negatiu per a la implantació de la terminologia normalitzada, ans al contrari: no s'utilitzen la majoria de les formes desestimades, la qual cosa resulta positiva, ja que són formes explícitament descartades pel Consell Supervisor en el procés de normalització; i també hem vist que l'alternativa de les formes normalitzades complementàriament (sinònims i sigles) és gairebé sempre el terme normalitzat com a preferent o una sigla normalitzada. Només en el cas dels termes normalitzats hem vist que efectivament la concurrència no normalitzada representa un obstacle per a la seva implantació. Finalment, hem pogut observar que l'aspecte lingüístic més destacable dels substituïts és que solen ser formes més sintètiques i, en el cas dels concurrents dels termes normalitzats, també hi trobem manlleus.

Síntesi i conclusions

L'anàlisi de les dades d'implantació dels termes objecte d'estudi d'aquest treball mostren que les formes normalitzades per a cada cas no són les úniques que estan en ús per fer referència a un concepte, sinó al contrari, ja que són múltiples els concurrents no normalitzats que es documenten. Diversos estudis previs (Quirion 2004, Depecker 1997, Gouadec 1994) consideren que aquesta concurrència representa un obstacle per a la implantació satisfactòria dels termes normalitzats. És per aquest motiu que l'objectiu d'aquest apartat, lligat a la sisena i darrera hipòtesi, és comprovar si efectivament la presència de concurrents no normalitzats és un impediment per a la implantació de les propostes del Termcat.

Aquest objectiu ens ha conduït a la realització de dos estudis diferents. Per una banda, hem analitzat quantitativament la concurrència¹⁴⁵ i hem vist que la majoria dels casos normalitzats del corpus estan constituïts per un o més concurrents no normalitzats (88,1 %). També sembla que les possibilitats d'implantació de les propostes són majors com menor sigui el nombre de concurrents amb els quals competeix el terme normalitzat (o les formes normalitzades en general), ja que el percentatge de formes normalitzades que assoleixen graus d'implantació alts és més elevat entre els casos bidenominatius (56,4 %) que entre els polidenominatius (16,7 %).

Per una altra banda, hem realitzat un estudi de caire més qualitatiu en què hem analitzat les característiques, principalment lingüístiques, que presenten els concurrents dels termes normalitzats, classificats en dos grups: els que obtenen un grau d'implantació alt i els que l'obtenen baix, amb un èmfasi especial en els casos extrems, és a dir, els termes d'implantació absoluta (CI = 1) i els termes d'implantació nul·la (CI = 0). I hem constatat una sèrie de fets. En primer lloc, el que resulta evident: els casos monodenominatius i els que només estan compostos per formes normalitzades no tenen concurrents i, per tant, s'implanten

¹⁴⁵ Encara que la mida de la mostra no ens ha permès d'obtenir dades estadísticament significatives, els resultats de l'anàlisi mostren algunes tendències d'implantació.

satisfactòriament. Tanmateix, com ja hem dit, aquesta situació és poc habitual (11,9 %).

En segon lloc, hem comprovat que els trets lingüístics principals que presenten els termes normalitzats que aconsegueixen implantar-se malgrat els concurrents són dos: o bé es tracta de manlleus adaptats i, per tant, formalment molt acostats a la forma originària; o bé són calcs lingüístics, és a dir, semànticament propers a l'original.

En els termes normalitzats que obtenen graus d'implantació baixos és on es fa palès que els concurrents constitueixen un obstacle per a l'ús de les propostes oficials. Per això és interessant d'observar quines característiques presenten aquestes alternatives no normalitzades que les fan més atractives per a l'ús. L'anàlisi ens ha permès detectar dues tendències recurrents en els concurrents més utilitzats com a alternativa: o bé són manlleus (freqüentment no adaptats a la llengua catalana) o bé són termes més breus. També hem detectat termes que concorren amb calcs, però la baixa freqüència d'aquest fenomen no ens permet fer-ne una generalització, de moment. L'anàlisi en detall de les formes que obtenen un CI de 0 ha posat de manifest les mateixes pautes lingüístiques en els concurrents, ja que habitualment les formes més utilitzades són més sintètiques, perquè corresponen a l'ús de sigles.

Així doncs, en resum veiem que l'anàlisi qualitativa de la concurrència ens ha permès d'arribar a dos aspectes lingüístics de les unitats terminològiques que resulten clau perquè siguin usades per la comunitat informàtica i tecnològica: l'acostament formal i semàntic amb el terme primari (creat gairebé sempre en anglès) i la brevetat de la forma. És essencial destacar que aquests trets corresponen amb dos dels factors d'implantació lingüístics tractats en aquest treball i, per tant, aquesta constatació reforça les conclusions a les quals havíem arribat fins ara.

VII. CONCLUSIONS

Sempre s'ha de preferir l'impossible probable al possible improbable.

Aristòtil

La recerca dels factors d'implantació és al cap i a la fi la recerca de les causes que condicionen l'èxit o el fracàs de les propostes de normalització terminològica: Per què un terme s'implanta i s'estabilitza en l'ús i, en canvi, un altre terme cau en desús o, simplement, mai no arriba a utilitzar-se?

La resposta a aquestes qüestions, és a dir, conèixer si hi ha motius que expliquen les tries lèxiques tant individuals com col·lectives, permetria en alguna mesura anticipar els resultats, és a dir, contribuiria a assolir una implantació satisfactòria. I, de fet, que un terme proposat des d'una institució competent arrela en la llengua és el fi de qualsevol ens normalitzador.

S'han esmerçat molts esforços (institucionals, humans i, també, econòmics) en la normalització del català per aconseguir, en aquest cas concret, que esdevingui una llengua vàlida en qualsevol context i, per tant, disposi de recursos per a la comunicació especialitzada. Avaluar doncs si els esforços invertits en la normalització terminològica han estat profitosos significa avaluar l'estat de la implantació de la terminologia normalitzada en els diversos àmbits especialitzats que han estat objecte d'una intervenció institucional en aquest sentit, la qual cosa és una de les etapes imprescindibles de la normalització (Auger 1986).

Però avaluar fins a quin punt la relació entre els esforços invertits i els objectius assolits és positiva o, millor dit, equilibrada, és tan complicat que encara ningú no ha gosat fer-ho de forma sistemàtica (i això que ja fa més de 25 anys que es va iniciar el procés de normalització terminològica a Catalunya). Nosaltres no hem pretès de fer-ho, tampoc. Simplement ens hem proposat de quantificar la implantació dels termes normalitzats a partir d'una mostra representativa de textos escrits especialitzats en llengua catalana de l'àmbit de la informàtica i les TIC. Els resultats no ens han proporcionat una resposta dicotòmica, sinó molta dispersió, perquè

no és possible parlar d'un èxit o d'un fracàs rotunds, sinó que cal buscar matisos: podem dir que hi ha formes implantades, formes mitjanament implantades i formes en desús; i, paral·lelament, trobem variants concurrents que responen a múltiples fenòmens de variació, alguns dels quals sembla que s'encaminen cap a la convergència amb la normalització i altres que se n'allunyen.

Creiem que és clar que aquests resultats no ens servirien per avaluar l'impacte de la normalització terminològica en la llengua catalana, ja que en necessitaríem molts més i en molts àmbits diferents per poder obtenir una resposta significativa. El nostre objectiu, en vista dels resultats d'implantació obtinguts a partir de la mostra analitzada, és trobar les causes que expliquen aquesta situació pel que fa a l'ús de la terminologia normalitzada. En altres paraules, l'objectiu és la recerca dels factors d'implantació que han provocat una resposta social reeixida o que han conduït al fracàs de les propostes denominatives oficials.

Si observem, d'una banda, els termes normalitzats que s'utilitzen i els que fracassen a favor d'una altra unitat terminològica i, d'una altra, les alternatives denominatives localitzades en lloc dels termes normalitzats (és a dir, els concurrents), notem que els termes que estan en ús (normalitzats o no) comparteixen algunes característiques que habitualment no tenen els termes que estan en desús. Aquests trets comuns tenen a veure tant amb aspectes lingüístics com amb aspectes extralingüístics dels termes i creiem que podrien correspondre a factors d'implantació, és a dir, a variables lingüístiques, terminològiques, sociolingüístiques o procedimentals que influeixen l'ús de la terminologia.

La bibliografia sobre implantació també contribueix a reforçar aquesta idea, ja que la majoria d'estudis intenten explicar les causes que explicarien la situació d'implantació observada, encara que ben pocs tenen com a objectiu primer la recerca específica de factors d'implantació. Hem revisat, en primer lloc, les bases de la normalització terminològica, és a dir, els criteris que utilitza el Consell Supervisor del Termcat per a la formulació de propostes oficials. Si existeixen un conjunt de criteris que es tenen en compte per a la creació dels termes, el primer que cal comprovar és si aquests criteris són eficients i realment asseguruen l'esperada implantació de les denominacions. Per això creiem que aquests

critèris de normalització (Termcat 2006a i 2006b) es poden formular com a factors d'implantació.

També hem trobat possibles factors que influencien el major o menor ús de les propostes normalitzades en els estudis d'implantació que duen a terme anàlisis empíriques de terminologia. L'objectiu d'una àmplia majoria d'aquests estudis no és trobar factors d'implantació, però el resultat de l'avaluació de l'ús dels termes generalment desemboca en una explicació de les possibles causes que explicarien la situació observada. Finalment, hem examinat les obres de contingut teòric, perquè també aporten dades sobre els factors d'implantació, tant a partir de la fonamentació teòrica com de les tendències que els autors poden observar.

La conclusió que hem obtingut de la revisió de totes aquestes obres és que no existeix una metodologia consensuada per a l'estudi de la implantació i, encara menys, una metodologia específica per a l'anàlisi i verificació de factors d'implantació. Per això, un dels objectius principals d'aquest treball és dissenyar-la: establir les bases metodològiques per a la recerca dels factors que influeixen en l'ús de la terminologia normalitzada. I ho hem fet a partir de les inferències que podem fer de l'observació de l'ús dels termes (normalitzats i no normalitzats) que apareixen en un corpus textual sobre informàtica i TIC i tenint en compte el conjunt de possibles factors d'implantació que es troba recollit en les obres de referència. No obstant això, els recursos dels quals disposem són limitats i no hem pogut abordar l'estudi de totes les variables observades que poden constituir factors d'implantació, tal com hauríem desitjat. Metodològicament, hem creat una estructura d'anàlisi organitzada en diferents plans que ens han permès de centrar-nos en alguns factors que tenen a veure amb diferents aspectes lingüístics, sociolingüístics i procedimentals, però retenim tota la resta per continuar la recerca en aquest camp en treballs futurs.

En les hipòtesis recollim alguns d'aquests aspectes que hem pogut inferir de l'observació dels termes i els formulem com a possibles factors d'implantació. Cada hipòtesi es relaciona directament amb un dels aspectes següents: difusió dels termes normalitzats, àmbit d'ús dels textos on es troben els termes, brevetat de les denominacions, acostament formal i semàntic a les unitats d'origen, via d'entrada de la terminologia un àmbit especialitzat determinat i

concurrència amb formes no normalitzades. Hem validat algunes de les hipòtesis plantejades i d'altres han quedat pendents d'un estudi amb més dades que ens permetin de confirmar les tendències observades, que en general es troben en la línia esperada.

Reflexionar sobre la implantació en aquest sentit, és a dir, centrant-nos en les bases, en els motius que explicarien el major o menor ús dels termes, ens hauria de permetre millorar la realitat, és a dir, arribar a un nivell d'èxit acceptable pel que fa a l'ús de la terminologia oficial.

Tot seguit comentem les conclusions que podem extreure del treball tant amb relació a la metodologia establerta com a cadascun dels aspectes tractats, els quals constitueixen una de les majors aportacions d'aquesta tesi, ja que és la primera vegada que s'analitzen específicament i empíricament com a factors d'implantació.

1. Amb relació a la metodologia

La primera aportació del nostre treball és l'establiment d'una metodologia d'anàlisi de l'ús de la terminologia normalitzada que permet obtenir dades quantitatives i sobretot qualitatives, a partir de les quals es poden inferir alguns factors d'implantació. Aquesta metodologia està especialment dissenyada per posar de manifest diverses característiques dels termes, tant intrínseques com extrínseques, que poden influir en la implantació, i l'anàlisi empírica ha demostrat que s'adequa a aquesta finalitat, ja que ha donat com a resultat la confirmació d'alguns factors d'implantació que fins ara havien estat simplement extrets de forma més o menys intuïtiva dels estudis sobre el tema.

La proposta metodològica s'organitza en diversos plans d'anàlisi: establiment de l'estatus, anàlisi lingüística, anàlisi de la difusió i càlcul d'implantació. Aquests plans metodològics estan adaptats als objectius que hem fixat en aquesta tesi i, per tant, prenen en consideració només les característiques dels termes que pretenem confirmar com a factors d'implantació. Tanmateix, un dels avantatges d'aquesta metodologia és que es pot ampliar, perquè està integrada per plans independents que es poden relacionar i contrastar. En conseqüència, s'hi poden afegir altres variables i

nous plans d'anàlisi per buscar factors d'implantació d'una altra índole. Per exemple, es podria incloure l'anàlisi semàntica dins del pla lingüístic per poder mesurar la influència de la transparència semàntica dels termes en la seva implantació.¹⁴⁶ De totes maneres, creiem que tant el pla referent a l'estatus com el càlcul de la implantació són blocs metodològics bàsics que cal no ignorar en qualsevol proposta d'ampliació perquè cobreixi al màxim de factors d'implantació possibles.

El càlcul de la implantació també presenta una innovació, ja que s'ha realitzat sobre la base de les estratègies d'anàlisi utilitzades en estudis previs, però amb la diferència que hem intentat aglutinar les que ens han semblat més adequades de cada un: la consideració de la variació denominativa present en els textos ens ha permès de conformar descriptivament cada cas normalitzat, l'ús del coeficient d'implantació (CI) ens ha permès de tenir en compte la freqüència d'aparició de cada terme i relativitzar-la per poder fer comparacions i l'organització dels resultats en tres franges o graus d'implantació ens ha permès d'emetre judicis de valor respecte la situació d'implantació de cada cas normalitzat.

Per a l'exploració de les dades hem utilitzat l'eina ESTEN, amb la qual hem pogut obtenir fàcilment i ràpidament informació sobre les ocurrències del corpus terminològic i hem pogut organitzar el corpus textual en subcorpus en funció de l'àmbit d'ús per tal d'obtenir resultats quantitius contrastables.

També convé destacar que aquesta metodologia que proposem és eminentment independent de domini i per tant pot ser aplicada a qualsevol altre àmbit temàtic només amb l'adaptació dels diccionaris especialitzats de referència. Creiem, a més, que es pot adaptar fàcilment a altres llengües per realitzar estudis sobre els factors d'implantació, sobretot si es tracta de llengües que també es troben en processos de normalització i tenen productes oficialitzats de naturalesa similar. Per exemple, el pla relacionat amb l'estatus està lligat al procés de normalització de la llengua catalana, però es podria adaptar sense canvis substancials al resultat de la normalització del francès del Quebec, que estableix dos estatus

¹⁴⁶ La transparència semàntica és una característica lingüística dels termes que molts autors (Depecker 1997, Gouadec 1997, Quirion 2004, entre altres) consideren que pot afavorir la implantació.

oficials principals: termes normalitzats i termes recomanats. Per tant, creiem que l'aplicació a altres llengües requeriria un esforç mínim d'adaptació.

2. Amb relació a la difusió

La difusió és una de les claus de volta per a la implantació de la terminologia normalitzada. I aquesta és una idea molt estesa i consolidada: Auger (1986), per exemple, la qualifica com una etapa fonamental del procés de normalització terminològica per assegurar-ne l'èxit i Vila et al. (2007) també conclouen que el coneixement de les propostes oficials és una condició prèvia imprescindible perquè arribin a utilitzar-se. La difusió és, al cap i a la fi, l'únic mitjà per aconseguir que els especialistes es facin ressò de la tasca normalitzadora, coneguin els termes proposats i, com a conseqüència, els utilitzin en els contextos especialitzats adients.

Les estratègies de difusió de la terminologia poden ser molt diverses, però en aquest treball ens hem centrat en una: els diccionaris (generals i especialitzats). Hem observat que els termes que es difonen simultàniament pels dos tipus d'obres tendeixen a assolir una implantació reeixida, és a dir, a ser utilitzats en els textos, encara que són pocs els que compleixen aquesta condició i per això no hem pogut obtenir resultats significatius. Per tant, malgrat observar tendències, no hem pogut validar la nostra primera hipòtesi, que postula que els termes que són objecte d'una difusió més àmplia aconseguixen implantar-se més en l'ús, i caldria acabar de confirmar-la amb l'estudi de més dades.

En canvi, sí que hem vist que els termes que formen part dels diccionaris generals s'utilitzen significativament més que els presents només en les obres terminològiques especialitzades. Convé recordar que la tendència majoritària dels termes recollits en qualsevol dels diccionaris sempre és cap a la implantació en l'ús, però el percentatge corresponent als diccionaris de llengua general és molt més alt.

Per tant, la clau de la difusió sembla que es troba en els diccionaris generals. Cal tenir en compte que la introducció de terminologia normalitzada en aquestes obres només és possible si un terme esdevé d'ús quotidià entre el públic general. Si bé és un fenomen

habitual en l'àmbit de la informàtica i les TIC, no està generalitzat ni és freqüent en totes les àrees especialitzades. Fins i tot podríem dir que és una característica de l'àmbit estudiat, atesa la globalització del coneixement i l'accés generalitzat de la població a les noves tecnologies, cosa que no sovinteja en tots els àmbits científics ni tecnològics.

Per tant, la presència de terminologia en els diccionaris generals es pot interpretar com un reforç per a la implantació de les propostes normalitzades pel Termtat. La incorporació al diccionari serveix per estendre'n el coneixement de manera definitiva (sobretot en relació amb el diccionari normatiu) i fomentar-ne l'ús. És a dir, els diccionaris generals actuen com a recopiladors de la terminologia ja consolidada i alhora com a vies de difusió, perquè reforcen l'entitat oficial dels termes, sobretot en ser referenciats en el diccionari normatiu.

Així doncs, concloem que la implantació està relacionada amb la difusió: cal assegurar una àmplia difusió de la terminologia normalitzada per estendre el coneixement de les propostes entre els especialistes. Complementàriament, però, també cal motivar-los perquè passin del coneixement a l'ús dels termes normalitzats. És un fet reconegut que la difusió de repertoris terminològics és una activitat insuficient per contribuir a la implantació: per aconseguir que els usuaris de la terminologia modifiquin els usos lingüístics cal alguna cosa més que la distribució de lèxics i diccionaris, que a més sovint ni tan sols estan concebuts ni elaborats pensant en les necessitats concretes dels usuaris als quals es destinen. De fet, en l'anàlisi hem observat que la presència de les formes normalitzades en diccionaris terminològics no és una garantia perquè s'utilitzin efectivament en els textos especialitzats.

Així, cal promoure l'organització d'activitats complementàries a la clàssica distribució de diccionaris, lèxics, glossaris i vocabularis terminològics. Aquestes activitats han de tenir molt en compte els destinataris últims de la terminologia, de manera que es concebin perquè s'adeqüin a les seves necessitats terminològiques. Parlem, per exemple, de l'adaptació dels productes terminològics clàssics a altres suports més pràctics (tríptics, formularis, etc.), de la difusió a través d'Internet, de la iniciació dels usuaris a la terminologia d'especialitat, etc. En definitiva, cal establir una veritable planificació per a la difusió terminològica, i sobretot una estratègia

d'intervenció dirigida i específicament adaptada als usuaris potencials de la terminologia normalitzada.

Finalment, també cal tenir en compte que la difusió ha d'estar integrada en un marc estratègic (establert d'acord amb les característiques sociolingüístiques de l'àmbit d'especialitat), perquè la terminologia normalitzada assoleixi la plena implantació.

3. Amb relació a l'àmbit d'ús

El segon factor que hem tractat en aquest treball té a veure amb els textos on s'utilitza la terminologia normalitzada. Hem considerat que un text pot pertànyer a un àmbit institucional (si ha estat elaborat en el si de l'Administració), acadèmic (si prové de la docència), d'entitats (si emana d'associacions, organitzacions i empreses privades) o de persones (si no prové de cap de les situacions anteriors). D'acord amb la hipòtesi plantejada, creiem que l'àmbit d'ús pot determinar la utilització de la terminologia normalitzada, sobretot perquè l'àmbit institucional està obligat per decret a incorporar-la (Decret 107/1987) i el Termcat a proporcionar-la-hi perquè en pugui fer ús (Decret 108/2006). A priori també sembla que alguns àmbits podrien ser més permeables o més propensos al canvi que d'altres. Per exemple, l'àmbit acadèmic, que representa l'ensenyament i la formació especialitzada, podria o hauria de ser el primer a incorporar la terminologia normalitzada i actuar així com a difusor, integrant-la en les activitats formatives.

Alguns autors quebequesos (Rondeau 1983, Auger 1994) han suggerit que l'avaluació de la implantació en àmbits diferents pot tenir resultats diferents. De fet, altres autors (Quirion 2003) consideren que només es pot avaluar la implantació de la terminologia oficial en l'àmbit institucional, perquè és l'únic que està obligat a utilitzar-la. També s'han fet estudis en empreses i s'ha comprovat que sovint un únic terme no és vàlid per a tots els sectors de l'empresa i per això la normalització hauria d'adequar-se a les necessitats concretes de cada col·lectiu empresarial (Auger 1994).

Nosaltres no creiem que en el marc de la llengua catalana la normalització es dugui a terme només per satisfer les necessitats terminològiques de l'Administració, sinó que afecta tota la societat i

tots els àmbits de comunicació especialitzada, encara que només les institucions públiques tinguin l'obligació explícita d'usar-la. En canvi, sí que compartim la idea que la terminologia ha de ser adequada a les necessitats específiques de cada àmbit, i creiem que per aquest motiu a vegades trobem variació terminològica en els textos.

Un cop realitzada l'anàlisi, hem observat que en general les formes normalitzades tenen tendència a implantar-se en tots els contextos, però l'àmbit institucional destaca significativament per sobre de la resta. Per tant, podem dir que la terminologia proposada pel Termcat és proporcionalment més utilitzada en la documentació que emana de l'Administració, la qual cosa significa que l'existència d'un decret té influència en la implantació.

Així doncs, validem la nostra segona hipòtesi, ja que hem observat que l'àmbit institucional prioritza l'ús de la terminologia normalitzada, com a conseqüència de la prescripció, que exerceix un influx en la tria dels termes.

4. Amb relació a la brevetat

La brevetat dels termes s'ha revelat com una garantia per a la seva implantació. En efecte, és un dels factors d'implantació més esmentats en el conjunt de les obres que hem examinat. Es parli de concisió, de simplicitat, de sintetisme... sempre es promou la brevetat de les denominacions, perquè en facilita tant la memorització com l'ús. Només el fet que hàgim detectat que, d'entre tots els termes analitzats, les unitats monolèxiques són les més freqüents del corpus ja deixa entreveure que són les que s'utilitzen de manera més espontània i natural. De fet, l'economia lingüística ha estat àmpliament estudiada com a fenomen present en la comunicació (l'ús de les sigles, per exemple, hi correspon) i es considera que és un principi lingüístic que afecta molts vessants de la llengua (morfologia, semàntica, fonètica, etc.).

Hem validat, per tant, la nostra hipòtesi, perquè hem demostrat que els termes més breus (normalment d'estructura monolèxica) presenten una tendència significativa a implantar-se, inversa a la de les formes sintagmàtiques, encara que aquestes solen ser més descriptives i, en conseqüència, semànticament més transparents.

Un element afegit a favor de la brevetat és que els termes originals en anglès (que és la llengua d'origen majoritària en l'àmbit de la informàtica i les TIC) són en general curts, a causa de les característiques estructurals de la llengua anglesa. Això provoca que s'hagi de trobar en català un terme alternatiu prou concís i alhora transparent i motivat semànticament perquè funcioni de manera similar al manlleu, que és la unitat que usualment cal substituir perquè sol estar en ús quan entra en vigor la forma normalitzada.

Per tant, és recomanable que les propostes terminològiques siguin breus i, si és possible, d'estructura monolèxica. De fet, creiem que aquest aspecte hauria d'ocupar un lloc destacat entre els criteris de normalització de la terminologia.

5. Amb relació a l'acostament formal i semàntic al terme original

La proximitat amb el terme original és un altre dels criteris més comentats en els estudis d'implantació terminològica. Està relacionada amb la internacionalitat del coneixement especialitzat, d'acord amb la qual es tendeix a buscar solucions vàlides interlingüísticament. Seguint aquest principi, es prefereixen les formes que mantenen un paral·lelisme formal amb les adoptades en altres llengües, sobretot en llengües properes com ara el francès o el castellà. I això s'aconsegueix si es pren com a referència el terme creat en origen, que habitualment és en anglès en l'àmbit de la informàtica i les TIC.

En aquest àmbit, a més, cal tenir en compte que la influència de l'anglès és molt important, perquè les innovacions es produeixen sobretot a Amèrica del Nord i per tant s'anomenen inicialment en anglès. Per això la correspondència de les formes amb les opcions preses en aquesta llengua és fonamental, tant per adequar els termes neològics a l'àmbit com per mantenir una analogia formal amb la resta de termes que s'hi utilitzen. El mateix Termcat reconeix que els termes de les noves tecnologies es caracteritzen pel seu origen anglès (Termcat 2006a: 50), i per aquest motiu el tipus de creació neològica més habitual és l'adaptació de manlleus.

A més, les formes angleses són difícils de substituir si no és amb propostes fermes i amb moltes possibilitats d'èxit. Sigui per

qüestions de prestigi de la llengua original (Quirion 2004) o per facilitar el reconeixement del terme, ja que normalment el manlleu ja està en ús (Depecker 1997), el paral·lelisme amb l'anglès és una de les característiques més rellevants dels termes normalitzats per garantir-ne la implantació. Així ho ha demostrat l'estudi que hem realitzat i que ens ha permès validar la nostra hipòtesi.

Cal que fem un incís en aquest punt, prenent en consideració que la hipòtesi relacionada amb la proximitat amb el terme encunyat originàriament està dividida en dues hipòtesis específiques. La primera fa referència al paral·lelisme formal (i semàntic) entre els termes originals i els normalitzats secundàriament i la segona, al paral·lelisme exclusivament semàntic, que es materialitza en l'adopció de calcs lingüístics.

Hem validat la primera hipòtesi específica, ja que hem comprovat que els manlleus normalitzats tendeixen de manera significativa a implantar-se amb èxit, però no hem pogut demostrar la validesa de la segona hipòtesi específica, ja que el fet que els termes normalitzats siguin calcs no sembla que influeixi decisivament en la implantació. Per tant, només l'analogia formal amb les unitats originals és un factor d'implantació confirmat empíricament.

Aquesta conclusió ens podria dur a recomanar l'adopció i adaptació de manlleus per a les propostes normalitzades. Tanmateix, aquest criteri de normalització no és tan fàcilment ni directament aplicable com el de la brevetat, perquè té implicacions en la fesomia i l'essència de la llengua. La llengua catalana té recursos propis per a la creació de neologismes especialitzats i per això cal trobar un equilibri entre la genuïnitat i el manlleu, perquè la llengua especialitzada pugui adequar-se a les característiques terminològiques de cada àmbit però alhora conservi el caràcter genuí.

6. Amb relació a la via d'entrada

Hem parlat del manlleu com a forma lingüística, però també és un fenomen pel qual una llengua acull un element d'una altra llengua (Villain-Gandossi 1988: 303). Des d'aquest punt de vista, el manlleu és una via d'entrada de la terminologia que també podem considerar rellevant per a la implantació.

Existeixen altres vies per a la incorporació de terminologia en una àrea especialitzada, com ara la transferència (de termes que s'utilitzen en altres àrees), la terminologització (d'una unitat lèxica de la llengua general) o la nova construcció, és a dir, la creació de termes de nova planta. Malgrat que sembla que la transferència i la terminologització podrien ser vies que contribueixen a la implantació (com així ho assenyalen alguns autors de referència, com ara Auger 1994 i Humbley 2000), les dades limitades que hem pogut recollir en aquest treball amb relació a aquestes variables no han permès de confirmar-ho. Per tant, caldria un estudi més ampli, que pogués recollir una quantitat de dades significatives pel que fa a aquestes vies d'entrada, per poder validar o falsar la hipòtesi que hem plantejat.

En conseqüència, no podem fer cap recomanació en aquest sentit, perquè l'estudi empíric no ens ha permès de verificar les idees plantejades en la literatura que tracta aquest tema.

7. Amb relació a la concurrència

Les dades que ens ha proporcionat el corpus textual demostren que de forma majoritària no existeix una única denominació per fer referència a un concepte. Per tant, trobem termes en concurrència. Recordem que en aquest treball considerem que un concurrent és una alternativa no normalitzada i, per tant, la seva existència no resulta positiva per a la implantació de les formes oficials. De fet, la bibliografia de referència considera de forma unànime que la concurrència és un obstacle per a la implantació (Quirion 2004, Depecker 1997, Gouadec 1994).

Després d'observar que efectivament la presència de concurrents es tradueix en una feble implantació de les propostes normalitzades, hem de concloure que, com a factor d'implantació, la concurrència influeix negativament en l'ús de la terminologia normalitzada, perquè n'obstaculitza la utilització en benefici d'una alternativa no oficial. Així doncs, validem la nostra hipòtesi.

Per tant, en el moment de fer una proposta de normalització, cal escollir un terme que agrupi les característiques que més poden afavorir a priori la seva implantació en l'ús, sobretot si aquest terme ha de substituir una forma ja utilitzada, que sol ser un manlleu,

almenys en l'àmbit de la informàtica i les TIC. En aquest treball aportem alguns factors que poden contribuir al fet que una proposta normalitzada sigui reeixida, és a dir, s'estengui el seu ús entre els especialistes i la comunitat destinatària i, si cal, aconseguieixi substituir una forma concurrent usada prèviament, que no es considera adequada. L'anàlisi de la concurrència confirma que els factors lingüístics estudiats (acostament formal a l'original en anglès i brevetat) són essencials per garantir la implantació, ja que la majoria dels concurrents compleixen amb totes o alguna d'aquestes característiques lingüístiques.

En relació amb la concurrència, creiem que cal fer un incís pel que fa al fenomen de la variació, el qual, com ja hem comentat, no sempre es pot considerar un obstacle, perquè hi ha variants concurrents que estan en la línia de la terminologia normalitzada: no s'hi oposen, sinó que la complementen. En aquest sentit, creiem que l'avaluació de la concurrència pot ser positiva (si contribueix a la implantació de termes catalans) o negativa (si representa un impediment per a l'ús de la terminologia normalitzada) en funció del tipus de variació que trobem en els textos: pot ser negativa si la variant concurrent és manllevada o està formalment mal construïda o mal escrita; o pot ser positiva si la variant és catalana (una reducció sintagmàtica, una forma escurçada, una siglació, una derivació sistemàtica...). Perquè a vegades existeixen formes catalanes, formalment ben construïdes i semànticament motivades, que es poden considerar perfectament vàlides, encara que no hagin passat per un procés de normalització o encara que concorrin amb una forma normalitzada, perquè podrien ser fruit de l'intent d'adequació a un àmbit o a uns destinataris concrets, per als quals el terme normalitzat no és adient. I podríem esgrimir altres raons que justificarien l'ús de variants no normalitzades, raons que creiem que no invalidarien la proposta oficial, sinó que la complementarien: l'economia lingüística (plasmada en l'ús de sigles, per exemple), la referència anafòrica (que implica l'ús de reduccions), l'adequació al context d'ús (que pot dur a l'ús de termes diferents amb finalitats de comprensió, per exemple), etc.

En definitiva, podem concloure que la proximitat formal amb el terme original (creat en una altra llengua) i la brevetat de les denominacions són dos factors lingüístics que, en l'àmbit de la

informàtica i les TIC, contribueixen a garantir l'èxit de les propostes normalitzades en l'ús. També la difusió de la terminologia normalitzada és un factor procedimental clau: la presència dels termes oficials en obres terminològiques de la temàtica però, sobretot, en els diccionaris generals de la llengua és essencial per fer conèixer les propostes oficials, tant al públic general com sobretot als experts, que les han d'utilitzar en els textos especialitzats. Finalment, l'àmbit d'ús dels termes també influencia la tria terminològica (entre un terme normalitzat i una alternativa no normalitzada), concretament, l'obligació legal establerta per decret en l'àmbit institucional marca un punt d'inflexió en l'ús de la terminologia normalitzada. Inversament, la presència de concurrents representa un obstacle per a l'ús de les propostes oficials, especialment si proliferen les variants no normalitzades creades per mecanismes de manlleu.

De totes maneres, una de les conclusions més importants quant als factors d'implantació és que mai no existeix un únic factor decisiu: n'hi ha que tenen més pes i n'hi ha d'altres que no són tan determinants, però sempre és un conjunt de factors el que dona com a resultat l'èxit o el fracàs de les propostes normalitzades, perquè hi ha múltiples variables (lingüístiques, terminològiques, sociolingüístiques, procedimentals) que intervenen en la comunicació i, per tant, totes poden afectar en major o menor mesura l'ús de la terminologia.

En el conjunt de factors que hem validat com a determinants per a l'ús dels termes hi intervenen diversos tipus de variables que afecten diferents dimensions de l'estratègia de normalització terminològica adoptada institucionalment per al català: des dels que afecten directament la creació formal de les propostes o els que tenen a veure amb les estratègies de difusió de la terminologia normalitzada en els àmbits pertinents fins a d'altres que escapen la tasca de les institucions encarregades de la normalització i tenen més a veure amb qüestions sociolingüístiques, lligades a l'actitud dels usuaris respecte de la llengua i del canvi lingüístic que implica sovint una decisió de normalització (en referència a l'àmbit d'ús i a la concurrència terminològica).

Des del punt de vista de l'aplicació dels factors d'implantació a altres àrees temàtiques, creiem que alguns són extrapolables a qualsevol àmbit especialitzat (els relacionats amb la difusió, la

brevetat i l'àmbit d'ús, per exemple) però, en canvi, altres sembla que estan molt lligats a la informàtica i les TIC: ens referim a la influència de l'anglès com a llengua originària, que hi és preponderant perquè la majoria d'innovacions sorgeixen en els països de parla anglesa. En altres àmbits menys internacionalitzats el factor de l'acostament formal amb el terme original segurament tindria menys pes. I és evident que la llengua d'influència correspondria a la de major impacte en cada àmbit (el francès en gastronomia, per exemple).

Des del punt de vista de la validesa interlingüística dels factors d'implantació que hem estudiat, creiem que alguns poden repercutir de forma similar en altres llengües, mentre que d'altres potser serien menys importants. No obstant això, generalitzar els resultats en altres llengües és complicat perquè cadascuna es troba en unes condicions sociolingüístiques diferents i sovint no equiparables entre elles, encara que siguin de la mateixa família lingüística, com les llengües romàniques. Només cal comparar la situació del català i del castellà, per exemple. Per això aquest punt el reservem com a línia d'investigació futura.

8. Continuació de la recerca i treball futur

El fet de tractar un tema incipient i complex, com és la recerca dels factors d'implantació de la terminologia normalitzada, ens ha obligat a restringir l'anàlisi a un conjunt finit d'aspectes i no hem pogut estudiar totes les variables de les quals hauríem volgut donar compte. Som conscients que ens han quedat moltes preguntes sense resposta i és clar que la feina feta, encara que creiem que és vàlida, no és suficient i encara hi ha molt treball per fer en molts aspectes relacionats amb la implantació. Per això no voldríem acabar sense fer referència al treball futur, relacionat tant amb els aspectes que l'estudi realitzat suggereix com amb tots aquells que creiem que poden enriquir la recerca en implantació.

En primer lloc, cal ampliar la metodologia d'anàlisi tant per confirmar els factors d'implantació que no han pogut ésser abordats en aquesta tesi com per buscar-ne d'altres que potser no han estat mencionats. Alguns d'aquests factors, fins i tot, podrien implicar un canvi en el mètode de recopilació de les dades: ens referim a la incorporació d'enquestes sociolingüístiques per recollir les actituds

i impressions dels usuaris de la terminologia normalitzada o a la conformació d'un corpus oral especialitzat per comprovar si el canal també té influència en la implantació.

Pel que fa a l'anàlisi i la interpretació de les dades, hem fet algunes observacions amb caràcter provisional, perquè provenen d'una mostra reduïda de dades que no ens permet extreure tendències significatives, tal com ho han demostrat les proves estadístiques realitzades. Ens referim, per exemple, a la hipòtesi amb relació a la via d'entrada de la terminologia en l'àmbit de la informàtica i les TIC, la qual no hem pogut validar ni falsar per manca de dades. Creiem que aquest i altres aspectes es podrien estudiar amb més profunditat ampliant el corpus que hem utilitzat per a l'anàlisi, tant el corpus textual, amb la inclusió de més textos pertinents, com el terminològic, amb la incorporació de més termes que compleixin les condicions específiques que volem estudiar.

Amb relació als factors d'implantació, hem fet algunes aportacions rellevants, però són molts els aspectes que es mencionen en les obres de referència que podrien constituir factors d'implantació i que ha estat impossible d'incloure aquí a causa de les limitacions pel que fa a recursos humans i tècnics que té un treball d'aquestes característiques: transparència semàntica, adequació morfològica, connotació, temps transcorregut des de la normalització, àrea temàtica, canal de comunicació, i un llarg etcètera. Calen estudis empírics com el nostre que confirmen les idees que s'han suggerit fins ara.

Per exemple, per confirmar el canal de comunicació com a factor d'implantació caldria constituir un corpus de discurs especialitzat oral, que es podria contrastar amb els resultats d'implantació obtinguts de l'anàlisi del corpus escrit que hem utilitzat en aquesta tesi. També són necessaris estudis diacrònics, tant per conèixer les diferències en l'ús de la terminologia abans i després de la normalització com per comprovar si el pas del temps afavoreix l'arrelament de les propostes terminològiques en l'ús.

Un altre estudi de contrast possible seria amb altres àmbits especialitzats. Una anàlisi d'aquest tipus ens permetria, d'una banda, observar si l'àrea temàtica constitueix un factor d'implantació (perquè hi ha àmbits que podrien resultar més permeables a les decisions de normalització que altres). I, d'una altra banda, també podria servir per confirmar si els factors

d'implantació que hem validat en aquest treball són exclusius de la terminologia utilitzada en la informàtica i les TIC o tenen un caràcter general i transversal en totes les àrees del coneixement. El factor de l'acostament formal al terme original, per exemple, és un aspecte lingüístic lligat, primerament, a la llengua de més influència en cada àmbit (que no sempre és l'anglès, sinó que està condicionada pels països pioners en recerca i innovació de cada àrea d'especialitat) i, també, al fet que existeixi un terme original (ja que potser hi ha àmbits on la influència de les llengües de comunicació internacional no és tan forta com en el que hem analitzat).

Així doncs, els estudis de contrast serien útils des de dos punts de vista: per trobar altres factors d'implantació lligats als aspectes que es contrasten i per aprofundir en l'estudi general dels factors d'implantació de la terminologia normalitzada, perquè podrien posar de relleu les condicions que influencien l'ús de les propostes amb independència d'altres variables, és a dir, per identificar els factors més determinants.

Finalment, una altra via oberta a partir d'aquest treball, que constitueix una línia de recerca que pensem que seria interessant, és l'estudi contrastiu dels factors d'implantació amb els d'altres llengües romàniques. Això ens permetria validar el supòsit implícit del qual hem partit que els factors que influencien la implantació de la terminologia normalitzada són compartits per totes les llengües. De fet, si tenim en compte que hem pres com a referència autors i estudis que treballen tant amb la nostra llengua com sobretot amb altres llengües, hem assumit que les conclusions extretes en aquestes llengües són també vàlides per al català. I, en efecte, ho hem validat empíricament. Però pensem que caldria constatar quins són els punts coincidents i divergents, sobretot en llengües tipològicament i sociolingüísticament properes.

En definitiva, creiem que queda palesa la utilitat i la necessitat d'estudiar la implantació en l'ús de la terminologia i, sobretot, d'estudiar els factors d'implantació, ja que si coneixem les variables que influencien l'ús dels termes podem obtenir les condicions per garantir la implantació de la terminologia normalitzada.

BIBLIOGRAFIA

- Allony Fainberg, Yaffa (1983). "Linguistic and sociodemographic factors influencing the acceptance of Hebrew neologisms". *International Journal of the Sociology of Language* 41. 9-40.
- Assemblée nationale; Sénat (1994). "Loi n° 94-665 du 4 août 1994 relative à l'emploi de la langue française". *Journal officiel de la République française* du 5 août 1994.
- Auger, Pierre (1986). "Francisation et terminologie : l'aménagement terminologique". Dins Rondeau, Guy; Sager, Juan Carlos (ed.). *Terminia 84. Terminologie et coopération internationale*. Quebec: Girsterm. 47-55.
- Auger, Pierre (1994). "Implantabilité et acceptabilité terminologiques : les aspects linguistiques d'une socioterminologie de la langue du travail". *Terminologies nouvelles "Implantation des termes officiels"* 12. 47-57.
- Auger, Pierre (1999). *L'implantation des officialismes halieutiques au Québec : essai de terminométrie*. Quebec: Office québécois de la langue française. (Langues et sociétés, 37).
- Badia i Margarit, Antoni M. (1995). "Introducció. Gestació, història, contingut i formes d'aquest diccionari". Dins *Diccionari de la llengua catalana*. 1a edició. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. XI-XL.
- Cabré, M. Teresa (1992). *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona: Empúries.
- Cabré, M. Teresa (1994a). *A l'entorn de la paraula: lexicologia catalana*. Vol. 2. València: Universitat de València.
- Cabré M. Teresa (1994b). "Terminologie et dictionnaires". *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal* 39(4). 589-597.
<http://www.erudit.org/revue/meta/1994/v39/n4/002182ar.pdf>
- Cabré, M. Teresa (1995) "Terminologia i diccionaris II". *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes XXXI* (Miscel·lània Germà Colon). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 277-305.

- Cabré, M. Teresa (1997). “La normalización de la terminología en el proceso de normalización de una lengua: algunas precisiones”. *Congreso Políticas lingüísticas para América Latina* (26-29 de noviembre de 1997). Buenos Aires: Instituto de Lingüística, Universidad de Buenos Aires.
- Cabré, M. Teresa (1999a). *La terminología. Representación y comunicación*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.
- Cabré, M. Teresa (1999b). “La normalización de la terminología en el proceso de normalización de una lengua: algunas precisiones”. Dins Narvaja, E. (dir.). *Políticas Lingüísticas para América Latina. Actas del Congreso Internacional*. Buenos Aires: Universidad de Buenos Aires, Facultad de Filosofía y Letras, Instituto de Lingüística. 25-38.
- Cabré, M. Teresa (2010). “La implantación de la terminología: conceptos, estrategias, recursos y estudios realizados sobre el francés de Quebec y el catalán” [en línea]. Dins Alberdi, Xabier; Salaburu, Pello (ed.). *Ugarteburu terminologia jardunaldiak "Euskararen garapena esparru akademikoetan"*. Bilbao: Euskal Herriko Unibertsitatea (Universidad del País Vasco), Euskara Institutua.
http://www.ei.ehu.es/p289-content/eu/contenidos/informacion/euskara_inst_jardunaldiak_2010/eu_jar2010/adjuntos/LIBURUAehuei10-02.pdf
- Cabré, M. Teresa; Bayà, M. Rosa; Bernal, Elisenda; Freixa, Judit; Solé, Elisabet; Vallès, Teresa (2002). “Evaluación de la vitalidad de una lengua a través de la neología: a propósito de la neología espontánea y de la neología planificada”. Dins Cabré, M. Teresa; Freixa, Judit; Solé, Elisabet (ed.). *Lèxic i Neologia*. Barcelona: Observatori de Neologia, IULA. (Sèrie Monografies, 5). 159-201.
- Cabré, M. Teresa; Estopà, Rosa (2005). “Unidades de conocimiento especializado: caracterización y tipología”. Dins *Coneixement, llenguatge i discurs especialitzat*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra. 69-93.
- Cabré, M. Teresa; Freixa, Judit; Solé, Elisabet (ed.) (2000). *La neologia en el tombant de segle*. Barcelona: Observatori de

Neologia, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. (Sèrie Activitats, 5).

Cabré, M. Teresa; Montané, M. Amor (en premsa). “ESTEN, nueva herramienta de medida de la implantación”. *CINEO 2011: II Congrès Internacional de Neologia en les Llengües Romàniques (São Paulo, 5-8 de desembre de 2011)*. São Paulo (Brasil): Universidade de São Paulo.

Cabré, M. Teresa; Montané, M. Amor; Nazar, Rogelio; Reus, Gabriel (en premsa). “Estació Terminus: a Web Application for Terminology and Corpus Management”. Dins Bhreathnach, Úna; de Barra Cusack, Fionnuala. *TKE 2010: Presenting Terminology and Knowledge Engineering Resources Online: Models and Challenges*. Dublín: Dublin City University.

Chansou, Michel (1994). “Évaluation d’une action de politique linguistique. Les travaux de la Commission ministérielle de terminologie de l’audiovisuel et de la publicité”. *Terminologies nouvelles “Implantation des termes officiels”* 12. 107-111.

Chansou, Michel (1997a). “Étude d’implantation des arrêtés de terminologie. Domaines: audiovisuel et publicité”. Dins Depecker, Loïc (ed.); Chansou, Michel (et al.) (dir.). *La mesure des mots. Cinq études d’implantation terminologique*. Rouen: Publications de l’Université de Rouen. 133-233.

Chansou, Michel (1997b). “Méthodologie de la constitution du corpus”. *Terminologies nouvelles “Enquêtes terminologiques”* 16. 33-36.

Chansou, Michel (et al.) (dir.); Depecker, Loïc (ed.) (1997). *La mesure des mots. Cinq études d’implantation terminologique*. Rouen: Publications de l’Université de Rouen.

Charte de la langue française [en línia]. Actualització de 2011. Québec: Gouvernement du Québec, 1977.
http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/C_11/C11.html

Cot, Esther (2011). Anàlisi de la implantació terminològica en l’àmbit de la gastronomia asiàtica. Barcelona: Universitat

Pompeu Fabra. [Treball acadèmic de 4t curs de la Llicenciatura de Traducció i Interpretació].

Delavigne, Valérie; Gaudin, François (ed.) (1994). *Terminologies nouvelles "Implantation des termes officiels"* 12.

Délégation générale à la langue française et aux langues de France (2005). *Références 2005. L'enrichissement de la langue française* [en línia]. París: Ministère de la Culture et de la Communication, République française.

http://www.culture.gouv.fr/culture/dgjf/publications/Referenc e2005_enrichissement_LF.pdf

Délégation générale à la langue française et aux langues de France (2006). *Rapport annuel de la Commission générale de terminologie et de néologie* [en línia]. París: Ministère de la Culture et de la Communication, République française.

http://www.culture.gouv.fr/culture/dgjf/cogeter/Rapport_Cogeter_2006.pdf

Délégation générale à la langue française et aux langues de France (2007). *Rapport au Parlement sur l'emploi de la langue française* [en línia]. París: Ministère de la Culture et de la Communication, République française.

http://www.culture.gouv.fr/culture/dgjf/rapport/2007/Rapport_Parlement.pdf

Délégation générale à la langue française et aux langues de France (2008a). "L'enrichissement de la langue française". Dins *France Terme* [en línia]. París: Ministère de la Culture et de la Communication, République française.

<http://franceterme.culture.fr/FranceTerme/enrichissement.html>

Délégation générale à la langue française et aux langues de France (2008b). *Vocabulaire et terminologie* [en línia]. París: Ministère de la Culture et de la Communication, République française.

http://www.culture.gouv.fr/culture/dgjf/terminologie/termino_accueil.htm

Departament de la Presidència (2006). "Decret 108/2006, de 25 d'abril, pel qual s'aprova la modificació dels Estatuts del Consorci del Centre de Terminologia Termcat" [en línia]. *DOGC* 4622 (27.4.2006).

<http://www.termcat.cat/centre/estatuts.pdf>

- Depecker, Loïc (1994). “L’aménagement terminologique : de l’usage à la décision”. *Terminologies nouvelles “Implantation des termes officiels”* 12. 9-13.
- Depecker, Loïc (1997). “Introduction”. Dins Chansou, Michel (et al.) (dir.); Depecker, Loïc (ed.). *La mesure des mots. Cinq études d’implantation terminologique*. Rouen: Publications de l’Université de Rouen. VII-XXXVII.
- Di Spaldro, Josée; Auger, Pierre; Holzem, Maryvonne; Ladouceur, Jacques (2008). “Modélisation des connaissances métiers du domaine de la génétique humaine en situation d’aménagement terminologique”. Dins *TOTH. Terminologie & Ontologie: Théories et Applications. Actes de la deuxième conférence TOTH –Annecy- 5 et 6 juin 2008*. Annecy: Institut Porphyce, Savoir et Connaissance. 171-193.
- Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. 1a edició. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1995. [DIEC1]
<http://institucional.iec.cat/diec1/entrada/diec.asp>
- Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. 2a edició. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 2007. [DIEC2]
<http://dlc.iec.cat/>
- Estopà, Rosa (2010). “La composició patrimonial en català perd representativitat. Estudi d’un corpus de neologismes de premsa i de ràdio”. *Estudis Romànics* 32. 125-147.
- Ferran, Jaume; Moreno, Pilar; Torres, Marta (2007). “ TIC-Llengua: els usos lingüístics en les tecnologies de la informació i la comunicació i a Internet”. *Llengua i ús* 39.
- Font, Marc (2011). *Estudi d’implantació terminològica del surf de neu*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. [Treball acadèmic de 4t curs de la Llicenciatura de Traducció i Interpretació].
- Fossat, Jean-Louis et al. (1997). “Comptes rendus des débats”. *Terminologies nouvelles “Enquêtes terminologiques”* 16. 75-84.
- Freixa, Judit (2002). *La variació terminològica: anàlisi de la variació denominativa en textos de diferent grau d’especialització de l’àrea del medi ambient*. Barcelona:

Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. (Sèrie Tesis, 3).

- Freixa, Judit; Montané, M. Amor (2006). "Variación denominativa y biunivocidad en el lenguaje de las matemáticas". *Revista Española de Lingüística*, 36. 189-215.
- Gasquet, Evelyne; Villebrun, Isabelle (1994). "Observation de faits d'implantation terminologique en métallurgie". *Terminologies nouvelles "Implantation des termes officiels"* 12. 114-122.
- Gaudin, François (1993). *Pour une socioterminologie. Des problèmes sémantiques aux pratiques institutionnelles*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen.
- Gaudin, François (1994). "De la francisation à l'insécurité linguistique". *Terminologies nouvelles "Implantation des termes officiels"* 12. 67-72.
- Gaudin, François (1997). "L'enquête en terminologie : point de la question et propositions". *Terminologies nouvelles "Enquêtes terminologiques"* 16. 37-42.
- Gaudin, François (2003). *Socioterminologie: une approche sociolinguistique de la terminologie*. Issy-les-Moulineaux; Louvain-la-Neuve: De Boeck Université.
- Gaudin, François; Guespin, Louis (1997). "Étude d'implantation des arrêtés de terminologie. Domaine: génie génétique". Dins Chansou, Michel (et al.) (dir.); Depecker, Loïc (ed.). *La mesure des mots. Cinq études d'implantation terminologique*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen. 1-45.
- Giaufret, Anna (2006). "NormalisaTICE et implantaTICE : conflits, succès et échecs francophones dans la normalisation et l'implantation terminologiques des nouvelles technologies pour l'enseignement". *Les Langues de spécialité : regards croisés. Torino, Facoltà di Lingue e Letterature Straniere, 20-9-2006*. [Comunicació].
- Ginebra, Jordi (2007). "Ciència i política en el *Diccionari de la llengua catalana* (1995) de l'Institut d'Estudis Catalans". Dins Aragonés, Albert. *10 anys del Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans 1995-2005 (Tortosa, 26 de novembre de 2005)*. Alcanar: Centre d'Estudis

Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC.
11-27.

- Giraldo, John Jairo (2008). Análisis y descripción de las siglas en el discurso especializado de genoma humano y medio ambiente. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. [Tesi doctoral].
- Gouadec, Daniel (1994). “Implantation des termes officiels de l’informatique. Attestations, francisation, normalisation, assimilation”. *Terminologies nouvelles “Implantation des termes officiels”* 12. 141-147.
- Gouadec, Daniel; Crespel, Alexis; Colombel, Hélène (1997). “Étude d’implantation des arrêtés de terminologie. Domaine: informatique”. Dins Chansou, Michel (et al.) (dir.); Depecker, Loïc (ed.). *La mesure des mots. Cinq études d’implantation terminologique*. Rouen: Publications de l’Université de Rouen. 235-493.
- Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana, 1998. [GDLC]
- Gran diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana, 2012.
<http://www.diccionari.cat/>
- Hermans, Adrien (1994). “Diffusion et propagation”. *Terminologies nouvelles “Implantation des termes officiels”* 12. 40-44.
- Hoffmann, Lothar (1998). *Els llenguatges d’especialitat: selecció de textos*. Barcelona Institut Universitari de Lingüística Aplicada. (Sèrie Monografies, 2). [Edició a cura de Brumme, J.]
- Humbley, John (2000). “La néologie: avenir des langues”. Dins Cabré, M. Teresa; Freixa, Judit; Solé, Elisabet (ed.). *La neologia en el tombant de segle*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. (Sèrie Activitats, 5). 175-180.
- Humbley, John (2003). “La néologie en terminologie”. Dins Sablayrolles, Jean-François (ed.). *L’innovation lexicale*. París: Honoré Champion. 261-278.

- IEC (1995). “El *Diccionari de la llengua catalana* de L’IEC” [en línia]. Dins *Diccionari de la llengua catalana*. 1a edició. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.
<http://institucional.iec.cat/diec1/informacio/DocDIEC.pdf>
- IEC (2011a). “El català, eina científica? / Propostes per a guiar la posició del català en la política lingüística en l’esfera científica”. *El Butlletí de l’IEC. La revista de l’acadèmia catalana de les ciències i les humanitats* 155 [en línia].
<http://www.iec.cat/butlleti/155/actiu.htm>
- IEC (2011b). “Propostes per a guiar la posició del català en la política lingüística en l’esfera científica”. Dins *La posició de les llengües mitjanes com a eines científiques* (21 de juny de 2011). Barcelona: Institut d’Estudis Catalans. [Jornada científica].
- ISO (2006). *Overview of the ISO system* [en línia].
<http://www.iso.org/iso/en/aboutiso/introduction/index.html>
- Karabacak, Erkan (2009). “Acceptance of terminology sanctioned by the Turkish Language Society. A study of the use of economic terms in Turkish newspapers”. *Terminology* 15(2). 145-178.
- Kerpan, Nada (1983). “Le marketing linguistique et le consommateur de terminologie de l’entreprise”. Dins *Actes du quatrième colloque OLF-STQ de terminologie. Aménagement de la terminologie : diffusion et implantation*. Québec: Gouvernement du Québec. 95-108.
- Langard, Christophe.; Rouges-Martinez, Josiane (1997). “Traitement de données pour une détermination de degré d’implantabilité”. *Terminologies nouvelles “Enquêtes terminologiques”* 16. 43-47.
- Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística*. Parlament de Catalunya (DOGC 2553, de 9 de febrer de 1998; BOE 36, d’11 de febrer de 1998).
- Loinaz, Miel (2008). “Estudio de un sistema de medición y diagnóstico de la implantación de la terminología en euskera (proyecto de investigación TEIS)”. Dins Fargas, F. Xavier (2008). *Espais Terminològics 2007. Neologia terminològica*:

el tractament dels manlleus. Barcelona: Eumo Editorial, Termet Centre de Terminologia. 167-175.

- Loubier, Christiane (1993). "L'implantation du français comme langue du travail au Québec : vers un processus de changement linguistique planifié". Dans *L'implantation du français. Actualisation d'un changement linguistique planifié*. Québec: Office de la langue française. (Langues et sociétés). 57-133.
- Loubier, Christiane (2003). *Les emprunts : traitement en situation d'aménagement linguistique*. Québec: Office québécois de la langue française. (Langues et sociétés, 41).
- Louis, Pierre; Roger, Jacques (1988). *Transfert de vocabulaire dans les sciences*. Paris: Éditions du CNRS.
- Martí, Joan (2007). "Introducció". Dans *Diccionari de la llengua catalana*. 2a edició. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. IX-XXVI.
- Martin, André (1993). "Théorie de la diffusion sociale des innovations et changement linguistique planifié". Dans *L'implantation du français. Actualisation d'un changement linguistique planifié*. Québec: Office de la langue française. (Langues et sociétés). 9-55.
- Martin, André (1998a). *Les mots et leurs doubles : étude d'implantation de la terminologie officialisée dans le domaine de l'éducation au Québec*. Québec: Office québécois de la langue française. (Langues et sociétés, 36).
- Martin, André (1998b). "Quinze ans après le début des travaux de la Commission de terminologie de l'éducation, qu'est-il advenu des officialismes?". *Meta* 111. 25-27.
- Meyer, Ingrid; Mackintosh, Kristen (2000). "« L'ÉTIREMENT » du sens terminologique : Aperçu du phénomène de la déterminologisation". En Béjoint, Henri; Thoiron, Philippe (dir.). *Le Sens en Terminologie*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon. 198-217.
- Ministère de la Culture (1996). "Décret n° 96-602 du 3 juillet 1996 relatif à l'enrichissement de la langue française". *Journal officiel* de la République française du 5 juillet 1996.

- Montané, M. Amor (2006). Estudi preliminar de la implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana. Panorama general en l'àmbit de la informàtica i les tecnologies de la informació i la comunicació. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. [Treball de línia].
- Montané, M. Amor (2007). La implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana. Primera aproximació. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra. [Projecte de tesi].
- Montané, M. Amor (2009). “Terminology implantation in Catalan: in search of factors that may affect it”. *LPLL 2009: Language Policy and Language Learning: New Paradigms and New Challenges (Panel 4: Success in Terminology Planning: insights from current research)*. Limerick: University of Limerick, 18-20 de juny de 2009. [Comunicació].
- Montané, M. Amor (2010). “Mecanismes d'actualització del lèxic: com poden influir en la implantació de la terminologia en català?”. Dins Coromina, Eusebi; Mestres, Josep M. [curadors]. *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: IEC. 133-151.
- Montané, M. Amor; Cabré, M. Teresa (2010). “Factores de implantación en la terminología normalizada en lengua catalana: una aproximación metodológica”. Dins Bueno, Jorge L. (et al.) (ed.). *Analizar datos > Describir variación / Analysing data > Describing variation*. Vigo: Universidade de Vigo (Servizo de Publicacions), 568-582.
- Montoya, Brauli (2006). *La normalització i l'estandardització*. Alzira: Bromera. (Essencial, 7).
- Nazar, Rogelio (2009a). “Documentación del Proyecto Jaguar” [en línia].
<http://melot.upf.edu/jaguar/doc/DocumentacionJaguar.pdf>
- Nazar, Rogelio (2009b). “Documentación CET (Clasificador Estructural de Términos)” [en línia].
<http://melot.upf.edu/CET/DocumentacionCET.pdf>
- Nazar, Rogelio (2010). “Invitació a l'estudi estadístic del llenguatge”. Dins Martí, Jaume; Salse, Marina (coord.). *La*

terminologia i la documentació: relacions i sinergies. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia, Institut d'Estudis Catalans. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia, 1). 47-73.

Nazar, Rogelio; Vivaldi, Jordi; Cabré, M. Teresa (2008). "A Suite to Compile and Analyze an LSP Corpus" [CD-ROM]. Dins *LREC 2008 Proceedings (6th Language Resources and Evaluation Conference, Marrakech, 28-29-30 May 2008)*. 1164-1169

Ní Ghearáin, Helena (2011). "The Problematic relationship between institutionalised Irish terminology development and the Gaeltacht speech community: dynamics of acceptance and estrangement". *Language policy* 10(4). 305-323.

Observatori de Neologia (2004a). *Llengua catalana i neologia*. Barcelona: Editorial Meteora.

Observatori de Neologia (2004b). *Metodologia del treball en neologia: criteris, materials i processos*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra. (Sèrie Monografies, 8).

Office québécois de la langue française (2004). *Politique de l'officialisation linguistique*. Quebec: OQLF.

Plan General de Promoción del Uso del Euskera [en línia]. Vitoria-Gasteiz: Viceconsejería de Política Lingüística, Gobierno Vasco, 1999.

http://www.euskara.euskadi.net/r59-euhadm2/es/contenidos/informacion/941/es_2383/adjuntos/ebpn14gazt.pdf

Planificación del trabajo terminológico [en línia]. Vitoria-Gasteiz: Gobierno Vasco, 2003.

http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/6503/es_2415/adjuntos/Planificacion-terminologia.pdf

Quirion, Jean (2003). *La mesure de l'implantation terminologique : proposition d'un protocole. Étude terminométrique du domaine des transports au Québec*. Quebec: Office québécois de la langue française. (Langues et sociétés, 40).

- Quirion, Jean (2004). “État de la question sur la nature des facteurs d’implantation terminologique”. Dans *Colloque international sur la traduction : Traduction et Francophonie. Traduire en Francophonie*, Rennes (France), Université Rennes 2, 12 et 13 septembre 2003. Paris: Maison du dictionnaire. 193-200.
- Quirion, Jean (2005). “L’automatisation de la terminométrie : premiers résultats”. Dans *Actes du 5e colloque « Langue et terminologie helléniques »*. Nicosie (Chypre), 13-15 octobre 2005. Atenes: Techniko Epimelitirio Elladas, Société Hellénique de Terminologie. 61-70.
- Quirion, Jean (2006). “La localisation, palimpseste de l’aménagement terminologique ? Stratégies d’implantation terminologique et marketing”. *Meta* 51(4). 824-837.
<http://www.erudit.org/revue/meta/2006/v51/n4/014345ar.pdf>
- Quirion, Jean (2010a). “Pour des critères extralinguistiques de néologicit  ”. Dans Cabré, M. Teresa; Dom  nech, Ona; Estopà, Rosa; Freixa, Judit; Lorente, Mercè (ed.). *Actes del I Congrès Internacional de Neologia de les Llengües Rom  niques*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada (Universitat Pompeu Fabra), Documenta Universit  ria. 123-127.
- Quirion, Jean (2010b). “Les résultats des études d’implantation, d’hier à aujourd’hui”. Dans Depecker, Loïc; Dubois, Violette (ed.). *L’évaluation des politiques linguistiques*. Paris: Société française de terminologie. (Le savoir des mots, 7). 69-80.
- Quirion, Jean (2012). “Diffusion et usage des termes au Québec : bilan des recherches socioterminologiques”. *Espais terminol  gics 2012. Difusió i   s dels termes*. Universitat de Barcelona, 28 de juny de 2012. [Confer  ncia].
- Quirion, Jean; Lanthier, Jacynthe (2006). “Intrinsic qualities favouring term implantation: verifying the axioms”. Dans Bowker, Lynne (ed.). *Lexicography, Terminology, and Translation. Text-based Studies in honour of Ingrid Meyer*. Ottawa: University of Ottawa Press. 107-118.
- Raffarin, Jean-Pierre (2003). “Circulaire du Premier Ministre du 14 février 2003”. *Journal officiel* de la République française du 21 mars 2003.

- Rondeau, Guy (1983). “Analyse des facteurs terminologiques qui peuvent jouer dans l’implantation du français dans les entreprises”. Dins *Actes du quatrième colloque OLF-STQ de terminologie. Aménagement de la terminologie : diffusion et implantation*. Québec: Gouvernement du Québec. 109-122.
- Rondeau, Guy (1984). *Introduction à la terminologie*. 2a edició. Québec: Gaëtan Morin Éditeur.
- Rouges-Martinez, Josiane (1997). “Étude d’implantation des arrêtés de terminologie. Domaine: télédétection aérospatiale”. Dins Depecker, Loïc (ed.); Chansou, Michel (et al.) (dir.). *La mesure des mots. Cinq études d’implantation terminologique*. Rouen: Publications de l’Université de Rouen. 97-132.
- Rousseau, Louis-Jean (1994). “Comptes rendus des débats”. *Terminologies nouvelles “Implantation des termes officiels”* 12. 136-137.
- Rull, Xavier (2000). “Aspectes socials i lingüístics dels manlleus (i II)”. *Llengua i Ús* 19. 26-36.
- Rull, Xavier (2007). “El vocabulari especialitzat i altres aportacions en el diccionari normatiu”. Dins Aragonés, Albert. *10 anys del Diccionari de la llengua catalana de l’Institut d’Estudis Catalans 1995-2005 (Tortosa, 26 de novembre de 2005)*. Alcanar: Centre d’Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC. 65-75.
- Sablayrolles, Jean-François (ed.) (2003). *L’innovation lexicale*. París: Honoré Champion.
- Sagristà, Marc (1998). “Introducció”. Dins *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. VII-VIII.
- Secretaria de Política Lingüística (2002). “Decret 107/1987, de 13 de març (DOGC 827, de 10 d’abril), pel qual es regula l’ús de les llengües oficials per part de l’Administració de la Generalitat de Catalunya. Els articles 5, 7 i 16 estan redactats d’acord amb el Decret 254/1987, de 4 d’agost (DOGC 885, de 2 de setembre). Afegit l’article 24 pel Decret 161/2002, d’11 de juny, i els apartats 2 i 3 de l’article 2 pel Decret 162/2002, de 28 de maig (DOGC 3660, de 19 de juny)” [en línia]. <http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Legislacio>

/Recull%20de%20normativa/Generalitat%20de%20Catalunya/Arxius/gc_decret107_1987.pdf

Softcatalà (1999). *Recull de termes de Softcatalà*. Softcatalà.

Talaia. *Observatori de terminologia de la societat del coneixement* [en línia]. Barcelona: Termcat, Universitat Oberta de Catalunya, 2009.

http://www.termcat.cat/dicci/talaia

Termcat (2000). “Geosinònims i variants formals en terminologia” [en línia]. Barcelona: Termcat.

http://www.termcat.cat/docs/docs/GeosinonimsVariantsFormals.pdf

Termcat (2000). *Acta de normalització* 316.

Termcat (2000). *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet. Diccionari terminològic*. 1a edició. Barcelona: Termcat.

Termcat (2001). *Diccionari d'Internet*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (El Calidoscopi).

Termcat (2003a). *Internet* [Tríptic]. [Barcelona]: Termcat.

Termcat (2003b). *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet: Diccionari terminològic*. 2a edició. Barcelona: Termcat.

Termcat (2005a). *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia*. Vic; Barcelona: Eumo Editorial; Termcat.

Termcat (2005b). *TO Internet i societat de la informació* [en línia]. Actualització 2010. [Barcelona]: Termcat.

http://www.termcat.cat/productes/toberta/TO%20Internet%20i%20Societat%20de%20la%20Informaci%C3%B3.xml

Termcat (2006a). *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Termcat (2006b). *Recerca terminològica: El dossier de normalització*. Vic: Eumo; Barcelona: Termcat. (En Primer Terme. Criteris i Mètodes, 2).

Termcat (2006c). *Seguretat a la xarxa* [Tríptic]. [Barcelona]: Termcat.

- Termcat (2007). *TO Telecomunicacions* [en línia]. Actualització 2010. [Barcelona]: Termcat.
<http://www.termcat.cat/productes/toberta/TO%20Telecomunicacions.xml>
- Termcat (s. d.). *Formació de termes amb elements cultes* [en línia]. Barcelona: Termcat.
<http://www.termcat.cat/productes/documents/crit2.pdf>
- Terminologies nouvelles "Enquêtes terminologiques"* 16. Quebec: Rint, 1997.
- Texterm 3. Fundamentos, estrategias y herramientas para el procesamiento, extracción y representación de información especializada (HUM2006-09458). Investigadora principal: M. Teresa Cabré. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, 2010. [Memòria del projecte de recerca].
- Thoiron, Philippe (1994). "Résultats de l'enquête d'implantation des termes de santé et de médecine". *Terminologies nouvelles "Implantation des termes officiels"* 12. 77-88.
- Thoiron, Philippe (1997). "Méthodologie d'analyse des résultats des enquêtes d'implantation de la terminologie officielle". *Terminologies nouvelles "Enquêtes terminologiques"* 16. 48-54.
- Thoiron, Philippe; Iwaz, Jean; Zaouche, Nadine (1997). "Étude d'implantation des arrêtés de terminologie. Domaines: santé et médecine". Dins Chansou, Michel (et al.) (dir.); Depecker, Loïc (ed.). *La mesure des mots. Cinq études d'implantation terminologique*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen. 47-95.
- Vila, Francesc Xavier (2008). "Estudis d'implantació terminològica: una aproximació en l'àmbit dels esports". Dins Fargas, F. Xavier (2008). *Espais Terminològics 2007. Neologia terminològica: el tractament dels manlleus*. Barcelona: Eumo Editorial, Termcat Centre de Terminologia. 191-196.
- Vila, Francesc Xavier; Nogué, Marina; Vila, Ignasi (2007). *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Vic: Eumo; Barcelona: Termcat.

- Villain-Gandossi, Christiane (1988). "Les emprunts de mots dans la terminologie maritime française". En Louis, Pierre; Roger, Jacques. *Transfert de vocabulaire dans les sciences*. Paris: Éditions du CNRS. 303-316.
- Wright, Sue Ellen; Budin, Gerhard (ed.) (1997). *Handbook of Terminology Management. Volume 1*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Wüster, Eugen (1998). *Introducción a la teoría general de la terminología y a la lexicografía terminológica*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. (Sèrie Monografies, 1).